FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

EZİLENLER

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: NİHAL YALAZA TALUY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

EZİLENLER

rusya aslından çeviren

NİHAL YALAZA TALUY

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

Sertifika No: 11213
editör
ALİ ALKAN İNAL
görsel yönetmen
BİROL BAYRAM
redaksiyon
KORAY KARASULU
düzelti
MÜGE KARALOM
grafik tasarım ve uygulama
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Genel Yayın: 1430

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

Birinci Bölüm

I

Geçen yıl yirmi iki mart akşamı başıma çok garip bir olay geldi. Bütün gün kentte dolaşıp kendime bir daire aradım. Eski dairem pek rutubetli olduğu için, kötü kötü öksürmeye başlamıştım. Daha sonbaharda çıkacaktım oradan, ama ha bugün ha yarın derken, baharı ettim. Bütün bir gün dolaştığım halde işe yarar bir tek yer bulamadım. Önce diğer kiracılarla paylaşmayacağım, ayrı bir daire isterken, sonradan bir odanın dahi yetişeceğini düşündüm ama, mutlaka büyük ve tabii mümkün olduğu kadar ucuz olmalıydı. Dar bir evde düşüncelerin de daraldığını fark etmiştim. Oysa ben öteden beri yazacağım hikâyeleri tasarlarken odamda dolaşmayı severdim. Aklıma gelmişken söyleyeyim: Eserlerimi tasarlayıp, nasıl kaleme alacağım konusunda hayaller kurmak, oturup onları yazmaya başlamaktan daha çok hoşuma gidiyordu, ama tembellikten değildi bu doğrusu. Nedendi acaba?

Daha sabahtan kendimi kötü hissediyordum, güneş batarken iyice rahatsızlandım, nöbet gibi bir şey başladı. Üstelik bütün gün dolaşıp yorulmuştum. Akşama doğru, ortalık kararmak üzereyken Voznesenski Caddesi’nden geçiyordum. Petersburg’un mart güneşini, hele gurubunu pek severim, berrak, ayaz akşamlarda elbet. Ansızın parlak bir ışığa boğulan tüm sokak parıldar. Evlerin hepsi ansızın ışıldamaya başlar sanki. Boz, sarımtırak, kirli yeşil renkler bir anda tüm somurtkanlıklarını kaybederler; sanki içiniz birden ferahlar, sanki biri sizi dirseğiyle dürtmüş gibi irkilirsiniz. Yepyeni bir görüş, yepyeni düşünceler... Bir tek güneş ışığı insan ruhunda neler yapabiliyor, hayret!

Fakat güneş ışığı kayboldu; ayaz sertleşip burnumun ucunu sızlatmaya başladı; alacakaranlık koyulaştı ve mağazalarda, dükkânlarda gaz lambaları parladı. Miller Pastanesi’nin önüne gelince birden pat diye durdum ve olağanüstü bir şeyle karşılaşacağımı sezmiş gibi sokağın karşı yanına bakmaya başladım, tam o sırada da ihtiyarla köpeğini gördüm. Kalbimi son derece tatsız bir duygu kapladığını ve bunun ne tür bir duygu olduğunu tam olarak kestiremediğimi gayet iyi hatırlıyorum.

Dindar değilim, önseziye, altıncı hisse falan hemen hiç inanmam; yine de belki herkeste olduğu gibi benim hayatımda da açıklanması hayli güç birkaç

olay olmuştur. Örneğin o ihtiyar; onunla karşılaştığımda neden daha o akşam başıma olağanüstü bir şey geleceğini sezmiştim ki? Hoş ben o sırada hastaydım, marazi duygular da hemen her zaman aldatıcıdır.

İhtiyar ağır, halsiz adımlarla, iki sopayı andıran bacaklarını hiç bükmeden yürüyor, sırtını kamburlaştırmış, bastonunu kaldırımda hafifçe tıkırdatarak pastaneye yaklaşıyordu. Ömrümde onun kadar garip, biçimsiz bir insan görmedim. O günkü karşılaşmamızdan önce de onu Miller'de her görüşümde üzerimde çarpıcı bir etkisi olurdu. Uzun boyu, kamburlaşmış sırtı, seksenlik cansız yüzü, dikişleri patlamış eski paltosu, hepten kır değil de sarı-beyaz bir tutam saç kalmış çıplak kafasını örten yirmi yıllık ezik büzük yuvarlak hasır şapkası, gayriihtiyari, kurulu bir yaya bağlıymış gibi hareket etmesi daha ilk görüşte herkesin ilgisini çekiyordu. Gerçekten ömrünün son günlerinde bir ihtiyarı böyle bakıcısı olmadan, tek başına dolaşırken görmek insanın tuhafına gidiyordu; zaten adamda gardiyanlarının elinden kurtulmuş bir tımarhane kaçkını hali vardı. İhtiyarın aşırı zayıflığı da şaşırtıyordu beni; neredeyse hiç eti yok da kemikleri doğrudan doğruya deriyle kaplanmış gibiydi. Mor halkalarla çevrilmiş iri fakat donuk gözleri, sağa sola kaymadan hep önüne bakar ve eminim, bir şey de görmezdi. Size bakar gibi göründüğü halde, önünde boşluk varmış gibi dosdoğru üzerinize yürürdü. Bu durum birkaç kez dikkatimi çekmişti. Miller'e yeni yeni gelmeye başlamıştı. Nereden çıktığı belli değildi, köpeğini yanından hiç eksik etmezdi. Pastanede kimse onunla konuşmaya cesaret edemiyor, o da kimseyle konuşmuyordu.

Sokağın öbür yanında durup adamdan gözlerimi ayırmadan, "Bunu Miller'e sürükleyen ne, ne işi var orada?" diye düşünüyordum. Herhalde hastalık ve yorgunluğun etkisiyle içimde bir çeşit öfke kabarıyordu. "Ne düşünüyor acaba? Kafasında ne var?" diye devam ediyordum kendi kendime. "Hem bir şey düşünebiliyor mu bakalım? Yüzü öylesine cansız ki hiçbir ifade yok neredeyse. Sanki kopmaz bir parçasıymış gibi hiç yanından ayrılmayan, üstelik tıpkı kendisine benzeyen şu pis köpeği nereden bulmuş peki?"

Zavallı köpek de seksenlikti galiba; evet mutlaka öyle olmalıydı. İlkin, hiçbir köpekte görülmemiş derecede yaşlıydı. İkincisi, onu görür görmez her nedense diğerlerine hiç benzemeyen, eşsiz, kesinlikle fantastik ya da büyülü bir köpek, belki de köpek kılığına girmiş bir Mefisto olduğu,

yazgısının da birtakım esrarlı, bilinmeyen bağlarla efendisinin yazgısına bağlı bulunduğu aklıma gelmişti. Ona baktığınızda son olarak en az yirmi yıl önce yemek yediğini siz de kabul ederdiniz. İskelet gibi ya da –ve belki de daha doğrusu– efendisi gibi zayıftı. Tüyleri neredeyse tamamen dökülmüş, sopayı andıran sarkık kuyruğunu hep bacaklarının arasına kıstırırdı. Uzun kulaklı kafasını da somurtarak öne eğerdi. Hayatımda bu derece sevimsiz köpek görmedim. İkisi birlikte sokakta –efendisi önde, köpek ardında– yürürlerken, hayvanın burnu sanki yapışmış gibi adamın eteğinden ayrılmazdı. Yürüyüşleri ve tüm görüntüleriyle her adımlarında şöyle diyorlardı sanki:

“İhtiyarız biz, ihtiyar, Tanrım, ne kadar ihtiyarız!”

Bir keresinde de ihtiyarla köpeğinin, Gavarni’nin resimlendirdiği Hoffmann Masalları’ndan fırlayıp yeryüzünde kitabın canlı afişi olarak gezdiklerini düşünmüştüm. Karşıya geçip ihtiyarın arkasından pastaneye girdim.

İhtiyar, pastanede de garip duruyordu ve tezgâhının arkasında oturan Miller da son zamanlarda davetsiz misafirin dükkâna her girişinde suratını ekşitmeye başlamıştı. Her şeyden önce bu garip misafir asla bir şey istemezdi. Her gelişinde doğruca sobanın bulunduğu köşeye gider, bir sandalye çekerdi. Soba başındaki yerine başka biri oturmuşsa, adamın karşısına dikilip bir süre şaşkın şaşkın durduktan sonra aynı şaşkınlıkla öbür köşedeki pencerenin yanına geçerdi. Orada bir iskemle bularak yavaşça oturur, şapkasıyla bastonunu yere bırakır, sandalyenin arkalığına dayanarak üç dört saat kıpırdamadan otururdu. Asla eline bir gazete almaz, tek sözcük etmez, hiç ses çıkarmazdı; sadece gözlerini alabildiğine açarak önüne bakardı, ama bu öyle cansız, donuk bir bakıştı ki, etrafında hiçbir şey görüp duymadığına bahse bile girilebilirdi. Köpeğiyse olduğu yerde iki üç defa döndükten sonra adamın ayaklarının dibine çöker, suratını kunduralarının arasına sokarak derin derin iç geçirir ve boylu boyunca yere uzanır, o da bütün akşam ölü gibi hareketsiz kalırdı. Gün boyunca bir yerlerde cansız yatan bu iki yaratık, sırf Miller’in pastanesine uğrayarak esrarlı, kimsenin bilmediği bir ödevi yerine getirmek için güneşin batışıyla ansızın dirilivermişlerdi sanki. Üç dört saat kıpırdamadan oturan ihtiyar sonunda doğrulur, şapkasını alarak herhalde evine giderdi. Köpek de kalkar, yine kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp başını öne eğer ve her zamanki ağır

adımlarıyla makine gibi efendisini takip ederdi. Sonunda pastanenin öbür müşterileri tiksiniyormuş gibi ihtiyardan uzak durmaya, yanına dahi oturmamaya başladılar. Ama o hiçbir şeyin farkında değildi.

Pastanenin müşterilerinin çoğu Almandı. Voznesenski Caddesi'nde ne kadar çilingir, fırıncı, boyacı, şapkacı, saraç ve Alman ölçüleriyle saygıdeğer örnek aile reisi varsa hepsi orada toplanırdı. Miller'de aile havasına önem verilirdi. Patron çoğu zaman tanıdık müşterilerin masalarına oturur, hep birlikte birkaç bardak punç yuvarlarlardı. Patronun çocuklarıyla köpeklerinin de bazen müşterilerin yanına çıktığı olurdu; onlar da çocukları ve köpekleri severlerdi. Hepsi birbirini tanır, karşılıklı saygı gösterirdi. Müşteriler Alman gazetelerine dalarken dükkânın iç kapısının öbür yanından, patronun dairesinden, tıngırtılı bir klavsenin tın tınları duyulurdu. Patronun, sarı bukleli, beyaz fareye benzeyen büyük kızı klavsende "Augustin"i çalardı.[1] Vals zevkle dinlenirdi. Ben, Miller'e her ayın ilk günleri alınan Rusça dergileri okumak için uğrardım.

Pastaneye girerken ihtiyarın çoktan pencerenin önüne yerleştiğini, köpeğin de her zamanki gibi ayaklarının dibine uzandığını gördüm. Sessizce köşeye oturdum ve içimden "Burada hiç işim yokken, üstelik hastayken ve bir an önce eve gidip çay içtikten sonra yatağa uzanmam gerekirken, neden girdim buraya sanki? Sırf şu ihtiyarı seyretmeye mi yani?" diye sordum kendime. Birden canım sıkılmıştı. Daha sokakta ona bakarken duyduğum garip, tatsız hissi hatırlayarak, "Bana ne bu adamdan?" diye düşündüm, "Tüm bu can sıkıcı Almanlardan bana ne? Nereden çıktı bu hayalci ruh hali? Son zamanlarda kendimde fark ettiğim, böyle incir çekirdeği doldurmaz şeyler yüzünden tasalanmalar, son öykümü öfkeyle didik didik eden, pek derin fikirli bir eleştirmenin de dikkat çektiği üzere bu tasaların yaşamıma ve yaşama vazıh bakışıma ket vurması nereden çıktı?" Ama bunları düşünüp sızlanmama rağmen yerimden kıpırdamıyordum, bu arada rahatsızlığım gittikçe artıyordu; sonunda sıcak odadan çıkmaya kıyamadım. Elime "Frankfurt Gazetesi"ni aldım, ama iki satır sonra dalıverdim. Almanlar engel olmuyordu. Okuyor, sigara içiyor, ancak yarım saatte bir birbirlerine, o da pes perdeden bir Frankfurt haberi veriyor, ünlü Alman mizahçısı Safir'in bir witz'ini[2] ya da bir vecizesini tekrarlıyor, sonra da kabarmış bir ulusal gururla yeniden okumaya dalıyorlardı.

Yarım saat kadar kestirdikten sonra müthiş bir ürpertiyle kendime geldim. Artık eve gitmekten başka çare yoktu. Fakat o anda odada geçen sessiz bir sahne bir kere daha gitmeme engel oldu. Önceden de söylemiştim; ihtiyar iskemlesine oturur oturmaz bakışlarını bir yere diker, bütün akşam artık hiç başka yana bakmazdı. Benim de manasız bir ısrarla ve hiçbir şey görmeden insanın üzerine dikilen bu bakışlara yakalandığım olurdu; böyle anlarda kendimi son derece rahatsız hisseder, hatta dayanamayarak yer değiştirirdim. O anda ihtiyarın avı ufak tefek, tombalak, temizlikten pırıl pırıl parlayan bir Almancıktı. Dik, sert kolalı yaka takmıştı, kıpkırmızı bir yüzü vardı. Rigalı bir tüccar olan Adam İvaniç Şultz'un Miller'le yakın akrabalığı bulunduğunu sonradan öğrendim. Ama ihtiyarı ve müşterilerin çoğunu henüz tanımıyordu. Keyifle "Dorfbarbier"i[3] okuyup puncunu yudumlarken birden başını kaldırdı ve ihtiyarın kendisine dikilmiş bakışlarını fark etti. Şaşırdı. Adam İvaniç çok alıngan ve bütün "kibar" Almanlar gibi pek hassastı. Birinin kendisine öyle dik dik, saygısızca bakması hem tuhafına gitmiş, hem onuruna dokunmuştu. Öfkesini bastırarak gözlerini patavatsız adamdan öteye çevirdi, bir şeyler homurdanarak sessizce gazeteyi siper aldı. Ama dayanamadı, bir iki dakika sonra tekrar gazetenin üstünden şüpheyle bir göz attı; aynı sabit bakış, aynı manasız seyrediş. Adam İvaniç yine ses çıkarmadı. Fakat bu durum üçüncü defa tekrarlanınca kıpkırmızı kesildi, asaletini korumayı ve seçkin bir topluluğun huzurunda, herhalde kendisini temsilcisi saydığı güzel şehri Riga'nın şerefine leke sürmemeyi ödev bildi. Sinirli bir hareketle fırlattığı gazetenin çıtası masaya hızla vurdu; yüzü punçtan ve hırstan kızarmış bir halde, küçücük öfkeli gözlerini menhus ihtiyara dikti. Almanla hasmı, kim daha önce bozulup gözlerini kaçıracak diye bakışlarının mıknatıs etkisini birbirleri üzerinde dener gibiydiler. Çıtanın çıkardığı ses ve Adam İvaniç'in garip duruşu, pastanede oturanların dikkatini çekmişti. Hepsi meşgul oldukları şeyleri bir yana bırakmış vakur, sessiz bir merakla iki hasmı seyrediyordu. Epey komik bir sahneydi. Fakat alı al, moru mor Adam İvanoviç'in küçücük gözlerinin meydan okuyan bakışları boşa gitti. İhtiyar hiçbir şeye aldırmıyor, kudurmuş Bay Şultz'un suratına bakmaya devam ediyordu. Sanki yeryüzünde değil de, aydaymış gibi çevresinde uyandırdığı ilginin de hiç farkında değildi. Sonunda Adam İvaniç'in sabrı tükendi, öfkelendi. Tehdit edercesine sert, tiz bir sesle, Almanca:

—Neden bana öyle dikkatle bakıyorsunuz? diye bağırdı.

Ama hasmı anlamamış, hatta soruyu duymamış gibi yine ses çıkarmadı. Adam İvaniç, Rusça konuşmaya karar verdi.

İki kat artan bir öfkeyle:

— Size soruyorum, niçin bana öyle dikkatli bakıyorsunuz? diye haykırdı. Beni sarayda bile tanırlar, sizi sarayda tanımazlar.[4]

Ama ihtiyarın kılı kıpırdamadı. Almanlar arasında kızgın homurtular duyuldu. Gürültüyü duyan Miller içeri girdi. Meseleyi anlayınca, ihtiyarı sağır sanarak kulağına eğildi, garip müşterisinden gözlerini ayırmadan, olanca sesiyle:

— Bay Şultz, kendisine dikkatle bakmamanızı rica ediyor! dedi.

İhtiyar, gayri ihtiyari Miller'e baktı ve o ana kadar hareketsiz olan yüzünde ansızın bir kuşku, huzursuz bir heyecan belirdi. Telaşlandı, şapkasını almak için inleyerek eğildi, acele, bastonuyla birlikte kaptı ve sandalyesinden kalkarak yüzünde yabancı bir yerden kovulan fakirin zavallı, utangaç gülümsemesiyle salondan çıkmaya davrandı. Bitkin ihtiyarın uysal, mütevekkil telaşında öyle acıma uyandıran, yürek parçalayıcı bir zavallılık vardı ki, Adam İvaniç'ten başlayarak pastanede bulunanların hepsinin tutumu değişiverdi. İhtiyarın birine hakaret etmek şöyle dursun, oradan her an bir dilenci gibi kovulabileceğinin farkında olduğu belliydi.

Miller iyiliksever, yufka yürekli bir adamdı. Sıcak bir tavırla ihtiyarın omzuna vurarak:

— Yok, yok, oturmak!.. dedi. Aber Herr Schultz[5] kendisine dikkatli bakmamanızı rica etti. Onu sarayda tanıyorlar.

Gelgelelim fukara yine anlamadı; eskisinden çok telaşlanıp şapkasının içinden düşen eski, delik deşik lacivert mendilini almak için eğildi, sonra da suratını ön ayakları arasına alarak yerde deliksiz bir uykuya dalmış gibi hareketsiz yatan köpeğini çağırdı.

— Azorka, Azorka! diye mırıldandı titrek, ihtiyar sesiyle. Azorka!

Azorka kıpırdamadı bile. İhtiyar acı dolu bir sesle:

— Azorka, Azorka diye tekrarladı ve köpeği bastonuyla hafifçe dürttü ama hayvan durumunu değiştirmedi.

Baston ihtiyarın elinden düştü. Eğildi, diz çöküp Azorka’nın kafasını iki eliyle kaldırdı. Zavallı Azorka ölmüştü! Efendisinin ayaklarının dibinde, belki ihtiyarlıktan, belki de açlıktan sessizce gidivermişti. İhtiyar bir an şaşkınlıkla, Azorka’nın öldüğünü anlamıyormuş gibi ona baktı, sonra da emektar hizmetkârı ve dostunun üzerine eğilerek solgun yüzünü cansız başına dayadı. Bir sessizlik oldu. Hepimiz duygulanmıştık... Sonunda zavallı adam kalktı. Yüzünde bir damla kan kalmamıştı, hummalı gibi titriyordu.

İhtiyarı avutmak isteyen yufka yürekli Miller, koyu Alman şivesiyle:

— Buna saman doldurulabilir, dedi. Güzelce saman doldurulabilir; Fyodor Karloviç Krieger mükemmel yapar.

Yerden kaldırdığı bastonu ihtiyara uzatırken:

— Fyodor Karloviç Krieger hayvan doldurmakta ustadır, diye tekrarlayıp duruyordu.

Öne çıkan Herr Krieger, alçakgönüllülükle:

— Evet, evet, çok güzel hayvan doldururum, diye onayladı.

Herr Krieger uzun boylu, sıska, erdemli bir Almandı; tepesinde tutam tutam kırmızı saçları, gagamsı burnunda gözlüğü vardı. Fikrinden pek heyecanlanmaya başlayan Miller:

— Fyodor Karloviç Krieger’in hayvan doldurma konusunda büyük yeteneği vardır, diye ekledi.

Herr Krieger, bir kere daha onayladı:

— Evet, dedi, her çeşit hayvanı doldurma konusunda büyük yeteneğim vardır.

Sonra büyük bir yüce gönüllülükle sözünü tamamladı:

— Hem köpeğinizi parasız dolduracağım.

Kendini bütün bu felaketin sebebi sayan, bu yüzden bir kat daha kızaran Adam İvaniç Şultz:

— Hayır, efendim, diye itiraz etti, emeğinizin karşılığını ben vereceğim!

İhtiyar tüm bunları anlamazmış gibi dinliyor ve tüm vücuduyla titremeye devam ediyordu. Esrarengiz müşterinin gitmeye davrandığını gören Miller:

— Durun! diye haykırdı. Size bir kadeh nefis konyak ikram edeyim!

Konyak getirdiler. İhtiyar, gayri ihtiyari kadehini aldı fakat elleri titriyordu, dudaklarına götüremeden yarısını döktü ve bir damla bile içmeden kadehi tepsiye bıraktı. Sonra garip, duruma hiç uymayan bir biçimde gülümseyerek hızlı, düzensiz adımlarla pastaneden çıktı, Azorka'yı da olduğu yerde bıraktı.

Birbirlerine şaşkınlıkla bakan Almanlar:

— Schwerenot! Was für eine Geschichte![6] diye tekrarlıyorlardı.

İhtiyarın peşinden koştum. Pastanenin birkaç adım ötesinde, sağda, büyük binalarla dolu dar, karanlık bir çıkmaz vardı. İçimden bir ses ihtiyarın bu çıkmaza saptığını söylüyordu. Çıkmazın sağındaki ikinci ev inşa halindeydi, iskeleyle çevrilmişti. Evin etrafındaki tahta perde neredeyse sokağın ortasına kadar uzanıyordu. Tahta perde boyunca yayalar için bir sıra kalas döşenmişti. İhtiyarı tahta perdeyle evin arasındaki karanlık köşede buldum. Kalas kaldırımın bir ucuna oturmuş, dirseklerini dizlerine dayamış başını elleriyle tutuyordu. Yanına oturdum. Nerden başlayacağımı bilemiyordum:

— Bana bakın, dedim. Azorka için bu kadar üzülmeyin. Hadi sizi evinize götüreyim. Kendinize gelin. Gidip bir araba çağırayım. Eviniz nerede?

İhtiyar cevap vermiyordu. Ne yapacağımı bilemiyordum. Gelen geçen de yoktu. Birdenbire elimi yakaladı. Boğuk, duyulur duyulmaz bir sesle:

— Boğuluyorum! dedi, boğuluyorum!

Adamı oturduğu yerden zorla kaldırarak:

— Hadi evinize gidelim! diye bağırdım. Çay içer yatarsınız... Hemen bir araba bulayım... Doktor da çağırırım... tanıdık bir doktor var...

Daha başka neler söylediğimi şimdi hatırlamıyorum. Kalkmak istedi ama, doğrulurken tekrar yere düştü ve yine hep o boğuk, kısık sesiyle bir şeyler mırıldanmaya başladı. Üzerine eğilerek dinlemeye başladım. İhtiyar:

— Vasilyevski-Ostrov'da[7]... Altıncı Sokak... Al-tıncı So-kak... diye hırıldadı ve sustu.

— Vasilyevski'de mi oturuyorsunuz? Şu halde yanlış gelmişiz, sağa değil sola gitmemiz gerekirdi. Ben götürürüm sizi...

İhtiyarda hareket yoktu. Elini tuttum, eli cansız düştü. Yüzüne baktım, dokundum, ölmüştü. Bütün bunlar sanki düşte olup bitivermişti.

Bu serüvenin telaşıyla titreme nöbetim kendiliğinden geçmişti. İhtiyarın evini bulduk. Ama söylediği gibi Vasilyevski-Ostrov'da değil, öldüğü yerin iki adım ötesinde, Klugen'in evinin çatı katında, küçücük bir girişle çok büyük, basık bir odadan ibaret sözde pencere görevi yapan üç de yarığı olan, ayrı bir dairede oturuyordu. Son derece fakir yaşıyordu. Eşyası bir masayla iki sandalye, bir de taş gibi sert, eski mi eski, bir yanından kıtığı fırlamış bir kanepeden ibaretti; hem bunlar da ona değil, ev sahibine aitti. Soba uzun zaman yakılmamıştı anlaşılan; mum da yoktu. Bunları görünce, ihtiyarın Miller'e sırf ışıklı, sıcak bir yerde oturmak için geldiğine inandım. Masanın üstünde boş bir toprak maşrapayla bayat, kaskatı olmuş bir ekmek kabuğu duruyordu. Para olarak bir tek kapiği bile çıkmadı. Değişecek çamaşırı yoktu. Gömülmesi için komşulardan biri bir gömlek verdi. Adamın dünyada böyle sipsivri olmadığı, arada bir de olsa birinin onu yokladığı açıktı. Masanın gözünde kimlik cüzdanı bulundu. Merhum, Rus uyruklu bir yabancıydı. Adı Yeremia Smith'ti, makinistti, yetmiş sekiz yaşındaydı. Masada iki kitap vardı: Biri kısa bir coğrafya kitabı, öbürü sayfa kenarları kurşun kalemle çizilmiş, kimi yerlerinde de tırnak işaretleri görülen Yeni Ahit'in Rusça çevirisiydi. Bu kitapları ben aldım. Binanın kiracılarıyla mal sahibinden, ihtiyar hakkında bilgi almak mümkün olmadı. Bina pek kalabalıktı, oturanların çoğu da fabrika ustaları, pansiyon olarak oda kiralayan Alman kadınlarıydı. Binanın idare işlerine bakan kibar adam da eski kiracı hakkında sadece, oturduğu yerin kirasının ayda altı ruble olduğunu ve dört aydır orada kaldığını söyleyebildi; fakat son iki aydır bir kapik bile vermediği için evden çıkarılmak üzereydi. Geleni gideni olup olmadığı sorulunca buna da tatmin edici bir cevap veren çıkmadı. Nuh'un Gemisi gibi koskoca binaya girip çıkan kimin aklında kalırdı! Belki binanın

beş yıllık kapıcısından aydınlatıcı bir şeyler öğrenilebilirdi ama, o da iki hafta önce memleketine izinli gitmişti; yerine bıraktığı genç yeğeni henüz kiracıların yarısını tanımıyordu. Bütün bu araştırmaların nereye vardığını iyice bilemiyorum ama, sonuçta ihtiyarı toprağa verdiler. O günlerde, başka işlerimin arasında Vasilyevski-Ostrov'daki Altıncı Sokak'a gitmiştim; oraya vardığım zaman, sırıtmaktan kendimi alamadım: Altıncı Sokak'ta sıradan iki dizi evden başka ne bulacaktım? "Ama ihtiyar ölürken niçin Altıncı Sokak'tan, Vasilyevski-Ostrov'dan söz etti? Sayıklıyor muydu yoksa?" diye düşündüm.

Smith'in boşalan dairesini görünce beğendim, tutmaya karar verdim. Odanın çok büyük olması işime geliyordu. Bununla birlikte tavanı o kadar basıktı ki ilk zamanlar hep kafamı çarpmaktan korkuyordum. Ama çabuk alıştım. Aylığı altı rubleye daha iyisini bulamazdım. Müstakil olması da hoşuma gitmişti. Böylelikle sadece işimi görecek birini bulmak kalıyordu, büsbütün adamsız yapamazdım çünkü. Kapıcı başlangıçta günde hiç olmazsa bir kere uğrayıp en lüzumlu işleri yapacağına söz verdi. "Hem kim bilir," diye düşünüyordum, "belki günün birinde birileri ihtiyarı ziyarete gelir!" Ama öleli beş gün geçtiği halde gelen giden çıkmamıştı.

II

O sıralar, yani bir yıl önce, henüz dergilere makaleler filan yazıyor, bir yandan da büyük, esaslı bir eser meydana getireceğime içten inanıyordum. Büyük bir romana çalışıyordum ama sonunda hastaneye düştüm, artık sonum da yaklaşmış olmalı. Yakında öleceğime göre anılarımı yazmama gerek var mı?

Hayatımın şu acı dolu son yılını bir türlü aklımdan çıkaramıyorum. Hepsini kâğıda dökmek istiyorum; kendimi bununla oyalamazsam can sıkıntısından ölürüm herhalde. Başımdan geçenleri hatırlamak beni ıstırap verecek derecede heyecanlandırıyor. Kâğıda dökülünce daha teskin edici, daha düzgün şekiller alacak ve bir sayıklama veya kâbusa daha az benzeyecekler. Bana öyle geliyor. Yalnız yazma işi bile yeter; insanı sakinleştirir, soğukkanlı yapar, eski yazar alışkanlıklarımı dürter, anılarımla mariz hayallerimi bir iş, bir meşgale haline sokar... Evet, iyi buldum. Hem de sağlık memuruna bir miras bırakmış olurum; anılarımla kışın pencereleri kâğıtlasın bari.

Bu arada hikâyeme nedense ortadan başladım. Madem yazmaya karar verdim baştan başlamak gerek. Peki, baştan başlayalım. Zaten hayat hikâyem pek uzun olmayacak.

Ben burada değil, çok uzaklardaki ... vilayetinde doğdum. Anamla babam ihtimal iyi insanlardı ama beni küçükken öksüz bıraktılar ve beni sevabına evine alan Nikolay Sergeyiç İhmenev adında, şöyle böyle varlıklı bir derebeyinin evinde büyüdüm. Nataşa biricik kızıydı, benden üç yaş küçüktü. İki kardeş gibi geçiniyorduk. Ah o tatlı çocukluk çağım! Hayatımın yirmi beşinci yılında senin özlemini çekip hayıflanmak ve ölürken bir tek senin anınla keyiflenip seni minnetle anmak ne ahmakça! O zamanlar Petersburg'dakine hiç benzemeyen, pırıl pırıl bir güneş vardı gökyüzünde ve küçük, afacan kalplerimiz neşeyle atıyordu. Çevre, buradaki gibi kupkuru cansız taş yığınları değil, tarlalar, ormanlardı. Hele Nikolay Sergeyiç'in idare ettiği Vasilyevski Malikânesi'nin bahçe ve parkının güzelliğine doyum olmazdı; Nataşa'yla birlikte bu bahçede gezmeye giderdik, bahçenin ardındaysa çocukken iki kez kaybolduğumuz geniş, loş bir orman vardı... Ah o altın, unutulmaz çağ! Önümüzde esrarlı, çekici bir

hayat vardı ve onu tanımanın tadına doyulmuyordu. O sıralar sanki her ağacın, her çalı kümesinin arkasında bilmediğimiz, esrarlı biri gizleniyor, masal âlemiyle gerçek birbirine karışıyordu sanki; bazen vadilerin derinliklerinde akşamın koyu sis bulutu kırçıl, kıvır kıvır saç tutamları biçiminde koyağımızın çakıllı kıyılarına yapışıp fışkırmış çalılardan sarkarken Nataşa'yla kıyıda el ele vererek çevreyi seyreder, ürkek bir merakla aşağıya bakarak o anda karşımıza birinin çıkmasını ya da koyağın dibindeki sis bulutundan seslenmesini ve dadımızın masallarının elle tutulur, katıksız bir gerçeğe dönüşmesini beklerdik. Çok sonraları, bir gün Nataşa'ya, bir keresinde Okuma Kitabı'nı[8] ele geçirişimizi, sonra kitabı kaptığımız gibi bahçeye koşup havuz kenarında, yaşlı gür akçaağacın altındaki sevdiğimiz yeşil banka oturarak "Alphonse ile Dalinde"[9] adlı büyüleyici hikâyeyi okumaya koyulmamızı anımsatmıştım. Bu hikâyeyi hatırladıkça içimde hâlâ garip bir heyecan duyarım; hatta geçen yıl Nataşa'ya ilk satırını, "Hikâyenin kahramanı Alphonse, Portekiz'de doğmuştu. Babası Don Remirro..." falan diye tekrarlarken neredeyse ağlayacaktım. Galiba bu pek yersiz kaçmıştı zira Nataşa'nın taşkın heyecanımı tuhaf bir gülümsemeyle karşılamasına başka anlam verilemezdi. Ama hemen toparlandı (bu da hatırımda), beni avutmak için kendisi de eskileri hatırlamaya başladı. Az sonra o da duygulandı. Hoş bir akşam geçirdik, bütün unutulmuş anılarımızı yeniden yaşadık. Vilayete, yatılı okula gidişimi –Tanrım, ne çok ağlamıştı o zaman!– ve Vasilyevski'den temelli ayrılışımı hatırladık. Okulumu bitirmiş, üniversiteye hazırlanmak için Petersburg'a gidiyordum. Ben on yedi yaşındaydım; Nataşa on beş. Nataşa'nın dediğine göre öyle biçimsizmişim, bacaklarım o kadar uzunmuş ki bana bakınca gülmemek elde değilmiş. Vedalaşırken son derece önemli bir şey söylemek için onu bir kenara çektim ama birden dilim dolaştı, ağzımdan tek söz çıkmadı. Nataşa da o an çok heyecanlı olduğumu hatırlıyordu. Tabii konuşamadık. Ben ne söyleyeceğimi bilmiyordum, belki o da beni anlayacak halde değildi. Acı acı ağlayarak hiçbir şey söyleyemeden yola çıktım. Uzun zaman sonra Petersburg'da karşılaştık. Bundan iki yıl önceydi. İhtiyar İhmenev, davasıyla uğraşmak için gelmişti, bense edebiyat yolunda henüz ilk adımımı atıyordum.

III

Nikolay Sergeyiç İhmenev itibarlı ama servetini çoktandır kaybetmiş bir ailedendi. Yine de kendisine ailesinden içinde yüz elli can bulunan iyi bir çiftlik kalmıştı. Yaşı yirmiye gelince süvari subayı oldu. Her şey gayet iyi gidiyordu, gelgelelim hizmetinin altıncı yılında uğursuz bir gece varını yoğunu kumarda kaybetti. Sabaha kadar gözünü kırpmadı. Ertesi gece tekrar oyun masasına oturdu, elinde kalan son şeyi, atını ortaya sürdü. Kazandı da. Sonra bir el, bir el daha derken yarım saat içinde köylerinden birini, son sayıma göre altmış candan ibaret olan İhmenevka Köyü'nü geri alabildi. Derhal oyuna "paydos" etti ve ertesi gün de istifasını verdi. Yüz can, bir daha geri gelmemek üzere elinden gitmişti. İki ay sonra teğmen rütbesiyle terhis edildi ve köyüne döndü. O günden sonra kumardaki kaybını bir daha ağza almadı; babacanlığıyla tanındığı halde, ona bu olayı hatırlatan kim olursa olsun, bozuşurdu. Köye yerleşince kendini bütün varlığıyla çiftliğe verdi. Otuz beş yaşındayken de fakir ama asil bir ailenin kızı olan Anna Andreyevna Şumilova'yla drahomasız evlendi; Anna Andreyevna'nın drahoması yoktu ama vilayette, göçmen Madame Mont-Revêche'in asil kızlara mahsus yatılı okulunda okumuştu ve ne üzerine eğitim aldığını anlayan tek kişi olmasa da ömrünün sonuna kadar bununla övündü durdu. Nikolay Sergeyiç çiftlik işlerinde muhteşemdi. Civardaki komşu derebeyleri ondan ders alıyorlardı. Birkaç yıl sonra yüz canlık Vasilyevskoye Köyü'nün sahibi Prens Pyotr Aleksandroviç Valkovski, ansızın Petersburg'dan çıkageldi. Gelişi bölgede hayli heyecan uyandırmıştı. Prens, delikanlılık dönemini geride bırakmıştı ama, yine de oldukça genç sayılırdı; nüfuzlu kimselerle ahbaplığı, rütbe sahibi, yakışıklı ve dul oluşuyla da bölgenin bütün genç kız ve kadınlarının ilgisini üzerine toplamıştı. Akraba oldukları valinin, Prens için vali konağında düzenlediği parlak karşılama törenini anlata anlata bitiremiyorlardı; Prens'in nezaketi bütün vilayetin kadınlarını "deli etmişti". Kısacası Prens, taşrada pek seyrek görünerek çevrenin gözlerini kamaştıran Petersburg sosyete adamlarının seçkin örneklerinden biriydi. Bununla birlikte Prens'in, çıkarı olmadığı kimselerle kendinden aşağı saydıklarına pek fazla nezaket gösterdiği yoktu genellikle. Çiftlik komşularıyla tanışmaya gerek görmediği için, kısa sürede epey düşman kazanmıştı. Bu yüzden durup dururken Nikolay Sergeyiç'i ziyaret edişi herkesi şaşırttı. Ama aslına bakılırsa, Nikolay Sergeyiç,

Prens’in en yakın komşusuydu. Prens, İhmenevlerin evinde güçlü bir etki yarattı. Daha ilk görüşmede karıkocayı büyülemişti; hele Anna Andreyevna, Prens’e bayılmıştı. Çok geçmeden Prens resmiyeti büsbütün kaldırdı, her gün evlerine girip çıkıyor, onları çağırıyor, fıkralar anlatıyor, nükteler yapıyor, İhmenevlerin kötü klavsenlerinin başına geçerek şarkılar söylüyordu. İhmenevler şaşkınlık içindeydi: nasıl oluyor da bütün komşuları böyle sevimli, candan bir adam için kibirli, kendini beğenmiş, duygusuz bir bencil diyebiliyorlardı? Prens, özü sözü doğru, çıkar gözetmeyen, yalın, cömert bir adam olan Nikolay Sergeyiç’ten gerçekten hoşlanmıştı herhalde. Kısa süre sonra işin içyüzü anlaşıldı. Prens, Vasilyevskoye’ye çiftliğine kâhyayı kovmak için gelmişti. Kâhya madrabaz, kendini beğenmiş, haris bir tarım uzmanı Almandı. Saygı uyandıran ak saçlarıyla gözlüklerine, kemerli burnuna rağmen hayasızca çalıyordu; üstelik birkaç köylüye işkence ederek ölümlerine sebep olmuştu. Sonunda suçüstü yakalanan İvan Karloviç, pek gücenip uzun uzadıya Alman onurundan söz etti; buna rağmen işinden oldukça kepazece kovulmaktan kurtulamadı. Prens’in yeni bir idare müdürüne ihtiyacı vardı ve tercihi de örnek bir idareci, şüphesiz bir namus timsali olan Nikolay Sergeyiç’ti elbette. Galiba bu işi üzerine alması için Nikolay Sergeyiç’ten teklif bekliyordu; ama beklediği olmayınca, günün birinde son derece saygılı ve dostça bir rica şeklinde teklifini yaptı. İhmenev önce kabul etmedi, ama hayli yüklü olan aylık Anna Andreyevna’yı kandırmaya yetmiş, ricacının iki kat artırdığı iltifatlarsa diğer tüm tereddütleri ortadan kaldırmıştı. Prens amacına ulaşmıştı. Anlaşılan insan sarrafıydı. İhmenev’le tanıştıktan az zaman sonra karşısında nasıl bir adam olduğunu kavramış, İhmenev’i ancak gönlünü kazanarak elde edebileceğini, bu olmadan paranın çok iş göremeyeceğini anlamıştı. Halbuki ona gözleri kapalı güvenebileceği bir çiftlik kâhyası gerekliydi, zira Vasilyevskoye’yi böyle bir adama teslim ederek bir daha oraya uğramamayı tasarlıyordu. İhmenev’i adeta büyülemişti, adamcağız Prens’in dostluğuna içten inanıyordu. Nikolay Sergeyiç, haklarında kim ne derse desin, Rusya’nın o has, candan, saflık derecesinde romantik adamlarından biriydi. Bunlar (Tanrı bilir neden) bir kimseyi sevdiler mi gülünç derecede bir muhabbetle bağlanıp canlarını vermeye hazırdırlar.

Pek çok yıl geçti. Prens’in çiftliği bolluk içinde geliştikçe gelişiyordu. Vasilyevskoye’nin sahibiyle idare müdürü arasındaki ilişkilerde en ufak bir

tatsızlık yoktu, birbirleriyle resmi iş mektuplarıyla haberleşiyorlardı. Prens, idare şekline karışmamakla birlikte, bazen Nikolay Sergeyiç'i hayrete düşüren pratik, tam bir iş adamına uygun öğütler veriyordu. Har vurup harman savurmaktan hoşlanmadığı, hatta kazanmasını bildiği belliydi. Vasilyevskoye'ye gelişinden aşağı yukarı beş yıl sonra Nikolay Sergeyiç'e, aynı vilayette, dört yüz canlı, mükemmel bir malikâne satın alması için vekâletname göndermişti. Nikolay Sergeyiç içten sevindi; zaten Prens'in başarılarıyla, ilerleme ve yükselmesiyle ilgili haberlerle öz kardeşiymiş gibi ilgileniyordu. Hele Prens bir meselede ona aşırı bir güven gösterince Nikolay Sergeyiç pek duygulandı. Olay şöyleydi... Ama başlamadan önce hikâyemin önemli kişilerinden biri olan Prens Valkovski'nin hayatına dair bazı ayrıntıları anmayı gerekli sayıyorum.

IV

Önceden de söylediğim gibi, Prens duldu. Genç yaşında para için evlenmişti. Moskova'da, varını yoğunu kaybeden ailesinden ona hemen hemen hiçbir şey kalmamıştı. Vasilyevskoye birkaç kere ipotek edilmişti, borç içindeydi. Yirmi iki yaşında Moskova'da bir resmi dairede çalışmak zorunda kalan Prens'in elinde aldığı aylıktan tek bir kapik bile kalmıyordu; hayata "Eski bir soyun baldırı çıplak evladı"* olarak adım atmıştı. Bir tür tüccar-mültezimin tohuma kaçmış kızıyla evlenmesi kurtardı onu. Tabii mültezim drahoma işinde Prens'e kazık atmıştı, yine de karısının parasıyla babadan kalma mülkünün borçlarını temizleyip kalkınabildi. Prens'in kısmetine çıkan tüccar kızı doğru dürüst yazı yazmayı bilmeyen, iki sözü bir araya getiremeyen, çirkin yüzlü bir zavallıydı; tek meziyeti iyi kalpli ve uysal olmasıydı. Prens de bundan alabildiğine faydalandı; evliliklerinin ilk yılında karısı bir oğlan doğurunca ikisini de Moskova'da kayınpederinin yanına bıraktı, kendisi asıl, Petersburglu bir akrabasının aracılığıyla elde ettiği ... vilayetinde oldukça yüksek bir memuriyete gitti. İçi yükselme, kariyer yapma hırsıyla yanıyordu ve karısıyla ne Petersburg'da ne de Moskova'da yaşayamayacağını kestirince, talihini taşrada denemeye karar vermişti. Anlattıklarına göre, evlendikleri yıl karısını kabalığıyla az kalsın mezara gönderiyormuş. Nikolay Sergeyiç bu söylentilere fena halde kızıyordu. Prens'i canla başla savunuyor, onun böyle adice hareket edemeyeceğini ileri sürüyordu. Fakat Prenses yedi yıl sonra öldüğünde, dul kocası derhal Petersburg'a dönüp oraya yerleşti. Petersburg'da biraz ilgi bile uyandırmıştı. Henüz genç ve yakışıklıydı; hali vakti yerinde, pek çok parlak özelliğinin yanı sıra nüktedan, zevk sahibi, neşeli bir adamdı ve tüm bu özellikleriyle istikbal ve himaye peşinde koşanlardan tamamen ayrılıyordu, başı her zaman dikti. Garip bir çekiciliği, bir tür şeytan tüyü olduğundan söz edilirdi hep. Kadınlar onun için deli olurdu, sosyetenin sayılı dilberlerinden biriyle yaşadığı aşk serüveni epey gürültü koparmıştı. Cimri denecek kadar hesabî olduğu halde, gereken kimselere kumarda para kaybediyor, kayıpları ne olursa olsun aldırmaz görünüyordu. Ama Petersburg'a keyif için gelmemişti: Maksadı dilediği yere ulaşıp geleceğini sağlama almaktı. Bu maksadına da ulaştı sonunda. Hatırlı bir akrabası olan Kont Nainski'ye iş isteyen herhangi bir ricacı olarak başvursaydı adam yüzüne bile bakmazdı; oysa Prens'in sosyetedeki başarısı Nainski'nin

dikkatini çekmiş, onunla ilgilenmeyi mümkün, hatta yerinde bulmasını ve yedi yaşındaki oğlunu da bakmak için evine almasını sağlamıştı. Prens'in Vasilyevskoye'ye gelişi, İhmenevlerle tanışması da o zamana rastlar. Sonunda Kont'un aracılığıyla saygın elçiliklerden birinde önemli bir görev alarak yurtdışına gitti. Daha sonra gelen haberler biraz karışıktı: Yurtdışında başından tatsız bir olay geçtiğinden söz ediliyor fakat kimse meselenin içyüzünü doğru dürüst bilmiyordu. Sadece, yukarıda da söylediğim gibi, dört yüz canlık bir malikâne aldığı öğrenilmişti. Uzun yıllar sonra yurtdışından yüksek bir rütbeyle dönünce, Petersburg'da hemen önemli bir görev aldı. Prens'in ikinci kere evlenmek istediği, asil, nüfuzlu ve zengin bir aileye gireceği söylentileri İhmenevka'ya dek ulaşmıştı. Nikolay Sergeyiç keyifle ellerini ovuşturarak, "Artık kodamanlar sınıfının eşiğinde..." diyordu. O sıralar Petersburg'da, üniversitedeydim ve İhmenev'in bana gönderdiği bir mektupta, düğünle ilgili söylentileri kontrol etmemi yazdığını hatırlıyorum. Prens'e de, beni koruması için ayrı bir mektup yazmıştı ama Prens, mektubunu cevapsız bırakmıştı. Bense yalnızca Kont'un evinde büyüyen Prens'in oğlunun sonraları liseye gittiğini ve on dokuz yaşında tahsilini tamamladığını öğrenebilmiştim. Bunları ve Prens'in oğlunu çok sevip şımarttığını, şimdiden geleceğine ait planlar kurduğunu İhmenevlere bildirdim. Bu bilgileri de genç Prens'i tanıyan üniversite arkadaşlarımdan edinmiştim. Tam o sırada bir gün Nikolay Sergeyiç, Prens'ten kendisini hayli şaşkınlığa düşüren bir mektup aldı...

Önceden de söylediğim gibi, o zamana kadar Nikolay Sergeyiç'e sadece kısa iş mektupları gönderen Prens, bu defa aile hayatına ait uzun, samimi, ayrıntılı bir mektup göndermişti: Oğlundan yakınıyor, delikanlının fena gidişinin kendisini üzdüğünden söz ediyor ve böyle bir çocuğun yaramazlığına (galiba suçunu hafifletmek için) önem vermemek gerektiğini de ekliyordu; yine de oğlunu cezalandırmaya karar vermişti ve onu korkutmak amacıyla, Nikolay Sergeyiç'in nezaretinde olmak üzere bir süreliğine köye sürecekti. Mektubunda, "Son derece asil ve iyi yürekli dostu Nikolay Sergeyiç'e ve bilhassa Anna Andreyevna'ya" tam anlamıyla güvendiğini yazan Prens, her ikisinden de çapkın oğlunu ailelerine kabul ederek akıl öğretmelerini, içlerinden gelirse onu sevmelerini ve en önemlisi de oğlanın havai tabiatını düzelterek ona "İnsan hayatında gerekli olan hayırlı, ciddi ilkeleri aşılamalarını" rica ediyordu. Elbette İhtiyar İhmehev bu görevi keyifle kabul etti. Genç Prens'i öz oğullarıymış gibi karşıladılar.

Çok geçmeden delikanlıyı candan sevmeye başlayan Nikolay Sergeyiç, onu kızı Nataşa'dan ayırmaz oldu; hatta daha sonraları, Baba Prens'le aralarındaki ilgi tamamen kesildiğinde bile genç Prens Aleksey Petroviç'i eski alışkanlığıyla "bizim Alyoşa" diye andığı olurdu. Genç Prens hakikaten de pek sevimli bir çocuktu: Son derece yakışıklı, kız gibi narin ve sinirliydi ama neşeli, saf, asil bir tabiatı, sevgi dolu bir kalbi vardı ve dürüst, değerbilir bir gençti. Kısa sürede İhmenev ailesinin gözbebeği oldu. On dokuz yaşına rağmen pek çocuktu. Söylendiğine göre onu pek seven babasının ne sebeple sürdüğünü anlamak güçtü doğrusu. Sözde çocuk Petersburg'da işi aylaklığa ve havailiğe vurmuş, tembellik ederek babasını üzmüştü. Pyotr Aleksandroviç'in mektubunda, oğlunun sürgün nedenini özellikle açıklamadığı anlaşıldığından, Nikolay Sergeyiç de Alyoşa'ya bu konuyu hiç açmıyordu. Ama şuradan buradan kulağına çalındığına göre, Alyoşa bağışlanmaz bir havailik yapmış, bir kadınla münasebette bulunmuş, birini düelloya çağırmış, kumarda muazzam bir para kaybetmişti; hatta kaybettiği paranın başkasının olduğu bile söyleniyordu. Başka bir söylentiye göre de Prens, oğlunu bir suçu olduğu için değil, kişisel çıkarlarını gözeterek uzaklaştırmıştı. Nikolay Sergeyiç bu söylentileri öfkeyle reddediyordu. Zaten çocukluğundan ilk gençlik çağına kadar babasından ayrı yaşayan Alyoşa da babasına neredeyse tapıyor, ondan hayranlıkla söz ediyordu; tamamen etkisi altında olduğu belliydi. Arada bir Alyoşa, söz arasında, babasıyla bir kontesin peşine düştüklerini ama babasını atlattığını, Prens'in de buna fena halde kızdığını anlatıyordu. Bu hikâyeyi her keresinde coşarak, çocukça bir saflıkla, neşeli kahkahalarla anlatıyor, Nikolay Sergeyiç de onu hemen susturuyordu. Alyoşa, babasının tekrar evlenmek istediği söylentisini de yalanlamıyordu.

Köye sürgün edileli aşağı yukarı bir yıl olmuştu; Alyoşa, belli günlerde babasına saygılı bir ifadeyle, aklı başında bir genç gibi mektuplar yazıyordu. Sonunda Vasilyevskoye'ye öyle alışmıştı ki, Prens yazın (önce İhmenevlere haber vererek) köye gelince sürgün delikanlı, köy hayatının kendisi için biçilmiş kaftan olduğunu iddia ederek babasından Vasilyevskoye'de mümkün olduğu kadar uzun kalmak için izin istedi. Alyoşa'nın her türlü hevesinde, kararında, aşırı derecede duygulu oluşunun, tez canlılığının, kimi zaman saçmalığa vardırdığı havailiğinin etkileri vardı; iradesine hiç hâkim değildi, dış etkilere hemen kapılıveriyordu. Prens, oğlunun ricasını şüpheli bir tavırla dinledi... Zaten Nikolay Sergeyiç eski

“dostu”nu güçlükle tanıyabilmişti: Prens Pyotr Aleksandroviç bambaşka bir adam olmuştu. Nikolay Sergeyiç’e karşı dehşetli titizlik göstermeye başlamıştı; çiftliğin hesap işlerinde iğrenç derecede pinti, hırslı ve garip şekilde kuşkulu davranıyordu. Babacan İhmenev buna çok üzüldü, uzun zaman kendi kendine inanmak istemedi. O yıl her şey Prens’in on dört yıl önceki ilk gelişinden farklı, hatta tam tersineydi: Bu sefer Prens, bütün komşularla –tabii kalburüstü olanlarıyla– tanıştı; Nikolay Sergeyiç’ten de ayağını kesti ve ona maiyetinden biriymiş gibi davrandı. Sonra birdenbire anlaşılmaz bir şey oldu: Görünürde hiçbir sebep yokken Prens’le Nikolay Sergeyiç’in arası kesin olarak bozuldu. İki tarafın birbirine söylediği acı, hakaret dolu sözleri duyanlar vardı. İhmenev öfkelenerek Vasilyevskoye’den ayrıldı ama mesele bununla da bitmedi. Bütün bölgede çirkin dedikodular yayıldı. Sözde Nikolay Sergeyiç, Genç Prens’in karakterini iyice anladıktan sonra zaaflarından faydalanmak istemiş, (o sıralar on yedi yaşında olan kızı) Nataşa, yirmi iki yaşındaki delikanlının kalbini çelmiş, babasıyla annesi de buna göz yummuşlardı; komşu derebeylerin evlerinde sayıları hayli kabarık olan yetişkin, gerçekten kibar kızların yüzünü delikanlıya bir yıl boyunca göstermeyen kurnaz, “ahlaksız” Nataşa, saf delikanlıyı büyülemişti. Hatta iki sevgilinin Vasilyevskoye’den on beş verst[10] uzaktaki Grigoryev Köyü’nde evlenmeyi kararlaştırdıklarını iddia edenler vardı. Bunu Nataşa’nın ailesinden gizli yapıyor gibi görünüyorlardı ama, aslında İhmenevler en ufak ayrıntısına dek her şeyden haberdardılar ve kızlarını alçakça öğütleriyle idare edenler de onlardı. Kısacası, bölgenin gerek erkek, gerek kadın dedikoducularının bu hikâye çevresinde uydurduklarını sıralarsak bir kitaba sığdıramayız. Hepsinden garibi Prens’in de buna inanması, hatta sırf bu yüzden, taşradan Petersburg’a gönderilen imzasız bir mektup üzerine Vasilyevskoye’ye gelmesiydi. Şüphesiz, azıcık da olsa Nikolay Sergeyiç’i tanıyan birinin, ona yüklenen suçların birine bile inanmaması gerekirdi. Buna rağmen, her zaman olduğu gibi ortalığı bir telaş kaplamış, herkes bir şeyler söylemiş, fikir belirtmiş, eleştirici bir tavırla kafa sallamaya başlamış ve sonunda da... adamcağızı kesin olarak suçlu çıkarmıştı. İhmenev ise dedikoduculara kızının suçsuzluğunu ispata kalkışmayacak kadar onurluydu; karısı Anna Andreyevna’ya da komşularına bu konuda hiçbir açıklamada bulunmamasını sıkı sıkı tembih etmişti. İftiraya uğramış Nataşa’ya gelince, aradan bir yıl geçtikten sonra bile bütün söylenenlerden habersizdi: Ailesi

meseleyi büyük bir titizlikle ondan saklıyordu ve kızcağız on, on iki yaşında bir çocuk gibi tertemiz bir neşe içindeydi.

Bir yandan da kavga uzadıkça uzuyordu. Bazı gayretliler yangına körükle gitmekten geri kalmıyorlardı. Sonunda ortaya çıkan birtakım ihbarcı ve tanıklar Prens'i, Nikolay Sergeyiç'in yıllardır devam eden Vasilyevskoye'deki görevinde namustan yana hiç de örnek bir idareci olmadığına inandırdılar. Hatta dediklerine göre, üç yıl önce, Nikolay Sergeyiç bir koru satışından on iki bin gümüş aparmıştı; bu konuda hem apaçık, yasal bir yığın delil vardı, hem de koru satışı için elinde Prens'in resmi vekâletnamesi bulunmuyordu. Satışı kendiliğinden yaparak Prens'e sonradan bildirmiş, onu da satışın gerçekten gerekli olduğuna inandırmış, ama aldığı paranın tamamını vermemişti. Şüphesiz bütün bunların iftiradan ibaret olduğu sonradan anlaşıldı ama, o zamanlar hepsine inanan Prens, tanıklar huzurunda Nikolay Sergeyiç'i hırsızlıkla suçladı. İhmenev altta kalmadı, hakarete hakaretle karşılık verdi, rezalet koptu. Hemen arkasından mahkemelik oldular. Nikolay Sergeyiç bazı evrakın, en çok da kendisini koruyacak güçlü ahbapların eksikliği, ayrıca böyle işlerdeki acemiliği yüzünden davayı daha başlangıçtan kaybetmeye başladı. Çiftliği haczedildi. Fena halde öfkelenen ihtiyar, davayı yakından izlemek için her şeyi bırakarak Petersburg'a göç etmeye karar verdi; vilayette, yerine tecrübeli bir avukatı bıraktı. Galiba Prens, İhmenev'e haksız yere hakaret ettiğini kısa süre sonra anlamıştı. Ama iki taraf da fazla ileri gittiği için barışmalarına imkân kalmamıştı ve inadı tutan Prens ille davayı kazanmak, eski idare müdürünün son geçim aracını elinden almak için ne mümkünse yapıyordu.

V

Böylece İhmenevler Petersburg'a taşındılar. O uzun ayrılıktan sonra Nataşa'yla yeniden nasıl karşılaştığımızı yazmayacağım. Aradan geçen dört yılda onu, bir an bile unutmamıştım. Doğrusu Nataşa'yı ne gibi duyguların etkisi altında aklımda tuttuğumu iyice anlamıyordum; ama tekrar kavuştuğumuz anda bizi kaderin birleştirdiğine inandım. Önce, gelişlerinin ilk günlerinde, aradan geçen yıllarda Nataşa bana pek az gelişmiş, hemen hemen hiç değişmemiş gibi göründü; hep o ayrılmamızdan önceki küçük kız olarak kalmıştı sanki. Sonra her geçen gün onda yepyeni, o zamana kadar tanımadığım, sanki mahsus benden sakladığı özellikler keşfetmeye başladım. Gerçekten genç kızda bunları gizlemek ister gibi bir hal vardı. Her buluşum beni ölçüsüz bahtiyar ediyordu! İhtiyarsa Petersburg'a ilk geldiği sıralar hırçın, sinirliydi. İşleri gittikçe sarpa sarıyordu; kızıp köpürdüğü, davaya ait evrakla uğraştığı için, bizimle ilgilendiği yoktu. Anna Andreyevna da kendini kaybetmiş gibiydi, geldiğinden beri şaşkın haldeydi. Petersburg onu ürkütüyordu. Ağlayıp sızlanıyor, İhmenevka'daki eski günlerin özlemiyle iç çekiyor, gelinlik çağına gelen Nataşa'nın geleceğini düşünen olmadığına içlenerek, benden daha yakın, daha güvenilir bir dost bulamadığı için bana dert yanıyor, garip bir içtenlikle iç döküyordu.

Tam onların gelmesine yakın, meslekte ilk adımım sayılan birinci romanımı bitirmiştim ve işin acemisi olduğumdan nereye vereceğimi bir türlü kestiremiyordum. İhmenevlere bunun hiç sözünü etmemiştim; aylak gezdiğim, daha doğrusu kendime bir iş bulmaya çalışmadığım için az kalsın benimle kavga edeceklerdi. İhtiyar, şüphesiz babaca bir ilgiyle bana acı acı, hatta bazen hırçınlaşarak sitemde bulunuyordu. Ben de neyle uğraştığımı açıklamaya basbayağı utanıyordum. Bütün çabalarıma rağmen iş bulamadığımı söyleyerek bir zaman onları kandırdığımı, memur olmak istemediğimi, roman yazmak hevesimi nasıl açıklayabilirdim? İhmenev'in söylediklerimi denetleyecek vakti yoktu. Hiç unutmam, Nataşa bir gün konuştuklarımızı dinledikten sonra beni bir yana çekti, gözleri nemlenerek yarınımı ihmal etmemem için yalvardı; sorguya çekerek ne yaptığımı, neyle uğraştığımı öğrenmeye çalıştıktan sonra, ağzımdan bir şey alamayınca, kendimi tembelliğe, serseriliğe bırakmayacağıma yemin ettirdi. Gerçi meşguliyetimin ne olduğunu söylemedim ama, eserim, ilk romanım

hakkında onun bir tatlı sözü, daha sonra eleştirmenlerle işin erbabının en büyük iltifatlarından daha değerli olacaktı. Sonunda romanım çıktı. Basılmadan çok önce edebiyat dünyasında, hakkında epey gürültü olmuştu. Romanımı müsvedde halinde okuyan B.[11] çocuk gibi seviniyordu. Ben de mutluluk duyduysam başarımın ilk sarhoşluk anlarında değil, müsveddemi henüz kimseye okumadan, göstermeden duydum: Ben, coşkun umutlar, hayaller ve esere karşı tutku derecesinde bir sevgiyle dolu olduğum uzun gecelerde, hayal gücümün yarattığı, canlı, yakınlarımmış gibi bağlandığım, birlikte sevinip kederlendiğim insanları düşünürken, hatta alçakgönüllü kahramanımın haline içten ağlarken mutluydum. İhtiyarlar başlangıçta şaşkınlık derecesinde hayrete düşseler de başarıma tarif edemeyeceğim kadar sevinmişlerdi. Pek tuhaflarına gitmişti! Örneğin Anna Andreyevna, herkesin öve öve bitiremediği yeni yazarın Vanya hem de Vanya'nın ta kendisi olduğuna falan bir türlü inanmak istemiyor, sadece başını sallıyordu. İhtiyar İhmenev uzun zaman teslim olmak istemedi, hatta kitabıma ait ilk söylentileri duyunca korkmuştu; memurluk geleceğimin mahvolduğunu, bütün yazarların derbeder insanlar olduğunu söylüyordu. Ama ardı kesilmeyen övgüler, dergilerdeki ilanlar, özellikle de tapınırcasına saydığı birkaç kişinin hakkımdaki iyi sözleri görüşünü düzeltti. Elime epeyce para geçtiğini, edebi eserlerin nasıl para getirebildiğini öğrenince son endişeleri de dağıldı. Şüpheden coşkun bir inanca çabucak geçen, mutluluğuma çocuk gibi sevinen ihtiyar, geleceğim hakkında en çılgın umutlara kapılmaya, göz kamaştırıcı hayallere dalmaya başladı. Benim için her gün yeni yeni işler uyduruyor, yeni planlar kuruyordu, hem de ne planlar! Bana; o zamana kadar alışmadığım, bambaşka bir saygı göstermeye başlamıştı. Yine de bazen hülyalara daldığı en coşkun anlarında bile içine şüphe düştüğü oluyordu:

— Yazarmış, şairmiş! Tuhaf şey... Hiç şairlerden adam olan, rütbe kazanan olmuş mudur? Tafracı, zevzek insanlar bunlar!

Onda bu türden şüphelerin, nazik soruların, çoğunlukla akşamüzeri, alacakaranlıkta doğduğunu fark etmiştim. (O tatlı, unutulmaz zamana ait hiçbir şey aklımdan çıkmamıştı!) Karanlık basarken ihtiyarımız daima daha sinirli, duygulu ve vesveseli oluyordu. Biz Nataşa'yla bunu bilir, ona takılırdık. Hiç unutmam, Sumarokov'un[12] generallik rütbesini, Derjavin'in[13] altın dolu enfiye kutusuyla taltif edilişini ve Çariçe'nin

Lomonosov'u[14] bizzat ziyaret edişini anlatarak onu inandırmak istiyordum; Puşkin'le Gogol'den de söz ettim bir ara.

Bunları belki de ömründe ilk olarak duyan ihtiyar:

— Biliyorum canım, hepsini biliyorum! diye cevap veriyordu. Şey, bilir misin Vanya, senin şu yazdıklarının şiir olmadığına seviniyorum. Şiir, saçmalık birader; yo, itiraz etme inan şu ihtiyarın sözlerine, iyiliğin için söylüyorum: Saçma bunlar, boşuna vakit öldürmekten başka işe yaramaz! Şiir yazmak lise öğrencilerinin işi; şiirler sizin gibi gençleri akıl hastanesine götürür... Gerçi Puşkin büyük şair, kimsenin buna itirazı olamaz! Ama alt tarafı yine de şiir yazıyor, hava-cıva yani... Zaten pek az şiirini okudum... Düzyazı başka! Düzyazıda yazar bir şeyler öğretebilir, örneğin vatan sevgisinden, erdemlerden filan söz açabilir... evet! Anlatmasını pek beceremedim ama ne demek istediğimi anlarsın sen; sevdiğim için söylüyorum sana bunları.

Nihayet kitabımı eve getirmiştim; akşam çayından sonra hepimiz yuvarlak masanın başına geçtiğimizde bir ihsanda bulunuyormuş gibi:

— Ee, oku bakalım şu karalamalarını! dedi. Herkesin ağzındasın. Görelim bakalım!

Kitabı açıp okumaya hazırlandım. Romanım daha o akşam baskıdan çıkmıştı, birini ele geçirip soluğu İhmenevlerde almıştım.

Bunu daha önceden, yayınevinde bulunan müsveddemden okuyamadığıma ne kadar üzülüp hayıflanmıştım! Nataşa öfkesinden ağlamıştı bile, elin adamları romanımı kendisinden önce okuyacakları için sitem etmiş, azarlamıştı beni... Sonunda masa başında toplanmıştık işte. Bizim ihtiyar çok ciddi, eleştiriye hazır bir tavır takındı. Dürüstçe "kendi yargısını" vermek istiyordu. İhmeneva Ana'nın hali de pek resmiydi; neredeyse yeni başlığını takacaktı. Biricik kızına dikilmiş sevgi dolu bakışlarımın çoktandır farkındaydı; Nataşa'yla konuşurken tıkanır gibi olduğumu, gözlerimin önünde her şeyin silindiğini, kızının da bana eskisinden çok daha güler yüzle baktığını görüyordu. Evet! Sonunda olmuştu bunlar: Başarılar, altın umutlar ve pürüzsüz mutluluk anları, hepsi bir anda gelmişti! Kadıncağız, ihtiyar kocasının beni bir yandan göklere çıkarırken bir yandan da kızıyla ikimize pek anlamlı baktığını da fark etmiş

ve... birden ürkmüştü: Ne de olsa bir kont, hanedandan bir prens, hatta genç, yakışıklı, birkaç nişan sahibi hukukçulardan altıncı derece bir memur bile değildim! Anna Andreyevna yarım şeylerle yetinmeyi sevmezdi.

Hakkımda, “Adamı övüyorlar ama ne için, belli değil...” diye düşünüyordu. “Yazar, şair... Yazar da neyin nesi acaba?”

VI

Romanımı onlara bir oturuşta okudum. Hemen çaydan sonra başladık, gecenin ikisine kadar sürdü. İhtiyar, önceleri somurtuyordu. Çok yüksek, kendisinin anlayamayacağı, ama mutlaka yüksek bir şey bekliyordu; oysa çıka çıka her günkü basit, bilinen bir hayat öyküsü çıkmıştı. Romanın kahramanı hiç olmazsa büyük, meraka değer bir adam ya da Roslavlev ya da Yuri Miloslavski[15] türünden tarihi bir karakter olmalıydı, oysa kitapta söz edilen küçük, ezilmiş, hatta biraz kalın kafalı, ceketinin düğmeleri falan dökülen bir memurdu; dahası, bütün bunlar hepimizin konuştuğu sade bir dille anlatılmıştı... Tuhaftı doğrusu! İhmeneva Ana soran bakışlarını Nikolay Sergeyiç'ten ayıramıyordu, hatta sonra bir şeye gücenmiş gibi surat astı: Yüzünden, "Böyle saçmalar kitaplara yazılıp dinlenmeye değer mi, üstelik para da veriyorlar," düşüncesi okunuyordu. Nataşa dikkat kesilmiş, can kulağıyla dinliyordu; gözlerini benden ayırmıyor, dudaklarıma bakarak her kelimeyi nasıl okuduğuma dikkat ediyor, arada bir o da güzel dudaklarını kıpırdatıyordu. Sonunda ne oldu? Kitabın yarısına gelmeden dinleyicilerimin hepsinin gözlerinden yaş akmaya başladı. Anna Andreyevna için için ağlıyor, kahramanıma candan acıyor, mırıldanmalarından anladığıma göre, geçirdiği felaketlerde ona bütün saflığıyla yardım etmek istiyordu. İhtiyar yüksek konularla ilgili hayallerinden vazgeçmişti artık: "Pek ahım şahım bir şey olmadığı baştan belliydi ama basit, insanın yüreğine işleyen bir hikâye!" diyordu, "iyi anlatılmış, en zavallı, en küçük adamın bile sonuçta bir insan, kardeşimiz olduğunu anlıyoruz!" Nataşa ağlayarak dinliyor, masanın altından gizlice elimi sıkıyordu. Okumayı bitirdim. Nataşa doğruldu; yanakları alevlenmiş, gözlerinde yaş taneleri parıldıyordu. Birden elimi kaparak öptü ve koşarak odadan kaçtı. Annesiyle babası bakıştılar. Kızının hareketine şaşıran ihtiyar:

— Hımm, ne de hassasmış, dedi. Gerçi bunda fenalık yok ya, içinden geldi! İyi kızdır o...

İhtiyar bunları hem Nataşa'yı hem de nedense beni bağışlatmak ister gibi karısına yan yan bakarak mırıldandı.

Ama okuma sırasında epey heyecanlanıp duygulanan Anna Andreyevna'nın, "Makedonyalı İskender'in kahraman olduğunu anladık

ama, bu yüzden sandalye kırmak niye!”[16] demek ister gibi bir hali vardı.

Nataşa az sonra yanımıza geldi, neşeli ve mutlu görünüyordu; yanımdan geçerken de usulcacık çimdik attı. İhtiyar yine “ciddi olarak” romanımın eleştirisine girişti ama sevincini tutamayıp coştu:

— Enfes Vanya, enfes oğlum! Canıma değdi! Bu kadarını beklemiyordum doğrusu. Yüksek, büyük şeyler değil yazdıkların, orası öyle... Mesela bende Moskova’nın Kurtuluşu[17] var, Moskova’da yazılmış; birader, daha ilk satırlardan herif kartal gibi göklere yükseliyor... Fakat seninki daha sade, daha açık Vanya. Zaten açıklığı yüzünden bu kadar sevdim! Pek cana yakın; sanki hepsi başımdan geçmiş gibi. Doğru dürüst anlamadıktan sonra yüksek konuları ne yapayım ben? Yalnız ben olsam üslubu biraz düzeltirdim. Seni övüyorum ama, ne dersen de, edebiyat dili değil, yücelik az... Ama geçti artık, kitap basıldı. Olsa olsa ikinci baskıda düşünülür. Tekrar basarlar mı dersin, Vanya? O zaman yine para alırsın herhalde... Hımm!

Anna Andreyevna söze karıştı:

— Demek bu kadar para aldınız İvan Petroviç! Size baktıkça inanamıyorum. Aman Tanrım, şimdi böyle şeyler para ediyor demek?

Giderek coşan ihtiyar İhmenev:

— Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, diye devam etti. Gerçi memuriyet değil ama, ne de olsa gelecek var. Büyüklerden bazıları okur belki. Gogol’e her yıl yardım edildiğini, yurtdışına gönderildiğini kendin söyledin. Belki sana da aynı şeyi yaparlar, ne dersin? Yoksa henüz pek mi erken? Başka eserler de mi yazman gerekiyor? Yaz bari birader, hiç durma yaz! İlk başarına güvenip gevşeme. Demir tavında dövülür!

Öyle kesin bir inanç ve iyi niyetle konuşuyordu ki, hayallerine set çekmeye kıyamadım.

— Bir bakarsın bir enfiye kutusu bağışlarlar... Belli mi olur? Keyiflerine kalmış. Daha çok heveslendirmek isteyebilirler.

Sesini alçaltıp sol gözünü anlamlı bir ifadeyle kırparak ekledi:

— Kim bilir, belki saraya kadar yükselirsin. Olmaz mı? Çok mu vakitsiz?

Anna Andreyevna alınır gibi oldu:

— Hemen saraya ha!

İçten gülerek:

— Neredeyse beni general yapacaksınız, dedim.

İhtiyar da güldü. Pek keyiflenmişti.

O aralık bize yemek hazırlayan Nataşa, afacan bir tavırla:

— Ekselans yemeğe buyurmazlar mı? diye seslendi.

Sonra kahkahayla gülerek babasına koşup kollarını boynuna doladı.

— Canım, canım babacığım!

İhtiyar duygulanmıştı:

— Peki, peki, içimden geldi de söylüyorum. General olsa da olmasa da yemeğe gidelim.

Sonra her fırsatta yaptığı gibi kızının kızarmış yanağını okşayarak ekledi:

— Benim duygulu kızım! Bak Vanya, seni sevdiğim için söylüyorum. General değilsen de (daha generalliğe çok var!), tanınmış bir kişi, bir müellifsin.

— Artık buna yazar deniyor babacığım.

— Müellif bırakıldı mı? Bilmiyordum. Peki, varsın yazar olsun; benim demek istediğim şu: Bir roman yazdığın için elbette seni mabeyinci yapacak değiller, bunu düşünmek bile abes olur, yalnız yine de başına devlet kuşu konabilir, bir ataşe filan olur, yurtdışına, sağlığını düzeltmen ya da sanatını geliştirmen için İtalya’ya yollayabilir, para yardımı bile yapabilirler. Elbette tüm bunları dürüstçe elde etmelisin; zira para da saygınlık da emekle kazanılır öyle kayırmayla falan değil...

Anna Andreyevna gülerek ekledi:

— Sakın o zaman kibirlenme, İvan Petroviç.

— Bir an önce bir yıldız taksınlar bari babacığım, ataşelik de neymiş sanki!

Nataşa yeniden kolumu çimdikledi. Kızının alevlenmiş yanaklarıyla neşeden yıldız gibi parlayan gözlerine sevinçle bakan ihtiyar:

— Bu da benimle bozdu! diye bağırdı. Galiba yine fazla hayale dalıp kendimi Alnaskarov[18] sandım çocuklar; hep böyleyim zaten yalnız sen... pek de sade görünüyorsun Vanya.

— İlahi babacığım, nasıl olacakmış ya?

— Hiç canım, laf olsun diye söyledim. Yine de şey... yüzün hiç şair yüzü değil Vanya... İşittiğime göre, şair yüzü solgun, saçları şöyle olurmuş. Gözlerinde de bir şey varmış. Mesela şu Goethe gibi şairler... Abbadon'da[19] okumuştum. Ne o, yine yanlış bir şey söyledim galiba? Yaramaz kız kahkahadan kırılıyor. Ne yapayım çocuklar, bilgin değilim. Ne duyuyorsak o. Zaten iş yüzde değil, yüzün büyük önemi yok; bence yüzün iyi, kendi hesabıma çok beğeniyorum... Ama bunu demeyecektim ki... Namuslu ol Vanya, en önemlisi o. Namusunla yaşa, boş yere gururlanma! Önünde uzun bir yol var. Mesleğinde şerefinle çalış; demek istediğim buydu, evet buydu!

Ne unutulmaz zamandı o! Bütün boş vakitlerimi, serbest akşamlarımı onlarda geçiriyordum. İhtiyara edebiyat âleminden, kim bilir niçin ilgilenmeye başladığı edebiyatçılardan söz ediyor, haber getiriyordum. Nikolay Sergeyiç sık sık sözünü ettiğim B.'nin eleştirilerini okumaya başlamıştı bile. Pek anlamadığı halde onu coşkunlukla övüyor, eleştirmene karşı Kuzey Yabanarısı'nda[20] yazan düşmanlarından acı acı yakınıyordu. Karısı, Nataşa'yla beni göz hapsine almıştı ama, biz yine birbirimize söyleyeceğimizi söyledik! Nataşa'nın önüne bakarak duyulur duyulmaz bir sesle, "Evet" diye fısıldadığını işittim. Sonunda ihtiyarlar da öğrendiler, düşünüp taşındılar, Anna Andreyevna uzun uzun kafa sallayıp durdu. Tuhafına gitmişti, korkuyor gibiydi. Bana bir türlü inanamıyordu.

— Başarınca iyi, hoş ama bir aksilik olursa İvan Petroviç, o zaman ne yaparsın? diyordu. Bari bir memuriyete girseydin!

İhmenev bir süre düşündükten sonra:

— Bak ne diyeceğim Vanya, dedi. Ben gördüm, farkına vardım, hatta açık söyleyeyim sevindim bile. Seninle Nataşa'nın... şey işte... iyi olur! Ama ikiniz de henüz pek gençsiniz, benim Anna Andreyevna'nın hakkı var. Bekleyelim. Gerçi büyük, çok büyük yeteneğin var ama... öyle baştan bağırdıkları gibi dahi de değilsin, sadece bir yeteneksin. (Daha bugün Yabanarısı'nda seninle ilgili bir eleştiri okudum: Tutar yanını bırakmıyorlar; hoş bu gazete, gazete değil ya!) Öyle! Yetenek, emniyet sandığında para sayılmaz; yeteneklisin ama ikiniz de fakirsiniz. Bir buçuk ya da bir yıl bekleyelim, tuttuğun yolda hep böyle başarıyla yürürsen Nataşa senin olur; başaramazsan kusura bakma!.. Namuslu adamsın, anlarsın tabii!..

Bunda karar kıldık. Bir yıl sonra da şunlar oldu:

Evet, tam bir yıl sonra! Berrak bir eylül akşamı, içim titreye titreye, hasta halde ihtiyarlara gelip yarı baygın iskemleye çöküverdim; zavallılar müthiş korktular. Ama başımın dönmesinin, kalbimdeki sıkıntının nedeni belki on kere İhmenevlerin kapısına kadar gidip çalmadan geri dönmüş olmam, geleceğimi kurtaramayışım, hâlâ paraya da şöhrete de kavuşamamam, henüz "bir ataşe" falan olmaktan ya da sağlığım için pek gerekli bir İtalya yolculuğu yapmaktan epey uzak bulunuşum falan da değildi. Öyle yıllar olur ki on yıla bedeldir; işte her şey, Nataşa'yla böyle bir yıl geçirdiğimizden oldu. Aramıza bir sonsuzluk girerek bizi ayırmıştı... Hâlâ hatırımdadır: İhmenev'in önünde sessizce oturuyor, şapkamın zaten kırık kenarlarının kalanını da dalgın dalgın büküyordum. Oturduğum yerde nedenini kendim de bilmeden Nataşa'nın çıkmasını bekliyordum. Kılığım pek zavallıydı; üstümde ne varsa dökülüyordu. Çökmüş, zayıflamış, sararmıştım. Ama bu halimle bile, vaktiyle, sevimli Nikolay Sergeyiç'imizi kuşkuya düşüren şair benzerliğini kazanmamıştım, gözlerimde derin anlamlar yoktu. İhtiyar kadın içten gelen telaşlı bir acımayla bana bakarak, "Bu haliyle az kalsın Nataşa'nın nişanlısı olacaktı! Tanrı korusun!" diye düşünüyordu.

Hâlâ kulağımdan gitmeyen o acıklı sesiyle:

— Çay içer misiniz İvan Petroviç? diye sordu. (Masada semaver kaynıyordu.) Nasılsınız canım, pek hasta görünüyorsunuz.

Hiç gözümün önünden gitmiyor: Benimle konuşurken gözlerindeki kuşku iyice belli oluyordu ki, aynı kuşku, soğumuş çayının önünde düşünceye

dalan ihtiyar kocasının bakışlarını da gölgelemişti. O sırada ikisinin de canlarını sıkanın ne olduğunu biliyordum. Prens Valkovski'yle aralarındaki davanın İhmenevlerin aleyhine dönmesine üzülüyorlardı; ayrıca, Nikolay Sergeyiç'i yatağa düşüren başka aksilikler de olmuştu. Davaya sebep olan genç prens beş ay önce İhmenevlere yeniden uğrayıvermişti. Alyoşa'sını öz oğlu kadar seven, neredeyse her gün onu anan ihtiyar delikanlının gelişine içten sevinmişti. Vasilyevskoye'yi hatırlayan Anna Andreyevna da ağlamaya başlamıştı. Alyoşa, babasından gizli olarak ziyaretlerini sıklaştırdı; namuslu, daima açık hareket eden Nikolay Sergeyiç ihtiyatlı davranmaya tenezzül etmedi: Prens'in, oğlunun, tekrar İhmenevlerin evine kabul edildiğini öğrenince ne diyeceğini düşünmek bile onuruna dokunuyor, bütün bu anlamsız şüpheleri pek küçük görüyordu. Yalnız ihtiyar yeni hakaretlere bir kere daha dayanıp dayanamayacağını kestirememişti. Genç Prens hemen hemen her akşam geliyordu. İhtiyarlar onun yanında neşeleniyorlardı. Tabii Alyoşa'nın babası sonunda hepsini öğrendi. Çok çirkin bir dedikodu çıktı. Prens, Nikolay Sergeyiç'e hep aynı konuda hakaret dolu bir mektup yolladı, oğluna da İhmenevlere gitmesini kesinlikle yasak etti. Olay onlara gelişimden iki hafta önce olmuştu. İhtiyar müthiş içerledi. Nasıl işti bu! Temiz, asil kızı Nataşa, bir kere daha bu kirli dedikoduya karıştırılmış, çamura bulanmıştı! Ona önceden de hakaret eden adam, insafsızlığını bir kere daha tekrarlıyordu... Bunun öcü alınmayacak mıydı? Nikolay Sergeyiç ilk günlerde kederinden hastalanmıştı. Hepsini biliyordum; hasta, üzgün olduğunu, son üç haftadır onlara hiç gitmediğim halde bütün meseleyi en ince noktasına kadar biliyordum. Bildiğim bir şey daha vardı... ama hayır! Bu işte onları dünyada en çok endişeye düşüren başka bir şey olduğunu içime doğan bir duyguyla anlıyor, biliyordum ama inanmak istemiyor, derin bir üzüntüyle ihtiyarları inceliyordum. Evet, azap içindeydim; gerçeği ortaya çıkarıp ona inanmaktan korkuyor, elimden geldiği kadar acı dakikayı uzaklaştırmak istiyordum. Oysa bunun için gelmiştim. O gece sanki beni İhmenevlerin evine çeken bir güç vardı!

İhtiyar, birden kendine gelmiş gibi:

— Sahi Vanya, hasta mısın? diye sordu. Epeydir gelmiyorsun. Sana karşı suçluyum. Gelip yoklayacaktım ama, bir türlü olmadı işte.

Sözünü tamamlayınca tekrar daldı.

— Evet, rahatsızdım, dedim.

İhmenev, ancak beş dakika sonra:

— Yaa... rahatsızdın... diye tekrarladı. Tabii rahatsızdın! Seni daha o zaman uyarmıştım ama dinlemedin ki! Hımm! Öyledir birader, ilham perisi ezelden beri tavan arasında aç açına oturmuştur, yine de öyle olacak. Böyle işte!

İhtiyarın keyfi yoktu. Kalbinde kanayan yara olmasa aç ilham perisinden söz açmazdı. Yüzüne dikkatle baktım: Sararmıştı, gözlerinde bir şaşkınlık, çözümlemeye güç yetiremediği bir düşünce vardı. Sert, acı konuşuyordu. Karısı ona merakla bakıp baş sallıyordu. İhtiyar bir aralık öteye dönünce Anna Andreyevna usulcacık onu işaret etti.

— Natalya Nikolayevna'nın sıhhati nasıl? Kendisi evde mi? diye merakla sordum Anna Andreyevna'ya.

Soruma cevap vermekte güçlük çekiyormuş gibi:

— Evde canım, evde, cevabını verdi. Şimdi gelir. Şaka mı, üç haftadır yüzünü göremedik. Nataşa da bir tuhaf oldu. Şaşırdım kaldım, iyi mi, hasta mı, anlaşılmıyor. Tanrı korusun!

Kocasına ürkek ürkek baktı. Nikolay Sergeyiç isteksiz, somurtkan bir tavırla söze karıştı:

— Neyi olacak? Hiçbir şey yok. Genç kız olgunlaşıyor, bebek değil artık, hepsi bu işte. Kızların dertlerine, kaprislerine kim akıl erdirebilmiş ki!

Anna Andreyevna gücenik bir tavırla:

— Ne kaprisi! diye söylendi.

İhtiyar ses çıkarmadı, parmaklarıyla masada tempo tutuyordu. Korkuyla, "Aman Tanrım, aralarında bir şey mi oldu?" diye düşündüm.

— Ee, sizde ne var ne yok? B. hâla eleştiri yazıyor mu?

— Yazıyor, diye yanıtladım.

Elini salladı:

— Ah Vanya, Vanya! Eleştiriden ne fayda!

O sırada kapı açıldı, odaya Nataşa girdi.

VII

Elinde şapkası vardı; girince klavsenin üzerine bıraktı, yanıma yaklaşarak sessizce elini uzattı. Dudakları hafifçe kıpırdadı, bir şey söyleyecek, beni selamlayacak gibi oldu ama, hiç ses çıkarmadı.

Üç haftadır birbirimizi görmemiştik. Ona şaşkınlıkla, korkuyla bakıyordum. Üç hafta içinde ne kadar değişmişti! Çökük, solgun yanaklarıyla sanki ateşten kavrulmuş dudaklarını, uzun, koyu kirpikleri altında çakmak çakmak, neredeyse vahşi bir kesinlikle parlayan gözlerini görünce kalbim kederden sızladı.

Fakat Tanrım, ne kadar güzeldi! O uğursuz günkü halini daha önce hiç görmemiştim, sonradan da bir daha görmeyecektim. Bu, bir yıl önce gözlerini benden ayırmadan peşim sıra dudaklarını oynatarak romanımı dinleyen, o gece yemekte kaygısız kahkahalar atıp babasıyla ve benimle şakalaşan Nataşa mıydı? Burada, bu odada, yere bakarak kızara bozara, “Evet” diyen Nataşa mıydı?

Akşam ayinine çağıran kalın çan sesi duyuldu. Nataşa birden titredi, annesi haç çıkardı.

— Ayine gitmek istiyordun Nataşa, dedi. Bak çan çalıyor. Git Nataşa’cığım, yakın zaten. Git, dua et. Hem biraz hava alırsın. Baksana, sanki nazara uğramışsın gibi soldun, sarardın.

Nataşa ağır, neredeyse fısıltıyla:

— Şey... belki... bugün gitmeyeceğim... Rahatsızım... dedi ve yüzünü kâğıt beyazlığı kapladı.

Anna Andreyevna kızının yüzüne çekinerek, handiyse korkar gibi bakarak onu ikna etmeye çalıştı::

— Gitsen daha iyi Nataşa. Demin gitmek istiyordun, şapkanı aldın. Git Nataşa’cığım, Tanrının sana sağlık vermesi için yalvar kızım.

Nataşa’nın yüzüne merakla bakan ihtiyar da:

— Öyle ya, git, dedi, yürümüş olursun. Annen doğru söylüyor. Vanya götürür seni.

Nataşa'nın dudaklarında acı bir gülümseme görür gibi oldum. Klavsenin üzerinden şapkasını alıp giydi; elleri titriyordu. Sanki bütün hareketleri şuursuzdu, ne yaptığının farkında değilmiş gibi bir hali vardı. Annesiyle babası bakışlarını ondan ayırmıyorlardı. Genç kız duyulur duyulmaz bir sesle:

— Elveda! dedi.

— Aman meleğim, uzun yola çıkıyormuş gibi vedalaşıyorsun. Haline bak! Yüzüne azıcık rüzgâr essin, hiç rengin kalmamış. Ha, az kalsın unutuyordum –zaten artık her şeyi unutuyorum!– muskanı diktim, içine, geçen yıl Kiev'den gelen bir rahibenin verdiği duayı yazıp diktim. Pek etkili bir dua. Demin diktim. Hadi tak şunu Nataşa. Tanrı sana sağlık versin kızım. Senden başka kimsemiz yok yavrum.

İhtiyar kadın dikiş masasının çekmecesinden Nataşa'nın hep boynunda taşıdığı, küçük altın haçı çıkardı, aynı kurdeleye yeni diktiği muska da bağlıydı.

— Şifa niyetine tak! (Kızının boynuna takıp haç çıkardı.) Eskiden seni yatırırken başucunda böyle haç çıkarıp dua ederdim, sen de duayı arkamdan tekrarlardın. Şimdi eskisi gibi değilsin, bir türlü huzur bulamıyorsun. Ah Nataşa, Nataşa! Annenin duaları da fayda etmez oldu!

İhtiyar kadın ağlamaya başladı.

Nataşa sessizce onun elini öptü, kapıya bir adım attı. Sonra birden hızla geri döndü, babasına yaklaştı. Heyecanla soluyordu. Tıkanır gibi, kesik kesik:

— Babacığım! Siz de... kızınızı kutsayın, dedi ve önünde diz çöktü.

Hepimiz Nataşa'nın bu fazlaca resmi haline şaşırmış, duruyorduk. Babası bir an ne yapacağını bilemeden ona bakakaldı. Sonra:

— Nataşenka, yavrum, biricik canım kızım, ne oldu sana? diye bağırdı, gözlerinden yaş boşandı. Neden kendini bu kadar hırpalıyorsun? Niçin gece gündüz ağlıyorsun? Hepsini görüyorum, geceleri uyuyamıyorsun, kalkıp

odanın kapısından dinliyorum!.. Bana her şeyi söyle Nataşa, her şeyi aç ihtiyar babana, biz de...

Sözünü bitirmeden Nataşa'yı yerden kaldırıp kucakladı. Genç kız babasına sarılarak başını omzuna bıraktı. Tutmaya çalıştığı gözyaşlarıyla boğularak:

— Yok, bir şey yok, rahatsızım da, diye tekrarlıyordu.

— Seni Tanrı'ya emanet ediyorum sevgili, biricik yavrum! Ulu Tanrı korusun, ruhuna sonsuz huzur versin, kederden uzak tutsun seni. Ben günahkâr kulunun dualarının kabul olması için de Tanrı'ya yalvar.

Annesi gözyaşları arasında:

— Benim dualarımı da al kızım, benimkini de! dedi.

Nataşa fısıldayarak:

— Elveda! diye tekrarladı.

Kapının önünde durup annesiyle babasına bir daha baktı; bir şey daha söylemek istedi ama, yapamadı, hızla odadan çıktı. Kötü bir şey olacağını hissederek arkasından koştum.

VIII

Hiç konuşmadan, başı yerde, bana bakmadan hızla yürüyordu. Ama sokağı geçip rıhtıma çıkınca birden durdu, elimi tuttu:

— Boğuluyorum, diye fısıldadı. Kalbim sıkışıyor... boğuluyorum!

Korkuyla:

— Eve dön Nataşa! diye bağırdım.

Sonsuz bir kederle yüzüme baktı:

— Onlardan, bir daha dönmemek üzere ayrıldığımı anlamadın mı Vanya?

Kalbim burkuldu. Bunu daha İhmenevlere gelirken hissetmiştim; bütün bunları belki çok önceden, sanki bir bulutun gerisinden, hayal meyal görüyordum ama yine de sözleri üzerimde yıldırım etkisi yaptı.

Hüzün içinde rıhtımda yürüyorduk. Konuşamıyordum, durumu anlamaya çalışıyor, düşünüyordum, şaşkına dönmüştüm. Başım dönüyordu. Olanları dehşet verici, imkânsız buluyordum.

Nataşa sessizliği bozdu:

— Beni suçlu buluyorsun, değil mi Vanya?

Ne söylediğimin farkına varmadan:

— Hayır. Yalnız şey... inanamıyorum, olamaz bu! diye cevap verdim.

— Oldu bile Vanya. Bizimkileri bıraktım. Ne olacaklarını bilmiyorum... bana ne olacağını da bilmiyorum!

— Ona gidiyorsun, değil mi Nataşa?

— Evet.

— Olamaz! diye heyecan içinde bağırdım. İmkânsız bu. Nataşa, zavallı kızım! Delilik bu. Hem onları öldüreceksin, hem kendin mahvolacaksın. Farkında mısın bunun, Nataşa?

— Biliyorum, ama ne yapayım, elimde değil.

Sözlerinde idam sehpasına giden mahkûmun acı umutsuzluğu vardı.

— Dön Nataşa, henüz geç kalmadan dön! diye yalvarıyordum.

Öğütlerimin o andaki faydasızlığını, anlamsızlığını anladığım halde, hatta anladıkça daha çok üsteleyerek yalvarmaya devam ettim:

— Babana ne yaptığını biliyor musun Nataşa? Bunu düşündün mü hiç? Ötekinin babası, babanın düşmanı. Prens, babana hakaret etti, hırsızlıkla suçladı, mahkemelik oldular. Hepsi bu mu? Bu kadar olsaydı keşke. Haberin var mı Nataşa. Ah Tanrım, bunu da biliyorsun! Alyoşa köyünüzde misafirken Prens, babanla annenin ikinizi birleştirmeye uğraştıklarından şüphelenmişti. Düşün bir kere, babanın bu iftiradan ötürü çektiği acıyı düşün! Bu iki yıl içinde saçları bembeyaz oldu, görmüyor musun? Hem sen hepsini biliyorsun Nataşa. Seni temelli kaybetmenin onlar için ne demek olduğundan söz etmiyorum artık. Sen onların ihtiyarlık günlerinin biricik değerli varlığısın! Bundan söz açmak bile istemem, kendin bilmelisin. Unutma ki baban, bu kibirliler sana haksız yere iftira attılar, öcün alınmadı diye yanıyor! Şimdi Alyoşa'yı evinize kabul ettiğiniz için her şey yeniden canlandı, eski düşmanlık alevlendi. Prens bir kere daha babana hakaret etti. İhtiyar, bu yeni hakaretin kızgınlığını yenemeden düşmanın kendisini suçlamakta haklı olduğunu anlayacak! Meseleyi bilenler bu sefer Prens'i haklı çıkarıp seni ve babanı suçlayacaklar. Ne hale gelecek adamcağız? Yüreğine iner! Utanç, lekelenme, hem kimin yüzünden? Biricik sevgili kızı sebep oluyor! Ya annen? İhtiyar göçerse o da yaşamaz. Nataşa, Nataşa! Ne yaptığının farkında mısın? Eve dön! Kendine gel Nataşa!

Ses çıkarmıyordu; sonra bana sitem eder gibi baktı. Bakışında öyle kavurucu bir acı vardı ki, o anda yaralı kalbinin bunları söylemesem de kan ağladığını fark ettim. Verdiği kararın ona neye mal olduğunu, faydasız, geç kalmış sızlanmalarımla ona nasıl eziyet çektirdiğimi anlıyordum ama kendimi tutamayıp devam ediyordum:

— Demin annene, belki kiliseye gitmeyeceğini kendin söylüyordun. Şu halde kalmaya niyetliydin, demek ki kesin kararını vermemiştin, değil mi?

Sözlerime acı bir gülümsemeyle karşılık verdi. Ne diye sormuştum bunu? Her şeyin değişmez bir karara bağlandığını anlamam gerekirdi. Ama ben de

taşmıştım artık. Kalbim duracak gibi oldu; ne sorduğumu kendim de fark etmeden:

— O kadar mı seviyorsun onu? diye bağırdım.

— Ne diyeyim Vanya? Görüyorsun işte. Bana gelmemi emretti, burada bekliyorum onu.

Dudaklarındaki o acı gülümseme hâlâ gitmemişti. Tekrar yalvarmaya başladım:

— Beni dinle Nataşa, dinle biraz. Her şey düzelebilir başka çözümler, başka çareler bulunabilir! Evden gitmene gerek yok. Ben bunun çaresini bulurum Nataşa'cığım. Sizin her işinizi yoluna korum ben, hepsini, hepsini hallederim, buluşmalarınızı, her şeyi... Yalnız evden gitme!.. Mektuplarınızı birbirinize iletirim, neden olmasın? Şimdikinden daha iyi olur. Bunu yapabilirim, ikinizi de memnun ederim. Göreceksiniz, sizin de yararınıza olur... Sen de başına gelecek felaketten kurtulmuş olursun Nataşa'cığım. Yoksa bu gidiş seni yıkıma sürükler! Hadi razı ol Nataşa, hepsi yoluna girer, mutlu olursunuz, dilediğiniz gibi sevişirsiniz. Babalarınızın kavgası bitince de –nasıl olsa bitecek bu kavga– o zaman...

Sözümü keserek:

— Bırak bunları Vanya, dedi ve yaşlı gözleriyle gülümseyerek elimi kuvvetle sıktı. Çok iyi kalplisin Vanya, çok iyisin, iyi, namuslu adamsın! Kendini düşündüğün yok. Seni bıraktığım halde her şeyi bağışladın, yalnız benim mutluluğumu düşünüyorsun. Mektuplarımızı taşımaya bile razısın.

Ağlamaya başladı.

— Beni nasıl sevdiğini, uzun süredir sevdiğini biliyorum, Vanya. Yaptıklarımı ne sitemle, ne acı bir sözle yüzüme vurdun! Oysa ben, ben... Tanrım, sana karşı ne kadar suçluyum! Eski günlerimizi hatırlar mısın Vanya? Ah, keşke onunla hiç karşılaşmasaydım!.. Seninle yaşar giderdik Vanya, benim iyi yürekli canım Vanya'cığım!.. Ama ben sana layık değilim! Şu anlarda bile sana eski günlerimizin mutluluğunu hatırlatıyorum. Üç haftadır bize uğramadın. Yemin ederim Vanya, bir kerecik olsun bana lanet ettiğini, benden nefret ettiğini düşünmedim. Niçin uzaklaştığını da biliyordum: Bize engel olmak, canlı bir vicdan azabı halinde karşımıza

çıkmak istemiyordun. Bizi görmek sana acı geliyordu, değil mi? Oysa seni dört gözle bekliyordum Vanya, nasıl beklediğimi bilemezsin! Bak ne diyeceğim. Alyoşa'yı çılgın gibi seviyorum, ama seni, biricik dostum olarak belki daha da çok seviyorum. Sensiz yaşayamam, bunu iyice biliyorum. Sana, kalbine, cevher gibi ruhuna ihtiyacım var... Öf Vanya! Acı günler geliyor!

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Gerçekten acı duyuyordu! Sonra gözyaşlarını tutarak devam etti:

— Seni görmeyi öyle istiyordum ki! Çok zayıflamışsın, sararmış, halsiz düşmüşsün; demek sahiden hastaydın Vanya. Hiç de sormadım! Hep kendimden söz ediyorum; kitap işlerin nasıl? Yeni romanın ilerliyor mu?

— Romanın sırası mı şimdi Nataşa! İşlerim fena değil, ama vız gelir bunlar! Sana şunu sorayım: Ona gitmeni kendisi mi istedi?

— Yalnız o değil, daha çok ben istedim. Birlikte kararlaştırdık. Sana hepsini anlatayım: Ona zengin, çok asil bir kız bulmuşlar. Yüksek bir ailedenmiş. Babası ille evlendirmek istiyor. Prens'i bilirsin, entrikacının biri; şimdi, bu bir daha ele geçmeyecek fırsatı kaçırmamak için paçaları sıvadı. Faydalı ilişkiler kuracak, paraya kavuşacak... Dediklerine bakılırsa, kız çok güzelmiş, tahsili, ahlakı, her şeyi mükemmelmiş; Alyoşa'yı bile büyüleyecek neredeyse. Hem babası, kendisi de evlenmek istediği için Alyoşa'yı bir an önce sırtından atmaya bakıyor. Bu yüzden ne yapıp yapıp ilişkimize son vermeyi aklına koymuş. Benden, Alyoşa üzerindeki etkimden korkuyor...

Hayretle sözünü kestim:

— Prens'in seviştiğinizden haberi var mı? Ben yalnız şüphelendiğini sanıyordum.

— Biliyor, hepsini biliyor.

— Kim söyledi?

— Alyoşa anlattı, hem de yakında. Babasına hepsini anlattığını bana kendisi söyledi.

— Şu yaptığınıza bakın! Kendisi anlatmış, hem de bu zamanda, olur iş değil!

Nataşa sözümü keserek:

— Alyoşa’yı hoş gör, onu kınama! dedi. Başkalarına benzemez o. Çocuğun terbiye şekli böyle, bize hiç benzemiyor. Çocuk gibi. Hareketlerinin anlamını düşünüyor mu sanıyorsun? Yeni bir izlenim, ilk yabancı etki onu bağlı olduğu yeminine bir anda ihanet ettirebilir. İradesiz, zayıf. Şimdi sana söz verir, aynı gün aynı içtenlikle başka birine de söz verir, üstelik gelip sana yaptığını anlatır. Belki kötü hareketler de yapar, ama onu ayıplamak elden gelmez; olsa olsa acırsın. Göz kırpmadan en büyük özverilere katlanır, ancak yeni bir etkiyle karşılaştı mı yine her şeyi unutuverir. Hep yanında olmasam beni de unutur. Öyledir o!

— Ama Nataşa, belki bunlar dedikodudan ibaret. Çocuk o daha, nasıl evlenir!

— Babası istiyor daha çok.

— Nişanlısının çok güzel olduğunu, Alyoşa’nın ona tutkunluğunu nereden biliyorsun?

— Kendisi söyledi.

— Ne! Hem başkasını sevebileceğinden söz açtı, hem senden böyle bir özveri mi istedi?

— Hayır Vanya, hayır! Sen onu tanımıyorsun, az gördün. Hakkında fikir edinebilmek için onu iyi tanımak gerek. Onunki kadar doğru, temiz yürek yoktur! Yalan söylese daha mı iyi? Aşkına gelince, beni bir hafta görmese hemen unutuverir, başkasını sever ama karşı karşıya geldik mi yine dizimin dibinden ayrılmaz. Yok! Aramızda gizli kapaklı bir şey olmaması daha iyi, yoksa şüpheden ölürdüm. Evet Vanya, bunu iyice anladım: Her an yanında olmazsam benden soğur, unutur, bırakır beni. Tabiatı böyle. Herhangi bir kadının peşinden sürüklenebilir. O zaman ne yaparım? Ölürüm. Ölmek bir şey değil! Ölmeye şimdiden razıyım. Ama onsuz yaşamak ölümden, bütün işkencelerden beter! Ah Vanya, Vanya! Bir şey olmalı ki, onun için annemi, babamı bırakıyorum. Beni kandırmaya çalışma artık, kararımı verdim. Her saat, her an yanımda bulunmalı. Dönemem, elimde değil. Mahvolduğumu,

başkalarını da mahvettiğimi biliyorum. (Birden, bütün vücuduyla ürpererek bağırdı.) Ah Vanya, ya gerçekten artık beni sevmiyorsa? Ya demin söylediğin doğruysa? (Asla böyle bir şey söylememiştim.) Beni sadece aldatıyorsa, yüzüme güldüğü halde aslında kötü ruhlunun, kendini beğenmişin biriyse? Sana karşı onu savunduğum halde şu anda belki başkasının yanında içinden benimle alay ediyordur. Oysa ben, ben onurumu çiğneyerek, sokak sokak peşinden gidiyor, onu arıyorum... Ah Vanya!

Bu inilti öyle acılı koptu ki, ruhumu derin bir sızı kapladı. Nataşa'nın artık kendine hâkim olamadığını anladım. Ancak göz karartan, çılgınca bir kıskançlık onu böyle delice bir karara sürükleyebilirdi. Ama bu sefer ben de içimdeki kıskançlığı bastıramadım:

— Yalnız şunu anlamıyorum Nataşa, dedim. Hakkında söylediklerinden sonra onu nasıl sevebiliyorsun? Aşkına inanmadığın, ona saygı duymadığın halde dönmemek üzere ona gidiyor, uğrunda hepimizi mahvediyorsun. Bunu nasıl yapabiliyorsun? O sana, sen de ona ömrünüz boyunca azap vereceksiniz. Gereğinden fazla seviyorsun onu. Bu kadarı fazla Nataşa, böyle aşkı anlamam ben.

Acı duymuş gibi sarardı. Yavaşça:

— Evet, deli gibi seviyorum, dedi. Seni hiçbir zaman böyle sevmemiştim Vanya. Aklımı yitirdiğimi, böyle sevmemek gerektiğini ben de biliyorum. İyi bir sevgi değil bu... Hem sana şunu söyleyeyim: Bunu önceden de biliyor, en mutlu dakikalarımızda bile bana yalnız ıstırap vereceğini hissediyordum. Ne yapayım ki ondan gelen ıstırap bile beni mutlu ediyor. Ona, mutluluk bulmak için mi gidiyorum sanki? Onun yanında beni neler beklediğini, neler çekeceğimi şimdiden biliyorum. Beni sevmeye yemin etmiş, türlü sözler vermişti. Bense hiçbirine inanmıyor, değer vermiyorum; yalan söylemediğini, söyleyemeyeceğini bildiğim halde, önceleri de sözlerine önem vermiyordum. Onu hiçbir şekilde bağlamak istemediğimi kendim söyledim. Ona karşı en doğrusu böyle hareket etmektir. Tasmayı kimse sevmez, en başta ben. Yine de seve seve tutsağı olurdum, gönüllü tutsağı. Yanımda olsun, onu göreyim diye her şeye katlanırdım; yanımda, gözümün önünde başkasını sevmesine bile! (Hummalı bakışını bana dikti.) Ne aşağılık, değil mi Vanya? (Bir an sayıklıyor gibi geldi bana.) Böyle arzulara ancak alçaklık denir, değil mi? Öyle olsun. Alçaklık diyorum ama, beni bıraksa da, kovsa da dünyanın öbür ucuna kadar peşinden gideceğim.

Eve dönmem için beni kandırmaya çalışıyorsun. Neye yarar? Dönerim, ama beni yarın çağırsın yine çıkar giderim; bir köpeği çağırır gibi, ıslıkla seslense bile arkasından koşarım. Istırap mı? Onun verdiği hiçbir ıstıraptan korkmam. Ondan geldiğini bilmek bana yeter... Ah, bunları anlatmaya imkân yok Vanya!

"Ya babası, annesi?" diye düşündüm. Galiba onları büsbütün aklından çıkarmıştı.

— Seninle evlenmeyecek mi Nataşa?

— Evlenmeye söz verdi, hep söz. Zaten bunun için çağırdı, yarın şehir dışında gizlice nikâhımız kıyılacak. Ne yaptığını bilmiyor ki. Belki nasıl nikâh kıyıldığını da bilmez. Hem ne biçim koca olacak? Gülünç doğrusu. Beni alsa bile bedbaht olur, başıma kakmaya başlar... ileride şunu bunu başıma kakmasını hiç istemem. Ne isterse karşılıksız veririm. Evlenme onu bedbaht edecekse neden buna sebep olayım?

— Yok, bu bir tür büyü olmalı Nataşa, dedim. Şimdi doğruca ona mı gidiyorsun?

— Hayır. Buraya gelip beni alacaktı, öyle sözleştik...

Bakışını uzaklara dikti ama görünürde kimseler yoktu. Öfkeyle:

— Hâlâ gelmedi! İlk olarak sen geldin! diye bağırdım.

Nataşa, yumruk yemiş gibi sendeledi, yüzü ıstırapla buruştu. Acı bir gülümsemeyle:

— Belki hiç gelmez, dedi. Evvelsi gün, gelmek için söz vermezsem evlenme işini ertelemek zorunda kalacağını yazmıştı. Babası onu nişanlısına götürecekmiş. Bunu öyle sade, tabii bir halle yazıyordu ki... Ya gerçekten öbürüne gittiyse Vanya?

Cevap vermedim. Elimi kuvvetle sıktı, gözleri parladı. Duyulur duyulmaz bir sesle:

— Ötekine gitmiştir, diye mırıldandı. Buraya gelmeyeceğimi umut ediyordu. Ona gidecek, sonra da bana önceden haber verdiğini, gelmediğim için haklı olduğunu söyleyecek. Bıktı benden, bırakıyor. Tanrım, deliyim

ben! Benden bıktığını son defa kendisi de söylemedi mi? Daha ne bekliyorum?

Alyoşa’yı rıhtımda uzaktan görünce:

— Geliyor işte! diye bağırdım.

Nataşa titredi. Çığlığını tutamadı. Yaklaşan Alyoşa’yı seçince elimi bırakarak ona doğru koşmaya başladı. O da adımlarını sıklaştırdı; bir an sonra sarılmışlardı. Sokakta bizden başka kimse yok gibiydi. Öpüşüp gülüyorlar, Nataşa bir yandan ağlıyordu; sanki uzun bir ayrılıktan sonra birbirlerine kavuşmuşlardı. Solgun yanaklarına renk geldi, heyecandan neredeyse kendinden geçmişti... Alyoşa beni fark edince hemen yanıma koştu.

IX

O zamana kadar Alyoşa'yı pek çok kereler gördüğüm halde derin bir merakla inceliyor, gözlerinin içine bakıyordum; sanki bakışları bana bu çocuğun Nataşa'yı nasıl büyülediğini, o güne dek kutsal saydığı her şeyi çiğnetecek kadar kendine âşık edebildiğini anlatacaktı. Genç Prens ellerimi ellerine alarak kuvvetle sıktı, mazlum, temiz bakışı son derece cana yakındı.

Sırf düşmanım olduğu için hakkında yanlış fikre sahip olduğumu düşündüm. Evet, onu sevmiyordum, hem yalana ne gerek var, Prens Alyoşa'yı tanıyanlar içinde belki yalnız ben ona bir türlü ısınamıyordum. Ondaki pek çok şey beni rahatsız ediyordu; hatta fazlasıyla zarif dış görünüşünü bile sevmiyordum. Sonradan, bu konuda tarafsız hüküm veremediğimi anladım. Uzun, ince, güzel yapılı bir vücudu, sarı saçları vardı; iri mavi gözlerinin tatlı, düşünceli bakışında zaman zaman tam çocukça, saf bir neşe parlıyordu. Biçimli, ufak, dolgun dudaklarından ciddi bir kıvrım hiç eksik olmazdı; ansızın beliren candan gülümseyişi o kadar saf, o kadar çekiciydi ki, neşeli olsanız da olmasanız da karşılık vermeden yapamazdınız. Giyiminde fazla incelik yoktu, ama yine de hep zarif görünürdü; bu konuda en ufak bir çaba harcamadığı halde her haliyle, sanki doğuştan zarifti. Kibarlara has olan kimi sevimsiz huyları, kötü alışkanlıkları olduğunu da itiraf etmek gerek: Havailik, kendini beğenmişlik, kibarca bir küstahlık. Ama son derece temiz ruhlu, sade bir insan olduğu için, bunların herkesten önce farkına vararak kendi kendini ayıplar, alaya alırdı. Bu çocuğun şakadan bile yalan söylemeyeceğini, söylese bile bunu kötülükle yapmayacağını tahmin ediyorum. Bencilliği bile sinsi değil de, apaçık olduğundan insana batmıyordu. İçi dışı birdi. Ruhça zayıftı, çabuk kanardı, ayrıca ürkekti, zerre kadar da iradesi yoktu. Küçük bir çocuk gibi, ona da kötülük etmek, aldatmak günahtı. Yaşından çok saf olan Alyoşa'nın gerçek hayat hakkında hiçbir bildiği yoktu; herhalde kırkına kadar da öyle sürüp gidecekti. Böyle insanlar ömürlerinin sonuna kadar olgunlaşamaz. Alyoşa'yı sevmeyen bir insanı düşünemiyorum, çocuk gibi sokulgandı. Nataşa'nın dediği doğruydu: Kendi iradesi dışında, başkasının etkisiyle kötü bir şey yapabilirdi ama sonucunu öğrenince pişmanlığından ölürdü sanırım. Nataşa, bir önseziyle, ona hükmedebileceğinin, hatta Alyoşa'nın onun için kendini feda edebileceğinin farkındaydı. Nataşa da çılgınca sevilmeyi bekliyordu zaten;

sevdiğine sırf sevdiği için işkence etmenin de tadına varmıştı ve belki de bu yüzden kendini feda etmeye bu kadar hevesliydi. O anda erkeğin gözleri aşk doluydu, Nataşa'ya hayranlıkla bakıyordu. Nataşa beni zafer kazanmış bir tavırla süzdü. O dakikada ailesini, ayrılışını, şüphelerini, hepsini unutmuştu... Mutluydu.

— Vanya! diye bağırdı. Ona karşı suçluyum, layık değilim ona. Senin artık gelmeyeceğini sanmıştım Alyoşa. Bu kötü düşüncelerimi bir daha hatırlatma Vanya!

Sonra Alyoşa'ya sonsuz bir sevgiyle bakarak ekledi:

— Hepsini unutturacağım!

Alyoşa gülümseyerek elini öptü, sonra elini bırakmadan bana döndü:

— Sakın beni suçlu bulmayın. Sizi kardeşçe kucaklamayı ne zamandır istiyordum. Nataşa'dan hakkınızda çok şey duydum! Ama birbirimizi tanıyor sayılmayız. Nedense bir türlü yıldızımız barışmadı. Dost olalım ve... bizi bağışlayın!

Son sözlerini yavaşça, hafif kızararak söyledi. Yüzünde öyle güzel, temiz bir gülümseme vardı ki, bütün kalbimle ona karşılık vermekten kendimi alamadım.

Nataşa:

— Evet, öyle Alyoşa, diye atıldı. Vanya bizim kardeşimiz, bizi bağışlar, onsuz mutlu olamayız. Sana söyledim ya. Zalim çocuklarız Alyoşa! Ama ne olursa olsun, üçümüz hep birlikte olacağız.

Sonra:

— Vanya, diye bana döndü ve dudakları titremeye başladı. Sen şimdi onlara, bizimkilere dön. Altın gibi kalbin vardır, biliyorum; onlar beni bağışlamazlarsa bile, senin bağışladığını görünce belki biraz yumuşarlar. Hepsini anlat onlara, olanı biteni içinden nasıl gelirse öyle anlat... Beni savun, koru beni; kendi dilinle bütün nedenleri sırala. Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, bugün yanımda olmasan belki bu kararı veremezdim. Kurtuluşum sende, o anda sana güvendim. Onlara durumu, hiç olmazsa ilk acılarını hafifletecek şekilde anlatabilirsin. Ah Tanrım, Tanrım... Artık

bağışlanmayı beklemediğimi de söylersin. Dersin ki, onlar bağışlasa bile Tanrı bağışlamaz; ama bana beddua etseler de ömrümün sonuna kadar onları kutsayacağım, sağlıklarına duacı olacağım. Kalbim onlarla beraber! Neden herkes aynı anda mutlu olamıyor, neden? Tanrım, ne yaptım, ne yaptım ben!

Nataşa birden kendine gelmiş gibi, dehşet içinde ürperdi, yüzünü elleriyle örttü. Alyoşa onu kollarına alarak sessizce göğsüne bastırdı. Kısa bir sessizlik oldu.

Alyoşa'ya sitemle bakarak:

— Ondan bu özveriyi nasıl isteyebildiniz! dedim.

— Beni suçlamayın Vanya. Felaketimiz büyük ama, çabuk geçer. Buna kesin olarak eminim. Yalnız o ana dayanmalıyız. Nataşa da aynı şeyi söylüyordu. Biliyorsunuz ya, hepsinin başı şu gereksiz kavgalarla bilmem ne davaları!.. Yalnız, –size yemin ederim, bunu çok düşündüm– hepsi bitecek. Yine hepimiz bir arada, tam anlamıyla mutlu olacağız, hatta ihtiyarlar bile bize bakarak barışacak. Ne malum, belki evlenmemiz barışmaları için ilk adım olacak! Zaten başka türlü olamaz. Ne dersiniz?

Nataşa'ya baktım.

— Evlenmeden söz açıyorsunuz Alyoşa. Nikâhınız ne zaman?

— Ya yarın ya öbür gün. Herhalde öbür gün kesin. Bakın işte, kendim bile iyice bilemiyorum. Açığını söyleyeyim: Henüz hiçbir hazırlığım yok. "Belki Nataşa bugün gelmez," diye düşünüyordum. Üstelik babam bugün beni evlendirmek istediği kızın evine götürmek için tutturdu. Ya, beni evlendirmek istiyorlar. Nataşa söylemedi mi? Ama ben istemiyorum. Zaten bu yüzden işi kesin olarak düzenleyemedim. Yine de öbür gün nikâhımız yüzde yüz kıyılacak. Öyle tahmin ediyorum, başka türlü olmaz. Yarın Pskov yolundan hareket ederiz. Şurada, köylerden birinde liseden bir arkadaşım var, çok iyi çocuktur, belki sizi tanıştırırım. Köylerinde papaz da var. Hoş belki de yok ya, iyice bilmiyorum. Bunu önceden öğrenmem gerekirdi ama, elim değmedi bir türlü... Zaten bunlar önemsiz ayrıntılar. Asıl kararı verdik ya. Papaz başka köyden de bulunur, öyle değil mi? Adım başında bir köy var. Yazık ki çocuğa bir iki satır yazamadım, haber versem daha iyi olurdu. Belki evde değildir. Zaten bunlar en son düşünülecek şeyler! Bir kere kararı

verdikten sonra hepsi kendiliğinden yürür, değil mi? Nataşa şimdilik yarına ya da öbür güne kadar bende kalır. Ayrı bir daire kiraladım, döndüğümüz zaman orada oturacağız. Artık babamla oturamam tabii, değil mi? Bize gelir görürsünüz, hoş olacak. Lise arkadaşlarım evimize gelir, toplantılar yaparız...

Alyoşa'yı şaşkınlıkla, üzülerek süzüyordum. Nataşa, bakışıyla, ayıplamamam, hoş görmem için yalvarıyordu bana. Bir yandan Alyoşa'nın hikâyesini hüzünlü bir gülümsemeyle dinlerken, bir yandan karşısında boş, fakat tatlı tatlı gevezelik eden sevimli bir çocuk varmış gibi seyretmekten kendini alamıyordu. Sitemle baktım. Görünüşü pek dokundu bana. Alyoşa'ya:

— Babanızın sizi bağışlayacağından emin misiniz? diye sordum.

— Kesinlikle. Zaten başka ne yapabilir ki? Tabii baştan bana beddua eder, buna da eminim. Tabiatı öyledir, bana karşı hep sert davranır. Belki beni şikâyet de eder, yani babalığını yapar bir kere. Ama bunları ciddiye almamak gerek, çünkü beni deli gibi sever. Biraz kızar, sonra bağışlar. O zaman hepsi barışır, biz de bahtiyar oluruz. Nataşa'nın babası da.

— Ya bağışlamazsa? Bunu düşündünüz mü hiç?

— Yo, kesinlikle bağışlar. Bağışlar da belki hemencecik olmaz. Ne olacak ki? Razıyım. Ben de ona karakter sahibi olduğumu göstereceğim. Hep iradesiz, havainin biri olduğumu söyler durur. Bundan sonra havai miyim, değil miyim anlasın. Evli barklı adam olacağım, şaka değil... Beni çocuk göremez o zaman. Yani demek istiyorum ki, ben de... herkes gibi, bütün evli erkekler gibi olacağım. Kazandığım parayla geçineceğiz. Nataşa bunun, şimdi yaptığımız gibi, başkasının sırtından geçinmekten daha iyi olduğunu söylüyor. Duysanız bana neler, ne iyi şeyler söyler! Bana kalırsa bunlar aklımdan bile geçmezdi, böyle yetişmedim. Hoş havai, beceriksiz olduğumu kendim de biliyorum; ama size bir şey söyleyeyim mi, evvelsi gün aklıma olağanüstü bir fikir geldi. Gerçi bundan söz açmanın sırası değil ama, yine de anlatacağım size. Hem Nataşa duysun, hem de belki bize bir akıl verirsiniz. Ben de sizin gibi roman falan yazıp dergilere satmayı düşünüyorum. Bana o çevrede yardım edersiniz, değil mi Vanya? Hatta size güvenerek bu gece deneme kabilinden bir roman tasarladım bile. Hoş bir

şey olacak! Konuyu, Scribe'in[21] bir komedisinden aldım. Sonra anlatırım. En önemlisi para meselesi. Size para veriyorlar, değil mi?

Gülümsememi tutamadım. O da gülümseyerek:

— Gülüyorsunuz, dedi. Sonra aklın almayacağı bir saflıkla:

— Siz görünüşüme bakmayın, dedi. Çok dikkatliyimdir. Gözümden hiçbir şey kaçmaz, göreceksiniz. Denemekten ne çıkar sanki! Belki beceririm... Ama belki de siz haklısınız. Hayatı pek tanımıyorum, Nataşa da öyle diyor. Hoş yalnız o değil, herkes öyle söylüyor. Şu halde yazar olamam belki de. Gülün siz, gülün ama, kusurlarımı düzeltin. Nataşa'nın hatırı için yapın bunu, onu seviyorsunuz. Ben ona layık olmadığımı itiraf ediyorum, bunu hissediyorum. Acı bu. Nasıl olup da beni sevdiğine şaşıyorum. Tabii ben ona canımı vermeye hazırım! İnanır mısınız, şu ana kadar hiçbir şeyden korkmuyordum, şimdi içime bir ürkeklik geldi. Sonumuz neye varacak acaba? İnsanın görevine dört elle sarıldığı halde beceriksizliği, iradesizliği yüzünden başaramaması mümkün mü? Bari siz, dostumuz olarak bize yardım edin! Tek dostumuz sizsiniz. Ben tek başıma hiç başaramayacağım bu işi! Kusura bakmayın Vanya, size pek yükleniyorum ama, sizi asil, kendimden çok iyi bir adam biliyorum da ondan. Ama düzeleceğim emin olun, ikinize de layık olacağım.

Burada Alyoşa tekrar elimi sıktı, güzel gözlerinde iyilik ve mertlik ışığı parladı. Bana o kadar inançla elini uzatmıştı, dostu olduğuma öyle emindi ki!

— Düzelmeme Nataşa da yardım eder, diye devam etti. Sakın hatırınıza fena bir şey gelmesin, bizim için pek fazla üzülmeyin. Epey umutluyum, maddi durumdan yana kuşkulanacak şey yok. Romanım başarılı olmazsa, –doğrusu roman falan saçma şeyler, bunu sırf fikrinizi öğrenmek için söyledim–, yani yazı yazmayı beceremezsem müzik öğretmeni olurum. Müzikle ilgimden haberiniz yok mu? Bu şekilde hayatımı kazanmaktan hiç çekinmem, bu bakımdan açık fikirliyim. Ondan başka evimde bir sürü pahalı biblo, gereksiz tuvalet takımlarım var. Bunları ne yapayım? Satarım; aldığım parayla uzun zaman geçiniriz. Sonunda, en son çare olarak, belki gerçekten bir işe girerim. Babam buna pek sevinir. Zaten ikide bir beni çalışmaya teşvik ediyor, ben de hep rahatsızlığımı öne sürerek atlatıyorum. –Hatta bir yere kaydedilmişim galiba.– Evlenmenin bana yaradığını,

ağırbaşlı olup uslandığımı, çalışmaya başladığımı da görse sevinir, bağışlar beni.

— Peki ama Aleksey Petroviç, bu durumda babanızla Nataşa'nın babası arasında kopacak gürültüyü hiç düşünmediniz mi?

Acımasız konuşuyordum. Sözlerime, ölü gibi sararmış Nataşa'yı göstererek:

— Bu gece evlerinin halini gözünüzün önüne getiriyor musunuz? diye devam ettim.

— Evet, haklısınız, çok feci şey! Bunu düşündüm ve içten kederlendim... Ama ne yapayım? Haklısınız, bari onun ailesi bağışlasa bizi. İhtiyarları ne kadar sevdiğimi bilseniz! Öz ailemmiş gibi seviyorum!.. Oysa onlara yaptığım şey... Ah şu kavgalar, davalar yok mu! Buna nasıl üzülüyorum inanmazsınız. Zorları nedir sanki? Hepimiz birbirimizi sevdiğimiz halde kavgalıyız. Barışsalar da bitse bu tatsızlık. Onların yerinde olsam yemin ederim ki böyle yapardım... Sözleriniz beni ürküttü. Korkunç bir işe giriştik Nataşa! Bunu önce de söylemiştim... Baksanıza İvan Petroviç, belki her şey düzelir, ne dersiniz? Eninde sonunda barışırlar ya! Barıştıralım onları. Kesinlikle böyle olacak, aşkımıza karşı koyamazlar... Varsın şimdi lanet etsinler bize, biz yine sevelim onları, sonunda dayanamazlar. Şu bizim pederin bazen nasıl yufka yürekli olduğuna inanmazsınız. Kaşlarını çatıp bakmasına aldırmayın, aslında pek duyguludur. Bugün beni nasıl tatlı tatlı kandırmaya çalıştığını duysaydınız! Oysa ben tam isteğinin tersine hareket ediyorum, buna da üzülmüyor değilim. Hep bu önyargılar yüzünden! Delilikten başka bir şey değil. Ne olur Nataşa'ya daha dikkatli baksaydı, yarım saat yanında kalsaydı? Fikri değişir, o saat bizden yana olurdu.

Alyoşa, Nataşa'ya sevgi ve hayranlıkla baktıktan sonra gevezeliğine devam etti:

— Nataşa'yı tanıdıktan sonra ne kadar seveceğini, çevremizin nasıl hayrete düşeceğini hayalimde binlerce kere canlandırmaktan öyle zevk alıyorum ki. Böyle bir kızı dünyada görmemiştir onlar! Oysa babam onun adi bir entrikacı olduğuna inanıyor. Onurunu kurtarmak borcumdur, kurtaracağım da! Ah, Nataşa, herkes sevecek seni, herkes. (Taşkın bir heyecanla ekledi.) Sevmeyecek adam olamaz zaten! Sana ne kadar layık

değilsem de yine sev beni Nataşa! Ben de... eh, beni biliyorsun! Esasen mutlu olmamız için çok şey gerekli değil ki! Ne derseniz deyin, bu akşamın hepimize mutluluk, barış ve huzur getireceğine eminim, evet eminim! Bu akşam için de Tanrımıza çok şükür, değil mi Nataşa? Ama senin neyin var? Tanrım, neyin var Nataşa?

Nataşa ölü gibi sararmıştı. Alyoşa'nın çenebazlığı devam ederken gözlerini ondan ayırmıyordu. Ama bakışı gittikçe donuklaşıp sabitleşiyor, yüzü soluyordu. Sonunda dinlemez olmuştu sanırım, kendinden geçmiş gibi bir hali vardı. Alyoşa'nın seslenişi onu uyandırmıştı sanki. Kendini toparladı, çevresine bakındı, sonra birden bana doğru atıldı. Hızla, aceleyle ve Alyoşa'dan saklamak istiyormuş gibi cebinden bir mektup çıkarıp verdi. Büyüklerine bir gün önce yazdığı mektuptu bu. Uzatırken kenetlenmiş gibi bakışlarını benden ayırmıyordu.

İçinde öyle bir umutsuzluk vardı ki bu acı bakışı ömrümün sonuna kadar unutamam. Beni de korku sardı; Nataşa'nın ancak o anda yaptığı hareketin korkunç gerçeğini anladığını gördüm. Bir şeyler söylemek için bocalıyordu, hatta konuşmaya da başlamıştı ki birden kendini kaybetti. Düşmesine kalmadan onu yakaladım. Alyoşa korkudan sapsarı, kızın şakaklarını ovuyor, ellerini, dudaklarını öpüyordu. Bir iki dakika sonra Nataşa kendine geldi. Az ötede Alyoşa'yı getiren araba duruyordu, onu çağırdık. Nataşa arabaya binerken çılgın gibi elime yapıştı. Bir damla gözyaşı parmaklarımı yaktı. Araba hareket etti. Durduğum yerde uzun uzun arkasından baktım. O anda mutluluğum yıkılmıştı, hayatım ikiye bölünüyordu. Derin bir acı duydum... Ağır ağır, aynı yoldan ihtiyarlara döndüm. Onlara ne söyleyeceğimi, içeri nasıl gireceğimi bilmiyordum. Aklım durur gibi oluyor, ayaklarım gitmiyordu...

İşte mutluluğumun hikâyesi bundan ibaret. Aşkımın kesin sonu böyle oldu işte. Şimdi bıraktığım hikâyeye devam edeceğim.

X

Smith'in ölümünden dört beş gün sonra evine taşındım. O gün akşama kadar fena halde canım sıkılıyordu; hava berbattı, soğuktu, yağmurla karışık sulu kar yağıyordu. Ancak akşamüstü, o da bir an için güneş gözüktü; yolunu şaşırmış bir güneş ışığı besbelli merak sebebiyle odama bir göz attı. Oraya taşındığıma pişmanlık duymaya başlamıştım artık. Oda büyük olmasına rağmen, basık tavanı ve duvarları isli, havasızdı; birkaç parça eşya bulunduğu halde içinde sevimsiz bir boşluk vardı. Girer girmez kalan sağlığımı bu evde yitireceğimi düşündüm. Düşündüğüm gibi çıktı.

Sabah, kâğıtlarımı derleyip toplayarak düzene sokmakla geçti. Çantam olmadığı için bunları bir yastık yüzünün içine doldurup getirmiştim ve hepsi buruş buruş olmuş, birbirine geçmişti. Masa başına oturup çalışmaya başladım. O sıralar büyük romanımla uğraşıyordum. Ama aklım başka yerde olduğu için kalem ikide bir elimden düşüyordu...

Kalemi bırakıp pencerenin önüne geçtim. Hava gittikçe kararıyor, içim hüzünle doluyordu. Türlü türlü acı düşünceler beni boğuyordu. Sürekli, önünde sonunda Petersburg'un kurbanı olacakmışım gibime geliyordu. Bahara giriyorduk. "Fırsat bulup bu kabuktan sıyrılsam, kendimi tabiatın kucağına atabilsem, ciğerlerime özlediğim çayırların, ormanların temiz havasını doldursam canlanırdım!" diye düşündüm. Hatırımdadır, şöyle bir şey aklımdan geçmişti: "Bir sihir ya da mucizeli bir güç, son yıllarda geçirdiklerimi unutturabilse de, dinç bir kafayla, yeni bir güçle her şeye yeniden başlasam..." Evet, o sıralar böyle hayaller kuruyor, dirilmek umudu besliyordum. Bazen de kendi kendime, "Bari büsbütün aklımı oynatsam da akıl hastanesine girsem, belki tedaviden sonra beynim yeniden doğru dürüst çalışmaya başlardı," diyordum. Yaşama arzum, hayata inancım vardı!.. Fakat bu düşüncenin ardından bir kahkaha attığımı da hatırlıyorum. "Peki, akıl hastanesinden çıktıktan sonra ne yapardım? Yeniden romanlar mı yazardım?.."

Böylece oturup hayal kuruyor, tasalanıyordum. Vakit hayli ilerlemişti. Neredeyse gece olacaktı. Oysa bu akşam Nataşa'yla buluşacaktık. Daha bir gün önce mektup yazıp mutlaka gelmemi istemişti. Acele acele yerimden

kalkıp hazırlanmaya başladım. Yağmur çamur da olsa o evden bir an önce dışarı çıkmaya can atıyordum.

Karanlık bastıkça odam daha geniş görünüyor, sanki büyüyordu. Aklıma birden, orada her gece, her köşede Smith'i göreceğim geldi: Pastanede Adam İvanoviç'e hareketsiz baktığı gibi bana da bakacağını, ayaklarının dibinde oradaki gibi Azorka'sının yatacağını görür gibi oldum. Tam o sırada beni derinden etkileyen çok garip bir olayla karşılaştım.

Gerçi her şeyi açıkça konuşmalı: Sinirlerim bozuk olduğundan mı, yeni evimi yadırgadığımdan mı, yoksa yakında geçirdiğim bir üzüntüden mi ne, karanlık basar basmaz yavaşça mistik korku adını verdiğim bir ruh hali gelir üzerime; bu durum şimdi hastayken sık sık tekrarlanıyordu. Bu, benim de kestiremediğim, akla sığmayan, normal hayatta rastlanmadığı halde gayet cismani, hatta belki şu anda bile aklın sıraladığı bütün delillerle alay edercesine, kaçınılmaz, korkunç, iğrenç, merhametsiz bir varlık halinde karşıma dikilebilecek, acı, azap verici bir korkuydu. Bu korku genellikle, aklın söylediklerini dinlemez, gittikçe artardı; ondan sonra dimağ daha keskin bir açıklıkla işlemeye başlardı, bununla beraber duygulara karşı koymaktan acizdi. Akıl söz dinlemez, faydasızlaşır, bu ikileşme de ürküntümü artırır, acı dolu bir bekleyişe çevirirdi. Ölülerden korkan insanların duydukları sıkıntı da böyle bir şeydir sanırım. Ama benimkinde tehlikenin belirsizliği bu azabı daha güçlendirirdi.

Şimdiymiş gibi hatırımdadır: Sırtımı kapıya çevirmiş, masadan şapkamı almıştım. Birden aklıma, dönüp geriye bakarsam mutlaka Smith'i göreceğim geldi. İlkin kapıyı yavaşça açıp eşikte durarak odayı gözden geçirecek, sonra sessizce başını eğdikten sonra girip karşıma dikilecekti; donuk gözlerini bana dikerek dişsiz ağzında uzun süren bir gülümsemeyle ansızın suratıma bakacak, sessiz kahkahalarla bütün vücudu uzun zaman titreyecekti. Ansızın Smith'in hayali gözümün önünde çok açık, canlı bir şekilde belirdi. İçimde bütün bunlar gerçekten olacakmış, hatta olmuş da sırtım kapıya dönük olduğu için göremiyormuşum gibi bir inanç doğdu. Kapının sanki gerçekten açıldığını duydum, hızla o yana döndüm ve o da nesi? Kapı gerçekten, az önce hayalimde canlandırdığım gibi, yavaş yavaş, sessizce açılıyordu. Çığlımı tutamadım. Fakat uzun zaman kimse görünmedi; kapı sanki kendiliğinden aralanmıştı. Sonra birden eşikte oldukça garip bir yaratık seçtim; karanlıkta belli belirsiz fark ettiğim bir çift

göz ısrarlı, sabit bir bakışla beni inceliyordu. Tüylerim diken diken oldu. Korkudan çıldıracak hale gelmiştim ki tam o anda gelenin bir çocuk, bir kız çocuğu olduğunu fark ettim. Karşıma Smith'in kendisi çıksaydı, odamda o saatte böyle bir çocukla bu garip, ani karşılaşmam kadar korku duymazdım.

Kapımın, kızın odaya girmeye korkuyormuş gibi ağır ağır ve sessizce açıldığını söylemiştim. Beni fark edince eşikte şaşkınlıktan taş kesilmiş halde duraklamış, beni seyrediyordu. Sonunda usul usul yürüyerek iki adım ilerledi, yine sessizliği bozmadan karşımda durdu. Yakına gelince on iki on üç yaşlarında, ufak tefek, ağır bir hastalıktan kalkmış gibi cılız, soluk benizli bir kızcağız gördüm. Bu haliyle iri kara gözlerinin parıltısı büsbütün dikkati çekiyordu. Akşam serinliğinde tir tir titreyerek sol eliyle göğsünü örten yırtık atkıyı bastırıyordu. Üstü başı son derece döküktü, gür siyah saçlarının tarak yüzü görmediği belliydi. Bir iki dakika karşılıklı birbirimizi süzmeye devam ettik.

Sonunda, kız, göğsü ya da boğazı ağrıyormuş gibi güçlükle duyulan kısık bir sesle:

— Dedem nerede? diye sordu.

Bu soru, mistik korkumu bir anda dağıttı. Smith'i soruyorlardı; sonunda, beklenmedik bir anda adamı arayan biri çıkmıştı. Soruya hazırlıklı olmadığım için, boş bulunup:

— Deden mi? diye sordum. Öldü o! dedim ve o anda pişman oldum.

Küçük kız bir an daha durumunu değiştirmedi, sonra ansızın şiddetli bir sinir nöbetine tutulacakmış gibi titremeye başladı. Düşmesin diye tuttum. Birkaç dakika sonra düzeldi, sarsıldığını belli etmemek için üstün bir çaba harcadığı belliydi.

— Bağışla kızım, dedim. Bunu böyle doğrudan doğruya söylediğim için beni bağışla yavrum! Belki de yanılıyorum, belki ölen o değil... Zavallı çocuğum!.. Kimi arıyorsun sen, buradaki ihtiyarı mı?

Bana kuşkuyla bakarak, zahmetle:

— Evet, diye fısıldadı.

— Soyadı Smith miydi?

— Evet.

— Öyleyse o... Ölen o... Ama sen kendini bu kadar üzme yavrum. Neden daha önce gelmedin? Nereden geliyorsun? Dün gömdüler, ansızın ölmüş... Demek torunu oluyorsun?

Kız bu birbirini izleyen, çapraşık sorularımı karşılıksız bırakıyordu. Ses çıkarmadan sırtını dönerek kapıya yürüdü. O kadar şaşırmıştım ki, ne bir şey sordum, ne de onu engellemeye çalıştım. Kapının eşiğinde yeniden durdu, bana doğru yarım dönerek:

— Azorka da mı öldü? diye sordu.

— Evet, Azorka da öldü.

Sorusu tuhafıma gitti: Sanki Azorka'nın ihtiyarla birlikte öldüğüne emin gibiydi. Cevabımı alınca dışarı çıkarak kapıyı sessizce örttü.

Onu durdurmak için peşinden koştum; boş bulunarak odadan çıkmasına fırsat verdiğim için kendi kendime kızıyordum! Öyle sessizce gidivermişti ki, dış kapıyı açıp kapamasını bile fark etmedim. Henüz aşağıya inmemiştir, diye düşünerek girişte durup dinledim. Her yer sessizdi. Yalnız alt katlardan birinde bir kapı açılıp kapandı, sonra her yan yeniden sessizliğe gömüldü.

Acele aşağı inmeye başladım. Merdiven, oturduğum beşinci kattan dördüncü kata kadar kıvrımlıydı, ondan sonra düz iniyordu. Küçük daireli büyük apartmanlara has kirli, kapkara, her zaman loş bir merdivendi bu. O sırada her zamankinden daha da karanlıktı. El yordamıyla dördüncü kata inince durdum, sahanlıkta biri benden gizleniyormuş gibi geldi. Ellerimle yoklamaya başladım, küçük kız köşeye büzülmüş, yüzünü duvara yaslayarak için için ağlıyordu.

— Bana bak kızım, diye başladım, neden bu kadar korktun? Hoş suç benim ya, seni ürküttüm. Biliyor musun, deden ölürken senden söz açtı, son sözlerinde sen vardın... Hem kitapları da bende kaldı, belki senin kitapların. Adın ne senin? Nerede oturuyorsun? Deden, Altıncı Sokak...

Sözümü tamamlayamadım. Kız korkulu bir çığlık attı, oturduğu yeri bilmemden ürkmüş gibiydi. Zayıf kemikli eliyle beni iterek merdiveni koşa koşa indi. Peşinden gittim, ama az sonra ayak sesleri kesiliverdi... Sokağa fırladığım zaman kızı göremedim. Voznesenski Caddesi'ne kadar koştuktan

sonra bu kovalamacanın boşuna olduğunu anladım: Sanki yer yarılmış da kız içine girmişti. “Belki de merdivenden inerken sahanlıklardan birine gizlenmiştir?” diye düşündüm.

XI

Caddenin çamurlu, kaygan yaya kaldırımında başı önde, besbelli derin bir düşünce içinde aceleyle yürüyen bir adamla çarpıştım. Onun ihtiyar İhmenev olduğunu fark edince, hayretler içinde kaldım. O akşam benim için umulmadık karşılaşmalar akşamıydı. İhtiyarın iki üç gün önce hayli şiddetli bir rahatsızlık geçirdiğini biliyordum. Böyle yağışlı havada dışarıda dolaşmasına şaştım. Öteden beri geç vakit sokağa çıkmazdı, hele Nataşa evden gideli beri, yani beş altı aydır büsbütün ev kuşu olmuştu. Beni görünce içini dökecek birini bulmuş gibi son derece sevindi. Elimi sıktı, nereye gittiğimi bile sormadan beni de birlikte sürüklemeye başladı. Kuşku, telaş içindeydi, hareketleri sinirliydi. “Nereye gidiyordu acaba?” diye düşündüm. Ama bunu ona sormak uygun düşmeyecekti: İhmenev o sıralar buluttan nem kapar olmuştu, bazen en basit söz ya da sorudan olmadık anlamlar çıkarıyor, alınıyordu.

Yan gözle onu süzdüm; hasta gibiydi, son günlerde iyice zayıflamıştı, sakalı da en az bir haftalıktı. Saçları büsbütün aklaşmış, uzamış, kalıpsız, buruşuk şapkasından tutam tutam taşarak eski paltosunun yakasına düşmüştü. Son zamanda kendi üzerindeki denetimini tamamıyla kaybettiği anlar olduğunun farkındaydım. Örneğin odada yalnız olmadığını unutarak kendi kendine konuşmaya başlar, birtakım el hareketleri yapardı. Halini gördükçe içim sızlıyordu.

— Ee, ne var ne yok Vanya? diye başladı. Nereye böyle? Ben de şöyle bir çıkayım, dedim. Hep iş birader. Keyfin nasıl?

— Asıl size sormalı. Rahatsızdınız, şimdi de sokağa çıkmışsınız.

İhtiyar duymamış gibi sözlerimi cevapsız bıraktı.

— Anna Andreyevna nasıl?

— İyi, iyi... Hoş onun da keyfi yerinde değil ya. Canı sıkılıyor, nedense... Hep dilindesin. Gelmediğinden yakınıyor. Yoksa bize mi gidiyordun Vanya? Sana engel olmayayım, bir işin filan mı vardı yoksa?

Beni birden güvensiz, şüphe dolu bir bakışla süzdü. Evhamlı ihtiyar o derece duygulu, alıngan olmuştu ki, onlara gitmediğimi söylesem yüzde yüz

kırılacak, benden soğuk ayrılacaktı. Nataşa'ya geç kalacağımı, bu yüzden de o gece onu belki hiç göremeyeceğimi bildiğim halde Anna Andreyevna'nın hatırını sormak için onlara gittiğimi söyledim.

Cevabımdan ferahlayan ihtiyar:

— Çok iyi öyleyse... dedi, sözünü yarım bırakarak sustu, düşünceye daldı.

Beş dakika kadar sonra dalgınlığı geçince, sanki elinde olmadan:

— Evet, evet, çok iyi! diye tekrarladı. Şey... Seni hep öz oğlumuz bildik Vanya. Ne yapalım, Tanrı Anna Andreyevna'yla bana bir erkek evlat vermedi de seni yolladı... Hep böyle düşünürdüm ben. Bizim kocakarı da. Evet! Bize karşı daima saygılı, şefkatli, candan, iyilik bilir bir evlat gibi davrandın. Dilerim dualarımız kabul olur da, Tanrı gönlüne göre verir Vanya!

Sesi titredi, bir an sustu.

— Ee, daha ne var ne yok? Hasta olmadın ya? Neden epeydir görünmedin?

Mazeret olarak Smith meselesini anlattım; ayrıca bir hastalık tehlikesi atlattığımı söyledim. Bunca sıkıntı arasında Vasilyevski'ye yolum düşmemişti (İhmenevler o sıralar Vasilyevski-Ostrov'da oturuyorlardı.) Yine de bir aralık Nataşa'ya uğrama fırsatını bulduğum dilimin ucuna geldi ama, kendimi tuttum.

Smith'in hikâyesi ihtiyarı pek ilgilendirdi. Dikkati gittikçe artarak dinliyordu. Hem rutubetli, hem de belki eskisinden daha kötü olduğu halde yeni daireme ayda altı ruble kira verdiğimi duyunca kızdı. Zaten son zamanlarda pek hırçın, pek sinirli olmuştu. Böyle anlarda onu yalnız Anna Andreyevna çekebiliyordu; o da her zaman değil.

Neredeyse nefretle:

— Yaa, hep senin edebiyatının yüzünden bunlar Vanya! diye bağırdı. Seni tavan arasına da soktu, mezara da sürükler! Ne zamandır söylerim bunu! Ee, B. eleştirilerine devam ediyor mu?

— Veremden öldü. Size söylememiş miydim?

— Öldü mü? B. öldü ha! Olacağı buydu zaten. Karısına, çoluk çocuğuna bir şeyler bıraktı mı bari? Karısı var derdin. Böyle insanlar ne diye evlenir sanki?

— Yoo, hiçbir şey bırakmadı.

İhmenev, meseleyle yakından ilgiliymiş, ölen öz kardeşiymiş gibi heyecanlı:

— Tabii ya! diye bağırdı. Hiçbir şey! Görüyorsun ya! Hiçbir şey! Açık söyleyeyim Vanya, sen B.'yi övüp dururken sonunun böyle olacağını baştan beri seziyordum. Söylemesi kolay, hiçbir şey bırakmamış! Diyelim ki şöhreti var. Diyelim ki ölmezlik kazanmış, ama bu karın doyurmuyor ki. Senin sonunu da ilk günden anladım Vanya. Bir yandan övünüyordum ama, başına geleceklerin bir bir farkındaydım. Demek B. öldü? Ölmeyip de ne yapsın! Öyle ya, hayatı mükemmel, yaşadığı yer âlâ, değil mi!

Sinirli bir el hareketiyle çevreyi işaret etti. Sokak fenerlerinin zayıf, titrek ışığı rutubetli sisle kaplanmış puslu sokağa ölgün ölgün yayılıyordu. Yaya kaldırımı nemden pırıl pırıldı, İhmenev yoldan geçen üstü başı ıslak, hırçın, asık yüzlü insanları, çini mürekkebine bulanmış gibi kapkara Petersburg göğünü gösteriyordu. Bir meydana çıktık; karşımızda alttan havagazı lambalarıyla aydınlanan bir anıt[22] vardı. Daha ileride, alacakaranlıkta İsaak Katedrali'nin azametli gölgesi hayal meyal seçiliyordu.

— İyi yürekli, sevimli, duygulu, büyük bir insan olduğunu söylerdin. İşte senin iyi yüreklilerin hep böyle Vanya! Yalnız öksüz peydahlamayı bilirler. Yaa! Ölümü de hoştu herhalde! Bari başka bir yere, Sibirya'ya falan gitseydi. Ne o kızım?

İhmenev birden yaya kaldırımda dilenen bir çocuğa döndü. Altı yedi yaşlarında, ufacık, sıska bir kızcağızdı bu. Kirli paçavralara sarınmış, küçücük çorapsız ayaklarına yırtık pabuçlarını giymişti. Soğuktan titreyen vücudunu boyuna göre pek kısa bir paltoyla örtmeye çalışıyordu. Zayıf, solgun, hasta yüzü bize doğru dönüktü; ürkek bir halle, boynu bükük, korku içinde titrek elini uzatıyordu. İhtiyar onu görünce bütün vücuduyla ürperdi ve öyle hızla döndü ki, çocuk bile korktu ve birden geriledi.

İhmenev bağırarak:

— Ne var kızım? diye tekrarladı. Ne o? Para mı istiyorsun? Al, gel al! Hadi... al işte!

Telaşla, heyecandan titreyerek cebini yokladı, ufaklık iki üç gümüş para çıkardı. Ama bunu az buldu, cüzdanının varı yoğu bir rublelik banknotu da küçük dilencinin avucuna tıkıştırdı.

— İsa’ya emanet ol küçüğüm! Melekler korusun seni!

Titreyen eliyle haç çıkararak zavallı çocuğu üst üste birkaç kere kutsadı. Sonra yanı başında durup kendisine baktığımı fark edince somurttu, hızlı adımlarla yola devam etti. Epey süren öfkeli bir sessizlikten sonra:

— Ne yapayım Vanya, diye başladı. Şu küçücük masumların uğursuz ana babaları yüzünden sokaklarda titremelerine hiç dayanamıyorum. Ama büyük bir talihsizliğe uğramadıkça hangi ana yavrusunun bu haline katlanır? Belki barındığı köşede birkaç yetimi daha var, belki bu en büyükleri. Kadın da hastadır ve onun için bunu yollamıştır. Öyle ya, prens çocuğu değil bunlar! Dünyada prenslerden olmayan öyle çok çocuk var ki Vanya!

Bir an söylemek istediğini anlatmakta güçlük çekiyormuş gibi sustu. Sonra azıcık bozularak:

— Anna Andreyevna’ya bir sözüm var Vanya, dedi. Şey... Birlikte karar verdik. Bir öksüzü evlatlık edinmek istiyoruz. Hani fakir, küçük bir çocuğu, hem de temelli olarak. Anlıyorsun değil mi? İhtiyarız artık, bir başımıza sıkılıyoruz. Ama bizim Anna Andreyevna biraz cayar gibi oldu... Sen onunla konuş da, benden duymamış gibi yola getirmeye bak. Zaten çoktandır senden bunu rica edecektim. Kendim çekiniyorum. Neyse bırakalım bu saçmalıkları. Bana göre hava hoş, çocuk benim neme gerek hani evde şenlik olsun demiştim. Çocuk sesi duyulsun diye. Aslına bakarsan, bunu bizim kocakarının hatırına yapıyorum. Hep benimle burun buruna durmaktan sıkılıyor, biraz neşelensin diyorum... Ama saçmalık işte! Ee, Vanya, yürümekle bu yolun biteceği yok. Bir arabaya atlayalım da bir an önce eve varalım. Anna Andreyevna’yı daha fazla bekletmeyelim...

Yedi buçukta Anna Andreyevna’nın yanındaydık.

XII

İki ihtiyar birbirini çok seviyordu. Bu sevgi ve yıllarca süren alışkanlık, aralarında çözülmez bir bağ halini almıştı. Bununla beraber Nikolay Sergeyiç yalnız şimdi değil, eskiden, en mutlu zamanlarında bile Anna Andreyevna'sına pek açılmazdı; hatta bazen, hele başkalarının yanında ona karşı adamakıllı sert davranırdı. Bazı müşfik, ince duygulu kişiler, en sevdikleri varlığa bile yalnız başkalarının yanında değil, baş başa kalınca da yaklaşıp şefkat gösterme konusunda son derece inatçı, neredeyse utangaç olurlar; ama nadir görülen sevgi taşkınlıkları sırasında bastırdıkları duyguları da o ölçüde sıcak, heyecanlı olur. İhtiyar İhmenev, karısına karşı gençliğinden beri öyleydi. Anna Andreyevna'nın iyi bir yüreği, onu sevmekten başka özelliği olmadığı halde kadını sayar, son derece severdi ama saflığına, zaman zaman tutamadığı taşkınlıklarına kızdığı da olurdu. Nataşa'nın ayrılışından sonra birbirlerine büsbütün bağlanmışlardı; dünyada yapayalnız kaldıklarını anlıyorlardı. Nikolay Sergeyiç bazen pek somurtuyordu, ama yine de birbirlerinden bir iki saatten fazla ayrı kalmaya dayanamazlardı. Nataşa sanki yeryüzünden silinmiş gibi, onun sözünü etmemek için sessiz bir anlaşma yapmışlardı. Anna Andreyevna, kendisine çok zor gelse de kocasına Nataşa'yla ilgili en ufak bir imada bulunmaya cesaret edemiyordu. Oysa o kızını çoktan bağışlamıştı. Ben de her gelişimde ona sevgili yavrusuna ait haberler getiriyordum; bu artık alışkanlık halini almıştı.

İhtiyar kadın uzun boylu habersiz kalınca bayağı hastalanıyordu; Nataşa'ya ait haberlerin en ufak ayrıntılarıyla ilgileniyor, heyecan dolu bir merakla her şeyi soruyor, "içi ferahlıyordu". Bir keresinde Nataşa'nın hastalık haberini alınca üzüntüsünden az kalsın ölüyordu, neredeyse kızının yanına koşacaktı. Ama bu olağanüstü bir durumdu. Yoksa ilk günler kızına özlemini hiç açığa vurmazdı. Hemen hemen her zaman benden ne öğrenebilecekse öğrenip kabuğuna çekilir, kayıtsız bir tavırla Nataşa'nın bağışlanılmaz bir suç işlediğini tekrarlamayı unutmazdı. Oysa bunların hepsi yapmacıktı. Günler geçtikçe Anna Andreyevna kederinin yükünü çekememeye başladı, ağlıyor, Nataşa'yı en tatlı adlarla anıyordu. Arada bir, Nikolay Sergeyiç'e ihtiyatı da elden bırakmadan, insanların kibrinden ve acımasızlığından, bağışlamayı bilmediklerinden, Tanrı'nın da bizi bağışlamayacağından söz ediyordu. Böyle anlarda ihtiyar sertleşerek

somurtuyor, kaş çatarak ses çıkarmıyor ya da ansızın bambaşka bir konudan söz açıyor, sonunda odasına çekiliyordu. Böylece bizi baş başa bırakarak Anna Andreyevna'ya ağlaması, içini dökmesi için fırsat veriyordu. Zaten her gelişimde, hatırımı sorduktan sonra Anna Andreyevna'ya Nataşa hakkındaki haberleri rahatça vereyim diye odasına kaçardı. Bu defa da öyle yaptı, içeri girer girmez karısına:

— Dehşetli ıslandım, dedi, odama gideyim biraz. Sen otur şuraya Vanya. Şu ev meselesini anlat. Ben şimdi gelirim...

Bizi yalnız bırakmaktan utanıyormuş gibi yüzümüze bakmadan aceleyle odadan çıktı. Böyle durumlarda, en çok yeniden yanımıza geldiği zamanlar son derece sert, hırçın olurdu. Sanki yumuşaklığı yüzünden kendi kendine kızar, acısını bizden çıkarırdı.

Son zamanda benden çekinmekten ve samimiyetsiz davranmaktan vazgeçen ihtiyar kadın:

— Hep öyle, dedi, hep öyle yapar. Kurnazlığının farkında olduğumuzu da biliyor. Bana karşı bir çalım, bir eda. Sanki yedi kat yabancısıyım! Kızına da öyle. İstese bağışlayabilirdi, belki bağışlamak istiyor da. Tanrı bilir. Geceleri ağlıyor, kulaklarımla duydum! Güç tutuyor kendini. Gururuna yediremiyor... Aman çabuk anlat İvan Petroviç oğlum, nereye gitmişti?

— Nikolay Sergeyiç mi? Bilmem, ben de size soracaktım.

— Hiç bilmiyorum. Sokağa çıktı, arkasından bakakaldım. Hasta hasta, böyle bir havada gece karanlığında dışarı çıktığına göre besbelli önemli bir şey, dedim; o bildiğin işten daha önemli ne olabilir? Bunu düşündüm durdum ama, sorabilirsen sor! Zaten artık hiçbir şey sorduğum yok. İkisi hesabına duyduğum heyecandan ben bittim. Ya ona gittiyse, dedim, bağışlamak mı istiyor acaba? Hepsini biliyor. Nataşa'ya ait son haberlerin hepsini öğrenmiş, öyle sanıyorum. Yalnız haberlerin kaynağını bir türlü kestiremiyorum. Dün de, bugün de hep üzgündü. Sen ne susuyorsun öyle oğlum? Konuşsana Tanrı aşkına! Hızır gibi yolunu gözledim senin. Nasıl, şu yezidin Nataşa'yı bırakmaya niyeti var mı?

Anna Andreyevna'ya bütün bildiklerimi anlattım. Onunla hep apaçık konuşurdum. Nataşa'yla Alyoşa'nın bu sefer kesin olarak ayrılacaklarını, durumlarının önceki anlaşmazlıklardan çok daha ciddi olduğunu söyledim;

Nataşa'nın dün gönderdiği bir mektupla bu gece dokuzda gelmem için yalvardığını, onlara uğramaya niyetim olmadığı halde Nikolay Sergeyiç'in ısrarı üzerine geldiğimi anlattım. Durumun ne kadar nazik olduğunu bir bir izah ettim. Alyoşa'nın babası döneli iki hafta oluyordu; söz dinlemek bilmiyor, oğlanı iyice sıkıştırmak istiyordu. En önemlisi, Alyoşa'nın da o kıza meyilli görünmesiydi ki bazı söylentilere göre âşık bile olmuştu. Nataşa'nın bana yazdığı mektubun çok heyecanlı bir ifadesi olduğunu da saklamadım; her şeyin bu gece kararlaştırılacağını yazıyordu ama neden söz ettiğini bilmiyordum. Asıl, mektubu dün yazdığı halde beni bu gece saat dokuzda çağırması tuhafıma gidiyordu. Bu yüzden kesinlikle, hem de acele olarak gitmem gerekiyordu.

Anna Andreyevna telaşlanmıştı.

— Git oğlum, git, durma. Yalnız bizimki gelsin de bir çay içiver... Ah şu Matryona! Semaveri hâlâ getirmedi. Matryona! Matryona! Hani semaver? Kız değil, haydut!.. Çayını içtikten sonra uygun bir bahane uydurup gidersin. Ama yarın yine uğrayıp her şeyi anlat; hem tez gel, emi oğlum? Ah Tanrım, başka bir felaket olmasın da! Yoksa daha kötü bir şey mi? İçimden bir ses, Nikolay Sergeyiç hepsini öğrenmiştir, diyor. Ben çoğunu Matryona'dan öğreniyorum, o da Agaşa'dan haber alıyor. Agaşa, Prens'in evindeki Marya Vasilyevna'nın vaftiz kızıdır... Sen de biliyorsun zaten. Bizimki, Nikolay bugün pek öfkeliydi. Şöyle yaptım, böyle yaptım, sözü bir türlü oraya getiremedim, az daha paparayı yiyordum. Sonra yumuşadı, "Paradan yana sıkılıyorum," dedi. Sözde para yüzünden bağırıyor. Oysa sen halimizi biliyorsun. Yemekten sonra sözde yatmak için odasına gitti. Kapının, o bilmez ya, ufak bir deliği var. Oradan baktım: İkonanın önüne diz çökmüş, dua ediyordu. Bunu görünce dizlerimin bağı kesildi. Sonra ne çay istedi, ne yatıp uyudu; şapkasını kaptığı gibi sokağa fırladı. Çıktığı zaman saat beş vardı. Yine bağırır diye ağzımı açıp soramadım. Sık sık bağırmayı huy edindi. Çoğu zaman Matryona'ya, arada bir de bana bağırıyor; bir bağırdı mı ayaklarım buz kesiyor, kalbim kopacak gibi oluyor. Hoş bunları hep yalandan yapıyor, yalandan yaptığını biliyorum ama, yine de korkuyorum. O gittikten sonra Tanrı aklını başına getirsin diye tam bir saat dua ettim. Hani mektup nerede, göster bakayım!

Nataşa'dan aldığım mektubu gösterdim. Anna Andreyevna'nın bel bağladığı gizli, biricik umudunun ne olduğunu biliyordum. Canavar,

duygusuz, akılsız bir çocuk olarak gördüğü Alyoşa'nın sonunda Nataşa'yı nikâhlayacağını, Prens Pyotr Aleksandroviç'in de buna razı olacağını umuyordu. Hatta benimle konuşurken bazen ağzından bu konuda bir şeyler kaçırdığı oluyor, çok geçmeden pişman olarak hepsini geri alıyordu. Tabii kocasının yanında bunların hiçbirinden söz açmaya cesaret edemezdi. Oysa ihtiyar hepsini seziyor, yeri geldikçe iğnelemekten geri kalmıyordu. Öyle sanırım ki, evleneceklerine kesin olarak inansa, Nataşa'ya temelli lanet eder, onu kalbinden söküp atardı.

O sıralar hepimiz İhmenev'in bütün kalbiyle kızının dönmesini istediğini sanıyorduk. Ama onu yaptıklarına iyice pişman olmuş, Alyoşa'sına ait her anıyı kalbinden silmiş bir halde bekliyordu. Bağışlaması için biricik şart buydu; sözünü etmediği halde Nikolay Sergeyiç'in halinden anlaşılıyordu bu.

Anna Andreyevna yeniden başladı:

— Pısırık o, pısırık, kalpsiz herif, her zaman söylerdim zaten, terbiye edilmemiş, serserinin biri. Bu aşkı hiçe sayacak demek! Aman Tanrım! Zavallı yavrum ne olacak şimdi. Ötekinde, o yeni kızda ne bulmuş sanki, hayret!

— Çok çekici bir kızmış, Natalya Nikolayevna da öyle diyor, dedim.

İhtiyar kadın:

— Kulak asma, diye sözümü kesti. Nesi çekiciymiş! Sizin gibi zıpırlar ilk gördükleri eteğin peşinden koşmaya bakarlar. Nataşa'nın onu övmesi, ruhunun asilliğinden. Herifi tutmasını bilmiyor, ne yapsa bağışlıyor, içine atıp acıyı kendi çekiyor. Kaç kere aldatmış onu! Kalpsiz canavar! Düşündükçe içimi korku bürüyor İvan Petroviç oğlum. Herkes bir gururdur tutturmuş. Bari bizimki insafa gelse de yavrumu bağışlayıp buraya getirse. Bağrıma basıp doya doya seyretsem onu! Zayıfladı değil mi?

— Zayıfladı Anna Andreyevna.

— Vah evladım! Çektiğimi bir bilsen İvan Petroviç. Bütün gün, bütün gece ağladım. Nasıl anlatayım sana! Sonra söylerim artık. Bizimkine kaç kere şu bağışlama sözünü etmeye kalktım ama açıkça söylemeye cesaretim olmadığı için hep uzaktan uzaktan dokunduruyorum. Bir yandan da, yine

patlayıverir de kıza büsbütün beddua eder diye ödüm kopuyor! Şimdiye kadar hiç bedduasını duymadım... pek korkuyorum; ağzından böyle bir şey çıksa ne yaparım bilmem. Babasının lanetini alırsa Tanrı da zavallıyı cezalandırır. İşte ömrüm hep böyle korkular içinde geçiyor oğlum. Sende de hiç utanma yok İvan Petroviç. Evimizde büyüdün, seni öz evladımız bildik, kalkmış "çekici kız!" diyorsun! Senin nene? Çekici ne demekmiş? Ben Marya Vasilyevna'dan işin aslını öğrendim. Bugün bir günah işledim, bizimki çıkar çıkmaz kadını kahve içmeye çağırdım. O bana her şeyi olduğu gibi anlattı. Prens, yani Alyoşa'nın babası, Kontes'le ilişkideymiş. Sözde Kontes, Prens kendisini nikâhlamıyor diye iyice asılmış, ama adam hep atlatıyormuş. Zaten Kontes daha kocasının sağlığında dört bir yana nam salmış. Kocası ölür ölmez soluğu yurtdışında almış. Orada bir sürü İtalyan, Fransız baronu peşine takmış; Prens Pyotr Aleksandroviç'i de orada kafeslemiş. Tüccar ilk kocasından kalan üvey kızı da büyümüş bu arada. Kontes elinde avucunda ne varsa yiyip tüketirken üvey kızı Katerina Fyodorovna'nın babasının emniyet sandığına kızı adına yatırdığı iki milyonu hayli artmış. Dediklerine göre, kızın parası şimdi üç milyonu bulmuş, Prens de bunu gözden kaçırmamış: "Alyoşa'yı bu kızla evlendirmeye bakmalı!" demiş. Açıkgözdür ha, fırsatı hiç kaçırmaz! Saraylı bir akrabaları vardır, hatırlarsın belki, o da bu işe rıza göstermiş; üç milyon bu, dile kolay! "Peki, Kontes'le konuş," demiş. Prens, Kontes'e düşüncesini açınca öteki hemen diretmiş. Zaten sağı solu olmayan, eli bayraklının biri! Ama burası yurtdışından farklı, kadını kimse evine kabul etmiyormuş. Prens'e, "Olmaz," demiş, "sen beni al, üvey kızım Alyoşa'yla evlenemez. Dediklerine göre kız, analığının bir dediğini iki etmezmiş. Kontes'e neredeyse taparmış, kuzu gibi uysal, sessiz bir kızcağızmış. Prens meseleyi kavramış, Kontes'e, "İyi düşün," demiş. "Elinde ne varsa yiyip bitirdin, gırtlağına kadar borç içindesin. Üvey kızınla Alyoşa'yı evlendirirsek iyi bir çift olurlar. Seninki safın biri, bizim Alyoşa da aptalın âlâsı. El ele vererek onları dilediğimiz gibi çeviririz. Sen de istediğin paraya kavuşmuş olursun. Oysa benimle evlenmek neyine yarar sanki?" Kurnaz adam, mason! Altı ay öncesine kadar Kontes bir türlü karar veremiyormuş, ama Varşova'ya gittikten sonra, razı olduğunu söylüyorlar. Öyle duydum. Marya Vasilyevna bunları bana bir bir sayıp döktü, o da güvenilir bir adamdan duymuş. Yaa böyle işte, işin aslı paraya, milyonlara dayanıyor; çekicilik falan hep hikâye!

Anna Andreyevna’nın anlattıklarına şaştım doğrusu. Gerçekten bunlar henüz pek yakında bizzat Alyoşa’dan duyduklarıma tıpatıp uyuyordu. Alyoşa benimle konuşurken para hatırına dünyada evlenmeyeceğini tekrarlayarak kabadayılığı elden bırakmıyordu. Ama Katerina Fyodorovna’nın üzerinde büyük etki bıraktığını, onunla ilgilendiğini de gizlemiyordu. Yine Alyoşa’dan babasının Kontes’i kızdırmamak için şimdilik evlenme söylentilerini yalanladığını, aslında bu işten vazgeçmediğini de duydum. Alyoşa’nın babasını çok sevdiğinden, ona hayranlık duyduğundan, her sözüne kehanetmiş gibi körü körüne inandığından önceden de söz etmiştim.

Genç prensin gelecek nişanlısını övmeme kızan Anna Andreyevna:

— Senin çekici kız, kont soyundan değil ya! diye devam etti. Nataşa, Alyoşa’nın daha dengiydi. Öbürü bir tüccar kızı, oysa Nataşa asil aile evladı, gerçekten kibar kız. Sana söylemeyi unuttum, bizim ihtiyar dün o demir kaplı çekmecesini açtı, karşıma geçip geç vakte kadar ailemize ait evrakı karıştırdı durdu. Ciddiyetini görmeliydin. Ben çorap örüyordum, korkudan yüzüne baktığım yoktu. Benden ses çıkmayınca kızdı, kendisi konuşmaya başladı. Bütün gece ailemizin soyunu sopunu saydı döktü. Biz İhmenevler, ta Çar Müthiş İvan Vasilyeviç çağından beri kişizadeymişiz; babamın mensup olduğu Şumilov ailesi Aleksey Mihayloviç[23] zamanından beri tanınırmış. Bunu ispat eden kâğıtlar buldu. Karamzin Tarihi’nde de sözü geçiyormuş. İşte böyle oğlum, bu yönden biz de başkalarından aşağı kalmıyoruz, ihtiyar bunlardan söz ederken kafasından neler geçtiğini hemen anladım: Nataşa’yı hor görmelerine içerliyordu. Bizden tek üstünlükleri, servetleri. Ne yapalım, şu eşkıya Pyotr Aleksandroviç’in gözü paraya doysun bari! Ne açgözlü, ne zalim adamın biri olduğunu herkes biliyor zaten. Şimdi bir de laf çıktı: Varşova’da gizlice Cizvitlere yazıldı diyorlar. Aslı var mı?

— Saçma, dedim, ama ısrarla dolaşan bu söylentiyle ilgilendim. Nikolay Sergeyiç’in aile evrakıyla uğraşması da meraka değerdi. Eskiden soyuyla övünmek âdeti yoktu çünkü.

Anna Andreyevna devamla:

— Hep kalpsiz canavarlar bunlar! dedi. Zavallı yavrum, kim bilir nasıl kan ağlıyor. Gitmelisin oğlum. Matryona, Matryona! Kâfir kız!.. Bari ona

hakaret etmiyorlar ya? Doğruyu söyle Vanya!

Ne cevap verebilirdim? İhtiyar kadın ağlamaya başladı. Demin bana açmak istediği felaketin ne olduğunu sordum.

— Ah oğlum, çilemiz dolmamış besbelli. Bilmem hatırlar mısın, bir altın madalyonum vardı, içine Nataşeçka'nın küçüklük resmini koymuştuk; meleğim sekiz yaşındaydı o sıralar. Nikolay Sergeyiç'le gezici bir ressama yaptırmıştık ama sen unuttun herhalde. Çok iyi bir ressamdı. Nataşa'yı aşk tanrıçası şeklinde yapmıştı. O zaman saçları altın sarısı, kabarık kabarıktı. Muslinden incecik bir gömlek giymişti, bütün vücudu belli oluyordu. Öyle güzel bir resimdi ki, insan bakmaya doyamazdı. Ressama bir de kanat eklesin diye rica etmiştim, ama razı olmamıştı. Başımıza gelen bu felaketlerden sonra madalyonu çekmecemden alıp boynumda haçla birlikte taşıyordum, bir yandan da bizimki farkına varacak diye ödüm kopuyordu. O zamanlar Nataşa'yı hatırlatmasın diye evde ona ait ne varsa kimini evden atmış, kimini yakmıştı. Bu resim tek avuntumdu. Bakıp bakıp ağladıkça içim açılırdı. Bazen evde yalnız kalınca karşımda kendisi varmış gibi öpmeye doyamaz, birbirinden tatlı adlarla onunla konuşurdum. Her gece yatarken haç çıkarır, kutsardım onu. Ona sorular sorar, cevaplarını duyar gibi olurdum. Ah Vanya, olanı anlatmaya dilim varmıyor oğlum! Bizimkinin madalyonu unuttuğuna, farkına varmadığına öyle seviniyordum ki! Ama dün sabah bir de baktım, madalyonun yerinde yeller esiyor, boynumdaki kordon boş. Kopmuş besbelli, madalyon da düşmüş. Bayılacaktım az daha. Aramadığım yer kalmadı, ama yok! Yok oldu, kayboldu. Ne oldu, nereye gitti, bilemiyorum. Gece yatakta düşürdüm dedim, yatağı altüst ettim, yok! Kordon kopup bir yere düştü, biri de buldu desek, ondan ya da Matryona'dan başka kim olabilir? Matryona için kötü düşünemem, evimin kilidi küreği... Semaver nerede kaldı Matryona? Ama ya o bulduysa diyorum, ne olacak şimdi? Canımın sıkıntısından boyuna iki gözüm iki çeşme ağlayıp duruyorum. Oysa Nikolay Sergeyiç de bana karşı öyle tatlı, öyle candan oldu ki, sanki neden ağladığımı biliyor da bana acıyor dersin. Sonra kendi kendime, "Nereden bilecek," diyorum. Yoksa sahiden madalyonu bulup pencereden attı mı? Kızgınlıkla yapıp şimdi de pişman olmuştur belki; Matryona'yla birlikte dışarı çıktık, pencerenin altını karış karış aradık, yok. Sırra kadem bastı sanki. Bütün gece ağladım. İlk kez bir gece yavrumun üstünde haç çıkaramadım. Aaah, hayır belirtisi değil bu

İvan Petroviç, hayır belirtisi değil! İki gündür boyuna gözyaşı döküyorum. Seni beklemekten gözlerim yolda kaldı oğlum, bari biraz içimi dökeyim...

İhtiyar kadın içli içli ağlamaya başladı. Birden bir şey hatırladığına sevinmiş gibi:

— Az kalsın unutuyordum, dedi. Sana evlat edinme meselesini açtı mı?

— Açtı Anna Andreyevna. Birlikte düşünüp taşındıktan sonra fakir, öksüz bir kızcağızı evlat edinmeye karar verdiğinizi söyledi. Doğru mu?

— Aklımdan bile geçmedi oğlum! Öksüz falan istediğim yok! Gelip talihsizliğimizi, felaketimizi daha mı çok hatırlatsın? Nataşa'dan başka kimseyi istemem. Bir kızım vardı, başkasında gözüm yok. Bu kız meselesini de nereden çıkardı dersin oğlum? Belki ağladığımı görüp avunayım istiyor, belki de öz kızımı kalbimden silip başkasına bağlanayım diye düşünüyor. Yolda benim hakkımda neler söyledi sana? Nasıldı, sert miydi, kızgın mıydı? Şştt... Geliyor! Artık sonra anlatırsın. Yarın gelmeyi unutma e mi...

XIII

Odaya ihtiyar girdi. Bizi merakla, biraz da utangaç bir halle süzdü, masaya yaklaştı:

— Semaver nerede? Hâlâ hazırlanmadı mı?

Anna Andreyevna telaşlandı:

— Getiriyor canım, getiriyor. Geldi işte.

Matryona, Nikolay Sergeyiç'i görür görmez, onun gelmesini bekliyormuş gibi elinde semaverle çıkageldi. Emektar kadın, İhmenevlere candan bağlıydı ama dünyanın en hırçın, en dırdırcı hizmetçisiydi; sürekli homurdanır dururdu. Nikolay Sergeyiç'ten ödü patlar, karşısında ağzını açmazdı. Hıncını sonradan Anna Andreyevna'dan çıkarırdı. Nataşa'yla onu candan sevdiği halde hanımını adım başında tersler, açıktan açığa ona hükmetmeye kalkışırdı. Ben Matryona'yı İhmenevka'dan beri tanıyordum.

İhtiyar:

— Sucuk gibi oldum, üstelik çay hazırlamak için zahmet edilmemiş, diye homurdandı.

Anna Andreyevna hemen bana göz kırptı. İhmenev böyle anlamlı işaretlerden nefret ederdi; o anda bize bakmamaya çalıştığı halde yüzünden Anna Andreyevna'nın göz kırptığını fark ettiği belliydi.

Ansızın:

— İş için gittim Vanya, diye başladı. Aksilik aksilik üstüne. Sana söylemiş miydim? Beni suçlu çıkarıyorlar. Elimde delil yokmuş, gerekli evrak yokmuş, tahkikat yanlışmış! Yaa...

Prens'le arasındaki davadan söz ediyordu; dava bir türlü bitmek bilmiyor, üstelik Nikolay Sergeyiç'e karşı dönüyordu. Ne cevap vereceğimi kestiremediğim için ses çıkarmadım. Beni şüpheyle süzdü. Sonra susmama kızmış gibi birden:

— Aman, ne olursa bir an önce olsun, dedi. Tazminata bile mahkûm olsam namusum lekelenmedi ya! Vicdanım rahat, varsın mahkûm etsinler.

İşin sonu gelir hiç olmazsa. Tek yakamı bıraksınlar, elimde ne varsa almalarına razıyım. Hepsini bırakıp Sibirya'ya giderim.

Anna Andreyevna dayanamadı:

— Aman Tanrım, gidilir mi dünyanın öbür ucuna?

Karısının cevabına neredeyse sevinerek, kaba bir tavırla:

— Burada ne varmış sanki? diye sordu.

— Ne olacak... insanlar...

Anna Andreyevna kederli kederli bana baktı. İhmenev kızgın gözlerini bir ona, bir bana çevirerek:

— Ne insanları? diye bağırdı. Soyguncular, iftiracılar, hainler mi? Merak etme, böylelerini her yerde bulursun, Sibirya'da da çok. Ama benimle gelmek istemezsen kendin bilirsin, zorlayacak değilim.

Anna Andreyevna:

— Ne diyorsun Nikolay Sergeyiç, sensiz olabilir miyim ben! diye bağırdı. Senden başka dünyada kimim var? Hiç kim...

Yutkunarak sustu ve himaye, yardım bekliyormuş gibi ürkek ürkek bana baktı. İhtiyar iyice sinirlenmişti. Aklına ne gelirse takılıyordu. O anda ona karşı gelmemek en iyisiydi.

— Üzülmeyin Anna Andreyevna, dedim. Sibirya dedikleri kadar kötü yer değildir. İşler ters gider de İhmenevka'yı satmak zorunda kalırsanız Nikolay Sergeyiç'in düşündüğü çok yerinde olur. Sibirya'da iyi bir iş bulunabilir, bulunca da...

— Bak aferin, hiç olmazsa sen akıllıca söz ediyorsun İvan. Ben de böyle düşünüyordum. Dediğim gibi hepsini bırakıp giderim.

Anna Andreyevna üzüntüyle:

— Bunu beklemezdim senden Vanya! dedi. Aşkolsun İvan Petroviç, beklemezdim doğrusu. Sanırım bizden iyilikten başka şey görmedin, ama şimdi...

— Kah, kah kah! Ne sandın ya? Burada nasıl geçineceğimizi düşündüğün oldu mu hiç? Paramız suyunu çekti, son kapiklerimizi harcıyoruz! Gidip Pyotr Aleksandroviç'ten af dilememi mi buyurursunuz yani?

Prens'in sözünü duyan ihtiyar kadın korkudan titremeye başladı. Elindeki çay kaşığı bardağının altlığına çarparak şıngırdıyordu. İhmenev hırçın, inatçı bir sevinçle kendi kendini coşturarak:

— Yok, ciddi söylüyorum, diye devam etti. Prens'e gitmeli mi dersin Vanya? Sibirya'ya gitmekten kurtulmuş oluruz! Yarın Anna Andreyevna bana yeni bir gömlek hazırlar, süslenir püslenirim (böyle yüksek kişilerle başka nasıl konuşulur ki?); dört başı mamur olsun diye bir de eldiven almalı, böylece doğruca haşmetlinin huzuruna çıkarım: "Prens Hazretleri, velinimetim, anam, babam!" derim. "Ne olursa senden olur. Ben ettim sen etme, bize bir lokma ekmeği çok görme. Çoluk çocuğuma acı!.." İyi mi Anna Andreyevna? İstediğin bu mu?

— Canım... bir şey istediğim yok. Aptallığımdan söyledim, gücendirdimse bağışla, yalnız Tanrı aşkına bağırma!

Anna Andreyevna korkudan zangır zangır titriyordu. Zavallı hayat arkadaşının ürkek halini, gözyaşlarını gören İhmenev'in içinin sızladığına, karısından daha çok acı duyduğuna emindim; yine de kendini tutamıyordu. Son derece iyi, ama zayıf, sinirli kişilerde ara sıra böyle olur; iyiliklerine rağmen üzülmek, öfkelenmek, onları sanki sarhoş eder, bundan zevk alırlar ve mutlaka başkalarına, suçsuz, çoğunlukla da en yakınlarından birine çatarlar. Örneğin kadınlar, ortada incir çekirdeği dolduracak bir sebep yokken kendilerini mutsuz, kırgın hissetmek ihtiyacı duyarlar. Pek çok erkek de böyle durumlarda kadınlara benzer, üstelik ruhça zayıf, kadın tabiatlı erkekler de değildir bunlar. İhtiyar sebepsiz yere hır çıkarmak istiyor, bu isteğini yenemediği için üzülüyordu.

Hiç unutmam, o anda, "Yoksa gerçekten Anna Andreyevna'nın tahmin ettiği şeyleri yapmış olmasın?" diye düşünmüştüm. "Örneğin Nataşa'ya gitmeye karar verip ya yarı yolda vazgeçmiş –kesin öyle olmuştur– ya da bir aksilik çıkıvermiştir; öfkeli, küçülmüş, deminki istekleriyle duygularından utanç duyarak eve dönünce de zayıflığının hıncını çıkaracak birisini aramış ve bunun için de aynı istek ve duyguları taşıdığından şüphelendiği kişiyi seçmiştir. Kızını bağışlamak isteyişinde zavallı Anna

Andreyevna'nın duyacağı sevinç ve heyecanın büyük payı vardır tabii, ama isteği gerçekleşmeyince kabak elbette herkesten önce onun başında patlayacaktır."

Yine de, karşısında korkudan ezile büzüle titreyen kadının hali ihtiyara dokundu. Sanki öfkesinden utanmış, bir an kendine hâkim olmuştu. Hepimiz susuyorduk; İhmenev'e bakmamaya çalışıyordum. Ama bu iyilik anı kısa sürdü: İçini şöyle ya da böyle boşaltması zorunluydu.

— Sana bir şey söyleyeyim Vanya, diye başladı. Doğrusu bundan söz açmayı gönlüm hiç istemiyor, ama sırası geldi ve dürüst bir adam gibi dolambaçlı yollara sapmadan açıklamayı gerekli görüyorum... anlıyor musun Vanya? Geldiğine çok sevindim ve sana başkalarının da duyabileceği kadar yüksek sesle, bütün bu saçmalıkların, gözyaşlarıyla iç çekmelerin artık gına getirdiğini söylemek istiyorum. Kalbimden, belki de acıya katlanarak koparıp attığım bir varlığın yeniden oraya girmesine izin veremem. Evet! Bunu böylece söyledim ve dediğimi yapacağım. Altı ay önce olanlardan söz ediyorum, anlıyorsun, değil mi Vanya?

Alevlenen bakışını karısından kaçırıp bana çevirerek ekledi:

— Sözlerim yanlış anlaşılmasın diye bu kadar açık, içten konuşuyorum. Tekrar ediyorum: bunların hepsi benim razı olamayacağım saçmalıklar!.. En çok herkesin beni aptal yerine koymasına, alçakça bir zaafa kapılacak kadar yumuşak olduğuma inanmasına kızıyorum... Kederimden aklımı oynattığımı sanıyorlar... Saçma! Eski duygularımın hepsini gömdüm, silkip attım. Hatıra nedir bilmiyorum artık... Evet, böyle bu, böyle!

İskemlesinden fırlayıp, masaya bardakları şıngırdatan bir yumruk indirdi.

Kendimi tutamadım. Neredeyse öfkeyle yüzüne:

— Anna Andreyevna'ya hiç mi acımıyorsunuz Nikolay Sergeyiç! diye bağırdım. Kadını ne hale getirdiğinize bakın bir.

Fakat sözlerim ihtiyarı büsbütün hırçınlaştırdı. Yüzü kireç kesildi, titreyerek:

— Acımam! diye bağırdı. Bana acımadıkları için, ben de acımıyorum! Acımam, çünkü şerefim çamura bulanırken evimde bedduayı da, her türlü laneti de hak etmiş ahlaksız kızımı korumak için komplolar hazırlanıyor!

Anna Andreyevna:

— Nikolay Sergeyiç, ne olursun lanet okuma, iki gözüm! diye bağırdı. İstediğini yap, tek kızıma lanet etme!

İhtiyar perde perde yükselttiği sesiyle:

— Edeceğim! diye bağırdı. Lanet edeceğim, çünkü ezilen, hakarete uğrayan ben olduğum halde, bu melun kızın yanına gidip ondan af dilememi istiyorlar! Evet, evet, böyle işte! Tanrı'nın günü evimde gece gündüz demeden gözyaşlarıyla, göğüs geçirmelerle, anlamsız imalarla azap çekiyorum! Hep acındırmak için...

Titreyen elleriyle acele acele ceketinin yan cebinden birtakım kâğıtlar çıkardı.

— Bak Vanya, bak, dava dosyasından çıkardığım notlar bunlar. Onlara göre ben hırsızın, dalaverecinin biriymişim, velinimetimi soymuşum!.. Ben ki onun yüzünden namusumu beş paralık ettim, rezil, kepaze oldum! Bak işte, bak, bak!..

Cebinden çıkarttığı kâğıtları bir bir masaya fırlatmaya başladı. Göstermek istediği kâğıdı aralarında sabırsızca arıyor, kâğıt da aksi gibi bir türlü çıkmıyordu. Sonunda cebinde ne varsa hırsla çekti ve o anda birden masaya şıngırdayarak ağır bir şey düştü... Anna Andreyevna çığlığını tutamadı. Bu kayıp madalyondu.

Gözlerime inanamıyordum. İhtiyarın beynine kan hücum etti, yanakları al al oldu, ürperdi. Anna Andreyevna ayakta, ellerini bitiştirmiş, yalvaran gözlerle ona bakıyordu. Yüzünde sevinçli, umut dolu bir ifade belirmişti. İhtiyarın kızarıp bozarması, karşımızda mahcup durması... evet yanılmamıştı, madalyonun nasıl kaybolduğunu biliyordu artık. Anna Andreyevna kayıp madalyonu kocasının bulduğunu, belki sevinçten titreyerek, herkesten kıskanarak sakladığını da anlamıştı. Belki de yalnız kaldığı zamanlar biricik evladının yüzünü sonsuz bir sevgiyle seyrediyor, bakmaya doyamıyordu. Belki o da zavallı ananın yaptığı gibi, biricik Nataşa'sıyla konuşmak için odasına kapanıyor, resme sorular soruyor, kızın ağzından cevaplar veriyordu; geceleri içi derin bir kederle yanarak sevgili resmi öpüyor, yüzünü görmek istemediği, herkesin yanında lanetler okuduğu evladını bağışlıyor, onun için dualar ediyordu. Bir dakika önce

Nataşa'sına lanetler eden haşin babanın karşısında kendini daha fazla tutamayan Anna Andreyevna:

— Sen de onu hâlâ seviyorsun demek! diye bağırdı.

İhmenev bu haykırışı duyar duymaz gözlerinde çılgınca bir öfke yandı. Madalyonu kaptığı gibi yere fırlattı ve kudurmuş gibi çiğnemeye başladı. Tıkanarak:

— Kahrolsun! Yerin dibine batsın! diye homurdanıyordu.

— Tanrım! Kızımı... Nataşa'mı... Yüzünü çiğniyor! Ayaklarıyla! Hain, duygusuz, katı yürekli, kibirli adam!

Çılgına dönmüş ihtiyar, karısının çığlığını duyunca ne yaptığını anladı ve dehşet içinde durakladı. Madalyonu yerden kaparak kapıya yöneldi ama bir iki adım ilerledikten sonra dizüstü çöktü, kanepeye tutundu, başı halsizce öne sarktı.

Çocuk gibi, kadın gibi hıçkırarak ağlıyordu. Boğuk hıçkırıklar göğsünü paralıyordu. Korkunç ihtiyar bir anda çocuk kadar acizleşmişti. Beddualları kesilmişti, az önce ayağının altına aldığı portreyi artık hiçbirimizden çekinmeden, coşkun bir sevgi nöbetiyle öpüyor, öpüyordu. Sanki o ana kadar set çekmeye çalıştığı sevgisi, şefkati yenilmez bir güçle ansızın taşıvermiş, hızı, şiddetiyle bütün varlığını yıkmıştı. Kocasını kucaklayan Anna Andreyevna hıçkırıklar arasında:

— Bağışla onu, bağışla! diye yalvarıyordu. Geri getir yuvamıza, ne olursun! Bu sevabının, alçakgönüllülüğün karşılığını Tanrı katında alırsın!

İhtiyar kısık, hırıltılı bir sesle:

— Hayır, asla! diye bağırdı. Asla, asla!

XIV

Nataşa'ya pek geç, ancak saat onda gidebildim. O sıralar Fontanka'da[24], Semyonov Köprüsü civarında tüccar Kolotuşkin'e ait pis bir "apartman"ın dördüncü katında oturuyordu. Evini terk ettikten sonra ilk zamanlar Alyoşa'yla Liteynaya Sokağı'nda, üçüncü katta ufak, ama güzel ve rahat bir daireye yerleşmişlerdi. Ama Genç Prens'in parası çabuk tükendi. Müzik öğretmenliği işi suya düştü, ödünç para almaya başladı ve gırtlağına kadar borca battı. Parasını hep evin süsüne ve israfı yüzünden onu azarlayan, hatta bazen ağlayan Nataşa'ya armağan almaya harcıyordu. İnce, duygulu bir kalbi olan Alyoşa, sevgilisinin hoşuna gidecek bir armağanı haftalarca düşünmekten, sevincinin hayalini kurmaktan zevk alırdı; bundan söz açarak zevkini benimle paylaşırdı, ama Nataşa'nın azarlaması ve gözyaşlarıyla karşılaşınca mahzunlaşır, acınacak hale gelirdi. Daha sonraları armağanlar, keder, sitem, kavga sebebi olmaya başladı. Alyoşa, Nataşa'dan gizli olarak da epey para harcıyordu; arkadaşlarına uyarak geziyor, kızcağızı aldatıyordu. Onu çok sevdiği halde birtakım Jozefinalarla, Minnalarla düşüp kalkıyordu. Nataşa'ya aşkı onun için neredeyse bir ıstırap kaynağıydı; kaç kere bana gelerek keder, üzüntü içinde Nataşa'nın bir tırnağına bile layık olmadığından, kabalığı, hırçınlığı yüzünden onu anlayamayacağından, aşkına hiçbir zaman layık olamayacağından dert yanmıştı. Bir açıdan hakkı da vardı: Birbirlerine denk değildiler; Alyoşa, kızın yanında pek çocuktu ve Nataşa da ona o gözle bakıyordu. Alyoşa bana Jozefin'le serüvenini ağlayarak, pişmanlık duyarak anlatıyor, bir yandan da Nataşa'ya bundan söz etmemem için yalvarıyordu; içini dökünce de kös kös eve yollanıyordu. Ama bu suçlu haliyle tek başına gitmeye cesaret edemiyor, beni de peşine takıyordu. Sözde ona cesaret veriyordum. Nataşa yüzüne bakar bakmaz durumu anlardı. Çok kıskançtı. Alyoşa'nın çapkınlıklarını daima bağışlaması garibime gidiyordu. Genellikle şöyle oluyordu: Alyoşa benimle birlikte eve döner, onunla çekinerek konuşur, süt dökmüş kedi gibi sevgi dolu gözlerini Nataşa'ya dikerdi. O da sevgilisinin suçlu olduğunu sezmekte gecikmezdi ama ayıbını yüzüne vurmaz, ağız aramaz, tam tersine, şefkatli davranır, daha neşeli olurdu; hem de bütün bunları kendini zorlamadan, bir kurnazlık düşünmeden, içten yapardı. Bu kalbi sevgi, şefkat dolu sevimli kız, başkalarının ve hele Alyoşa'nın suçlarını bağışlamaktan kendine has, ince bir zevk duyardı. Zaten o sıralar

Jozefinlerden başka suç konusu yoktu. Nataşa'yı böyle uysal, merhametli gören Alyoşa'nın dili çözülür, sırf içini boşaltıp "eskisi gibi olmak için" kendiliğinden her şeyi olduğu gibi anlatıverirdi. Bağışlanınca sevinçten kabına sığamaz, hatta bazen duygulanarak ağlar, kızın boynuna atılıp şapır şupur öper, sarılırdı. Hemen ardından neşelenip, kendine has çocukça bir gevezelikle Jozefin'le serüvenini anlatmaya koyulur, kahkahalarla gülerek Nataşa'yı göklere çıkarır, gece de huzur ve neşe içinde sona ererdi. Parası tükenince Alyoşa bazı eşyalarını elden çıkarmaya başladı. Nataşa'nın ısrarıyla Fontanka civarında ufak, ucuz bir ev buldular. Eşya satışı da bir yandan devam ediyordu; hatta Nataşa elbiselerinden bazılarını satılığa çıkarmış, kendine iş aramaya başlamıştı. Alyoşa bunu öğrenince tarifsiz bir kedere kapıldı; kendi kendine lanetler yağdırdı, adından bile nefret ettiğini bağırdı, ama yine de durumunu düzeltmedi. Eşyanın satışından sağladıkları gelir kesilince çalışmadan gelen kazanca kaldılar. Ama bu da devede kulaktı.

Birlikte oturmaya başladıkları ilk gün Alyoşa, babasıyla fena bozuşmuştu. Prens'in, oğlunu Kontes'in üvey kızı Katerina Fyodorovna Filimonova'yla evlendirmek niyeti henüz tasarı halindeydi fakat bunda epey ısrarlıydı. Alyoşa'yı müstakbel nişanlısının evine götürdü; kâh sertlikle, kâh kandırmaya çalışarak kendini kıza beğendirmesi için üsteledi, fakat Kontes yüzünden iş bozuldu. Prens de oğlunun Nataşa'yla ilişkisine aldırmaz oldu. Alyoşa'nın havailiğini, vurdumduymazlığını bildiği için, aşkının çabuk geçeceğini umuyor, her şeyi zamana bırakıyordu: İki gencin evlenmeleri ihtimalini yakın zamana kadar aklından bile geçirmiyordu. Sevgililer de henüz kesin bir harekette bulunmuyor, bir yandan Nataşa'nın babasıyla resmen barışmasını, bir yandan da genel durumda değişiklik olmasını bekliyorlardı. Galiba Nataşa da bu konuya pek yanaşmak istemiyordu. Alyoşa bir gün bana babasının bu serüvenden biraz da memnun olduğunu ağzından kaçırdı: İhmenev'in küçük düşmesi hoşuna gitmişti. Oğluna laf olsun diye kızmış görünüyordu; zaten çok düşük tuttuğu aylığını da büsbütün kısmıştı, oğluna karşı son derece hasisti. Sonraları parayı büsbütün kesmekle tehdit etti. Kısa süre sonra da Polonya'da işleri olan Kontes'in ardından gitti; kafasındaki evlilik tasarısından büsbütün vazgeçmiş değildi. Alyoşa'yı evlenmek için henüz pek genç saydığı halde, kızı kaçırılmayacak bir fırsat olarak görüyordu. Kulağımıza gelen söylentilere göre, sonunda Prens işi düzene koydu. Anlattığım olay

sırasında Petersburg’a yeni dönmüştü. Oğlunu iyi karşılamıştı ama çocuğun Nataşa’ya karşı ilgisinde diretmesi ona hiç de hoş gelmeyen bir sürprizdi. Bir yandan da bunu şüpheyle karşılamaya, korkmaya başlamıştı. Önce sert, kesin bir dille ayrılmalarını istedi, ama sonradan daha iyi bir çare buldu. Alyoşa’yı Kontes’in evine götürdü. Kontes’in üvey kızı neredeyse kusursuz bir dilberdi. Genç kızdan daha çok çocuk sayılırdı ama eşine az rastlanır bir açık kalpliliği, tertemiz bir ruhu vardı; üstelik şen, zeki ve müşfikti. Prens’in hesabına göre, aradan geçen altı ayda Alyoşa’nın Nataşa’ya aşkı hızını kaybedecek, üzerindeki etkisi azalacak, delikanlı müstakbel nişanlısına başka gözle bakmaya başlayacaktı. Prens tahminlerinin bir bölümünde haklı çıktı... Alyoşa, gerçekten etkilenmişti. Öte yandan Prens de ansızın değişmiş, oğluna daha sevecen davranmaya başlamıştı; yalnız para bakımından hareket şeklinde hiçbir değişme yoktu. Alyoşa, babasının sevgisinin kesin bir kararı gizlediğini hissediyor, üzülüyordu; Katerina Fyodorovna’yı her gün görmese üzüntüsü daha artacaktı. O sıralar Nataşa’ya ardı ardına beş gün uğramadığını biliyordum, İhmenevlerden ona giderken, kaygıyla bana ne söylemek istediğini düşünüyordum. Ta uzaktan pencerede ışık gördüm. Yaptığımız anlaşmaya göre, Nataşa beni mutlaka görmesi gerektiğinde pencereye mum koyuyordu, böylece evinin yakınlarından geçersem, ki bu hemen hemen her akşam demekti, penceredeki ışıktan beklendiğimi, bana ihtiyacı olduğunu anlıyordum. Son zamanlarda Nataşa’nın penceresi sık sık aydınlanmaya başlamıştı...

XV

Nataşa'yı yalnız buldum. Kollarını göğsünde bağlamış, düşünceli bir tavırla, ağır ağır odada bir duvardan öbürüne gidip geliyordu. Masada epeydir beni bekleyen semaver neredeyse sönmek üzereydi. Sessiz sessiz gülümseyerek elini uzattı. Yüzü solgundu, keyifsiz görünüyordu. Gülümsemesi acı, munis, sabır doluydu. Duru mavi gözleri eskisinden de iri, saçları daha da koyulmuş görünüyordu; zayıflıktan, hastalıktan öyleydi herhalde. Elini uzatarak:

— Artık gelmezsin sandım, dedi. Hatta Mavra'yı evine yollayıp gene hastalanmış olmayasın diye baktıracaktım.

— Yo, hasta filan değilim, alıkoydular beni. Şimdi anlatırım. Senin nen var Nataşa, bir şey mi oldu?

Hayret ediyormuş gibi:

— Bir şeyim yok, diye cevap verdi. Neden sordun?

— Mektubunu aldım da. İlle dediğin saatte gelmemi istiyordun. Her zamanki gibi değil.

— Yaa, öyle! Onu dün bekliyordum.

— Hâlâ gelmedi mi?

Nataşa kısa bir sessizlikten sonra:

— Hayır, dedi. Gelmezse seninle konuşmam gerekeceğini düşünmüştüm.

— Bu gece de bekledin mi?

— Hayır. Bu gece orada olduğunu biliyorum.

— Yoksa hiç gelmeyeceğini mi düşünüyorsun Nataşa?

Bana bambaşka, ciddi bir yüzle bakarak:

— Gelecek elbette, diye yanıtladı.

Onu soruya boğmam hoşuna gitmemişti. Sustuk, odada dolaşmaya devam ettik. Nataşa yeniden gülümseyerek:

— Hep seni bekledim Vanya, dedi. Beklerken ne yapıyordum biliyor musun? Bir yandan böyle aşağı yukarı dolaşıyor, bir yandan da şiir okuyordum. Hatırlar mısın? Çıngıraklar, karlı yol... "Meşeden masa üstünde semaverim kaynıyor..." Hani beraber okurduk[25]:

"Tipi yatıştı, yol aydınlandı.

Gece binlerce donuk gözle bakıyor..."

— Sonra da şöyle:

"Ansızın ihtiras dolu bir sesin

Çıngırağa uyarak konuştuğunu duyar gibiyim

Göğsüme yaslanıp dinlenmek için

Sevgilim ne zaman, ne zaman gelecek!

Tatlı hayat bu! Sabahın ilk güneşi

Penceremin buzlu camında titreşirken

Meşeden masada semaverim kaynıyor,

Sobam çıtırdayarak, köşede renkli perdenin ardındaki

Yatağımı aydınlatıyor."

— Ne güzel, değil mi? İnsanın içine işliyor Vanya, ne hayal genişliği, ne harika bir tablo. Yalnızca belli belirsiz bir iki çizgi veriyor ama düşün düşünebildiğin kadar. İki duygu var; önce ve sonra. Semaver, basma perde, hepsi tanıdık şeyler... Hani küçük bir şehrin basit insanlarının evlerinde olduğu gibi. O ev sanki gözümün önünde; ahşap, henüz kaplamaları tamamlanmamış yeni bir ev... Bak, bu da başka bir tablo:

"Birdenbire aynı sesin

Çıngırağa uyarak hazin mırıltısını duyarım:

'Eski dostum nerede?' Korkarım,

Geri dönüp de bana sokulup sarılmasın!

Bu hayat da ne ki!.. Dar, karanlık odam

Sıkıntı dolu; pencereden rüzgâr giriyor...

Dışarıdaki tek vişne ağacı bile

Donmuş camdan görünmez oldu.

Belki çoktan ölmüştür.

Hayat mı bu! Perde soluklaştı;

Odamda hasta dolaşıyor, aileme gidemiyorum.

Ne azarlayanım, ne sevgilim var...

Yalnız kocakarının dırdırı...”

— “Odamda hasta dolaşıyorum.” Buradaki “hasta” ne güzel uymuş, değil mi? Şu, “Ne azarlayanım, ne sevgilim var...” dizesi de ne tatlı; şiirdeki anılar acı veriyor ama tatlı bir acı... Tanrım ne güzel! Hayatın ta kendisi!

Boğazı düğümlenmiş gibi sustu. Bir an sonra:

— Kuzum Vanya’cığım, dedi ama ya bunu öylece söyleyiverdiği ya da aklındakini unuttuğu için tekrar sustu.

Hâlâ odada gezinmeye devam ediyorduk, ikonanın önünde kandil yanıyordu. Nataşa’nın dindarlığı son zamanlarda artmıştı, fakat bundan söz etmekten hoşlanmıyordu.

— Kandili yakmışsın, yarın yortu mu var?

— Yoo, hem neden oturmuyorsun Vanya? Yorgunsun herhalde. Çay içer misin? Daha içmedin değil mi?

— İçtim. Oturalım.

— Nereden böyle?

— Onlardan... (Nataşa’yla evinden hep böyle söz ederdik.)

— Onlardan mı? Nasıl yetiştin? Sen mi gittin, onlar mı çağırdı?

Durmadan soruyordu. Heyecandan yüzü daha da solmuştu. Babasıyla karşılaşmamızı, annesiyle neler konuştuğumuzu, madalyon sahnesini bir bir, en ince ayrıntılarına kadar anlattım. Nataşa'dan hiçbir şey saklamazdım. Kulak kesilmiş, kelimeleri ağzımdan kapmak ister gibi dinliyordu. Gözleri nemlendi. Madalyon olayı onu pek sarsmıştı. Sık sık sözümü keserek:

— Dur Vanya, diyordu, dur, daha etraflı, hepsini, her şeyi olduğu gibi anlat. Pek kısa geçiyorsun!..

Ardı kesilmeyen sorularına cevap olarak anlattıklarımı ikinci, üçüncü keredir tekrarladım.

— Gerçekten bana gelmek istedi mi dersin?

— Bilemem Nataşa. Hiç fikrim yok. Seni özlediği, her şeye rağmen sevdiği gün gibi açık. Ama seni arayıp aramayacağına gelince... bilemem... Bu... şey...

— Resmimi öpüyordu, öyle mi? Öperken ne diyordu?

— Kesik kesik, birbirini tutmaz sözler. Sana tatlı tatlı adlar veriyor, seni çağırıyordu.

— Çağırıyor muydu?

— Evet.

Nataşa sessizce ağlamaya başladı.

— Zavallılar!

Kısa bir sessizlik oldu.

— Her şeyi biliyorsa pek tabii bu. Alyoşa'nın babası hakkında da epey bildiği olmalı.

Cesaretsizce:

— Gidelim onlara Nataşa, dedim.

Koltuğunda doğruldu.

— Ne zaman? diye sordu. Yüzü kireç kesildi, hemen götürürüm sandığı belliydi.

Sonra ellerini omuzlarıma dayayarak hüzünlü hüzünlü gülümsedi:

— Olmaz canım, olmaz kardeşim. Dönüp dolaşıp hep buna geliyorsun, ama bir daha bu sözü açmasan iyi olur.

— Peki ama, bu anlaşmazlığın sonu hiç mi gelmeyecek? dedim. Gururun yüzünden ilk adımı atamıyorsun Nataşa. Oysa bu sana düşer. Belki de baban seni bağışlamak için bu hareketini bekliyor. Babandır, incittin adamı. Gururuna saygı göster, haklı, tabii bir gurur bu. Görevini yap. Bir dene, bak göreceksin, nasıl şartsız şurtsuz bağışlar seni!

— Şartsız mı? İmkânsız bu. Boş yere sitem etme Vanya. Hepsini geceli gündüzlü düşündüm ben, hâlâ da aklımda. Onlardan ayrıldığım günden beri düşünmediğim an yok. Hem seninle de bunu kaç kere konuştuk ettik. Olamayacağını kendin de biliyorsun.

— Bir denemen gerek.

— Hayır dostum, imkânsız. Denemeye kalkışsam, babamı büsbütün kızdırırım. Temelli yitirdiğimizi yeniden bulmaktan umudu kesmeliyiz. Ne demek istediğimi anladın mı? Yanlarında geçirdiğim mutluluk dolu çocukluk yıllarımı geri getiremezsin. Babam beni bağışlasa bile geçirdiğim değişikliği yadırgar. O büyük bir bebekten farksız olan kızını seviyordu. Çocukça saflığına hayrandı. Hâlâ yedi yaşında, çocuk şarkıları söylediğim zamanki gibi saçlarımı okşayarak seviyordu. Bebekliğimden son güne kadar her gece başucuma gelir, dua ederek beni kutsardı. Felaketimizden bir ay önce gizlice bir çift küpe almıştı –oysa ben rastlantıyla öğrenmiştim–, armağanıyla beni nasıl sevindireceğini düşünüp çocuk gibi seviniyordu. Ona küpeyi aldığını çoktandır bildiğimi söyleyince hepimize, ama en çok bana kızdı. Gideceğime üç gün kala üzüntümün farkına vardı, kendisi de hastalık derecesinde kederlendi. Beni neşelendirmek için ne yaptı biliyor musun? Gitti, tiyatroya bilet aldı!.. Beni böylece iyi edeceğini sanıyordu. Tekrar ediyorum, babam küçük kızını seviyor, bir gün olgunlaşıp kadınlaşacağını aklından bile geçirmiyordu. Şimdi eve dönsem beni tanımaz, bağışlasa bile karşısına kim çıkacak? Eski çocuksu Nataşa değilim, hayatta çok şey gördüm, istediğim kadar gönlüme göre hareket edeyim, hep

geride kalan mutluluğu özleyecek, çocukluktaki gibi olmadığıma üzülecek; zaten geçmiş insana hep hoş görünür. Ben bile eskiyi düşündükçe üzülmekten kendimi alamıyorum.

Heyecanlanmıştı. İçten gelen bir kederle:

— Ah, geçmiş ne tatlıdır Vanya! diye sözlerini bitirdi.

— Doğru Nataşa. Ama baban varlığının aldığı yeni şekli de tanımalı, sevmeli. Tanımalı bir kere. Tanıdıktan sonra sevmemesi mümkün değil. Ondaki kalple seni anlayacağından emin ol.

— Ah Vanya öyle değil! Benim içimdekileri nasıl anlayacak? Ben de ona anlatamam zaten. Baba sevgisi de kıskançtır. Babam Alyoşa'yla aramızda olup bitenin haberi olmadan, kaş göz arasında geçivermesine kızıyor. Böyle bir serüveni aklından bile geçirmiyordu. Alyoşa'yla aramızdaki aşkın acıklı sonucunun, evden kaçmamın, doğrudan doğruya "alçakça ikiyüzlülüğümden" ileri geldiğine inanıyor. Başlangıçta aşkımı ona açmadım, tam tersine kalbimden geçenleri sır olarak sakladım, işte babamı en çok bu üzüyor. Emin ol Vanya, ona evden kaçmamdan, kendimi âşığıma vermemden çok samimiyetsizliğim dokundu. Bugün bana kollarını açacağını düşünsek bile, kırgınlığı tam olarak silinmeyecek. Yarın öbür gün sitemler, anlaşmazlıklar başlayacak. Zaten senin dediğin gibi, kayıtsız şartsız bağışlamayacağını da biliyorum. Ona her şeyi, kalbimden geçenleri olduğu gibi söylesem, onu nasıl kırdığımı anladığımı açıklasam da, bugünkü mutluluğumun bana neye mal olduğunu, çektiğim acıyı anlamazsa çok üzüleceğim. Daha sonra benden karşılık olarak yapamayacağım şeyler isteyecek: Alyoşa'ya, ortak geçmişimize beddua etmemi, sevgimi lanetlememi isteyecek, şu son altı ayı hayatımdan silmeyi arzulayacak. Ama ben ne kimseye lanet edebilirim, ne de pişmanlık duyarım... Ne yapalım, olan oldu. Hayır Vanya, dediklerin şimdilik olanaksız. Henüz vakit gelmedi.

— Ne zaman olur öyleyse?

— Bilmem... İleriki mutluluğumu şimdi acı çekerek hak etmem gerek. Ah Vanya, ıstırabımın bir türlü ardı kesilmiyor.

Ses çıkarmadan düşünceli bir tavırla ona bakıyordum.

— Niye öyle bakıyorsun Alyoşa? Şey... Vanya? dedi, dilinin sürçmesine gülümsedi.

— Gülümsemene bakıyorum Nataşa. Eskiden böyle gülmezdin sen.

— Ne var gülüşümde?

— Hoş o çocukça saflığın henüz gitmemiş ya. Yalnız gülümsediğin zaman sanki kalbin sızıyla doluymuş gibi oluyorsun. Hem zayıflamışsın sen, ama saçların gürleşmiş. Elbisen de yeni. Onlardayken mi yaptın?

Bana şefkatle baktı.

— Beni ne kadar seviyorsun Vanya. Peki, sen ne âlemdesin bakalım?

— Hep bildiğin gibi. Romanıma çalışıyorum ama, ağır gidiyor, ilham gelmiyor, kalemin ucuna ne gelirse yazayım desem belki daha iyi olurdu ama, güzel bir konuyu berbat etmekten korkuyorum. Sevdiğim bir konu bu. Bir yandan da dergiye zamanında yetiştirmek zorundayım. Şimdi de romanı bırakıp önce bir uzun hikâye hazırlamayı tasarlıyorum. Şöyle hafif, zarif, iç karartmayan bir şey. Sıradan bir şey işte... Okuyunca herkes neşelenip sevinmeli!..

— Zavallı çalışkan Vanya! Peki, Smith nasıl?

— İyi de Smith öldü.

— Sonradan hayalini görmedin mi? Şakayı bırakalım Vanya. Hastasın. Sinirlerin bozuk, hayal görüyorsun. Daireyi tutuşunu anlatırken fark ettim. Yerin nasıl, pek iyi değil galiba, rutubetli, değil mi?

— Evet. Bu akşam başka bir mesele çıktı. Sonra anlatırım.

Nataşa artık beni dinlemiyor, derin bir düşünce içinde oturuyordu. Sonunda bana bakarak:

— O gün onları bırakıp nasıl gidebildiğimi düşünüyorum da bir türlü aklım ermiyor, dedi. Hummaya tutulmuş gibiydim.

O anda söyleyeceklerimi duyacak halde değildi. Çok yavaş:

— Seni bir iş için çağırdım, Vanya, dedi.

— Hayrola?

— Ondan ayrılıyorum.

— Ayrıldın mı? Yoksa daha ayrılacak mısın?

— Artık bu duruma bir son vermek gerek. Seni içimi dökmek için çağırdım.

Benimle dertleşirken hep böyle başlardı. Ama sırlarını daha önce ağzından kaçırdığı için söyleyeceklerinin çoğunu zaten biliyordum.

— Bunu bin defa söyledin Nataşa. Elbette böyle oturmanız uygun olmuyor. Hem birbirinize uyar tarafınız da yok. Ama bunu yapabilecek misin, mesele orada!

— Önce sadece niyetleniyordum, artık kesin karara vardım Vanya. Alyoşa'yı sonsuz bir aşkla sevdiğim halde sanki baş düşmanıymışım gibiyim artık; geleceğini mahvediyorum. Onu serbest bırakmam gerekiyor. Benimle evlenmesine imkân yok; babasına karşı gelecek gücü yok. Ayağına köstek olmak istemiyorum. Buldukları kıza tutulmasına memnunum bile, benden daha kolay ayrılır. Bunu yapmak zorundayım! Bu benim boynumun borcu... Madem seviyorum, her şeyimi feda ederek aşkımı ispat etmeliyim, mecburum buna! Öyle değil mi?

— Seni bırakmaya razı olmaz.

— Ben de onu ikna etmeye çalışmayacağım zaten. Şimdi içeri girse her zamanki gibi davranırım. Beni vicdan azabı çekmeden bırakması için kesin bir çare bulmalıyım. İşte derdim bu Vanya; yardım et bana. Bir fikir ver ne olursun.

— Tek yolu bir başkasını sevdiğini söylemen. Ama bunun da işe yarayacağını pek sanmam. Huyunu biliyorsun, şimdi beş gündür sana uğramıyor, hatta seni temelli bıraktı say. Ama hele bir ayrılmak istediğini yaz, bak görürsün nasıl koşa koşa geleceğini.

— Onu neden sevmiyorsun Vanya?

— Ben mi?

— Evet sen, sen ya! Hem gizli hem de açık düşmanısın onun! Ondan kinsiz söz edemiyorsun. Kaç kere dikkat ettim: Onu küçümsemek, kötülemek sana zevk veriyor. Hele kötülemekten iyice hoşlanıyorsun. Yalan değil, doğru söylüyorum!

— Bunu bininci kere tekrarlıyorsun Nataşa. En iyisi bırakalım bu konuyu.

Kısa bir sessizlikten sonra:

— Başka bir eve taşınayım diyorum, dedi. Darılma bana Vanya.

— O eve de gelir. Darılmasına darılmadım zaten.

— Aşkının, yeni aşkının gücü ona engel olabilir. Olsa olsa kısa bir zaman için döner bana. Ne dersin?

— Doğrusu bilmem, onun ipiyle kuyuya inilmez Nataşa; öbürüyle evlenmeyi kurduğu halde seni seviyor. İkisini de nasıl bir arada yürütebildiğini hiç anlamıyorum.

— Öbürünü sevdiğini kesinlikle bilsem kesin bir karar verirdim... Vanya! Benden hiçbir şey saklama! Yoksa bir şeyler biliyorsun da bana mı söylemiyorsun?

Kuşkulu, içime işlemek isteyen bakışını bana dikti.

— Yoo, hiçbir bildiğim yok Nataşa. Yemin ederim, sana karşı hep samimi davrandım. Bak aklıma ne geliyor: Belki şu Kontes'in üvey kızına düşündüğümüz kadar âşık değildir, sadece gelip geçici bir hevestir bu...

— Öyle mi dersin Vanya? Tanrım, buna bir inanabilsem! Şu anda sırf yüzüne bakabilmek için onu görmeyi isterdim. Yüzünden her şeyi anlardım! Oysa yok işte! Gelmiyor!

— Onu bekliyor muydun ki?

— Hayır, ötekinde olduğunu biliyorum; haberini aldım. O kızı görmeyi de pek isterdim... Baksana Vanya, belki saçma bulacaksın ama yine de söyleyeceğim: Onu hiç göremez miyim, hiçbir yerde karşılaşamaz mıyım? Ne dersin?

Cevabımı merakla bekliyordu.

— Görmesine görürsün ama, bu sana ne kazandırır sanki?

— Yeter bana, üst tarafını anlardım. Biliyor musun, pek aptal oldum, hep yapayalnız, bütün gün böyle beş aşağı beş yukarı dolaşıp duruyorum; durmadan düşünüyorum, kafamın içi karmakarışık, dayanmak mümkün değil! Bak aklıma ne geldi Vanya: Onunla tanışamaz mısın sen? Bana bir keresinde Kontes'in romanını övdüğünü söylemiştin. Bazen Prens R.'nin toplantılarına gidiyormuşsun, Kontes de oraya gelirmiş. Bir yolunu bulup tanışamaz mısın? Bunu Alyoşa da ayarlayabilir. O zaman kız hakkında her şeyi anlatırdın bana.

— Bunları sonra konuşuruz Nataşa'cığım. Sen ayrılığa gerçekten dayanabilir misin, bunu yürekten istiyor musun, onu söyle bana. Kendini iyice yokla, yeterince rahat mısın?

Duyulur duyulmaz bir sesle:

— Yeterince, dedi. Onun için her şeye katlanırım! Hayatımı bile veririm! Yalnız şimdi orada, öbürünün yanında olmasına dayanamıyorum Vanya. Beni unutmuş, burada bizimle olduğu zamanlardaki gibi şundan bundan konuşarak gülüyor... O kendine has haliyle ötekinin gözlerinin içine bakıyor; benim burada... seninle olduğum aklına bile gelmiyor...

Sözünü tamamlamadı, acı bir umutsuzlukla yüzüme baktı.

— Peki ama Nataşa, demin söylediklerin...

— Ayrılma kararımızı birlikte verelim, diye sözümü kesti. Onu candan uğurlarım. Ama beni hiç hesaba katmazsa o gücüme gider Vanya. Zaten artık kendimi bile anlayamıyorum. Aklın hesabı başka, uygulama başka! Ne olacak halim?

— Sakin ol Nataşa, kendini bu kadar hırpalama!..

— Beş gündür hep bu haldeyim. Her saat, her dakika... Uykuda bile hep onunla uğraşıyorum! Beni oraya götür Vanya!

— Aman Nataşa.

— Yok, yok, gidelim! Seni bunun için bekliyordum Vanya! Üç gündür aklıma koydum zaten. Mektupta sözünü ettiğim iş buydu... Beni oraya

kadar götür, ne olursun kırma Vanya. Seni bekliyordum... Üç gündür... Bu gece suareleri var... Alyoşa orada... hadi gidelim!

Sayıklar gibiydi. Girişte birden gürültüler duyuldu. Mavra’nın biriyle kavga eder gibi konuştuğu duyuluyordu.

— Dur Nataşa, biri geldi. Dinle!

Tereddüt içinde gülümseyerek kulak verdi, yüzü birden sarardı. Duyulur duyulmaz bir sesle:

— Kim acaba? diye kekeledi.

Beni tutmak istediği halde girişe, Mavra’nın yanına fırladım. Tahminim doğru çıktı. Gelen Alyoşa’ydı! Mavra’ya bir şeyler soruyor, kadın onu içeri almak istemiyordu. Evin mutlak hâkimi gibi çıkışarak konuşuyordu:

— Nerelerden böyle? Nerelerde sürttün? Hadi gir bari, gir. Beni acındıramazsın, boşuna! Git de içeride hesap ver. Alyoşa oldukça bozularak:

— Kimseden korkum yok. Geldim işte, diye horozlanıyordu.

— Hadi oradan yalancı pehlivan sen de!

— Gidiyorum işte. (Beni gördü.) Aa, siz burada mısınız, isabet oldu! Geldim işte, ama ne yapacağımı bilemiyorum...

— Dosdoğru içeri girin, korkacak bir şey mi var?

— Yoo, korktuğum yok. Suçlu değilim ki. Siz beni suçlu mu buluyorsunuz? Suçsuz olduğumu ispat edebilirim. Göreceksiniz!

Alyoşa kapalı kapının önünde durarak, zoraki bir cesaretle:

— Girebilir miyim Nataşa? diye seslendi.

Cevap yoktu. Merakla bana baktı.

— Bu da ne demek?

— Hiç. Kendisi içeride...

Alyoşa kapıyı ihtiyatla araladı, ürkek bir bakışla odayı süzdü, içeride kimse yoktu.

Birden Nataşa'yı pencereyle dolabın arasındaki köşede gördü. Saklanmış gibi hareketsiz duruyordu. Bunu hatırladıkça şimdi bile gülmekten kendimi alamıyorum. Alyoşa ona yavaşça, ihtiyatla yaklaştı, neredeyse korkuyla bakarak çekingen bir tavırla:

— Ne oldu Nataşa? dedi. Merhaba canım!

Nataşa, sanki suçlu kendisiymiş gibi fena halde bozuldu.

— Hiç... Hiçbir şey yok! diye cevap verdi. Şey... Çay ister misin?

Alyoşa büsbütün şaşırdı:

— Beni dinle Nataşa. Galiba suçlu olduğumu sanıyorsun. Ama suçsuzum ben, hiç suçum yok. Bak, şimdi sana hepsini anlatacağım.

— Ne gereği var! diye fısıldadı Nataşa. İstemez, istemez. Ver elini, her zamanki gibi bitsin.

Durduğu köşeden çıktı, yanakları pembeleşmeye başladı. Alyoşa'ya bakmaya çekiniyormuş gibi başı hep öndeydi. Genç adam heyecanla:

— Ah Tanrım, suçlu olsam yüzüne bakabilir miydim? diye bağırdı. (Bana döndü.) Bakın bakın, kesinlikle beni suçlu sanıyor. Gerçi her şey bana karşı: Beş gündür görünmedim, nişanlımın yanında olduğumu söylemişler ama, sen beni bağışlıyor, "Elini ver, hepsi bitsin!" diyorsun. Canım Nataşa'm benim, meleğim, bir tanem! Suçum yok, emin ol! Şu kadarcık bile yok! Hatta tam tersine!..

— İyi ama sen orada... Seni oraya çağırmışlar... Nasıl oldu da buraya geldin? Sa... saat kaç?

— On buçuk. Oraya da gittim... Ama rahatsızlığımı bahane ederek kaçtım. Şu beş gündür ilk olarak serbestim, onları bırakıp sana geldim Nataşa. Daha önce de gelebilirdim ama, mahsus gelmedim. Neden olduğunu şimdi öğrenirsin, anlatacağım. Sana her şeyi olduğu gibi anlatmak için geldim. Ama yemin ederim ki ilk olarak suçsuzum! Tam anlamıyla suçsuz!

Nataşa başını kaldırarak yüzüne baktı. Alyoşa’nın bakışı açık, samimiydi. Yüzü öyle sevinçli, saf ve neşeliydi ki, inanmamak mümkün değildi. Eski barışmalarında olduğu gibi bir çığlıkla birbirlerinin kollarına atılmalarını bekledim. Ama Nataşa sanki duyduğu mutluluktan ezilmiş gibi başını göğsüne eğdi... sessiz sessiz ağlamaya başladı. Bu sefer Alyoşa dayanamadı. Yere çöktü, kızın ellerini, ayaklarını öpüyordu. Çılgın gibiydi. Nataşa’ya bir koltuk getirdim. Oturdu. Ayakta duracak halde değildi.

İkinci Bölüm

I

Bir dakika sonra hepimiz deliler gibi gülüyorduk. Alyoşa'nın çınlayan sesi hepimizi bastırarak:

— Durun, bırakın da anlatayım! diye bağırıyordu. Beni hep eskisi gibi sanıyorsunuz... Boş boş gevezelik edeceğime inanıyorsunuz değil mi? İlgi çekici haberlerim var, dedim ya! Peki ama, siz susmayacak mısınız artık!

İlle bize bir şeyler anlatmak istiyordu. Önemli haberler getirdiği halinden belliydi. Ama bundan duyduğu çocukça gurur, yapmacık azamet Nataşa'yı güldürdü. Ben de gülmemi tutamadım. Alyoşa bize hırslandıkça gülmekten katılıyorduk. Alyoşa'nın çocukça hırçınlığı bizi o hale getirdi ki, biri parmağını gösterse Gogol'ün başçavuşu gibi[26] kahkahadan kırılacaktık. Mavra mutfaktan çıkmış, eşikten öfkeli öfkeli bizi süzüyordu. Alyoşa'nın Nataşa'dan papara işitmemesine fena halde içerlemişti; bunu beş gündür beklediği halde şimdi taşkın bir neşe içinde oluşumuza kızıyordu.

Sonunda Alyoşa'nın gücendiğinin farkına varan Nataşa gülmeyi kesti.

— Peki, ne anlatacaksın? diye sordu.

Alyoşa'ya hiç saygı göstermeyen Mavra lafı ağzına tıkadı:

— Semaver kaynatayım mı?

Kadını bir an önce sepetlemeye bakan Alyoşa ellerini sallayarak:

— Tanrı aşkına git Mavra! Git! diye bağırdı. Dinleyin, size şimdiye kadar olmuş ve olacak şeyleri anlatacağım. Hepsini öğrendim artık. Fakat aziz dostlarım, görüyorum ki, önce şu beş gün içinde nerede olduğumu öğrenmek istiyorsunuz. Bunu anlatacağım. Yalnız baştan söyleyeyim ki, seni hep aldatıyordum Nataşa. Hem bugünlerde, hem daha önceleri. En önemlisi bu.

— Aldatıyor muydun?

— Evet, bir aydan beri. Babam gelmeden önce başladım. Ama artık açık konuşma zamanı geldi. O buraya gelmeden bir ay önce kendisinden uzun bir mektup aldım, bunu ikinizden de gizledim. Mektubunda çok açık, sade,

hem de beni korkutacak kadar ciddi bir şekilde evlenme işinin hallolduğunu bildiriyordu. Nişanlımın eşsiz bir kız olduğunu, beni ona layık görmediğini, yine de onunla evlenmem gerektiğini yazıyordu. Bunun için kafamdaki bütün saçmalıkları çıkarıp hazırlanmaya bakmalıydım; saçmalık dediğini de biliyorsunuz. Bu mektubu sizden sakladım...

Nataşa sözünü kesti:

— Hiç de saklamadın, övündüğün şeye bak! Daha o zaman hepsini olduğu gibi anlatmıştın. O günlerde nasıl durup dururken uysallaşarak yumuşadığın hatırımda. Üstünde suç islemiş bir hal vardı. Benden ayrılmaz olmuştun. Mektubu da bölüm bölüm anlattın.

— İmkânsız, herhalde en önemli bölümleri söylememişimdir. Belki o zaman bir şeyler sezdin ama, ben söylemedim. Mektubu titizlikle saklıyordum ve müthiş üzülüyordum.

— Ben de hatırlıyorum Alyoşa, dedim. O günlerde durmadan bana akıl danışıyor, hepsini bölüm bölüm açıklıyordun.

Nataşa beni destekledi:

— Anlattın, anlattın! Böbürlenme artık. Zaten sen neyi saklayabilirsin? Adam kandırmak nerede, sen nerede? Mavra bile olup biteni öğrendi, değil mi Mavra?

Mavra kafasını içeri uzatarak:

— Öğrenmez olur muyum! diye homurdandı. Daha ilk gününden anladım. Kurnazlık senin işin değil.

— Amaan, sizinle konuşulmaz. Kızdığın için mahsus yapıyorsun Nataşa. Sen de yanılıyorsun Mavra. O zamanlar deli gibiydim, değil mi Mavra?

— Zaten şimdi de deli gibisin.

— Onu demek istemiyorum. Hatırlar mısın, o günlerde paramız kalmamıştı, sen gümüş tabakamı rehine götürmüştün. Şunu da söyleyeyim, bana karşı pek saygısızsın Mavra. Ama seni Nataşa böyle alıştırdı. Size o zaman her şeyi bölüm bölüm anlattım diyelim –bunu ben de hatırlar gibi oldum şimdi–. Yine de mektubun yazılış şeklini bilmiyorsunuz. Oysa

mektuptaki en önemli şey, ifade şekliydi. Ben asıl bunu söylemek istiyorum.

Nataşa:

— Nasıldı? diye sordu.

— Şaka eder gibisin Nataşa. Ne olursun eğlenme! Emin ol önemliydi. Öyle bir ifadeydi ki, ağzım açık kaldı. Babam şimdiye kadar benimle hiç bu şekilde konuşmamıştı. Dünya yıkılsa isteğini yerine getireceğini belirtircesine yazıyordu.

— Peki söyle bakalım, bunu ne diye sakladın benden?

— Tabii ki seni korkutmamak için. Her şeyi kendi başıma yoluna koymak istiyordum. Mektubun hemen ardından babam da gelince son derece canım sıkıldı. Onunla kesin, açık bir şekilde konuşmaya hazırlandım. Gelgelelim buna bir türlü imkân bulamıyordum. Kurnaz davranıyor, hiç o taraflı olmuyordu. Hatta tam tersine, sanki her türlü karar verilmiş, bütün işler yola girmiş, aramızda hiçbir tartışma ya da anlaşmazlık konusu kalmamış gibi hareket ediyordu. Dikkat edin: hiç anlaşmazlık kalmamış gibi. Kendinden gayet emindi çünkü! Bana karşı öyle şeker, öyle candan davrandı ki, o kadar olur. Şaştım kaldım! Babamın ne zeki adam olduğunu bilemezsin İvan Petroviç; ha bire okur, bilmediği şey yoktur. Yüzünüze bir bakışta içinizi olduğu gibi okur. Besbelli ona bu yüzden Cizvit diye ad takmışlar. Nataşa babamı övmemden hiç hoşlanmaz. Darılma Nataşa. İşte böyle... bu arada... bir süre paramı kesmişti, dün verdi. Nataşa! Meleğim! Sıkıntımız bitti artık! Bak, altı aydır ceza olarak kestiği bütün paramı birden verdi; öyle çok ki, daha sayamadım. Şu paraya bak Mavra! Artık gümüş kaşıklarımızı, kol düğmelerimizi rehine vermeyeceğiz.

Alyoşa cebinden bin beş yüz ruble kadar tutan kalın bir banknot destesi çıkarıp masaya bıraktı. Mavra paraya memnun memnun bakıyordu. Alyoşa'yı kutladı. Nataşa hikâyenin devamı için sabırsızlanıyordu.

— Kendi kendime, “Ne yapayım, nasıl mücadele edeyim?” diye düşünüyordum. Size yemin ederim, bana karşı bu derece iyi olmasa, beni hırpalayıp kırsa hiç umursamazdım. Doğrudan doğruya, “Yeter artık, büyüdüm, ben de adam oldum!” diye kestirir atardım! Hem de emin olun, dediğimden dönmezdim. Oysa bu durumda ne diyeceğimi bilemiyordum.

Beni ayıplamayın. Galiba pek memnun değilsin Nataşa. Niye öyle bakışıyorsunuz? Sanırım, "Hemen kanıvermiş, hiç iradesi yok!" diye düşünüyorsunuz. Hiç de değil, iradem var benim, hem de düşündüğünüzden fazla! Bulunduğum duruma rağmen, "Ödevimdir, babama her şeyi söylemeliyim," dedim ve her şeyi olduğu gibi söyledim. O da beni dinledi.

Nataşa merakla:

— Neler söyledin? diye sordu.

— Başka bir kız istemediğimi, bir nişanlım olduğunu. Daha doğrusu, tam böyle söylemedim, ama onu iyice hazırladım; yarın açıkça söyleyeceğim, buna karar verdim. Önce para için evlenmenin ayıp, asil olmayan bir hareket olduğunu söyledim. Kendimizi aristokrat, kalburüstü insanlar tabakasından saymamız düpedüz anlamsızlıktır, dedim. Babamla değil de kardeşimle konuşur gibi son derece açık, serbest konuşuyordum. Daha sonra, tiers-état'dan[27] olduğumu, tiers état c'est l'essentiel'i[28], herkes gibi olmakla övündüğümü, kimseden farklı olmak istemediğimi söyledim... Kısacası adamcağızı fikir yağmuruna tuttum. Öyle coşkun, öyle güzel konuştum ki, kendim bile şaştım. Onun düşünüş şeklindeki sakatlığı da ispat ettim... "Şu prensliğimizin ne değeri var?" dedim. "Prens sülalesindeniz o kadar. Aslında, prensliğe has nemiz var: En başta servetten yoksunuz. Oysa bu zamanda servet her şeydir. Çağımızın en büyük prensi bence Rothschild'dir. Sonra adımız asil aileler arasında çoktandır anılmaz oldu. Büyük amcam Semyon Valkovski ancak Moskova çevresinde tanınıyordu, ününü de üç yüz canlık son çiftliğini satıp yemesine borçluydu; hatta oğlu çalışıp kendi parasını kazanmasa torunları diğer pek çok prens gibi toprağı sürmek zorunda kalacaklardı." Kısacası, içimde ne varsa sayıp döktüm. Heyecandan bazı başka şeyler de söylemiştim. Hiç karşılık vermeden dinledi, yalnız Kont Nainski'nin evinden ayrıldığım için azarladı. Sonra vaftiz annem Prenses K.'ya gidip gönlünü almam gerektiğini hatırlattı. Prenses K. beni iyi karşılarsa bütün kapılar açılacak, geleceğim garantiye alınacakmış da bilmem ne! Nataşa'yla birleştiğimden beri çevremizden uzaklaştığımı, onun etkisi altında kaldığımı ima edip durdu. Doğrusu şimdiye kadar senden hiç açıkça söz etmedi Nataşa; hatta bundan özellikle kaçınıyor. Şimdi onunla karşılıklı pusudayız, bakalım kim kimi tuzağa düşürecek; ama hiç üzülme Nataşa, talih elbet bize gülecek.

— Peki, peki, anladık, sonunda ne oldu, neye karar verildi, en önemlisi bu. Pek gevezesin Alyoşa...

— Orasını Tanrı bilir, ne karar verdiği anlaşılmıyor ki; hem ben geveze değilim, ciddi ciddi anlatıyorum: Zaten babamın bir kararı yoktu, söylediklerime de sadece gülümseyerek karşılık veriyordu ama bana acır gibi bir gülümsemeydi bu. Küçük düştüğümün farkındaydım, ama utanmıyordum. “Sana çok hak veriyorum,” dedi. “Gel şimdi Kont Nainski’ye gidelim. Yalnız orada sakın böyle şeylerden söz açayım deme. Ben seni anlıyorum, ama oradakiler hoş görmezler.” Galiba onun da pek hoş karşılandığı yok. Zaten bu aralık babamın sosyetedeki durumu epey sarsılmış görünüyor. Kont beni önce pek soğuk, pek üstten karşıladı, hatta evinde büyüdüğümü unutmuş gibiydi; yemin ederim kim olduğumu hatırlamaya çalışıyordu! Nankörlüğüme epeyce kızdığı belliydi. Oysa ben nankörlük sayılacak ne yaptım? Sıkıntıdan patladığım için evinden ayrıldım, o kadar. Hele babamı karşılayışı büsbütün ömürdü, hiç adam yerine koymadı. Oraya ne diye gittiğine şaşıyorum, içerledim doğrusu. Zavallı babam, Kont’un karşısında kavuk sallamak zorunda kaldı; bunu benim için yaptığını biliyordum ama, ondan bir şey istediğim yoktu ki. Babama içimi açmak istedim, sonra vazgeçtim. Zaten neye yarardı! İnanışını değiştiremezdim, üstelik kızardı ki zaten yeterince canı sıkılmıştı. Neyse, düşünüp taşındım, oradakileri kurnazlıkla avlamaya karar verdim. Kendimi ağıra satarım, dedim. Nasıl başardığımı görmeliydiniz! Durum hemen değişti. Kont Nainski beni nerelere koyacağını bilemez oldu. Hep kurnazlığım sayesinde; babam da şaştı kaldı!..

Sabrı tükenen Nataşa:

— Aman Alyoşa, asıl konuya gelsene artık! diye bağırdı. Ben de bizimle ilgili bir şeyler anlatacaksın sandım. Oysa sen Kont Nainski’deki marifetlerinden söz ediyorsun! Senin Kont’undan bana ne!

— “Bana ne!” deme. Bakın şuna İvan Petroviç, ona neymiş! İşin bütün inceliği burada. Sabret, sonunda her şeyi anlayacaksın. Hem bırakın da rahat rahat konuşayım... Şunu sana da, İvan Petroviç’e de açıkça söyleyebilirim ki, ben bazen pek sağduyulu hareket edemem; hatta zaman zaman büsbütün aptallaştığım olur. Ama bu defa, inanın, kurnazca, akıllıca davrandım. Bu yüzden... Her zaman aptal olmadığımı anlayarak siz de sevineceksiniz sanıyorum.

— İlahi Alyoşa, ne biçim konuşuyorsun! Canım benim!..

Nataşa, Alyoşa'nın pek zeki olmadığından söz edilmesine hiç katlanamazdı. Alyoşa'nın kırdığı potlara ne zaman dikkatini çeksem, açıkça söylemediği halde alınırdı; delikanlının zekâdan yana fakirce oluşu Nataşa'nın en hassas noktasıydı. Alyoşa'nın küçümsenmesine katlanamıyordu ama sevgilisinin biraz kıt akıllı olduğunu seziyordu herhalde. Ama delikanlının onurunu incitmemek için bundan ona hiç söz etmiyordu. Bu gibi durumlarda pek duyarlı olan Alyoşa, Nataşa'nın düşüncelerini seziyor, Nataşa da bunu anladığı için gönlünü alayım diye ne yapacağını bilemiyordu. Bu sefer de Alyoşa'nın kendini saf bulması yüreğini sızlatmıştı.

— Havaisin biraz Alyoşa, hepsi o kadar. Kendini bu kadar küçültmene gerek yok.

— Peki öyleyse, şimdi bırakın da sözümü bitireyim. Kont'u ziyaretten sonra babam kızdı bana. Bense içimden, "Hele dur sen!" diye mırıldanıyordum. Oradan Prenses'e gittik. Kocakarının artık iyice bunadığını, üstelik kulaklarının işitmediğini ve köpek delisi olduğunu öteden beri duyardım. Ordu gibi köpek besliyor, üstelik üzerlerine titriyor. Bunlara rağmen yüksek çevrelerde olağanüstü nüfuzu var. Şu kibirli Kont Nainski bile onun tarafından lütfen kabul edilmeyi şeref sayıyor. Babamla Prenses'e giderken yolda bir plan kurdum ve bilin bakalım neye dayanıyordu? Köpekler genellikle beni pek severler, planım buna dayanıyordu. Şaka etmiyorum, buna çok dikkat ettim. Ya bende garip bir güç olmalı ya da hayvanları çok sevdiğim için, onlar da benden hoşlanıyor. Garip güç dedim de, galiba sana anlatmamıştım Nataşa. Geçen gün bir yerde ruh çağırdık, ispritizma tecrübeleriyle uğraşan bir ahbabımdaydık, ne kadar ilginç bilemezsin! Ağzım açık kaldı doğrusu İvan Petroviç. Ben Jül Sezar'ı çağırdım.

Nataşa kahkahayı bastı.

— Ömürsün Alyoşa, Jül Sezar senin neyine! Bir ispritizman eksikti!

— İspritizmanın nesi var? Jül Sezar'ı niye çağırmayacakmışım? Bir şeyi mi eksilir? Bak, şimdi de gülüyorsun.

— Olur tabii, niye olmasın, ilahi Alyoşa! Ee, ne dedi Jül Sezar?

— Hiç. Ben sadece kalemi tutuyordum, kalem kendiliğinden kâğıdın üzerinde hareket ederek yazıyordu. Oradakiler, “Jül Sezar yazıyor,” diyorlardı ama, ben böyle şeylere inanmıyorum.

— Neler yazdı?

— Gogol’deki gibi, “Islansana”[29] gibi bir şey. Gülmesene sen!

— Hadi Prenses’e gel artık.

— Nasıl geleyim, adamı konuşturmuyorsun ki. Neyse, Prenses’e geldik, içeri adım atar atmaz Mimi’yle ahbap oldum. Mimi yaşlı, çirkin, son derece mendebur, inatçı, üstelik insana saldırmaya bakan bir köpek. Ama Prenses’in gözbebeği, söz söyletmiyor; galiba ikisi yaşıt. İlkin Mimi’ye şeker tıkıştırmaya başladım, on dakika geçmeden patisini vermeyi öğrettim. Buna Prenses de önceleri epey uğraşmış ama, bir türlü başaramamış. Bayıldı, sevincinden ağlamaklı oldu. “Mimi, Mimi patisini vermeyi öğrendi!” diyor, gelen misafirlere, “Mimi patisini veriyor, vaftiz oğlum öğretti!” diye müjdeliyordu. Kont Nainski gelince ona da haber verdi. Gözlerini benden ayıramıyordu. Hoş kadıncağız doğrusu, acıdım bile. Neyse fırsatı kaçırmayayım dalkavukluk etmeye başladım. Kapağında resmi bulunan bir enfiye kutusu var, resim altmış yıl önce nişanlıyken yapılmış. Bir aralık kutuyu elinden düşürdü, hemen eğilip kaldırdım. Bilmezlikten gelerek, “Quelle charmante peinture!”[30] dedim. “Kusursuz bir güzellik!” Bizim Prenses’in nasıl ağzı kulaklarına vardı, görmeliydiniz; benimle iyiden iyiye ilgilenmeye başladı. Nerede okuduğumu, kimlerle görüştüğümü sordu, saçlarımın güzelliğinden söz ederek pohpohladı beni. Ben de coştum, ona açık saçık bir hikâye anlatarak güldürdüm. Hoşlanıyor böyle şeylerden; tehditle parmağını salladı ama, epey güldü. Ayrılırken öptü, haç çıkarıp kutsadı, kendisini eğlendirmem için her gün gelmemi tembih etti. Kont da gözlerini süze süze elimi sıktı; şu babam dünyanın en iyi, en namuslu, en asil adamıdır, eve giderken sevinçten neredeyse ağlayacaktı. Boynuma sarıldı, bana sır vermeye başladı: Geleceğe, nüfuzlu ahbaplara, paraya, evlenmeye dair çoğunu anlamadığım bir sürü esrarlı söz etti. Parayı da bana o sırada verdi. Dün oldu bunlar. Yarın Prenses’e yine gideceğim. Ne derseniz deyin, babam yine de son derece asil ruhlu bir insan; beni senden uzaklaştırmaya çalışması da sırf servet gözlerini kamaştırdığı, Katya’nın milyonları aklını çeldiği için. Bunları sende

bulamaz ki Nataşa. Parayı da benim için istiyor, oysa sana karşı haksız davrandığının hiç farkında değil. Hangi baba oğlunun mutluluğunu istemez? Mutluluğun milyonlarla gerçekleştiğine inandığı için de onu kınayamayız. Herkesi olduğu gibi kabul etmek gerek. Sana babamın bu tarafını anlatmak için mahsus acele geldim Nataşa. Onu sevmediğini biliyorum, bu yüzden suçlu da sayılmazsın. Seni suçlayamam...

Nataşa:

— Prenses'in evindeki başarıların bu mu? diye sordu. Söz ettiğin kurnazca planların hepsi bu mu?

— Yoo, hepsi bu değil! Ne diyorsun sen Nataşa, bu daha işin başı... Prenses'ten, onun eliyle babamı nasıl avucuma alacağımdan söz etmek için anlattım bunları. Daha asıl hikâyeye gelmedim.

— Anlat artık!

Alyoşa devamla:

— Hâlâ bugün başımdan geçenlerin şaşkınlığı içindeyim, dedi. Önce şunu söyleyeyim ki, mahut evlenme işi babamla Kontes arasında kararlaştırılmış olduğu halde henüz tam resmileşmedi; yani bu iş bugün bozulsa hiç de gürültü kopmaz. Meseleyi yalnız Kont Nainski biliyor. Onunla hem akraba oluruz, hem koruyucumuz sayılır. Öte yandan şu iki hafta içinde Katya'yla birbirimize iyice yakınlaştık ama, bu akşama kadar ne geleceğimizden, yani evlenme işinden, ne de... şey... aşktan söz açtık. Evlenme için bizimkiler her türlü destek ve torbalarca altın umdukları Prenses K.'dan izin istemeyi uygun buluyorlar. Kadının dehşetli nüfuzu var; herkes onun ağzına bakıyor, bir dediğini iki etmiyorlar... Bizimkiler ille sosyeteye girmem, yükselmem peşindeler. Bunda en çok Katya'nın analığı ısrar ediyor. Yurtdışındaki marifetleri yüzünden Prenses'in onu evine kabul edeceği bile şüpheli. Prenses kabul etmeyince de kimse ona kapısını açmaz. Katya'yla evlenmem onun için bulunmaz fırsat. Bu yüzden başlangıçta evlenmemize hiç razı değilken bugün Prenses'in salonundaki başarılarıma pek sevindi. Ama neyse, bunları geçelim de esas konuya gelelim: Katerina Fyodorovna'yı tanıyalı bir yıl oluyor ama o sıralar pek çocuktum, henüz bir şeye aklım ermiyordu, onu takdir edemedim...

Nataşa:

— Beni daha çok seviyordun da ondan, diye sözünü kesti. Oysa şimdi...

— Rica ederim sus Nataşa! Hem çok yanılıyorsun, hem bana hakaret ediyorsun!.. Sonuna kadar dinle de ondan sonra hüküm ver. Ah, şu Katya'yı bir de sen tanısan! Ne temiz, ne şefkat dolu ruhu var! Zaten sonuna kadar dinlersen anlayacaksın! İki hafta önce analığıyla yolculuktan dönüşlerinde babamla birlikte onlara gitmiştik. Katya'yı iyice inceledim. Onun da benimle ilgilendiği gözümden kaçmadı. Bu durum merakımı büsbütün artırdı. Zaten babamın mahut mektubundan sonra onu daha iyi tanımaya karar vermiştim. Şimdi ondan uzun uzun söz edip övecek değilim. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, Katya çevresinde az rastlanır kişilerden biri. Kendine has bir varlık. O kadar sağlam, dürüst bir ruhu var ki, henüz on yedi yaşında olduğu halde ben yanında kendimi küçük kardeşiymişim gibi duydum... Bir özelliği de, hep hüzünlü, sanki bir sırrı varmış gibi, durgun oluşu. Konuşkan değil, evde çoğu zaman hiç sesi çıkmıyor. Ürkmüş, derin düşüncelere dalmış bir hali var. Bana babamdan korkuyor gibi geliyor, analığını da sevmiyor; bundan eminim. Oysa Kontes –kim bilir ne maksatla– sağa sola üvey kızının kendisini çok sevdiğini yayıp duruyor; bence Katya, sadece aralarında anlaşma varmış gibi Kontes'e itirazsız boyun eğiyor, o kadar. Bütün o incelemelerden sonra kendi kafama göre hareket etmeye karar verdim ve bu akşam istediğimi yaptım. Niyetim Katya'ya durumu anlatarak her şeyi açıkça söylemek, bizimle birlik olması için kandırmaktı, böylece iş kökünden halledilmiş olacaktı...

Nataşa endişeyle:

— Ne anlatıp neyi itiraf edecektin? diye sordu.

— Başından sonuna kadar her şeyi. Bu nasıl olup da aklıma geldi diye Tanrı'ya şükrediyorum ama bir dinleyin hele, dinleyin! Dört gün önce sizden uzaklaşıp meseleye bir çözüm bulmaya karar vermiştim. Kendi başıma kalmadıkça kararsızlıktan kurtulamayacağımı ve bir türlü harekete geçemeyeceğimi anlıyordum. Kendi kendime her an, bu işi halletmem gerektiğini, bunu yapmak zorunda olduğumu tekrarlıyordum. Sonunda bir gayret ettim, işi bitirdim! Yanınıza meseleyi halletmeden dönmemeyi kararlaştırmıştım, dilediğim gibi yaptım!

— Ne yaptın? Anlatsana şunu artık.

— Çok basit. Apaçık, mertçe, hiçbir şey saklamadan konuştum... Ama bundan önce size beni son derece şaşırtan bir olayı anlatayım. Katya'ya, gitmeden önce babama bir mektup geldi. Odasına giriyordum, kapıda durduğumu fark etmedi. Mektup onu öyle şaşırtmıştı ki, bir yandan odada dolaşıyor, bir yandan bağıra bağıra konuşuyordu. Daha sonra mektubu elinde sallayarak bir kahkaha attı. Birden içeri girmeye cesaret edemedim, biraz bekleyip öyle girdim. Babamın çok sevinçli olduğu belliydi. Önce tuhaf tuhaf konuştu, sonra ansızın susuverdi ve dışarı çıkmak için hazırlanmamı söyledi, oysa henüz vakit pek erkendi. Şey, Katyalarda bugün kimse yoktu, kararlaştırılmış bir toplantı değildi, sana yanlış anlatmışlar Nataşa...

— Rica ederim Alyoşa, konudan konuya atlama! Katya'ya her şeyi nasıl söyledin, onu anlat.

— Talih yardım etti, iki saat baş başa kaldık. Bizi evlendirmeye çalıştıkları halde, bunun imkânsız olduğunu söyledim. Kestirmeden söyleyiverdim. Onu çok cana yakın bulduğumu, yardımlarını beklediğimi de ekledim. Hepsini olduğu gibi anlattım. Düşün bir kere Nataşa: Serüvenimizden zerre kadar haberi yokmuş! Nasıl duygulandığını görecektin. Önce sarsılır gibi oldu, sarardı. Hikâyemizi baştan sona anlattım: Benim yüzümden aileni nasıl bıraktığını, nasıl beraber yaşadığımızı, şimdi ne sıkıntılar içinde olduğumuzu bir bir söyledim, senin adına da konuştum, bizden yana çıkmasını, üvey annesine bana varmak istemediğini söylemesini rica ettim ve biricik umudumuzu kendisine bağladığımızı tekrarladım. Son derece merakla, candan dinliyordu. O anki bakışlarını görmeliydin! Sanki bütün varlığı gözlerinde toplanmıştı. Gök mavisi gözleri var. Gösterdiğim güvene teşekkür etti, elinden geleni yapacağına söz verdi. Sonra seninle ilgilendi, tanışmak istediğini, seni kardeşiymiş gibi sevdiğini, senden de kardeşçe sevgi beklediğini söylememi rica etti; hele beş gündür yanına uğramadığımı duyunca hemen gitmemi söyledi...

Nataşa duygulandı. Alyoşa'ya sitemle baktı.

— Bunları anlatacak yerde, kalkmış sağır Prenses'teki başarılarını hikâye ediyorsun! Ah Alyoşa ah! Peki, Katya seni gönderirken nasıldı, neşeli miydi?

— Evet, iyilik yaptığına seviniyordu ama bir yandan da gözyaşlarını tutamıyordu. Çünkü o da beni seviyor Nataşa! Sevmeye başladığını itiraf etti; çevresinde iyi insan göremediğini, çoktandır hoşuna gittiğimi söyledi. Hile, yalan dolu çevresinde beni samimi, namuslu bir genç olarak gördüğü için seçmiş. Ayağa kalkarak, “Tanrı sizi korusun Aleksey Petroviç!” dedi. “Ben de neler umuyordum...” dedi ve sözünü bitirmeden ağlamaya başladı, dışarı kaçtı. Onun hemen yarın analığına benimle evlenmek istemediğini söylemesini kararlaştırdık. Ben de babama her şeyi çekinmeden, kesin olarak bildireceğim. Babamla daha önce konuşmadığım için beni azarladı. “Mert insan hiçbir şeyden çekinmemeli!” diyor. Çok asil kız! Babamı o da sevmiyor, hilekâr, para canlısı adam, diyor. Babamı savunayım dedim ama inandıramadım onu. Yarın onu kandıramazsam –Katya başaramayacağımı sanıyor–, o zaman Prenses K.’ya başvurmamı öğütledi. Ona hiç kimsenin karşı koyamayacağını biliyor. Kardeş olmaya karar verdik. Bilsen ne kadar talihsiz bir kız. Analığıyla yaşadığı hayattan, ortalıkta dönenlerden son derece nefret ediyor... Bana karşı biraz çekingen, açıktan açığa söylemiyor ama yine de anlaşılıyor. Ah Nataşa’cığım! O da seni görse hayran olur! Çok, çok iyi kalpli. Onun yanında insanın içi ferahlıyor sanki. İkiniz kardeş olmalıydınız, birbirinizi pek severdiniz. Hep bunu düşündüm, içimden ikinizi yan yana getirip karşıdan sizi seyretmek geçiyor. Aklına bir şey gelmesin Nataşa’cığım, ama izin ver de ondan biraz söz açayım. Sana ondan, ona da senden söz etmek istiyorum. Biliyorsun, seni herkesten, ondan da çok seviyorum... Sen benim her şeyimsin!

Nataşa tatlı bir hüzünle, sessiz sessiz bakıyordu. Alyoşa’nın sözleri ona hem hoş geliyor, hem üzülüyordu.

— Katya’yı iki hafta önceden beğenmeye başladım. Her gece gidiyordum onlara. Eve dönünce ikinizi düşünerek kıyaslamalar yapıyordum.

Nataşa gülümsedi:

— Hangimizi daha iyi buluyordun?

— Bazen seni, bazen onu. Ama sonunda hep sen üstün geliyordun. Onunla konuşurken de kendimi daha iyi, daha akıllı, neredeyse daha asil hissediyordum. Eh, artık yarın, yarın her şey belli olacak!

— Ona acımıyor musun Alyoşa? Seni seviyor, sevdiğini demin kendin söylüyordun.

— Acıyorum Nataşa, acımasına acıyorum. Fakat üçümüz de birbirimizi seveceğiz. O zaman...

Nataşa mırıldanır gibi, yavaşça:

— O zaman elveda! dedi.

Alyoşa ona şaşkın şaşkın baktı. Konuşmamız hiç beklenmedik bir şekilde kesildi. Giriş yerine kullanılan mutfaktan, bir gelen olmuş gibi, hafif bir gürültü duyuldu. Bir an sonra Mavra kapıdan Alyoşa'yı işaretle dışarı çağırdı. Hepimiz ona bakıyorduk. Mavra'da sanki esrarlı bir hal vardı.

— Seni istiyorlar, dedi. Azıcık gel.

Alyoşa hayretle bize döndü:

— Kim acaba? Gidip bakayım.

Mutfakta babasının resmi elbiseli uşağıyla karşılaştı. Prens, eve dönerken arabasını Nataşa'nın evinin önünde durdurmuş, oğlunun orada olup olmadığını sordurmuştu. Uşak haber vermek için efendisinin yanına döndü. Alyoşa tuhaflaştı. Bize dönerek:

— Tuhaf, dedi, şimdiye kadar hiç yapmamıştı bunu. Neden gerekti?

Nataşa ona endişeyle bakıyordu. Birden Mavra tekrar oda kapısını açtı. Telaşla:

— Kendisi geliyor, diye fısıldadı. Prens geliyor!

Nataşa sarardı, ayağa kalktı, birden gözleri parladı. Masaya hafifçe yaslanarak duruyor, beklenmedik misafirin gireceği kapıya heyecanla bakıyordu. Biraz bozulduğu halde, metin görünen Alyoşa:

— Korkma Nataşa, yanında ben varım, dedi. Sana hakaret etmesine izin vermem.

Kapı açıldı, eşikte Prens Valkovski göründü.

II

Seri, dikkatli bakışını hepimizin üzerinde gezdirdi. Bakışından dost mu, düşman mı olduğunu anlamak mümkün değildi. Ama daha önce Prens'in durumunu bütün ayrıntılarıyla anlatmam gerek. O gece üzerimde her zamankinden daha büyük bir etki bıraktı.

Prens'i eskiden de gördüğüm olurdu. Kırk beşinden fazla göstermiyordu. Son derece düzgün, keskin hatları vardı; yüz ifadesi göz açıp kapanana kadar tatlılıktan somurtukluğa geçer ya da bunun tersi olurdu. Yüzündeki çizgilerin hepsini yöneten bir yay vardı sanki. Cildi esmere yakındı, dişleri çok güzeldi. Oldukça ince dudakları, uzunca bir burnu, henüz tek bir kırışığı olmayan yüksek alnı, iri gri gözleri yüz sahibini tam anlamıyla bir erkek güzeli haline getiriyordu. Ama her şeye rağmen adamın yüzündeki her ifadenin yapmacık, hesaplı, taklit olduğu seziliyor, bu da hiç hoş bir etki bırakmıyor, hatta ondan iyice soğutuyordu insanı. Bu yüzün gerçek manasını hiçbir zaman anlayamayacağınıza inanıyordunuz. Daha dikkatle bakınca içinize bu devamlı mankenin altında zararlı, hileci, son derece bencil bir yan olduğu şüphesi geliyordu. En çok, Prens'in görünüşte harika gülen, içten bakışlı eşsiz gri gözleri dikkati çekiyordu; fakat bunlar Prens'in iradesine pek uymuyordu. Bakışlarına istediği kadar tatlı, yumuşak bir ifade vermek istesin, gözlerindeki ışıltılar elinde olmadan ikileşiyor, okşayıcı, yumuşak parıltılar yanında sert, güvensizlik ifade eden, insanın içine işleyen, kötücül, soğuk bir ışık da seçiliyordu... Hayli uzun boyluydu, zayıflığına rağmen zarifti. Yaşından genç gösteriyordu. Koyu kumral, yumuşak saçlarına tek bir kır düşmemişti. Kulakları, elleri ve ayakları şaşılacak kadar kusursuzdu. Prens, gerçekten tam bir asalet örneğiydi. Tiril tiril, son derece zarif giyinmişti. Bir parça gençlere özgü olan giyimi de ona yakışıyordu. Alyoşa'nın ağabeyi gibiydi. Hiç değilse, böyle koskoca bir oğlana sahip baba hali yoktu.

Doğruca Nataşa'nın yanına gitti. Bakışını yüzüne dikerek:

— Bu saatte haber vermeden gelişim hem tuhaf, hem de görgü kurallarına aykırı, dedi. Davranışımın uygunsuzluğunu idrak ettiğime inanacağınızı umarım. Ben de karşımdakini takdir ediyor, anlayışlı iyi yürekli olduğunuzu

biliyorum. Bana sadece on dakikanızı bağışlamanızı rica edeceğim. Beni anlayacağınızdan, haklı bulacağınızdan eminim.

Prens bunu nezaketle, fakat tok sesle ve neredeyse ısrarla söylemişti. Henüz ilk şaşkınlığından, ürkekliğinden kurtulamayan Nataşa:

— Buyurun, oturun, dedi.

Prens başını hafifçe eğerek teşekkür etti, oturdu. Alyoşa'yı başıyla işaret ederek:

— Önce buna birkaç söz söylememe izin verin. Alyoşa, beni beklemeden, hatta kimseyle vedalaşmadan gidince hemen arkasından Katerina Fyodorovna'nın fenalık geçirdiğini haber verdiler. Kontes, kızının yanına girmeye hazırlanırken Katerina Fyodorovna ansızın yanımıza geldi. Üzgündü, son derece heyecanlanmıştı. Kestirme yoldan, karın olamayacağını söyledi. Bir de manastıra girmeye karar verdiğini. Alyoşa'nın kendisinden yardım istediğini, Natalya Nikolayevna'yı sevdiğini itiraf ettiğini de açıkladı... Katerina Fyodorovna'nın bu akıl almaz hareketi ancak öyle bir anda ona söylediklerinin garipliğiyle açıklanabilir. Kendinde değildi. Nasıl şaşırıp endişelendiğimi tahmin edersin.

Prens, Nataşa'ya dönerek devam etti:

— Geçerken pencerenizde ışık gördüm. Epeydir kafamı kurcalayan bir düşünceye ansızın öyle kapıldım ki, size uğramadan edemedim. Nedenini size birazdan açıklayacağım. Yalnız önce açıklamamın kesinliğine şaşırmamanızı rica ederim. O kadar ani oldu ki...

Nataşa kekeleyerek:

— Ben de anlayacağımı ve... gerektiği gibi... değerlendireceğimi umarım, dedi.

Prens gözlerini ondan ayırmıyordu, sanki bir dakikada bütün içini okumak istiyor gibiydi.

— Ben de anlayışınıza güvenerek geldim zaten. Vaktiyle size karşı haksız davrandım, suçluyum. Yine de sizi takdir ediyorum. Beni dinleyin: Babanızla aramızda uzayıp giden birtakım tatsızlıklar var, bunları biliyorsunuz tabii. Kendimi haklı çıkarmaya kalkışacak değilim, belki ona

karşı düşündüğümden çok suçluyum. Durum böyle olduğuna göre, benim de aldatılmış olmam ihtimali var. Pireyi deve yaparım, bunu gizlemiyorum. Hep iyiden önce kötüyü görmek huyumdur. Katı yürekli kişilere has kötü bir özellik. Yalnız kusurlarımı gizlemek alışkanlığım yok. Ailenizi bıraktığınız zaman arkanızdan söylenenlere inandım, Alyoşa hesabına ürperdim. Ama o zamanlar sizi tanımıyordum. Yaptığım soruşturmalar bana kuşkularımın yersiz olduğunu gösterdi. Ailenizle bozuştuğunuzu, babanızın oğlumla evlenmenizi aklından bile geçirmediğini de öğrendim. Alyoşa üzerinde bu kadar etkiniz, hatta daha doğrusu hâkimiyetiniz olduğu halde onu nikâhla bağlamak için çalışmamanız da şerefli bir hareket. Açık söylüyorum, bunu yapsaydınız engel olmak için elimden geleni ardıma koymazdım. Gerektiğinden fazla açık konuştuğumun farkındayım ama, şu anda samimi olmak zorundayım; beni sonuna kadar dinleyince buna siz de hak vereceksiniz. Ailenizi bıraktıktan az sonra ben Petersburg'dan ayrıldım; ama giderken Alyoşa'dan yana rahattım. Onurunuza güvenim vardı. Aile anlaşmazlığınız düzelmedikçe evlenmek istemeyeceğinizi sezmiştim. Öte yandan Alyoşa'yla aranızın açılmasına sebep olmak da istemiyordum; çünkü sizinle evlenmesini asla bağışlamayacaktım. Kimseye, bir Prens koca aradığınızı, ailemize zorla girmek istediğinizi söyletmeyecektiniz. Tam tersine, ailemize önem vermediniz, belki sizi oğluma istemek için ayağınıza gelmemi istiyordunuz. Ben yine de size düşman kalmakta ısrar ediyordum. Kendimi haklı göstermeye kalkışacak değilim ama, hareketimin nedenini açıklayacağım: Ne adınız, ne de zenginliğiniz var. Gerçi büsbütün parasız sayılmayız ama, bu bize yetmez. Ailemiz maddi sarsıntılar geçiriyor. Nüfuza, paraya ihtiyacımız var. Kontes Zinaida Fyodorovna'nın kızı bize nüfuz bakımından bir şey sağlayamaz ama, son derece zengindir. İşi uzatacak olursak başka talipler kızı elimizden alabilirler. Alyoşa henüz çok genç olduğu halde böyle bir fırsatı kaçırması akıllıca değil. Sizinle ne kadar açık konuştuğumun farkındasınız. Oğlunu, çıkarları, kibri yüzünden kötü bir harekete sürüklediğini açıklayan bir babayı hor görebilirsiniz, her şeyini feda etmiş, asil ruhlu bir kızı bırakmakla ona karşı tepeden tırnağa suçluyuz, bu berbat bir davranış. Zaten kendimi temize çıkarmaya da çalışmıyorum. Oğlumu Kontes Zinaida Fyodorovna'nın üvey kızıyla evlendirmek isteyişimin ikinci sebebi de, bu kızın sevgi ve saygıya gerçekten layık olmasıdır. Çok güzel bir kız, son derece iyi terbiye görmüş, yaşı küçük olduğu halde çok akıllı ve iyi huylu. Oysa Alyoşa iradesiz, havai, son derece düşüncesizdir; yirmi iki yaşında olduğu halde, tam

anlamıyla çocuk kalmıştır, tek niteliği iyi yürekli oluşu, ama bu diğer kusurları yanında onun için tehlikeli oluyor. Üzerindeki etkimin azaldığının çoktandır farkındayım. Heyecan, gençlik taşkınlığı ağır basıyor, hatta bazen ona ödevlerini de unutturuyor. Belki oğlumu gereğinden fazla seviyorum, ama yalnız benim rehberliğimin ona yetmediğini de görüyorum. İyi etkiler altında kalmaya ihtiyacı var. Tabiatça zayıf, sevgiye düşkündür, hükmetmeyi boyun eğmeye her zaman tercih eder. Ömrünün sonuna kadar hep böyle kalacak. Oğlum için ideal bir hayat arkadaşı olarak düşündüğüm Katerina Fyodorovna'ya rastlayınca nasıl sevindiğimi tahmin edemezsiniz. Fakat sevincim boşunaymış; Alyoşa'nın etkinizden kurtulmasına imkân yok. Bir ay önce Petersburg dönüşü ondaki iyiliğe doğru gidişi görerek hayret ettim. Eski havailiği, çocuksu hali büsbütün gitmemişti ama, iyi telkinlerin tesiri belli oluyordu; eğlence düşkünlüğünden vazgeçmiş, kafasında iyi, yüksek düşünceler yer etmeye başlamıştı. Düşünceleri zaman zaman tuhaf, kararsız, hatta bazen anlamsızdı, ama manevi varlığına temel olan arzular ve ruhu iyi yola girmişti; bunlar hiç şüphesiz sizin eserinizdi. Alyoşa'ya yepyeni bir şekil verdiniz neredeyse. Ne yalan söyleyeyim, daha o zaman hiçbir kızın onu sizin kadar mutlu edemeyeceğini düşündüm. Düşündüm ama, yine de bu fikri kafamdan çıkarıp attım. Onu ne pahasına olursa olsun sizden ayırmam gerekiyordu; bunun üzerine harekete geçtim ve başardığımı sandım. Daha bir saat öncesine kadar zaferimden emindim. Fakat Kontes'in evinde olanlar tahminlerimi altüst etti; her şeyden önce, Alyoşa'daki o tuhaf, yepyeni ciddiyet, size karşı sarsılmaz bağlılık beni umulmadık bir şekilde yenilgiye uğrattı. Tekrar ediyorum, Alyoşa'yı bambaşka bir insan yapmışsınız. Bugün, onda şimdiye kadar hiç fark etmediğim bir zekâ, bir incelik gösterdi, içinde bulunduğu müşkül durumdan kurtulmak için en emin yolu seçmesini bildi. İnsan kalbinin en asil özelliğinden, bağışlamak ve kötülüğe iyilikle karşılık vermek özelliğinden faydalandı, incittiği insanın iyi yürekliliğine sığınarak yardımını diledi. Kendisini sevmeye başlayan kadına hayatında biri daha olduğunu açıklayarak kadınlık gururunu zedeledi ama, onda size yönelik bir sevgi uyandırarak kendisini bağışlatmayı ve bir çıkar gözetmeyen kardeşçe bir dostluk sözü almayı bildi. Böyle nazik bir durumdan tereyağından kıl çeker gibi kurtuluvermek en becerikli, en kafalı kişilerin bile harcı değildir. Ancak onun gibi genç, temiz kalpli, iyiye yönelmiş insanlar başarabilir bunu. Alyoşa'nın bugün yaptıklarında hiç parmağınız olmadığına yüzde yüz

eminim Natalya Nikolayevna. Belki de bütün bunları biraz önce kendisinden öğrendiniz. Doğru değil mi?

Nataşa:

— Doğru, yanılmadınız, diye mırıldandı. Yüzü, gözleri garip bir heyecanla parlıyordu. Prens'in nutkunun etkisi altında kaldığı belliydi.

— Alyoşa'yı beş gündür görmüyordum. Hepsini kendi başına başarmış.

— Evet, evet, buna hiç şüphe yok. Ama yine de ondan umulmayan ince görüşü, görev duygusu ve asil azmi hep üzerindeki nüfuzunuzun eseridir. Eve dönerken boyuna bunları düşünüyordum, ansızın kendimde bir karar vermek için güç buldum. Artık Kontes'in ailesiyle birleşmemize imkân kalmadı, durum hiçbir biçimde onarılamaz; onarılsa bile bu yola gitmemek gerek. Oğlumu gerçekten mutlu edecek, ona en iyi rehber olacak tek kız sizsiniz, mutluluğunun temelini siz kurdunuz, buna iyice kanaat getirdim. Sizden hiçbir şey saklayacak değilim: Mevki, para, unvan, rütbe gibi şeylerin gözümde büyük değeri vardır. Bilinçli olarak düşününce bütün bunlara değer vermenin eski kafalılık olduğunu anlıyorum ama, yine de onlardan vazgeçemiyorum. Yalnız zaman zaman insan düşüncelerinden özveride bulunarak başka ölçülere ayak uydurmak zorunda kalıyor... Öte yandan oğlumu çok severim. Sözün kısası, Alyoşa sizden ayrılmamalı. Sizden ayrılmak onu mahveder. Şunu da söyleyeyim ki, ben bu karara varalı belki bir ay oluyor ama, kararımdaki isabeti henüz anlayabildim. Bütün bunları anlatmak için neden gece yarısını seçip sizi rahatsız ettiğimi, neden yarına kadar beklemediğimi merak edeceksiniz elbette. Gösterdiğim acelenin işi ne kadar ciddiye aldığıma ve ona candan sarıldığıma bir delil olacağını düşündüm. Çiçeği burnunda bir delikanlı değilim, benim yaşımda bir insan hesap kitap etmeden, aklına estiği gibi hareket edemez. Buraya gelirken her şeyi ölçmüş biçmiş, kararlaştırmıştım. Ama sizi samimi olduğuma inandırabilmem hayli zaman alacak sanırım... Eh, biz yine konumuza gelelim! Bilmem, buraya neden geldiğimi açıklamaya gerek kaldı mı? Size karşı görevimi yapmak, saygılarımı bildirerek oğlumu mutlu etmek için onunla evlenmenizi rica etmek için geldim. Yalnız sakın beni çocuklarının suçunu bağışlayarak mutlulukları için kerhen izin veren huysuz baba durumunda görmeyin! Asla! Böyle düşünürseniz beni küçültmüş olursunuz. Ayrıca oğluma şimdiye kadar gösterdiğiniz özveri yüzünden olumlu cevabınızı beklediğimi de sanmayın. Onun size layık

olmadığını herkesten önce ben söyleyeceğim! İyi, dürüst bir çocuk olduğu için kendisi de bunu kabul eder. Buraya, bu saatte yalnız bunlar için gelmedim, dahası var. (Prens saygıyla, neredeyse resmi bir tavırla yerinden kalktı.) Ben buraya, dostluğunuzu dilemek için geldim! Buna hakkım olmadığını, hatta tam tersi bir durum bulunduğunu biliyorum. Fakat hiç değilse, bırakın da böyle bir söz vereceğinizi umut edeyim!

Nataşa'nın önünde saygıyla eğilerek cevabını bekledi. Prens konuşurken bir an bile gözlerimi ondan ayırmamıştım. O da bunun farkındaydı.

Nutkunu çok rahat, bir hatipliğe özenerek, bir sözlerine önem vermiyormuş gibi davranarak tamamladı. Nataşa'yla ilişkileri düşünülürse zamansız ziyaretinin ısrarla üstünde duran Prens'in konuşma şekli hiç de uygun değildi. Garip derecede uzayan nutku sırasında arada bir sanki duygulandığını saklamak maksadıyla şaklaban, babacan adam tavırları takınıyordu. Bunların gerçek anlamını sonraları anlayabildim. Prens, son sözlerini öyle candan, Nataşa'ya karşı o kadar içten bir sevgiyle söyledi ki, hepimizi kazanmıştı. Hatta kirpikleri nemlenmiş gibiydi. Nataşa teslim olmuştu. Prens'in peşi sıra o da ayağa kalktı, derin bir heyecanla elini uzattı. Prens uzatılan eli duygulu bir tavırla öptü. Alyoşa sevincinden kabına sığamıyordu.

— Demiyor muydum Nataşa! diye bağırdı. Bana inanmıyordun. Babamın dünyanın en asil ruhlu adamı olduğuna inanmıyordun! Şimdi kendi gözlerinle gördün işte!..

Babasının boynuna atılarak hararetle kucakladı. Prens, duygulanmak kendisine utanç veriyormuş gibi bu dokunaklı sahneyi kısa kesmek istedi. Şapkasını aldı.

— Eh, yeter bu kadar, gideyim ben artık.

Gülümseyerek:

— Sözde on dakika için izin istemiştim, diye ekledi. Tam bir saat oturdum. Ama şimdi sizinle bir an önce tekrar buluşmak üzere ayrılıyorum. Size sık sık gelebilir miyim?

Nataşa:

— Evet, evet, hem de mümkün olduğu kadar sık gelin! diye cevap verdi. Sizi bir an önce... sevmek isterdim.

Son sözlerini utanarak söylemişti. Prens gülümsedi:

— Çok mert ve samimisiniz. Nezaket göstermek için beylik sözlere tenezzül etmiyorsunuz. Ama içtenliğiniz benim için yapmacık nezaketten bin kat değerli. Sevginizi kazanmamın daha çok zaman istediğini ben de biliyorum.

Nataşa mahcup bir tavırla:

— Yoo, bu kadar övmeyin beni, diye mırıldandı.

Bunları söylerken ne kadar da güzeldi!

— Peki, öyle olsun. Yalnız ana mesele hakkında bir iki söyleyeceğim daha var. Bunun için üzülüyorum ama, size ne yarın, ne de öbür gün gelebileceğim. Bu akşam önemli bir iş mektubu aldım. Yarın sabah Petersburg'dan ayrılmak zorundayım. Yalnız sakın sizi bu saatte ziyaret edişimin yarın ve öbür gün gelemeyecek oluşumdan ileri geldiğini sanmayın. Hoş, bu zaten aklınıza gelmez zaten ya, neyse vesveseliliğime verin. Nereden de aklıma düştü şimdi bu? Doğrusu şu kuşkuculuğumdan hayatta epey zarar gördüm. Ailenizle bozuşmamıza da en çok bu sebep olmuştur!.. Bugün salı. Çarşamba, perşembe ve cuma günleri Petersburg'da olmayacağım. Cumartesi yüzde yüz dönmek istiyorum, hemen o gün gelirim size. Gece oturmaya gelebilir miyim?

Nataşa heyecanla:

— Tabii efendim! diye bağırdı. Mutlaka gelin. Cumartesi akşamı sizi bekleyeceğim. Sabırsızlıkla bekleyeceğim.

— Çok sevindim! Sizi daha iyi tanıyabileceğim!

Prens ansızın bana döndü:

— Tabii elinizi sıkmadan gidemem. Kusura bakmayın! Hep birden konuşuluyor da. Sizinle daha önce de birkaç kere karşılaşmıştık. Hatta birbirimize tanıştırıldık da... Gitmeden önce buluştuğumuza ne kadar memnun olduğumu tekrarlamayı borç biliyorum.

Prens’in elini sıkarak:

— Karşılaştığımızı ben de hatırlıyorum, dedim. Ancak, yanılıyorsam bağışlayın ama tanıştığımızdan pek emin değilim.

— Geçen yıl Prens R.’de tanışmıştık.

— Kusuruma bakmayın, unutmuşum. Artık bu sefer unutmayacağımdan emin olabilirsiniz. Bu gece hatırımda kalacak.

— Haklısınız, benim için de öyle. Natalya Nikolayevna’yla oğluma gerçek dost olduğunuzu öteden beri biliyordum. Dilerim üçünüzün arasına ben de dördüncü olarak katılırım.

Nataşa’ya dönerek:

— Ne dersiniz? diye sordu.

Nataşa duygulandı:

— Evet, Vanya bizim en yakın dostumuzdur. Ondan hiç ayrılmayacağız!

Zavallıcık! Prens’in beni de ihmal etmediğini görünce yüzü sevinçten parlamıştı. Beni ne çok seviyordu!

Prens:

— Eserlerinizin birçok hayranını tanırım, diye devam etti. Hele onların içinde en samimi olanlardan iki hanım var ki sizinle tanışmayı çok istiyorlar. Bunlar, samimi dostum Kontes’le, üvey kızı Katerina Fyodorovna Filimonova’dır. Sizi onlarla tanıştırmak zevkinden beni yoksun bırakmayacağınızı umarım.

— Şeref duyarım. Gerçi şu sıralar pek az kimseyle görüşüyorum ama...

— Bana ev adresinizi verirsiniz, değil mi? Nerede oturuyorsunuz? Ziyaretinize gelmek...

— Evimde misafir kabul etmiyorum Prens, hiç değilse şimdilik öyle.

— Peki ama, hak etmediğim halde benim için bir istisna yapamaz mısınız?

— Olur. Bu kadar arzu ediyorsanız sevinirim. ... Sokağı'nda Klugen'in evinde oturuyorum.

Prens şaşırmış gibiydi:

— Klugen'in evinde mi? diye bağırdı. Ne diyorsunuz! Ne zamandan beri oradasınız?

İster istemez ona dikkat ettim.

— Çok olmuyor. 44 numarada oturuyorum.

— 44'te mi? Şey... yalnız mısınız?

— Tam anlamıyla.

— Ev-veet!.. Şey... O evi biliyorum galiba. Daha iyi. Mutlaka geleceğim, mutlaka! Sizinle bazı meseleler hakkında görüşmek istiyorum. Hem görüşmemizden çok umutluyum. Bana epey iyiliğiniz dokunabilir. Görüyorsunuz ya, daha başlangıçta angarya peşindeyim. Şimdilik hoşça kalın! Elinizi bir kere daha sıkmama izin verin lütfen.

Alyoşa'yla ve benimle yeniden el sıkıştıktan sonra Nataşa'nın elini bir daha öptü ve çıktı. Alyoşa'ya, birlikte gelmesi için hiçbir şey söylemedi.

Üçümüz, şaşırdık kaldık. Her şey o kadar ani, o kadar beklenmedik şekilde olmuştu ki, bir anda çok şeyin değiştiğini, yepyeni, hiç tanımadığımız bir döneme girdiğimizi hissediyorduk. Alyoşa, Nataşa'nın yanına oturmuş, sessizce elini öpüyordu. Arada bir ne söyleyeceğini bekler gibi kızın yüzüne bakıyordu. Sonunda Nataşa:

— Kuzum Alyoşa, yarından tezi yok, Katerina Fyodorovna'ya git, dedi.

— Ben de bunu düşünüyordum. Yarın giderim.

— Ya sizi görmek ona acı gelirse? diye söze karıştım.

— Bilmem ki. Bu da aklımdan geçmedi değil. Neyse, durumu görür ona göre hareket ederim. Artık her şey değişti, değil mi Nataşa?

Nataşa gülümsedi, Alyoşa'yı sevgi dolu bir bakışla uzun uzun süzdü.

— Babam ne kadar nazik adam. Evin fakirliğinin farkına vardığı halde, en ufak bir imada bulunmadı.

— Ne konuda?

— Şey... Başka eve çıkmak ya da bir şeyler yapmak için.

Alyoşa son sözleri söylerken kızardı.

— Ne münasebet Alyoşa!

— Ben de onun incelik gösterdiğini söylüyorum zaten. Sana nasıl iltifat etti! Böyle olduğunu hep söylerdim. Ne dersen de, anlayışlı, duygulu bir insandır o! Benden de çocukmuşum gibi söz etti. Herkes beni öyle tanır. Hoş zaten öyleyim ya.

— Çocuksun ama, hepimizden derin görüşlüsün Alyoşa. Altın gibi bir kalbin var.

— Ama babam iyi kalplilikten zarar gördüğümü söyledi. Neden acaba? Anlayamadım doğrusu. Şey, Nataşa, ben de hemen eve gitsem mi dersin? Yarın sabah erkenden gelirim.

— Git canım, git. iyi düşündün. Evde ona muhakkak görün, anladın mı? Yarın da mümkün olduğu kadar erken gel.

Alyoşa'ya şefkatle bakarak:

— Artık bundan sonra benden beş gün için kaçmayacaksın, değil mi? diye takıldı.

Hepimiz sakin, katıksız bir sevinç içindeydik. Alyoşa odadan çıkarken, bana:

— Sen de geliyor musun, Vanya? diye seslendi.

Nataşa benden önce cevap verdi:

— Hayır, o kalacak. Konuşalım biraz Vanya. Hadi Alyoşa, yarın gün doğar doğmaz gel e mi?

— Olur. Hoşça kal Mavra!

Mavra pek heyecanlıydı. Prens'in konuşmasını kapıdan dinlemişti, çoğunu anlayamadığından sormak için sabırsızlanıyordu. Ama önce çok ciddi, neredeyse azametli bir tavır takındı. Hayli değişiklik olduğunun o da farkındaydı.

Yalnız kalmıştık. Nataşa elimi eline alarak bir süre sessizce durdu. Sonra halsiz halsiz:

— Yoruldum! dedi. Beni dinle Vanya: Yarın bizimkilere gidecek misin?

— Tabii.

— Anneme hepsini anlat ama, babama söyleme.

— Zaten onunla senden söz etmiyoruz.

— En iyisi bu, nasıl olsa öğrenecek. Fakat annemin sözlerine, haberi nasıl karşılayacağına dikkat et. Tanrım, ya evlendiğim için bana sahiden lanet ederse? Hayır, imkânsız bu!

— Prens'in her şeyi yola koyması gerek. Babanla mutlaka barışmalı, o zaman her şey düzelir.

Nataşa, içten yalvararak:

— Ah, Tanrım! Keşke, keşke olsa! diye bağırdı.

— Üzülme Nataşa, düzelir bunlar, işler yoluna girmeye başladı bile.

Bana dikkatle baktı:

— Prens hakkında ne düşünüyorsun Vanya?

— Konuştuklarının hepsinde samimiyse şerefli bir insan olması gerekir.

— O da ne demek? Samimi olmadan öyle konuşulabilir mi?

— Bana da öyle geliyor. "İçi rahat değil gibi, tuhaf!" diye düşündüm.

— Gözünü ondan ayırmıyordun.

— Biraz garibime gitti de.

— Bana da öyle geldi. Konuşması bir hoş. Yorgunum Vanya'cığım. İstersen sen de eve git. Yarın bizimkilere uğradıktan sonra elinden geldiği kadar çabuk dön. Ama dur, onu bir an önce sevmek istediğimi söylemem ayıp kaçmadı mı?

— Yoo. Neden ayıp olsun?

— Bana budalaca bir söz gibi geldi. Böylece onu henüz sevmediğimi apaçık söylemiş oldum.

— Tam tersine, hareketin çok güzel, çok saf ve içtendi. O anda çok güzeldin! Sosyete görmüş biri olarak bunu anlayamazsa, ahmaklığına vermek gerek.

— Ona kızgın gibisin Vanya? Ben de amma kötü, kuşkulu, kendini beğenmiş kızım! Gülme, senden hiçbir şey saklamıyorum. Ah, Vanya, canım kardeşim benim! Bir daha mutsuz olursam, felaket bir kere daha kapımı çalarsa eminim sen yine burada, yanımda olacaksın. Belki de senden başkası bulunmayacak! Hakkını nasıl ödeyeceğimi bilemiyorum. Bana hiçbir zaman lanet etme Vanya!

Eve döner dönmez soyunup yattım. Odam mahzen gibi rutubetli ve karanlıktı. İçim birtakım garip düşüncelerle, duygularla doluydu. Uzun zaman uyuyamadım.

O anda bir başkası, ihtişamlı yatağında uyumak üzereyken bize nasıl gülmüştü kim bilir. Tabii bize gülmeye tenezzül ettiyse! Ama etmemiştir herhalde!

III

Ertesi sabah saat ona doğru evden çıkıp Vasilyevski-Ostrov'daki İhmenevlere, oradan da Nataşa'ya gitmek için acele ederken kapıda, ansızın dünkü misafirim Smith'in küçük torunuyla burun buruna geldim: İçeri girmek üzereydi. Gelişinin beni nedense pek sevindirdiğini hatırlıyorum. Bir gün önce küçüğü iyice görememiştim, gündüz gözüyle daha da tuhaf buldum. Gerçekten de hiç değilse dış görünüşü bakımından bu kızdan daha tuhaf, daha orijinal bir yaratığa rastlamak güçtü: Ufak tefekti, Ruslarda pek görülmeyen pırıl pırıl kara gözleri, son derece gür, darmadağın kuzguni siyah saçları ve sessiz, inatçı, sır dolu bakışıyla sokaktan geçenlerin dikkatini çekiyordu. Zaten en dikkate değer yanı bakışıydı; bu bakışta zekâ, şüphe, güvensizlik okunuyordu. Sırtındaki eski, kirli entari dünkünden de perişandı. Kız üzerimde, vücudunu sinsice kemiren amansız bir hastalığa tutulmuş bir insan etkisi uyandırdı. Safralı hastalarınkini andıran zayıf yüzü pek tabii görünmeyen bir balmumu sarılığındaydı. Hastalık ve sefaletin yıpratıcı etkisine rağmen yüzü yine de çirkin sayılmazdı. Yay gibi ince kaşları vardı, hele yüksek olmamakla beraber geniş alnı ve çok biçimli, renksiz denecek kadar soluk, gururla, pervasızlıkla kıvrılmış dudakları harikaydı.

— Oo, yine mi geldin küçük! diye seslendim. Geleceğini biliyordum zaten. Girsene.

Ağır adımlarla, dünkü gibi çevresini şüpheyle süzerek odaya girdi. Dedesinin oturduğu odanın, başkası yerleşince ne kadar değiştiğini anlamak ister gibi her tarafı dikkatle inceledi. “Tam dedesinin torunu,” diye düşündüm. “Aklından zoru mu var ne?” Kız hâlâ konuşmuyor, ben de karşısında bekliyordum. Sonunda yere bakarak:

— Kitapları almak için geldim, diye fısıldadı.

— Ha, evet. işte kitapların, al! Gelirsin diye sakladım.

Yüzüme merakla baktı, inanmadığını göstermek ister gibi dudaklarını çarpıtarak tuhaf tuhaf gülümsedi. Ama gülümsemesi çabucak silinip yüzü eski sert, esrarlı halini aldı.

Beni alayla yukarıdan aşağı süzdü:

— Yoksa dedem size benden söz etmiş miydi?

— Hayır, senden söz etmedi ama...

— O halde geleceğimi nereden biliyordunuz? Kim söyledi?

— Dedenin büsbütün yalnız olmadığını düşünmüştüm. Öyle ihtiyar ve halsizdi ki, ona nasıl olsa birinin gelip baktığını tahmin ediyordum. Al kitaplarını. Bunlar ders kitapların, değil mi?

— Hayır.

— Ne öyleyse?

— Dedeme geldiğim zaman bu kitaplardan bana ders verirdi.

— Her zaman gelmez miydin?

— Bir aralık gelmedim.

Sonra mazeretini söylemek ister gibi:

— Hastalanmıştım da, diye ekledi.

— Ailen, annen baban var mı?

Kız birden kaşlarını çattı, yüzüme sanki korkuyla baktı. Bakışlarını yere indirerek sırtını çevirdi bana. Sonra dünkü gibi cevap vermeye gerek görmeden yavaşça kapıya yürüdü. Hayretle arkasından bakakaldım. Fakat eşikte durdu. Dün odadan çıkarken Azorka'yı sorduğu zamanki gibi, yüzü kapıya dönük, başı hafifçe bana çevrikti. Ansızın:

— Neden öldü? diye sordu.

Yanına yaklaşarak acele acele anlatmaya başladım. Hâlâ sırtı dönük, başı önünde, dikkat kesilmiş beni dinliyordu. İhtiyarın ölürken Altıncı Sokak'tan söz ettiğini de söyledim.

— O sokakta sevdikleri oturduğu için onları beklediğini anladım, dedim. Son dakikalarında hatırladığına göre, seni çok seviyor olmalı.

— Hayır, diye fısıldadı. Sevmezdi.

Çok heyecanlanmıştı. Anlatırken hep yere bakıyordu. Gururuna yediremediği için heyecanını benden saklamak çabasıyla nasıl kendi kendisiyle mücadele ettiğinin farkındaydım. Yüzü gitgide sararıyordu. Dişleriyle alt dudağını kıstırdı. En çok da kalbinin duyulacak derecede hızlı hızlı atışı tuhafıma gidiyordu. Anevrizmadaki gibi sesini iki üç adım öteden duymak mümkündü. Yine boşanıvereceğini sandım ama, kendini tuttu.

— Nerede o duvar?

— Hangi duvar?

— Dibinde öldüğü duvar?

— Gösteririm. Sokağa çıkınca gösteririm. Şey, adın ne senin?

— Ne olacak?

— Ne olacak da ne demek?

— Hiç... Hiçbir şey... Adım falan yok benim.

Kesik kesik, öfkeli gibi konuşuyordu. Gitmeye davrandı ama bırakmadım.

— Dur bakalım, ne tuhaf çocuksun. Ben senin iyiliğini istiyorum kızım. Dün merdivende ağlarken yüreğimi parçaladın. Deden ölürken yanındaydım, Altıncı Sokak'tan söz etti. O an herhalde hatırında sen vardın. Seni bana emanet ediyor gibiydi. Hep rüyama giriyor. Kitaplarını sakladım, ama sen pek vahşisin. Yoksa benden korkuyor musun? Galiba fakir ve öksüzsün, belki de el evindesin, değil mi?

Bütün gücümle güvenini kazanmaya çalışıyordum. Bu çocuğun beni nasıl olup da bu kadar kendine çektiğini anlayamıyordum. İçimdeki duygu sadece acıma değildi. Belki havanın esrarlı oluşu, belki de Smith'in üzerimde bıraktığı etki ya da içinde bulunduğum garip ruh hali yüzünden beni bu kıza iten güce kapılmaktan kendimi alamıyordum. Sözlerim ona dokunmuş olmalıydı, yüzüme tuhaf tuhaf ama, bu sefer sert değil de, uzun, yumuşak bir bakışla baktı. Sonra tekrar düşünceye dalmış gibi başını öne eğdi.

Ansızın, duyulur duyulmaz bir sesle:

— Yelena, diye fısıldadı.

— Adın Yelena mı?

— Evet.

— Peki. Bundan sonra gelecek misin, Yelena?

— Hayır. Bilmem. Gelirim.

Düşünüyor, kendi kendisiyle mücadele ediyor gibiydi. O anda dışarıdan duvar saatinin çaldığı duyuldu. Titredi, bana tarifsiz bir acıyla baktı:

— Saat kaç? diye sordu.

— On buçuk galiba.

Korkudan bir çığlık atarak:

— Aman Tanrım! dedi ve koşmaya başladı.

Girişte onu yakaladım.

— Dur, seni bırakmam böyle. Neden korkuyorsun? Geç mi kaldın?

— Evet, habersiz çıkmıştım, bırakın da gideyim. Döver şimdi beni.

Son sözleri besbelli ağzından kaçırmıştı. Ellerimden kurtulmaya çabalıyordu.

— Dur, debelenme. Ben de Vasilyevski-Ostrov'a, On Üçüncü Sokak'a gideceğim. Ben de geç kaldım; seni arabayla götürürüm. Gelirsin, değil mi? Yaya yürümektense...

Yelena büsbütün ürktü:

— Olmaz, gelemezsiniz benimle, olmaz!

Evine gitmem ihtimali bile onu allak bullak etmişti.

— Kızım, sana On Üçüncü Sokak'ta işim var, diyorum. Seninle beraber gelmeyeceğim, korkma! Arabayla daha çabuk gidersin, hadi.

Koşa koşa aşağı indik. İlk karşılaştığımız, hem de pek berbat bir arabaya atladık. Yelena'nın benimle arabaya binmeye razı oluşu, telaşının derecesini gösteriyordu. İşin garibi, ona soru sormaya cesaret edemiyordum. Bir aralık

evde kimden bu kadar korktuğunu sormaya kalkışınca, ellerini sallayarak arabadan atlamak istedi. “Pek esrarlı çocuk!” diye düşündüm.

Arabada iğreti oturuyordu. Her sarsılışta tutunmak için kirli, ufak, çatlak içindeki sol eliyle paltomu yakalıyordu. Öbür eliyle de kitaplarını sımsıkı tutuyordu. Halinden, bu kitapların onun için pek değerli olduğu anlaşılıyordu.

Eteğini dizlerinin üzerine çekerken açılan bacağını görünce şaşırdım. Kızın ayağında çorap yoktu, yırtık kunduralarını öylece giymişti. Hiçbir şey sormamaya karar verdiğim halde, dayanamadım:

— Çorabın yok mu senin? Böyle rutubetli, soğuk havada çorapsız gezilir mi?

— Yok çorabım.

— Amma iş! Herhalde birinin yanındasın? Sokağa çıkarken çorap istemedin mi?

— Ben hayatımdan memnunum.

— Ama hastalanıp ölürsün.

— Ölürsem öleyim.

Cevap vermek istemediği, sorularıma kızdığı belliydi. İhtiyarın duvarın yanında öldüğü evi göstererek:

— İşte burada öldü, dedim.

Yelena o yana baktı, sonra bana dönerek yalvaran bir sesle:

— Ne olur benimle gelmeyin, dedi. Ben size gelirim, mutlaka gelirim! Vakit bulur bulmaz gelirim.

— Peki yavrum, sana gelmeyeceğimi söylemiştim. Niçin bu kadar korkuyorsun? Pek mutsuzsun galiba? Seni böyle görmek...

Sesi hırçınlaşarak:

— Kimseden korktuğum yok benim! dedi.

— Ama demin, “Beni dövecek,” diyordun?

— Varsın dövsün!

Gözleri parladı:

— Dövsün, dövsün! diye alaycılıkla tekrarlıyor, yukarı kalkan üst dudağı titriyordu.

Sonunda Vasilyevski’ye geldik. Yelena, arabacıyı Altıncı Sokak’ın başında durdurarak atladı, çevresine kuşkuyla baktı.

— Gidin buradan. Size geleceğim, geleceğim!

Derin bir üzüntüyle bunları tekrarlayarak peşinden gelmemem için yalvarıyordu.

— Hadi çabuk gidin, çabuk!

Dediğini yaptım. Ama rıhtımda birkaç adım ilerledikten sonra arabayı savdım, tekrar Altıncı Sokak’a dönüp koşa koşa sokağın karşı tarafına geçtim. Yelena çok hızlı yürüdüğü halde henüz pek uzaklaşmamıştı, ikide bir arkasına bakıyordu. Kendisini izleyip izlemediğimi iyice anlamak için bir aralık durdu. Fakat beni ilk evin kapısına sindiğim için fark edemedi. Yoluna devam etti, ben de hep karşı yandan peşindeydim.

Büyük bir merak içindeydim. Evine giremesem bile, hiç olmazsa gittiği yeri öğrenmek istiyordum. Tuhaf bir duygunun etkisi altındaydım. Azorka öldüğü zaman, dedesinin hali de bende aynı etkiyi yapmıştı.

IV

Mahy Caddesi’ne kadar yürüdük. Yelena neredeyse koşuyordu, sonunda bir dükkâna girdi. Onu beklemek için durdum. “Dükkânda oturacak değil ya,” diye düşünüyordum.

Gerçekten az sonra çıktı, kitaplarını orada bırakmıştı. Kitapların yerine elinde toprak bir kâse vardı. Birkaç adım yürüdükten sonra gösterişsiz bir evin avlusuna girdi. Ev ufak olduğu halde kâgir, iki katlı, kirli sarı boyalı eski bir yapıydı. Alt kattaki üç pencereden birinde küçük kırmızı bir tabut görünüyor, bu pencere pek tanınmamış bir tabutçuya vitrin görevi yapıyordu. Üst katın kare biçimi pencereleri çok ufaktı, camları donuk, yeşilimtırak renkte ve çatlaktı, içeriden pembe patiska perdeler görünüyordu. O yana geçip kapısında “Bayan Bubnova’nın Evi” yazılı demir levhayı okudum.

Yazıyı söktüğüm anda Bubnova’nın avlusundan tiz bir kadın çığlığı, arkasından bir yığın küfür duyuldu. Kapıdan avluya baktım: Evin kapısının önünde, alt basamakta şişman bir kadın duruyordu. Şehirli kılığındaydı, başında tepelik, omuzlarında yeşil bir atkı vardı. Yüzü iğrenç şekilde mora çalan bir kırmızılıktaydı; ufak, şişkin, kanlanmış gözleri öfke saçıyordu. Henüz öğlen olmadığı halde çakırkeyif oluşu dikkati çekiyordu. Karşısında, elindeki kâseyle taş kesilmiş duran zavallı Yelena’ya haykırıyordu. Merdivenden, mor suratlı karının arkasından, yarı çıplak, boyalı, düzgünlü bir yaratık bakıyordu. Az sonra bodrum katına inen merdivenin kapısı açıldı. Besbelli haykırmayı duyan orta yaşlı fakir kılıklı, kendi halinde, sevimli bir kadın basamakta göründü. Aralanmış kapıdan alt katın öbür kiracıları, çok ihtiyar bir adamla bir genç kız bakıyordu. Görünüşe göre, evin kapıcısı olan iri yarı, güçlü kuvvetli bir herif, avlunun ortasında, süpürgenin uzun sapına dayanmış, sahneyi kayıtsızlıkla seyrediyordu.

Karı noktasına virgülüne aldırmadan tiz bir sesle tıkana tıkana küfrü basıyordu:

— Ah seni melun, sülük, bitin piçi! Sana baktığım için böyle mi karşılık veriyorsun, uyuz! Turşu almaya gönderdik, fırsatı ganimet bildi. Zaten gönderirken tüyeceğin içime doğmuştu. Daha dün akşam saçlarını yoldum, bugün yine kaçtı. Nerelere gidiyorsun, orospu, nerelere? Kime gidiyorsun

melun kâfir, patlak gözlü engerek, kime gidiyorsun? Söyle, yoksa şuracıkta boğarım seni bataklık leşi!

Kudurgan karı kızcağızın üstüne saldıracak oldu, ama merdivenin başından bakan alt kat kiracısını görünce birden durdu. Sonra kadına dönerek eskisinden daha cırlak bir sesle, kollarını sallayarak, ötekini, zavallı kurbanının işlediği müthiş suça tanık tutmak ister gibi haykırmaya başladı.

— Anası geberdikten sonra dünyada sipsivri kaldı komşucuğum. Fakirliğinizi, karnınızı doyuramadığınızı bildiğim için, Aziz Nikola'nın ruhuna bir sevap işleyeyim, dedim. Alayım öksüzü yanıma... Hay almaz olaydım keşke! İki ayda kanımı kuruttu, etimi yiyip bitirdi. Sülük! Çıngıraklı yılan! İnatçı iblis! Öldürsen de, taşa da çarpsan susar, dilini yutmuş gibi susar. Yüreğimin yağını eritiyor susmasıyla. Kendini ne sanıyorsun dümbelek, suratsız maymun? Ben olmasam açlıktan sokaklarda geberir giderdin. Ayaklarımı yıkadığım suyu iç canavar, kara maşa! Geberirdin bensiz!

Kudurgan cadının zehrini dökmesini saygıyla dinleyen kadın:

— Niye bu kadar kendinizi üzüyorsunuz, Anna Trifonovna, yine ne yaptı? diye sordu.

— Daha ne yapacak anacığım, daha ne yapacak! Bana karşı gelmesini çekemiyorum! Kafasına göre hareket ettikten sonra, yerin dibine batsın. Ne emrettimse, kötü de olsa yapılmalı. Ben böyleyim! Bu kaltak beni mezara götürecek. Bakkala hıyar turşusu almaya gönderdim, üç saat sonra geldi. Ama gönderirken içime doğmuştu; kim bilir yine kimlere, nerelere gitti, diye düşünmüştüm. Ben bakmadım mı ona dostlar! Kaltak anasının on dört ruble borcunu bağışladım, cenaze masrafını üzerime aldım, domuz piçini bağrıma bastım. Sen hepsini biliyorsun komşucuğum, hepsini biliyorsun! Bunlardan sonra üzerinde hakkım olmasın mı? Minnet duyacak yerde, bana nispet yapıyor! Tek eksiklik çekmesin diye mendebura muslin roblar, Gostini'den[31] bir çift iskarpin aldım, prensesler gibi süsledim. Haline baktıkça koltuklarım kabarıyordu. İki günde elbiseyi paralayıp didik didik etmesin mi, komşucuğum! İşte şimdi böyle geziyor! Hem düşünün dostlar, mahsus parçaladı. Yalanım yok, gözetledim de gördüm. Hani, "Muslin roblarınıza tenezzül etmem, partal gezmek isterim!" gibilerden. Ama ben de

öfkemi çıkardım. Bir dayak attım ve sonra para verip doktor çağırdım. Oysa tahtakurusu gibi ezseydim menhusu topu topu bir hafta sütten olurdum.[32] Değerin bu kadar, anladın mı! Ceza olsun diye tahta sildirdim, inanır mısınız, sildi kaltak, hem de yerleri gıcır gıcır etti. Beni kızdırmak için sildi! Kendi kendime, “Kaçar artık,” dedim, “durmaz bende!” Dediğim gibi, dün kaçtı. Kendiniz duydunuz ya dostlar, döve döve elceğizlerim şişti! Çoraplarını, kunduralarını sakladım, yalınayak gidemez ya, dedim. Oysa bugün de kaçtı. Neredeydin söylesene! Kime fitledin beni, uğursuz dölü! Söyle, çabuk söyle çingene, apukurya maskarası, söyle!

Kendinden geçmiş halde, korkudan çılgına dönen Yelena’ya çullandı, saçlarına yapışarak yere devirdi. Turşu kabı bir yana fırlayıp parçalandı sarhoş acuze büsbütün kudurdu. Kızın yüzünü, kafasını yumrukluyor, fakat Yelena bütün bunlara rağmen ses çıkarmıyordu. Kızgınlığımdan ihtiyatı elden bırakarak avluya daldım, sarhoş karıya doğru atıldım. Kolundan yakalayıp:

— Ne yapıyorsunuz? Zavallı bir öksüz bu kadar hırpalanır mı? diye bağırdım.

Cadı, Yelena’yı bırakarak ellerini kalçalarına dayadı, tiz bir sesle bana bağırmaya başladı:

— Bu da nesi? Kim oluyorsun sen? Evimde ne işin var?

— Merhametsiz kadın, çocuğa bu kadar eziyet edilir mi? Senin değil ya, zavallı bir öksüz olduğunu kendin söyledin.

Cadı:

— Aman Tanrım, bu da nereden başıma musallat oldu! diye haykırmaya devam etti. Beraber mi geldiniz yoksa? Şimdi komisere gideyim de görürsün! Andron Timofeyiç karakolda bana kibar hanımefendiler gibi saygı gösteriyor. Yoksa sana mı gidip geliyor bu yezit? Kimin nesisin, ne hakla el âlemin evinde çıngar çıkarmaya kalkışıyorsun? İmdaat!

Yumruklarını sıkarak üzerime yürüdü. O anda, birden insan sesine benzemeyen bir haykırış duyuldu. O yana baktım, hareketsiz duran Yelena, birden korkunç, tabii olmayan bir çığlıkla kendini yere attı ve çırpınmaya

başladı. Yüzü çarpılmıştı, sara nöbeti geçiriyordu. Saçı başı dağınık, boyalı bir kızla alt kattaki kadın koşarak çocuğu kaldırdılar, yukarıya götürdüler.

Azılı karı, arkasından:

— Tez geber melun! diye haykırıyordu. Bir ayda üçüncü bayılması bu.

Sonra tekrar bana saldırdı:

— Defol buradan madrabaz! Ulan kapıcı, ne duruyorsun? Aylığını bedavaya mı alıyorsun, be herif!

Kapıcı, laf olsun diye, kalın bir sesle tembel tembel:

— Hadi bas bakalım, yürü! diye geveledi. Ensene iki şaplak indireyim diye mi bekliyorsun? İki kişi kavga ederken üçüncüsü burnunu sokmaz. Bas!

Davranışımın faydasızlığını görerek çaresizlik içinde avludan çıktım. Ama öfkemi bir türlü yenemiyordum. Yaya kaldırımında kapının karşısında durarak içeriye bakmaya devam ettim. Ben avludan çıkarken cadı karı yukarıya koştu, işini bitiren kapıcı da ortadan kayboldu. Bir dakika sonra Yelena'yı yukarıya çıkarmaya yardım eden kadın göründü. Acele acele kendi katına iniyordu. Beni görünce durdu, merakla süzdü. Sevimli, sakin yüzünden cesaret aldım. Tekrar avluya girerek ona yaklaştım:

— Size bir şey sormak istiyorum, dedim. Küçük kızın buradaki durumu nedir, bu iğrenç karı ne yapıyor ona? Bunu boş bir merak yüzünden sorduğumu sanmayın. Küçük kızla daha önce karşılaştım, bu sebeple onunla ilgileniyorum.

Kadın istemeyerek:

— İlgileniyorsanız ya yanınıza alın ya da bir yer bulun da buradan kurtulsun, dedi ve gitmeye davrandı.

— Bana yol göstermezseniz elimden ne gelir? Size dedim ya, hiçbir şeyden haberim yok benim. Bu kadın herhalde ev sahibi Bubnova olacak?

— Ta kendisi.

— Peki kızcağız nasıl düştü eline? Annesi burada mı öldü?

— Nasıl düştüyse düştü. Üstünüze vazife mi?

Kadın yine gitmeye hazırlandı.

— Çok rica ederim, merak içindeyim. Belki elimden gelir de kızcağız için bir şeyler yaparım. Kimin nesi oluyor? Annesi kimdi? Beni aydınlatamaz mısınız?

— Yabancıydı galiba, dışarıdan gelmişler. Alt katta bizimle otururlardı. Kadın hastaydı, veremden öldü.

— Bodrum köşesinde oturduğuna göre, pek fakirmişler.

— Ah ah, pek fakirdi! Yürekler acısıydı. Hoş biz de neyiz ki, yarı aç yarı tok yaşıyoruz. Yanımızda otururken bize bile beş ayda altı ruble borçlandı. Biz kaldırdık, tabutunu kocam yaptı.

— Ama Bubnova, cenazeyi ben kaldırdım diyordu?

— Öyle... kaldırdı!.

— Adı neydi o kadının?

— Beceremem bey, çetrefil bir ad. Almanca besbelli.

— Smith olmasın?

— Yo, başka bir şey. Anna Trifonovna, öksüzü yanına aldı, evlatlık sözde. Ama iyi etmiyor...

— Onu almakta herhalde bir maksadı vardır, değil mi?

Kadın, “söylemeli mi, söylememeli mi?” gibilerden düşünceli bir tavırla:

— Kötülük ediyor, dedi. Hoş bize ne, biz eliz...

Birden arkamızda bir erkek sesi duyuldu:

— Sen de çeneni tutsan fena olmaz!

Konuşan yaşlıca, sabahlığının üzerine kaftan giymiş, usta, esnaf kılıklı bir adamdı. Bana yan yan baktı:

— Size söylenecek sözü yok onun beyim, dedi. Bu işler bizi ilgilendirmez. (Kadına döndü.) Hadi içeri! Hoşça kalın beyim. Biz tabutçuyuz, işimizle ilgili bir ihtiyacınız olursa memnuniyetle... Onun dışında görüşemeyiz...

Evden düşünceli, derin bir heyecan içinde ayrıldım. Elimden bir şey gelmiyordu; öte yandan çocuğu göz göre göre bu halde bırakmaya da gönlüm razı olmuyordu. Özellikle tabutçunun karısının bazı sözleri midemi bulandırdı. Bu işte bir tuhaflık olduğuna inandım.

Başım önümde, düşünceye dalmış yürürken kısık bir sesin beni soyadımla çağırdığını duydum. Başımı kaldırdım. Karşımda sallana sallana, çakırkeyif biri duruyordu. Üstü başı oldukça temizdi, yalnız paltosuyla kasketi hayli yağlanmış, hırpalanmıştı. Tanıdığım bir yüzdü bu, hatırlamaya çalıştım.

Adam göz kırparak alayla gülümsedi:

— Tanımadın mı?

V

— Oo, sen misin Masloboyev! Bu ne rastlantı böyle!

Eski lise arkadaşımı tanımıştım.

— Ya, altı yıldır karşılaşmadık. Daha doğrusu, karşılaştık ama ekselans bizi görmek tenezzülünde bulunmadı. Generalsiniz, değil mi efendim, yani edebiyat generallerinden!

Bunu söylerken alaylı alaylı gülümsüyordu.

— Yoo, öyle değil Masloboyev. Bir kere edebiyat generalleri dış görünüş bakımından bile benden farklıdır, ikincisi sana gerçekten bir iki kere sokakta rastladım ama, müsaadenle kaçan sendin. Benden kaçan adamın yanına nasıl sokulurum? Hem ne düşündüğümü biliyor musun? Şu dakikada kafan biraz dumanlı olmasa yine seslenmezdin bana öyle değil mi? Neyse merhaba! Seni gördüğüme cidden çok sevindim.

— Sahi mi? Şey... benim... şu uygunsuz halimden utanmıyor musun? Neyse, bunun sözünü etmeye değmez. Esas mesele de bu değil. Senin ne hoş çocuk olduğunu hiç unutmadım Vanya. Bir kere benim yüzümden nasıl dayak yediğini hatırlar mısın? Sustun, beni ele vermedin. Ben de teşekkür edecek yerde, bir hafta seninle eğlenmiştim. Melek ruhlusun! Merhaba canım, merhaba! (Öpüştük.) Yıllardır tek başıma günümü gün etmeye bakarak yuvarlanıp gidiyorum ama yine de iyi günlerimi unutamadım. Unutulmuyor! Ee, sen ne âlemdesin bakalım?

— Ne olsun, ben de tek başıma sürüklenip duruyorum.

Şarabın verdiği duygulanmayla bana uzun uzun baktı. Aslında babacan, iyi yürekli bir adamdı. Sonunda, sesinde bir trajedi havasıyla:

— Yoo Vanya, sen benim gibi değilsin, dedi. Okudum; okudum Vanya, okudum! Bana bak, gel seninle azıcık hoş beş edelim. Acele işin var mı?

— Var. Hem sana açıkça söyleyeyim bir meseleye fena halde canım sıkıldı. Bak ne yapalım: Evin nerede?

— Söyleyeyim ama, işimize yaramaz bu. Ben daha iyisini buldum.

— Neymiş o?

— Bak!

Masloboyev bana durduğumuz yerin on adım ötesindeki bir tabelayı gösterdi:

— Bak, pastane ve lokanta, daha doğrusu sadece lokanta ama, iyi yerdir. Çok temiz. Hele votkasına diyecek yok. Ta Kiev'den gelen müşterileri var. Kaç kere içtim, denedim. Zaten bana kötü bir şey çıkarmak hadlerine mi düşmüş! Filip Filipiç'i tanırlar. Filip Filipiç'i, beni yani! Ne oldu? Niye yüzünü buruşturuyorsun öyle? Dur, sözümü kesme. Şimdi on biri çeyrek geçiyor, saate bakmıştım. Seni tam on bir buçuğu beş gece salıvereceğim. Bu arada birkaç kadehçik patlatırız. Eski dosta yirmi dakikayı çok görmezsin herhalde? Kabul mü?

— Yirmi dakikaysa olur, çünkü inan canım, işim...

— Olur, olur. Yalnız önce sana şunu söyleyeyim: Suratını beğenmiyorum. Biri canını mı sıktı yoksa? Öyle mi?

— Evet.

— Gördün mü, nasıl hemen anladım. Ben şimdi yüz çizgilerini okuma merakına düştüm birader, bu da bir iş ya! Hadi gidelim de iki çift laf edelim. Yirmi dakikaya neler sığdırmam ben! Bir semaver kuruturum, arkasından kayın, yabankerevizi, turunç, parfait amour likörlerinden birer kadeh yuvarlarım, belki başka şeyler de icat ederim. İçiyorum azizim! Bir bayram günleri, bir de kiliseye gittiğim zamanlar ayığım. Sen istemezsen içmezsin. Yanımda bulunman bana yeter. Ama içersen asaletini ispat etmiş olursun. Hadi gidelim. Biraz çene çalarız, sonra yine birbirimizi on yıl görmeyiz. Zaten ben senin dengin değilim Vanya, dengin değilim!

— Gevezeliği bırak da çabuk gidelim. Yirmi dakika beraberiz, sonra bana izin.

Lokanta ikinci kattaydı. Yukarıya dönemeçli bir tahta merdivenden çıkılıyordu. Merdivende iri kıyım iki adamla karşılaştık. Bizi görünce sallanarak çekildiler, yol verdiler.

Biri henüz çok genç, sakalsız, bıyıkları yeni terlemiş, yüz ifadesi son derece ahmakça bir delikanlıydı. Pek şık, ama o nispette rüküş giyinmişti: Elbisesi başkasınınmış gibi üstünde iğreti görünüyordu. Parmaklarındaki yüzüklerle kravat iğnesinin pahalı şeyler olduğu belliydi. Alnında horoz ibiği gibi kabarmış saçlarının görünüşü de pek anlamsızdı. Durmadan sırıtıyor, yavaştan, tıslar gibi gülüyordu. Arkadaşı ellilik, koca göbekli bir adamdı. Babayani giyinmişti, onun da kravatında iri taşlı bir iğne vardı. Saçları dökülmüştü, başı dazlaktı, sarkık derili, çiçekbozuğu sarhoş yüzünde bir düğmeyi andıran küçücük burnuna gözlük oturtulmuştu. Hırçın, şehvetli bir yüzü vardı. Yağ tabakası içinde birer noktacık kadar kalmış haşin, çirkin gözleri şüpheyle bakıyordu. Anladığıma göre, ikisi de Masloboyev'i tanıyordu. Ama şişko karşılaşır karşılaşmaz suratını ekşitti. Delikanlı yılışık yılışık sırıttı, hatta kasketini –şapka değil, kasket giyiyordu– bile çıkardı...

— Özür dilerim Filip Filipiç; diye mırıldandı.

— Hayrola?

— Kusurumuz var... biraz şey olduk... (Yakasına bir fiske vurdu.[33]) Mitroşka da burada... Namussuzun biri o Filip Filipiç.

— Ne demek istiyorsun?

— Öyle ya... (Başıyla arkadaşını gösterdi.) Mitroşka'nın yüzünden geçen hafta adı gerekmeyen bir yerde bunun suratına yoğurt çalmışlar. Hi, hi, hi...

Arkadaşı öfkeyle dirsek vurdu.

— Bizimle Düso'da[34] beş altı şişecik içemez misiniz Filip Filipiç?

— Yok anam babam, şimdilik olmaz, işim var.

— Benim de sizden bir dileğim vardı...

Arkadaşı onu bir daha dirsekledi:

— Sonra, sonra!

Masloboyev'de onların yüzüne bakmak istemiyormuş gibi bir hal vardı. Ama bir duvardan öbürüne uzanan ve çeşitli mezelerle börekler, renk renk

içki şişeleriyle donatılmış tezgâhın bulunduğu ilk salona girdiğimiz zaman, Masloboyev beni bir yana çekip:

— Delikanlı, ölen meşhur zahireci Sizobrühov'un oğludur, dedi. Babasından kalan yarım milyonu yiyip tüketmeye çalışıyor. Paris'e gitmiş, orada yediği paranın haddi hesabı yok, belki hepsini üfürmüştür. Ama bu sefer de amcasından bir mirasa konmuş. Paris'ten döndükten sonra, geriye kalanın dibine darı ekmeye uğraşıyor. Bir yıl sonra avuç açıp dilenecek, farkında değil. Kaz kafalı herif, hep birinci sınıf lokantalarda, bodrum meyhanelerinde, aktrislerle; geçenlerde dilekçe vermiş, süvari askeri olmak istiyormuş. Yaşlı olanın adı Arhipov, o da tüccar mı, bir yerde kâhya mı ne. Bir aralık çiftçilikle uğraşmış düzenbazın biri, şimdilik Sizobrühov'a arkadaşlık ediyor; hem Yahuda, hem Falstaff'tır. İki kere iflas etmiş, iğrenç derecede şehvet düşkünü bir adam, kendine göre birtakım sapıklıkları var. Böyle bir işten dolayı ceza mahkemesine düştüğünü duydum, ama sonunda paçayı kurtarmış... Onu burada gördüğüme bir bakımdan memnunum. Bekliyordum zaten... Arhipov, Sizobrühov'u yoluyor tabii, birtakım gizli köşe bucakların ustası olduğu için, böyle toy delikanlılar onu el üstünde tutar. Çoktandır diş biliyordum bu herife. Mitroşka da onlardan aşağı kalmaz, hani şu pencerenin önünde duran çingene suratlı delikanlı, sırtında şatafatlı bir hırka var. At cambazıdır, buranın bütün süvarileri tanır onu. Onun gibi hilebaz herif ömrümde görmedim. Gözünün önünde kalp parayı basar, sen de bunu bile bile alır bozarsın. Sırtındaki hırka kadife ama, köylü kılığı... Tıpkı Slav milliyetçilerine benziyor![35] Yakışıyor da kerataya. Bir de ona şöyle muhteşem bir frak filan giydir, İngiliz Kulübü'ne ünlü Kont Barabanov diye takdim et, oradakilere bir iki saat içinde kontluğunu kabul ettirmezse adımı inkâr ederim. Whist oynar, kontlar gibi laf eder, kafeslemediği insan bırakmaz. Sonu kötü bu herifin. Şişkoyla kanlı bıçaklı. Bu aralık işleri iyi gitmiyor, üstelik şişko, Mitroşka'nın yolduğu Sizobrühov'u elinden aldı. Şimdi burada karşılaşmalarında mutlaka bir iş var. Hatta ne olduğunu da tahmin ediyorum. Bana, Arhipov'la Sizobrühov'un buraya gelip bu civarda bulanık bir iş peşinde dolaştıklarını ihbar eden Mitroşka'dan başkası değil. Ben de Mitroşka'nın Arhipov'a karşı kininden faydalanmak istiyorum; benim de kendime göre hesaplarım var. Zaten buraya aşağı yukarı bu yüzden geldim ama, Mitroşka'ya belli etmek istemiyorum. Sen de pek bakma ona. Buradan çıkarken nasıl olsa o yanımıza gelip ağzından baklayı çıkarır. Hadi öbür odaya geçelim Vanya.

Garsona dönerek:

— Ne istediğimi biliyorsun, değil mi Stepan? dedi.

— Evet efendim.

— Uygun olsun ha!

— Baş üstüne efendim.

— Hadi bakalım. Otur Vanya. Bana neden öyle bakıyorsun? Gözlerini benden ayırmadığının farkındayım. Şaşıyor musun? Şaşma, insanın başına neler gelmez. Rüyasında görmediği şeyler. Nerede... nerede o seninle Cornelius Nepos'u ezberlediğimiz günler. Yalnız bir şeye inan Vanya. Masloboyev yolunu sapıttı ama, içi gene eskisi gibi, değişen sadece halleri! Yüzüm kara da olsa herkesinkinden daha kara değil. Doktor olacaktım, edebiyat öğretmenliğine hazırlandım, hatta Gogol konusunda bir makale de yazdım. Altın arayıcılığına kalkıştım, evlenmek istedim, dört başı mamur mutluluğu kim istemez! O da razı oldu, oysa evim tamtakırdı. Düğünün şerefine birinden sağlam bir çift kundura ödünç almak üzereydim. Çünkü bir buçuk yıldır delik deşik bir pabuçla geziyordum. Sonunda evlenemedim. O bir öğretmene vardı, ben de bir büroya, hani öyle ahım şahım bir ticari kuruma falan değil, ufak yazıhanenin birine kâtip girdim. Bu sefer işin şekli değişti. Yıllar geçti, memuriyetten ayrıldım ama, rahat rahat para kazanıyorum. Hem rüşvet yiyor hem hak yolundan ayrılmıyorum. Kuzulara karşı kurt, kurtlara karşı kuzuyum. Kendime göre ilkelerim var: Bir kişinin orduyla baş edemeyeceğini bilir, işimi ona göre tutarım. İşlerimin çoğu da özel, gizli şeyler... anlıyor musun?

— Dedektif misin yoksa?

— Tam öyle değilim ama bazen resmi işlerle de uğraştığım olur, bazen gönüllü olarak çalışırım. Bir de votka içerim, Vanya. Ama ne kadar içsem aklım meyhanede değildir; bu yüzden de yarınımı biliyorum. Zamanım geçti. Arabı istediğin kadar yusan da ak olur mu? Yalnız şunu söyleyeceğim: İçimdeki insan taraf körlenmiş olsaydı bugün karşına çıkmazdım Vanya. Doğru söyledin demin. Sana daha önceden de rastladım, birkaç kere konuşmak istedim ama, cesaret edemedim, geriye attım hep. Denk değiliz. Şimdi de sarhoş olduğum için yaklaştım, dediğin doğru Vanya. Ama bırakalım bu saçmalıkları. En iyisi senden söz açalım. Okudum

hayatım, okudum, ben de okudum. Senin ilk ürününden söz ediyorum. Okuyunca az kala adam oluyordum. Az kala. Sonra düşündüm taşındım, namussuz kalmayı tercih ettim. Böyle işte...

Masloboyev uzun uzun konuştu durdu. Gitgide mahmurlaşıyor, gözleri hüzünlü bir ifade alıyordu. Öteden beri hoş, ama içinden pazarlıklı bir çocuktu. Zeki sayılmazdı, daha çok uyanık, kurnaz, girişken ve okul sıralarında bile tezvirciydi. Kötü kalpli olmadığı halde harcanmış bir adamdı. Ruslarda böylelerine sık sık rastlanır. Çoğu yetenekli, dirayetli ama, içleri karmakarışık insanlardır. Belirli noktalarda kendilerini zaafa kaptırır, bile bile, şuurlu olarak, vicdanlarına aykırı hareket edebilirler; sonunda mahvolurlar, üstelik bunun böyle olacağını önceden de bilirler. İşte Masloboyev şarap içinde boğuluyordu.

— Bir de şunu söyleyeyim azizim, diye devam etti. Birden parladığını işittim, eserlerin hakkında pek çok eleştiri okudum. Yemin ederim okudum, beni okumaz sanma! Sonra bir gün seni eski kundurayla, çamurlu havada lastiksiz, buruşuk bir şapkayla gezerken görünce, durumu anladım. Dergilerde falan mı çalışıyorsun?

— Evet Masloboyev.

— Yani yük beygiri oldun?

— Onun gibi bir şey.

— Böyle olunca içmek en iyisi birader! Kafayı çekip divanıma uzandım mı dünyalar benim oluyor. Yaylı bir divanım var, görmelisin! Hayalimde kendimi Homeros, Dante, Fredrik Barbarossa olarak canlandırıyorum. Keyif benim değil mi, dilediğim gibi hayal kurarım. Ama sen kuramazsın, çünkü her şeyden önce kendi kendine bir şeyler olmak istersin. Sonra bütün arzular sana yasaktır, yük beygirisin çünkü. Bende hayal, sende gerçek. Beni dinle Vanya. Açıkça, kardeşçe konuşuyorum. Kabul etmezsen bana on yılda unutamayacağım bir hakaret etmiş olursun! Paraya ihtiyacın var mı? Param var. Suratını ekşitme. Parayı al, seni çalıştıranlarla kes hesabını. Boyunduruğu atar atmaz sana bir yıllık geçimini sağlayacak büyük bir esere başla. Ne dersin?

— Kardeşçe teklifini takdir ediyorum, Masloboyev, ama şimdilik cevap veremeyeceğim. Sebebini anlatmak uzun sürer. Bazı engeller var. Yine de

ileride, sana her şeyi kardeşçe anlatacağıma söz veriyorum. Teklifine teşekkürler. Sana bir gün gelirim. Hem bundan sonra sık sık gelirim. Şimdi aklımı neye taktığımı da anlatacağım. Benimle bu kadar açık konuştuğuna göre ben de sana akıl danışayım. Zaten bu işlerin erbabısın galiba.

Smith'le torununun hikâyesini pastanedeki olaydan başlayarak anlattım. İşin tuhafı, anlatırken Masloboyev'in gözlerinde bu hikâyeyle ilgili bazı şeyler bildiğini sezer gibi oldum. Bunu da ona sordum.

— Yok, tanımıyorum onu, dedi. Yine de konunun büsbütün yabancısı değilim. Geçenlerde bir ihtiyarın pastanede öldüğünü duydum. Yalnız Madam Bubnova hakkında gerçekten bazı şeyler biliyorum. Bu bayandan iki ay önce rüşvet almıştım. Je prends mon bien ou je le trouve[36] Moliere'le benzerliğimiz bu açıdan. Karıdan yüz rubleyi sızdırdım ama, daha o zaman, gelecek sefer bir beş yüzünü kesmeye karar vermiştim. Berbat karı! Hep kötü işler peşinde. Varsın dolabını döndürsün, ama bazen taşırıyor. Sakın beni Don Kişot sanma, rica ederim. Bu işten benim de çıkarım olur da ondan ilgileniyorum. Bunun için demin Sizobrühov'a rastlayınca sevindim doğrusu. Anlaşılan Sizobrühov'u buraya biri getirmiş, getiren de şişkodur. O herifin burnunu bu gibi işlere soktuğunu bildiğim için... Neyse, bir punduna getirip onu da enselerim. Küçük kızın hikâyesini anlattığına sevindim. Ondan da bir ipucu elde ettim. Dedim ya, herkesin girdisi çıktısıyla ilgiliyim. Öyle kimselerle tanışıyorum ki! Geçen gün bir prensin işine burnumu soktum. Bir iş ki aklın durur! O prensten umulmazdı doğrusu. İstersen sana kocalı bir kadının hikâyesini anlatayım. Sen bana gel de dinle kardeşim, bende öyle konular var ki, yazsan kimsecikler inanmaz...

Bir önseziyle sözünü keserek:

— Adı neydi o prensin? diye sordum.

— Neden sordun? Aman söyleyeyim: Valkovski.

— Pyotr mu?

— Ta kendisi. Tanır mısın?

— Eh, şöyle böyle.

Ayağa kalkarak:

— Sana bu adam hakkında bir şeyler öğrenmek için ara sıra uğrayacağım Masloboyev, dedim. Merak ettim doğrusu.

— Hayhay, eski dostum, istediğin zaman buyur. Masal anlatmasını bilirim ama, her şeyin bir ölçüsü var. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi? Yoksa kredimizi, itibarımızı –yani ticari itibarımızı– kaybederiz.

— Canım, imkân ölçüsünde.

Heyecanlanmıştım. Masloboyev farkına vardı. Ona:

— Peki, sana şimdi anlattığım mesele konusunda ne dersin? diye sordum, içinde işe yarar bir şey buldun mu?

— O mesele hakkında mı? Bir dakika bekle, gidip hesabı göreyim.

Büfeye doğruldu. Orada, rastlantıymış gibi kadife hırkalı, herkesin Mitroşka diye senli benli olduğu delikanlıyla karşılaştı. Hallerinden, birbirlerine pek yabancı olmadıkları anlaşılıyordu. Mitroşka görünüşte oldukça dikkati çeken bir gençti. Kolsuz hırkası, kırmızı ipekli mintanı, hatları keskin olduğu halde sevimli yüzüyle hem garip, hem ters olmayan bir etki bırakıyordu. Oldukça genç ve esmerdi, bakışları cesur, ışıl ışıldı. Hareketlerinde biraz vahşi bir kabadayılık vardı. Yine de o an, kendini tuttuğu, ağırbaşlı bir iş adamı tavrı takınmaya çalıştığı belli oluyordu.

Yanıma dönen Masloboyev:

— Bak Vanya dedi, bu akşamüstü, yediye doğru evime uğrarsan sana bir haber verebilirim belki. Tek başıma işe yaramam ben. Eskiden öyle değildim ama, şimdi ayyaşın biri oldum çıktım, işlerden de epey uzaklaştım. Yine de bu alanda pek usta birkaç ahbabım var. Onlarla görüşüp bazı bilgiler edinebilirim. Yapabileceğim bundan ibaret. Gerçi ayıkken kendim de çalışırım ama, yine ahbaplarımla işbirliği yaparak... Daha çok şunun bunun soruşturmalarını yaparım. Neyse, bu kadarı yeter, işte adresim: Şestilavoçnaya'da.[37] Miskinlik basmaya başladı. Bir tane daha parlatıp doğru eve. Biraz uzanırım. Gelirsen seni Aleksandra Semyonovna'yla tanıştırırım. Vakit bulursak şiirden filan söz açarız.

— Ya, o mesele?

— Eh, belki onun hakkında da konuşuruz.

— Gelirim herhalde, hatta mutlaka gelirim...

VI

Anna Andreyevna beni epeydir bekliyordu. Dün Nataşa'nın mektubu için söylediklerim onu iyice meraklandırmıştı. Beni çok daha erken, sabahtan, hiç olmazsa saat onda bekliyordu. Öğleden sonra ikiye doğru geldiğim zaman kadını dokuz doğurur buldum. Dünden beri içinde doğan yeni umutlardan, bir yandan rahatsızlandığı için somurtan, bir yandan da ona karşı eskisinden çok daha şefkatli davranmaya başlayan Nikolay Sergeyiç'ten söz açmak istiyordu. Anna Andreyevna beni soğuk, asık bir yüzle karşıladı. Dişleri arasından konuşuyor, en ufak bir ilgi göstermiyordu. Hani neredeyse "Niye geldin? Her gün kapımızı aşındırmaktan başka işin yok mu senin?" diyecek gibiydi. Aslında geç kaldığıma kızıyordu. Ama acele ettiğim için sözü hiç uzatmadan Nataşalardaki dünkü olayı anlattım. Baba Prens'in ziyaretiyle oğlu adına resmi evlenme teklifi haberini duyar duymaz, kadıncağızın iğreti soğukluğu o anda dağılıverdi. Sevincini tarif edecek söz bulamıyorum, şaşkınlıktan neredeyse kendinden geçmişti; haç çıkartıyor, ağlayıp ikonanın önünde diz çökerek yere kapanıyordu. Bir boynuma sarılıyor, bir Nikolay Sergeyiç'e koşup sevincini müjdelemek istiyordu.

— Ne diyorsun oğlum, onun bütün huzursuzluğu, uğradığı hakaretten doğuyordu. Altında eziliyordu. Nataşa'nın şerefinin kurtulduğunu duyunca o saat her şeyi unutur!

Güçlükle onu fikrinden vazgeçirdim. Temiz yürekli kadın yirmi beş yıllık ortak hayatlarına rağmen, kocasını hâlâ iyice tanımıyordu. Bir aralık benimle birlikte hemen Nataşa'ya gitmek istedi. Ona, Nikolay Sergeyiç'in bu davranışını hoş görmeyeceğini, bu yüzden bütün işi bozabileceğimizi açıkladım. Sonunda aklı başına geldi, niyetinden vazgeçti ama, beni de yanında yarım saat daha fazla alıkoydu. Hep o konuşuyor, "Ne yapayım, kime içimi dökeyim, böyle bir sevinci senden başka kiminle paylaşayım?" diye tekrarlayıp duruyordu. Sonunda Nataşa'nın da beni sabırsızlıkla beklediğini hatırlattım, böylece onu kandırarak izin istedim. İhtiyar kadın beni uğurlarken birkaç kere haç çıkararak kutsadı ve Nataşa'ya özel bir kutsama duası götürmemi sıkı sıkı tembih etti; Nataşa'da olağanüstü bir hal çıkmazsa o gece onlara ikinci defa gelmeyeceğimi kesin olarak söyleyince de ağlamaklı oldu. Nikolay Sergeyiç'i göremedim, geceyi uykusuz

geçirmiş, başının ağrısından, soğuk algınlığından şikâyet etmiş, odasında yatıyordu.

Nataşa da bütün sabah beni beklemişti. Onu her zamanki gibi kollarını kavuşturmuş düşünceli bir tavırla odada beş aşağı, beş yukarı gezinirken buldum. Şimdi bile onu her hatırlayışımda hep böyle kendi haline bırakılmış, kollarını göğsünde çaprazlamış, gözleri yerde, fakir odacığında bir duvardan öbürüne amaçsızca dolaşırken canlandırıyorum.

Dolaşmaya devam ederek, yavaşça, neden bu kadar geciktiğimi sordu. Serüvenimi kısaca anlattım ama, bana pek kulak vermiyordu. Canının sıkkın olduğu belliydi. “Yeni haber var mı?” diye sordum. “Yok,” diye cevap verdi, ama halinden bir şey olduğunu, anlatmak için beni beklediğini o saat sezdim; yalnız her zamanki gibi baştan söylemeyecek, gitmeme yakın boşalacaktı. Hep öyle yapardı. Buna alıştığım için bekliyordum.

Konuşmayı elbette bir gün önceki olaylarla açtık. Beni en çok hayrete düşüren, ihtiyar Prens hakkındaki fikirlerimizin tamamen birleşmesiydi: Nataşa da onu hiç beğenmiyor, hatta o gün, bir öncekinden daha çok soğumuş görünüyordu. Ziyaretini en ufak noktasına kadar hatırladıktan sonra birden:

— Dikkat ettim Vanya, dedi. Bir adam baştan hoşa gitmezse, genellikle sonradan beğenilir. Hiç değilse benim için hep böyle olmuştur.

— Dilerim öyle çıkar Nataşa. Ben de sana kesin fikrimi söyleyeyim: İnceden inceye ölçtüm biçtim, Prens’in Cizvitlik yapmış olsa bile, evlenmenize gerçekten, ciddi bir şekilde razı olduğuna kanaat getirdim.

Nataşa odanın ortasında durdu, bana sert sert baktı. Yüzü değişti, dudakları hafifçe titredi. Gurur, şüphe sezdiren bir tavırla:

— Böyle bir durumda, başka şekilde hareket edip... yalan söyleyebilir miydi? dedi.

Onun gibi düşündüğümü göstermek için acele ederek:

— Tabii canım, tabii, diye onayladım.

— Söyledikleri yalan değildi, bunun üzerinde durmak bile abes. Herhangi bir kurnazlık etmesini gerektirecek bir bahane bile yok hatta. Hem bu kadar

alaya almak için beni ne gözle görmesi gerek? İnsan birine bu derece hakaret edebilir mi?

— İmkânsız elbette!

Öte yandan kendi kendime, “Zavallı yavrum,” diyordum. “Odanı arşınlarken hep bunları düşünüyor, benden çok şüpheye düşüyorsun!”

— Bir an önce yolculuktan dönüp bize gelmesini öyle istiyorum ki! dedi. Gece oturmasına geleceğini söyledi, artık o zaman... Şey, böyle ansızın gittiğine göre önemli bir işi çıkmış olmalı, ne dersin Vanya? Bir şeyler duymadın mı?

— Yoo. Hep para peşinde. Duyduğuma göre burada, Petersburg’da, büyük bir ihaleye katılacakmış. İş dünyasıyla ilgilendiğimiz yok ki Nataşa.

— Doğru canım, anlamayız. Alyoşa dün bir mektuptan söz ediyordu.

— Bir haber olmalı. Alyoşa geldi mi?

— Geldi.

— Ne zaman?

— Tam on ikide. Geç kalkar o. Biraz oturdu. Katerina Fyodorovna’ya yolladım, başka türlü yapamazdım Vanya.

— E gitmek istemiyor muydu zaten?

— Yok, istiyordu tabii...

Nataşa bir şey daha söylemek istedi ama, sustu. Yüzüne bakarak bekliyordum. Sormak istedim ama, bazen sorudan hoşlanmadığını bildiğim için ses çıkarmadım. Sonra dudaklarını hafifçe büktü, yüzüme bakmaya çalışarak:

— Tuhaf çocuk, dedi.

— Neden? Aranızda bir şey mi geçti?

— Yoo. Hatta hoş bir hali vardı. Yalnız...

— Eh. O da kederlerinden, kuşkularından kurtuldu, dedim.

Nataşa, yüzüme dikkatle, içime sızmak istiyormuş gibi baktı. Belki, “Kederlenip kuşkulandığı yoktu ki zaten,” demek istedi ama, bende de aynı düşünceyi sezerek kırıldı.

Yine de arkasından hemen nazik, yumuşak bir tavır takındı. Bu sefer uysallığı üstündeydi. Bir saatten fazla yanında kaldım. Kaygılıydı. Prens onu ürkütüyordu. Bazı sorularından Alyoşa’nın babası üzerinde nasıl bir etki bıraktığını öğrenmek istediğini fark ettim. Nasıl duruyordu? Fazla sevinçli ya da alıngan görünmüyor muydu? Ya da çok mu bağışlayıcıydı? Aklına bir şeyler düşmüş müydü? Prens onu küçümsemiş olabilir miydi?.. Nataşa bunları düşündükçe yanakları alevlenmişti.

— Kötü bir adamın senin için ne düşündüğü bu kadar meraka değer mi? dedim. Ne isterse düşünsün!

— Niçin kötü olsun?

Nataşa kuruntulu, ama açık yürekli, içi temiz bir kızdı. Kuşkulu oluşu da saflığından, temizliğinden geliyordu. Gururluydu, ama bu gurur hiçbir zaman kibre varmıyordu. Yüceleştirdiği bir varlığın alaya alınmasına dayanamazdı. Kişiliğine yöneltilen hakarete aynen karşılık verebilirdi, ama kutsal saydığı şeylere tecavüz edilince acı çekerdi. Bu durum ruhunun yeteri kadar güçlü olmayışından gelmiyordu. Kendi dünyasında yaşayanların çoğunda olduğu gibi toplum hayatından, insanlardan uzak yaşamaktan geliyordu. O da tüm hayatını, neredeyse hiç çıkmadan kendi dünyasında geçirmişti. Ayrıca Nataşa’nın belki babasından geçmiş, bütün iyi kalpli insanlara has bir özelliği vardı: Karşısındakini olduğundan iyi görür, daha ilk bakıştan büyük bir heyecanla meziyetlerini büyütürdü. Bu çeşit insanların hayal kırıklığına, hele sebebin kendileri olduğunu bilerek uğramaları pek acı olur. Ne diye kendilerine verilebilecekten fazlasını umarlar sanki? Böyleleri, her an hayal kırıklığı tehlikesiyle karşılaşmaktansa, köşelerine çekilip dünyayla bağlantıyı kesmeli en iyisi. Dikkat ettim, köşelerini öyle severler ki, zamanla büsbütün yabanileşirler. Üstelik Nataşa birçok felaket, acı, hakaret görmüştü. Bu bakımdan onu sağlam yapılı saymaya imkân yoktu. Yani onun için söylediklerimde bir kusuru varsa bile hoş görülmeliydi.

Acele ettiğim için gitmeye davrandım. Nataşa şaşırdı. Oturduğum sırada benimle fazla ilgilenmemiş, hatta her zamankinden soğuk bir tavır

takınmıştı. Kalktığımı görünce ağlamaklı oldu. Beni pek içten öptü, gözlerimin içine uzun uzun bakarak:

— Şey, dedi. Alyoşa'nın bugün tuhaflığı üstündeydi, şaşırttı beni neredeyse. Görünüşte çok hoş, mutluydu, ama pek zıpırca bir hali vardı. Durmadan aynanın karşısında kırıttı, Gereğinden fazla havalandı gibi... hem çok az oturdu. Bana bir kutu şeker getirdi.

— Şeker mi getirdi? İyi ya, yerinde, içten bir hareket. Doğrusu, ikiniz de pek şeysiniz. Her şey bitti, şimdi de birbirinizi sanki göz hapsine alarak yüzlerinizi, hayallerinizi incelemekle vakit geçiriyor, içinizdekileri keşfetmeye çalışıyorsunuz. Bari keşfedecek şey olsa! Alyoşa yine bir dereceye kadar, çoğu zaman eskisi gibi şen, havai. Ama sen Nataşa, ah sen yok musun?

Nataşa'nın bu hali hiç aklımdan çıkmaz. Bazen Alyoşa'dan dert yanarken, dokunaklı bir konu açınca ya da ilk sözünden anlamam gereken bir sırrını anlatırken sesi başkalaşır, dişlerini gösteren gülümsemesinde, gözlerinde bir yalvarış okunurdu; benden yardım uman, sorununun çözümünü bekleyen bir bakıştı bu. Bu gibi durumlarda hemen sert, haşin bir sesle, azarlar gibi konuşmaya başlardım. Bunu bile bile yapmadığım halde, daima iyi sonuç alırdım. Sert, ciddi halim ona çok iyi gelirdi. İnsanlar bazen azarlanmaya, hırpalanmaya gerek duyar. Nataşa da böylece avuntu bularak benden ferahlamış bir halle ayrılırdı.

Bir eli omzumda, öbür eliyle elimi sıkarak gözlerimin içine baktı.

— Biliyor musun Vanya, diye devam etti. Bana pek duygusuz... pek mari[38] göründü. Hani on yıl sonra bile karısına karşı hâlâ nazik bir koca gibi. Çok erken değil mi?.. Gülüyor, yerinde duramıyor ama, yine de eski hali yok! Sanki bütün varlığını bana veremiyormuş gibi bir duyguya kapıldım. Katerina Fyodorovna'ya gitmek için pek acele ediyordu. Söylediklerimi dinlemiyor ya da yüksek sosyete adamlarına has, o bir türlü vazgeçiremediğim kötü alışkanlığıyla kesip sözü değiştiriyordu. Garip, hani neredeyse... kayıtsız bir hali vardı sanki. Hoş ben de pek iyiyim ya! Hemen sızlanmaya başladım. Ah, zaten hep talepkâr, kaprisli despotlarız Vanya! Ancak şimdi görüyorum! Erkeğin yüzünde en ufak bir değişikliği bile bağışlayamayız; kim bilir adamcağızın yüzü neden değişmiştir oysa! Demin beni haklı olarak azarladın Vanya! Tek suçlu benim! Hem kendi kendimize

üzüntü yaratır, hem yakınırız... Sağ ol Vanya, iyice avuttun beni. Ah, ne olur bugün gelse! Ama nerede! Belki demin darılmıştır bana.

Hayretle:

— Ne, hemen kavga mı ettiniz? diye sordum.

— Yok canım. Yalnız beni birden hüzün bastı, onun da neşesi kaçtı. Hatta ayrılırken benimle pek soğuk vedalaştı ya da öyle geldi bana. Çağırtacağım onu... Sen de bugün bir daha uğra Vanya.

— Tabii. Bir iş ya da engel çıkmazsa.

— Ne işi?

— Bir angaryam var da. Ama herhalde gelirim.

VII

Tam saat yedide Masloboyev'deydim. Şestilavoçnaya'da, ufak bir evin bir bölümünde oturuyordu. Üç odalı pek temiz olmayan dairenin döşenişi fakir değildi, hatta oturanların durumunun varlıklı olduğunu gösteriyordu. Yine de çevreye dikkatlice bakınca bir derbederlik, bir idaresizlik göze çarpıyordu. Kapıyı yaşı on dokuzu geçmeyen çok güzel bir kız açtı. Son derece sade, pek hoş giyinmişti; üstü başı temizlikten parıldıyordu. Tatlı bakışlı, gülen gözleri vardı. Kızın, Masloboyev'in demin söz arasında tanıştıracağına söz verdiği Aleksandra Semyonovna olduğunu anladım. Kim olduğumu, adımı öğrenince Masloboyev'in beni beklediğini, ama şu sıra odasında uyuduğunu söyledi. Beni yanına götürdü. Masloboyev yumuşak bir divana uzanmış, başını eski, soluk bir deri yastığa dayayarak, kirli paltosuyla örtünmüş, uyuyordu. Uykusu pek hafifti, biz girer girmez hemen uyandı, bana adımla seslendi:

— Sen misin? Bekliyordum. Şimdi düşümde, gelip beni uyandırdığını gördüm. Demek vakit geldi? Gidelim öyleyse.

— Nereye?

— Bayana.

— Hangi bayana? Niçin?

— Madam Bubnova'ya, baskın yapacağız.

Aleksandra Semyonovna'ya bakarak, uzata uzata ekledi:

— Ne dilber bir kadındır o görsen! dedi, zevkle hatırlıyormuş gibi parmak uçlarını öptü.

Aleksandra Semyonovna, onun bu haline biraz sitem etmek yerinde olurmuş gibilerden:

— Ee, başlama yine! diye çıkıştı.

Masloboyev:

— Tanışmıyorsunuz, değil mi? dedi. Tanıştırayım sizi: Aleksandra Semyonovna, bu edebiyat generalimiz. Yılda bir kereye mahsus bedava

görebilirsin, başka zamanlar parayla.

— Buldun budalayı, eğlen bakalım. İşi gücü benimle alay etmek. Ne generali beyefendi?

— Dedim ya, bambaşka bir general. Sen de bizi aptal yerine koyma ekselans, göründüğümüzden çok daha akıllıyız.

— Aman dinlemeyin onu beyefendi. Hep böyle el âleme rezil eder beni. Bir kerecik olsun tiyatroya götürse bari!

— Aleksandra Semyonovna, evinizde bir şeyi sevmeliydiniz hani... Neydi o sevilmesi gereken şey? Unuttunuz mu o kelimeyi? Hani öğretmiştim ya!

— Unutur muyum! Saçmanın büyüğüydü.

— Neydi o kelime?

— Misafirin yanında rezil mi olayım! Belki de ayıp bir şey. Söylersem dilim kurusun!

— Demek unuttunuz?

— Hiç de unutmadım: Penatlar.[39] "Penatlarınızı sevin!" Belki de aslında böyle bir kelime yoktur, sen uydurdun. Hem ne diye sevecekmişim bunları? Durmadan yalan söyler!

— Ama Madam Bubnova'da...

— Sen de Bubnova'n da yerin dibine batın!

Aleksandra Semyonovna fena halde öfkelenerek odadan kaçtı.

— Vakit geldi. Hadi... Hoşça kalın Aleksandra Semyonovna!

Sokağa çıktık.

— Önce şu arabaya binelim Vanya. Ha şöyle. İkincisi, demin senden ayrıldıktan sonra birkaç şey daha öğrendim; hem bu sefer tahmin üzerine değil, kesin olarak öğrendim. Vasilyevski'de bir saat daha kaldım. O şişko yok mu, ahlaksız, namussuz, çirkefin biridir. Birtakım sapıklıkları da var. Bubnova olacak karı bu işlerde çoktan mimli. Geçen gün temiz bir aile kızı yüzünden az kalsın enseleniyordu. Anlattığın öksüz kıza giydirdiği muslin

entariler epey kafamı kurcaladı, çünkü önceden de kulağıma bazı söylentiler çalınmıştı. Demin de, gerçi rastlantıyla ama galiba doğru olarak bir şeyler öğrendim. Kızın yaşı kaç?

— On iki, on üç gösteriyor.

— Ama kavruk, değil mi? İşini uyduruyor, yerine göre on bir, işine gelince de on beş der. Zavallıyı koruyacak kimsesi olmadığı için...

— Ciddi misin?

— Ne sandın ya? Madam Bubnova öksüz bir kızı merhametinden almaz. Hele şişko herif oraya dadandıysa iş tamam. Bu sabah görüşmüşler, salak Sizobrühov'a bu gece yüksek rütbeli bir kurmayın dünya güzeli karısı sunuluyor. Sefih tüccar oğulları böyle şeylere pek düşkün olur, ille rütbe isterler. Latince gramerindeki gibi, hatırlar mısın: Anlam, eklerden önde gelir. Sarhoşluğum hâlâ geçmedi galiba. Neyse bu Bubnova, bu işlerde pek cesur değildir. Polisleri de kandıracak sözde! Yağma vardı!.. Ödünü patlatacağım, beni eskiden tanır o! Anlarsın ya?

Şaşkınlık içindeydim. Öğrendiklerim beni allak bullak etmişti. Geç kalacağız diye korkuyor, durmadan arabacıyı acele ettiriyordum.

Masloboyev:

— Merak etme, tedbirimizi aldık, diyordu. Mitroşka orada. Sizobrühov parasıyla, şişko teres de gövdesiyle ceremeyi çekecek. Demin öyle kararlaştırdık. Bubnova benim payıma düşüyor. Onu ben sindireceğim...

Yolun sonuna geldik, araba lokantanın önünde durdu, ama Mitroşka dedikleri adam görünürlerde yoktu. Arabacıya bizi lokantanın kapısında beklemesini tembih ettikten sonra Bubnova'ya gittik. Mitroşka evin kapısındaydı. Pencereler iyi aydınlanmıştı, içeriden Sizobrühov'un sarhoş, yayvan kahkahaları geliyordu.

Mitroşka:

— Bir çeyrek oldu, hepsi toplandı, diye haber verdi. Tam zamanında geldiniz.

— Nasıl gireceğiz? diye sordum.

Masloboyev:

— Misafir olarak, dedi. Mitroşka'yla beraber olduğumuz için, karı bizi alır. Gerçi her taraf kilitli ama, bizim için değil.

Kapıyı yavaşça tıklattı, kapı o an açıldı. Kapıcı çıktı. Mitroşka'yla birbirlerine işaret ettiler. Sessizce avluya daldık, içeriden geldiğimizi duyan olmadı. Kapıcı bizi merdivenden yukarı çıkarıp kapıyı vurdu, içeriden seslendiler, kapıcı yalnız geldiğini, bir diyeceği olduğunu söyledi. Kapı açıldı, hep birlikte içeri daldık. Kapıcı ortadan yok oldu. Küçük girişte, elinde mum, sarhoş, üstü başı perişan Bubnova:

— Ayy! Kim o? diye bağırdı.

Masloboyev atıldı:

— Kimmiş! Aşkolsun Anna Trifonovna, sevgili misafirlerini tanıyamadın demek! Bizden başka kim olur?.. Benim, Filip Filipiç!

— Filip Filipiç mi? Demek sizsiniz! Aman aziz misafirlerim. Nasıl öyle... ben de şey... Buyurun, şöyle buyurun baylar. Büsbütün şaşkına dönmüştü.

— Burası neresi? Bu bölmeye mi geçeceğiz? Yoo, bizi adamakıllı ağırlayacaksınız. Soğuk bir şeyler içeceğiz, "maşer"ler[40] yok mu?

Ev sahibi hemen neşelendi.

— Böyle değerli misafirler için yoktan var ederim; ta Çin'e ısmarlarım.

— Sana bir şey soracağım kuzum Anna Trifonovna: Sizobrühov burada mı?

— Bu... burada...

— Onu arıyordum da. Namussuz kerata, bensiz âlem yapıyor demek!

— Sizi unuttuğunu sanmam Filip Filipiç. Hep birisini bekliyordu, herhalde sizdiniz.

Masloboyev kapıyı itti, iki pencereli ufak bir odaya girdik. İçeride saksılar içinde sardunyalar, hasır sandalyeler ve berbat bir klavsen vardı, dekor tam gerektiği gibiydi. Ama içeri girmeden önce daha girişte konuşurken

Mitroşka birden yok oldu. Sonradan öğrendiğimize göre, hiç içeri girmemiş, dışarıda kapıda beklemiş. Ona kapıyı açacak biri bulunmuş: Sabah Bubnova'nın omzunun üstünden bakan saçı başı dağınık, boyalı kadın, Mitroşka'nın ahbabıymış.

Sizobrühov, maun taklidi, dar bir kanepede, yuvarlak bir masaya kurulmuş sofranın başında oturuyordu. Sofrada iki şişe ılık şampanyayla bir şişe rom, birkaç tabak şeker, baharlı çörek, üç çeşit fındık fıstık vardı. Sizobrühov'un karşısında kırklık, çiçek bozuğu, siyah tafta elbise giymiş bakır bilezikler ve iğneler takıp takıştırmış pek iğrenç bir yaratık oturuyordu. Sahte kurmay karısı bu olmalıydı. Sarhoş Sizobrühov hayatından memnundu. Göbekli arkadaşı yanında yoktu.

Masloboyev olanca sesiyle:

— Kalleşlik bu! diye gürledi. Bir de Düso'ya götürecekmiş...

Sizobrühov, ağzı kulaklarında, bizi karşılamak için ayağa kalktı.

— İhya... ihya ettiniz Filip Filipiç, diye kekeledi.

— İçiyor musun?

— Kusura bakmayın.

— Ne özür diliyorsun, misafirleri buyur et. Biz de seninle âlem yapmaya geldik. Bir arkadaşımı da getirdim. Masloboyev beni gösterdi.

— Çok memnun olduk, şeref verdiniz efendim. Öhö!

— Bunu şampanya diye mi içiyorsun! Ekşi lahana çorbasından farksız.

— Rica ederim.

— Anlaşılan sen Düso'nun kapısından içeri adım atamazsın birader, bir de davet ediyor!

Kurmay karısı söze katılarak:

— Demin Paris'e gittiğini anlattı, dedi. Yalan besbelli!

— Hakaret ediyorsunuz Fedosya Titişna! Gittik efendim. Gezdik efendim.

— Senin gibi köylünün Paris'te işi ne?

— Gittik efendim. Becerdik. Karp Vasilyiç'le birlikte neler yapmadık. Karp Vasilyiç'i tanır mısınız efendim?

— Senin Karp Vasilyiç'inden bana ne?

— Öyle işte efendim... siyasi bir iş için. Bir gece onunla Paris'te Madam Joubert dedikleri kadının evinde bir İngiliz trümosunu[41] kırdık.

— Neyi kırdınız?

— Trümo'yu efendim. Duvarda tavana kadar bir trümo vardı. Karp Vasilyiç öyle sarhoştu ki, Madam Joubert'le Rusça konuşmaya başladı. Sallanmamak için trümoya yaslanıyordu. Joubert karısı kendi dilinde, "Trümo'nun fiyatı yedi yüz frank, bizim paramızla yirmi beşlikler bunlar, dikkat et, kırarsın!" diye bağırıyor, Karp Vasilyiç de sırıtıp bana bakıyordu. Ben kanepeye yayıldım, yanımda da enfes bir kadın. Şunun gibi suratsızın biri değil, süslü püslü bir şeydi. Bizimki, "Stepan Terentyiç, Stepan Terentyiç! Yarı yarıya var mısın?" diye seslendi. "Varım!" dedim. Koca yumruğunu trümo'nun ortasına indirdiği gibi, şangır!.. Koca ayna tuzla buz oldu. Joubert karısı, "Haydut herif, burayı neresi sandın!" diye üstüne atıldı. Tabii kendi dilinde. Bizimki de, "Madam Joubert," diyordu, "al parayı, keyfimi kaçırma!" Karıya tıkır tıkır altı yüz frank saydı ellisini pazarlıkla kırdırdık efendim.

Birden korkunç, tiz bir haykırış duyuldu. Bulunduğumuz odanın iki, üç oda ötesinden geliyordu ses. Elimde olmadan ben de bağırdım. Bu çığlığı tanımıştım: Yelena'nın sesiydi.

Bu acıklı bağırmanın hemen arkasından başka haykırmalar, küfürler, didişme, sonra bir elin indirdiği tok, kuvvetli bir tokat sesi duyuldu. Mitroşka'nın birisiyle hesaplaştığını tahmin ettim. O anda kapı hızla açıldı. Odaya beti benzi uçmuş, bakışı donuklaşmış, beyaz muslinden bumburuşuk, yırtık elbisesiyle Yelena daldı. Özenle taranmış saçları dövüşten çıkmış gibi karmakarışık olmuştu. Kapının tam karşısında duruyordum, doğruca bana koştu, ellerime sarıldı. Odadakilerin hepsi telaşla fırladı. Yelena'nın arkasından, üstü başı perişan, göbekli düşmanını saçından sürükleyen Mitroşka göründü. Adamı kapının eşiğine kadar sürükleyip odaya fırlattı. Pek memnun bir halle:

— Buyurun, teslim! dedi.

Masloboyev sakin bir tavırla bana yaklaşıp omzuma vurarak:

— Şimdi beni dinle, dedi. Arabamızı al, çocukla doğru evine dön. Artık burada yapacağın bir şey kalmadı. Yarın işleri yoluna koruz.

Sözlerini tekrarlamasını beklemedim. Yelena'yı elinden tuttum, batakhaneden çıktık. Oradaki sahnenin sonunu bilmiyorum. Bize kimse engel olmadı, ev sahibi dehşet içindeydi. Zaten her şey o kadar çabuk oldu ki, istese bile bizi tutamazdı. Dışarıda bekleyen arabaya atlayarak yirmi dakika sonra evime vardık.

Yelena kendinden geçmiş gibiydi. Elbisesini çözerek üzerine su serptim, kanepeye yatırdım. Kıza ateş geldi, sayıklamaya başladı. Solmuş yüzüyle, renksiz dudaklarını, taranmış, pomatlanmış siyah saçlarını, süslü elbisesiyle üzerinde tek tük kalmış pembe fiyonkları seyrederken iğrenç olayı bütünüyle kavradım. Talihsiz yavru! Gitgide fenalaşıyordu. Yalnız bırakamayacağım için o akşam Nataşa'ya gitmemeye karar verdim. Yelena arada bir uzun kirpiklerini aralayarak beni tanır gibi oluyor, durgun bakışıyla bir süre süzüyordu. Çok geç vakit, saat bire doğru uyudu. O geceyi yanında yere uzanarak geçirdim.

VIII

Sabah erkenden kalktım. Bütün gece hemen hemen yarım saatte bir uyanarak küçük misafirimi yokladım. Ateşi düşmemişti, arada bir sayıklıyordu. Sabaha karşı deliksiz bir uykuya daldı, “İyiye işaret bu!” dedim. Yine de kız uyanmadan önce bir koşu doktora gitmeye karar verdim. Yıllanmış bekarlardan babacan bir doktor tanıdığım vardı. Uzun zamandır Vladimir Sokağı’nda, evin kâhyalığını yapan bir Alman kadınıyla beraber oturuyordu. Ona gittim. Saat onda geleceğini söyledi. Doktora giderken saat sekizdi. Yolda içimden Masloboyev’e uğramak geçti, ama vazgeçtim. Dün geceden sonra herhalde uyuyor olmalıydı; hem Yelena da uyanıp yalnız olduğunu görünce korkardı. Belki dünkü buhranlı haliyle evime nasıl geldiğini hatırlayamazdı.

Tam odaya girdiğim an uyandı. Yanına gidip usulca hatırını sordum. Cevap vermedi, sadece o siyah, anlamlı gözleriyle bana uzun uzun baktı. Bakışından her şeyi anladığı, kendinde olduğu belliydi. Cevap vermeyişi belki her zamanki huyundandı. Dün ve evvelsi gün buraya geldiği zaman da bazı sorularımı cevapsız bırakıyor, sadece gözlerini birden gözlerime dikerek kendine has uzun, ısrarlı bir bakışla beni süzüyordu. Bu bakışta şaşkınlık, şahsi bir merak, garip bir gurur vardı. Şimdi de gözleri sert, hatta güvensizlik ifade eden bir anlam almıştı. Ateşine bakmak için elimi alnına koyunca, Yelena küçük eliyle elimi sessizce itti, yüzünü duvara çevirdi. Rahatsız etmemek için çekildim.

Büyük bir bakır çaydanlığım vardı. Bunu uzun zamandır semaver yerine kullanıp içinde su kaynatıyordum. Odunum da vardı; kapıcı bir seferde dört beş günlük birden getiriyordu. Sobayı yakıp su doldurdum, çaydanlığı sobanın üstüne koyduktan sonra masaya çay takımını dizdim. Yelena bana dönmüş, yaptıklarımı merakla izliyordu. Bir isteği olup olmadığını sordum. Yine başını öteye çevirerek cevap vermedi.

“Bana neden kızıyor acaba?” diye düşündüm. “Garip kız!”

Bizim ihtiyar doktor söylediği gibi saat onda geldi. Hastayı tam bir Alman dikkatiyle muayene etti, bana umut verici sözler söyledi. Ateşi tehlikeli değildi; yalnız hastanın kalp atışlarında düzensizlik gibi yerleşik bir hastalığı olması ihtimalinden söz açtı. “Ama bunu ayrıca incelemek ister,

şimdilik bu bakımdan tehlike yok," diye ekledi. İhtiyaçtan çok âdet yerini bulsun diye bir reçeteye şurupla bir toz yazdı ve hemen kızın evime nasıl geldiğiyle ilgilendi. Bir yandan da hayret dolu bakışlarla evimi gözden geçiriyordu. İhtiyar doktor pek çalçeneydi.

Hele Yelena'nın haline pek şaşmıştı; kız, doktor nabzına bakarken elini çekmiş, bir türlü dilini göstermek istememişti. Sorularının hiçbirine cevap vermeden, sadece adamın boynundaki kocaman Stanislav nişanına gözlerini dikip öylece durmuştu.

Doktor, "Herhalde başı çok ağrıyor," dedi. "Şu gözlere de bakın hele!" Yelena'nın hikâyesini ona anlatma gereğini görmedim, "uzun mesele" diyerek sözü kestim. İhtiyar doktor çıkarken:

— Bir şey olursa haber verin, dedi. Şimdilik söylediğim gibi, tehlike yok.

O gece Yelena'nın yanında kalmaya ve iyileşene kadar imkân olduğu ölçüde yalnız bırakmamaya karar verdim. Ama Nataşa'yla Anna Andreyevna'nın beni nasıl beklediklerini bildiğim için hiç değilse Nataşa'ya o gün gelemeyeceğimi postayla bildirmeyi düşündüm. Yalnız Anna Andreyevna'ya mektup yazamadım. Nataşa'nın hastalığı sırasında gönderdiğim mektuptan sonra bir daha yazmamamı rica etmişti. "Bizimki mektubunu görünce surat asıyor," diyordu. "Zavallıcık, mektupta ne olduğunu hem öğrenmek istiyor, hem bir türlü soramıyor. Bütün gün kendi kendini yiyor. Beni de mektupla boşuna heyecanlandırırsın. On satıra ne sığdırılır ki! Ayrıntıları öğrenmek isterim ama soracak kimse olmaz." Bunun için sadece Nataşa'ya yazdım, eczaneye giderken mektubu postaya verdim.

Yelena o aralık tekrar uyumuştu. Uykuda hafif hafif inleyip titriyordu. Doktor iyi bilmişti. Kızda şiddetli bir baş ağrısı vardı. Hatta vakit vakit bağırarak uyanıyordu. Bana öfkeyle bakıyor, sanki ilgimden, kendisine bakmamdan sıkılıyordu. Doğrusu buna çok içerlemiştim.

Saat on birde Masloboyev geldi. Endişeli, biraz da dalgındı; yalnız bir dakikalığına uğramıştı, bir yere gitmek için acele ediyordu. Çevresine bakınarak:

— Birader, dedi, evinin ahım şahım olmadığını tahmin ediyordum ama, böylesini de beklemiyordum doğrusu. Ev değil, sandık! Bunun da önemi

yok diyelim, ama böyle türlü türlü dert, gaile arasında çalışmak da zor. Bunu daha dün, Bubnova'ya giderken düşünüyordum. Ben huyca da, sosyal durumu nedeniyle de kendisine hayrı dokunmayıp başkalarına akıl öğreten insanlardanım birader. Şimdi dinle beni: Belki yarın, belki öbür gün sana tekrar uğrarım. Sen de bu pazar sabahı bana mutlaka gel. O zamana kadar umarım kızcağızın işi de biter; hem bu kez ciddi konuşalım, seni sıkıya almalıyım. Böyle yaşanmaz. Dün sadece hafiften dokundum sana, ama şimdi mantık yoluyla ispata çalışacağım. Hem rica ederim, benden bir süre için para almayı şerefsizlik mi sayıyorsun?..

— Dur canım, kavgayı bırak da dünkü meseleyi orada nasıl bağladığınızı anlat, diye sözünü kestim.

— Ne olacak, her şey çok iyi bitti, istediğimiz gibi oldu, anlıyorsun, değil mi? Eh, bana izin, vaktim yok çünkü. Sadece bir dakikalığına uğrayıp meşgul olduğumu, seninle uğraşacak halde olmadığımı söylemek istedim. Gelmişken şunu da sorayım: Çocuğu bir yere mi bırakacaksın, yoksa yanında mı alıkoymak istiyorsun? Düşünüp bir karar ver.

— Bunu henüz kararlaştırmadım. Açık söyleyeyim, bana yol gösterirsin diye seni bekliyorum. Onu yanımda nasıl alıkoyabilirim?

— Bu da mı mesele? Hizmetçi gibi bir şey diye kalır...

— Lütfen biraz yavaş konuş Masloboyev. Hasta olduğu halde aklı başında. Seni görünce nasıl ürperdiğinin farkına vardım. Dün olanları hatırladı belki...

Yelena'nın huyundan, ilgimi çeken özelliklerinden söz ettim. Anlattıklarım Masloboyev'in de ilgisini çekmişti. Bizim ihtiyarları da anarak çocuğu bir aile yanına vermenin iyi olacağını ekledim. İşin garibi, Masloboyev, Nataşa'nın hikâyesinin bir bölümünü biliyordu. Nereden bildiğini sorunca:

— Duydum işte, bir işi incelerken kulağıma çalındı. Prens Valkovski'yi tanıdığımı söylemiştim ya. Evet, kızı o ihtiyarlara göndersen iyi edersin, çünkü sana yük olur. Ha, bir de şu var: Kıza nüfus cüzdanı filan gerekli. Ben bu işi hallederim, hiç merak etme. Hoşça kal, bize de sık sık uğra e mi? Kız uyuyor mu?

— Sanırım.

Masloboyev gider gitmez Yelena bana seslendi:

— Kimdi o adam?

Sesi titrekti, o sabit, biraz da gururlu –başka deyim bulamıyorum– bakışı üzerime dikilmişti.

Masloboyev’in adını söyledim, onu Bubnova’nın elinden bu adamın yardımıyla kurtardığımı, Bubnova’nın ondan ödünün patladığını anlattım. Hatırladığı şeylerden olmalı, yanakları birden alev yalamış gibi kızardı. Dikkatle bana bakarak:

— Bubnova buraya gelmez mi dersiniz? diye sordu.

Yelena’yı buna imkân olmadığına inandırdım. Sustu. Ateş gibi parmaklarıyla elimi kavradı. Sonra birden aklına bir şey gelmiş gibi elini geri çekti. “Neden acaba? Benden bu kadar nefret etmesinin sebebi ne olabilir ki?” diye düşündüm. “Huyu böyle anlaşılan ya da... çektiği acılar yüzünden dünyada kimseye güvenemez bir hale gelmiş.”

İlaçların hazır olacağı saatte hem eczaneye, hem arada bir yemek yediğim lokantaya gittim. Beni tanıdıkları için veresiye alabilirdim. Evden getirdiğim sefertasına Yelena için bir porsiyon tavuk suyu koydurdum. Ama içmek istemedi ben de çorbayı sobanın üstüne bıraktım.

İlacını verdikten sonra çalışmaya oturdum. Uyuduğunu sanmıştım. Bir aralık o yana bakınca Yelena’nın başını kaldırarak beni seyrettiğini fark ettim, ama bunu ona belli etmedim.

Sonunda uyudu, hem beni sevindiren yanı, sakin sakin, sayıklamadan, inlemeden uyuyordu. Düşünmeye daldım: Nataşa o gün kendisine uğramayışımın nedenini bilmediği için hem darılacak, hem de bana en çok ihtiyacı olduğu zaman aramadığıma üzülecekti. Belki bana vereceği bazı işler vardı, aksi gibi yardımına koşamıyordum.

Anna Andreyevna’ya gelince, yarın karşısına ne yüzle çıkacağımı hiç bilemiyordum. Düşünüp taşındıktan sonra birden, bir koşu her ikisine de uğramaya karar verdim. İki saatte gidip gelirdim. Yelena uyuyordu, gittiğimin farkına bile varmazdı. Kalkıp paltomla şapkamı aldım. Tam

çıkmaya hazırlanırken Yelena, birden seslendi. Şaşırdım, acaba mahsus mu uyumuş görünüyordu?

Şunu da söyleyeyim: Yelena benimle konuşmak istemiyor göründüğü halde bir yandan da ikide bir sesleniyor, şunu bunu soruyordu. Buna sevindiğimi itiraf etmeliyim.

Yanına gidince:

— Beni nereye göndereceksiniz? diye sordu.

Genel olarak sorularını pek ani soruyordu. Bunu ilk anda anlayamadım bile.

— Demin ahbabınıza, beni başka bir eve götüreceğinizi söylüyordunuz. Hiçbir yere gitmek istemiyorum.

Üzerine eğilip baktım, yine ateşi vardı, bir nöbet geçiriyordu. Avutmaya, yatıştırmaya çalıştım: Yanımda kalmak istiyorsa hiçbir yere göndermeyeceğimi söyledim. Bir yandan da şapkamla paltomu çıkardım. Bu haldeyken onu tek başına bırakmaya cesaret edemiyordum.

Kalmak istediğimi hemen anlayarak:

— Hayır, hayır, siz gidin! dedi. Uykum var, hemen uyuyacağım.

— Ama seni nasıl yalnız bırakayım? dedim endişeyle. Gerçi iki saate kalmaz dönerim ama...

— İyi işte, gidin. Ben bir yıl hasta yatsam, bir yıl boyunca evden çıkmayacak mısınız?

Gülümser gibi oldu. İçinden gelen iyi bir duyguyla savaşır gibi garip bir bakışla beni süzdü. Zavallıcık! Bütün mesafeli tavrına, haşin görünüşüne rağmen iyi, şefkatli bir kalbi olduğu belliydi.

Önce Anna Andreyevna’ya koştum. Kadıncağız sabırsızlıktan çatlayacaktı; beni görür görmez azarlamaya başladı: Nikolay Sergeyiç yemeği yer yemez sokağa çıkmış, nereye gittiğini haber vermemişti. İçimde, ihtiyar kadının her zamanki gibi imalarıyla kocasına her şeyi açıkladığı duygusu uyandı. Kendisi de böyle bir sevinci onunla paylaşmadan yapamayacağını ağzından kaçırır gibi oldu. Ama Nikolay

Sergeyiç’in yüzü onun söyleyişiyle kara bulut gibi olmuş, hiç ses çıkarmamış, yemekten sonra da ansızın sokağa çıkmıştı. Anna Andreyevna bunları anlatırken bile korkudan titriyordu. Nikolay Sergeyiç dönene kadar gitmemem için yalvarıyordu. Bunun imkânsız olduğunu kesin olarak söyledim, hatta belki yarın da uğrayamayacağımı, bunu haber vermek için geldiğimi de ekledim. Kavga edecek olduk neredeyse. Anna Andreyevna ağlamaya başladı, acı acı sızlandı. Ancak ben kapıya doğrulurken birden boynuma atıldı kendisi gibi bir “kimsesiz”e, bir “öksüz”e darılmamamı sözlerini kötüye yormamamı rica etti.

Nataşa’yı ummadığım halde yine yalnız buldum; garibime giden şey –dün ve her zaman olduğu gibi– gelişime sevinmiş görünmemesiydi. Sanki onu kızdırmış ya da sırasız gelmiş gibiydim, Alyoşa’nın gelip gelmediğini sorunca, elbette geldiğini, yalnız çok oturmadığını söyledi.

Düşünceli bir tavırla:

— Bu gece geleceğine söz verdi, diye ekledi.

— Dün gece gelmiş miydi?

— Ha... hayır...

Sonra çabuk çabuk konuşarak:

— Bir engel çıkmıştı da. Ya sen ne yaptın Vanya? diye sordu.

Konuyu değiştirmek istediğini anladım. Yüzünü biraz dikkatli inceledim; üzgün görünüyordu. Kendisini incelediğimi fark edince, ansızın öyle öfkeli bir bakış attı ki içim yandı neredeyse. “Yine bir üzüntüsü var, ama söylemek istemiyor...” diye düşündüm.

Sorusuna cevap olarak Yelena’nın hikâyesini bütün ayrıntılarıyla anlattım. Epey ilgilenmiş, hatta biraz şaşırmıştı.

— Aman Tanrım, hasta haliyle onu tek başına nasıl bıraktın! diye bağırdı.

Gelmeye niyetim olmadığı halde, sırf kendisini gücendirmemek, bir işi varsa yardım etmek için geldiğimi söyledim.

Biraz düşündü:

— İş mi? Evet, sana ihtiyacım var Vanya. Var ama artık başka zamana kalsın. Bizimkilere uğradın mı?

Bunu da anlattım.

— Evet, babamın bütün bu haberleri nasıl karşılayacağını Tanrı bilir. Hoş ortada haber denecek ne var?

— Daha ne olsun! Büyük bir değişiklik!

— Evet, öyle... Nereye gitti acaba? Geçen sefer, bana geldiğini sanmıştınız. Bana bak Vanya, mümkün olursa yarın bana uğra, belki söyleyeceklerim olur... Seni fazla rahatsız etmeye de çekiniyorum. Şimdi eve, misafirinin yanına git artık. Evden çıkalı iki saat olmuştur herhalde.

— Oldu. Hoşça kal Nataşa. Alyoşa bugün sana karşı nasıldı?

— Nasıl olsun, iyiydi... Bunu merak etmene şaştım doğrusu.

— Hoşça kal dostum.

Veda eden bakışımla karşılaşmamak için başını çevirip kayıtsızlıkla elini uzattı:

— Güle güle.

Ondan şaşkınlık içinde ayrıldım. Kendi kendime, “Düşünceli olmakta haklı, durumu iç açıcı değil. Yarın hepsini bir bir anlatır bana!” diye düşünüyordum.

Eve dönerken pek üzgündüm. Kapıdan girer girmez şaşkınlık içinde durakladım. İçerisi loştu. Yelena sedire oturmuş, derin bir düşünceye dalmış gibi başını göğsüne bırakmıştı. Kafasını kaldırıp bakmadı, dalıp gitmiş gibiydi. Yanına gelince bir şeyler mırıldandığını duydum. “Sayıklıyor mu?” diye düşündüm. Yanına oturarak kolumla sardım.

— Yelena, nen var kızım?

Başını kaldırmadan mırıldandı:

— Gideceğim buradan... Ona gitsem daha iyi.

Şaşkınlık içinde:

— Nereye, kime gideceksin? diye sordum.

— Ona, Bubnova'ya. Kendisine çok borcumuz olduğunu, annemin cenazesini kendi parasıyla kaldırdığını söyleyip duruyordu... Anneme küfür etmesini istemem; orada çalışır, hepsini öderim... O zaman kendim çıkarım. Şimdi ona gitmem gerek.

— Kendine gel Yelena, oraya gidilir mi! O kadın canını çıkarır senin, öldürür!

Yelena heyecanla atıldı:

— Öldürsün, çıkarsın canımı! Yalnız ben değilim ya; benden çok daha iyi insanlar da azap çekiyor. Bunu sokakta dilenen bir kadından duydum. Ben fakirim, fakir kalmak istiyorum. Ömrümün sonuna kadar fakir kalacağım; annem ölürken bunu bana emretti. Çalışacağım... Hem bu elbiseyi giymek istemiyorum...

— Yarın sana çarşıdan başka bir entari alırım. Kitaplarını da getiririm. Bende kalırsın. Kendin istemezsen kimseye vermem seni, sakin ol...

— Hizmetçi olarak bir eve girerim.

— Peki kızım, nasıl istersen. Şimdilik yat da uyu!

Ama hasta kızcağız bu sefer ağlamaya başladı. Ağlaması hıçkırıklarla kesiliyordu. Ne yapacağımı şaşırmıştım; su getirip şakaklarını, başını ıslattım. Sonunda Yelena bitkin bir halde sedire yıkıldı, yeni bir titreme nöbeti başladı. Elime ne geçtiyse üzerine örtüp bastırdım. Sonunda uyudu, ama huzursuz bir uykuyla; her an ürperip uyanıyor, yeniden dalıyordu. O gün çok dolaşmadığım halde, dehşetli yorgundum; erkenden yatmaya karar verdim. Kafam çeşitli düşüncelerle doluydu. Bu kızla başımın derde gireceğini şimdiden anlıyordum. Fakat en çok Nataşa ve işleri için üzülüyordum. Şimdi düşünüyorum da, o uğursuz gecedeki kadar berbat bir ruh haliyle uykuya daldığım pek olmadı doğrusu.

IX

Hayli geç, saat ona doğru, hasta olarak uyandım. Başım dönüyor, ağrıyordu. Yelena'nın yatağına baktım, boştu. O an kulağıma sağdaki küçük odamdan süpürge hışırtısına benzer birtakım sesler geldi. Dışarıya çıkıp baktım. Yelena bir elinde süpürge, öbür eliyle mahut geceden beri üstünden çıkarmadığı süslü entarisinin eteğini toplamış, yeri süpürüyordu. Soba için hazırlanmış odunları bir köşeye istiflemiş, masayı silmiş, çaydanlığı pınl pırıl etmişti; yani Yelena ev işine girişmişti.

— Aşkolsun Yelena, sana ortalık süpür diyen mi var! diye söylendim. Hastasın kızım. Buraya hizmetçilik etmeye mi geldin?

Yelena doğrularak gözlerini bana dikti:

— Burayı kim süpürecek öyleyse? Artık hasta değilim.

— Seni çalıştırmak için getirmedim Yelena. Yoksa Bubnova gibi bedavadan oturmanı başına kakacağımdan mı korkuyorsun?

Sonra şaşkınlıkla ekledim:

— Hem şu pis süpürgeyi de nerede buldun, Tanrı aşkına? Benim değil bu, diye ekledim.

— Benim. Ben getirdim. Dedemin evini ben süpürüyordum. Süpürge o zamandan sobanın arkasında kalmıştı.

Odama düşünceli düşünceli döndüm. Belki yanılıyordum ama, bana, evimde barınmak Yelena'nın ağırına gidiyor, yaptığım iyiliğin altında kalmak istemiyor gibi geldi. "Tahminim doğruysa pek çetin bir çocuk!" diye düşündüm. Bir iki dakika sonra Yelena içeri girip sedire, dünkü yerine sessizce oturdu. Ara sıra inceleyen bakışıyla beni süzüyordu. O aralık çayımızı hazırladım, bir bardak çayla bir dilim beyaz ekmek verdim. Ses çıkarmadan aldı. Yirmi dört saatten beri ağzına bir lokma koymamıştı.

Eteğinin kenarının çamurlandığını fark edince:

— Gördün mü, dedim, şu pis süpürgeyle güzel elbiseni kirlettin.

Yelena üstünü başını çabucak gözden geçirdi, sonra beni şaşkınlığa uğratan bir şey yaptı. Görünüşte soğukkanlılığını hiç bozmadan çay fincanını masaya bıraktı, ağır ağır ince entarisinin eteğini iki eliyle kavradı ve aşağıdan yukarıya yırtarak ikiye ayırdı. Sonra alev saçan gözlerini bana dikti. Yüzü kireç kesilmişti. Kızın deli olduğuna iyice inanmıştım.

— Ne yapıyorsun Yelena? diye bağırdım.

Heyecandan tıkanarak:

— Kötü bir elbiseydi bu! dedi. Niçin güzel dediniz?

Yerinden fırlayarak:

— İstemem onu, yırtacağım, parça parça edeceğim! diye haykırdı. Ondan süs müs istemiyordum. Kendisi zorla giydirdi. Zaten bir entarisini yırtmıştım, bunu da yırtacağım. Yırtacağım!

Entariyi olanca kızgınlığıyla didik didik etti. İşini bitirdiği zaman ayakta duracak hali kalmamıştı, sapsarıydı. Yelena'nın hırçınlığını şaşkınlıkla seyrediyordum. O da sanki kendisine karşı suç işlemişim gibi bana küçümsemeyle bakıyordu. Artık bundan sonra ne yapmam gerektiğini biliyordum.

Vakit geçirmeden hemen o sabah ona yeni bir entari almaya karar verdim. Bu vahşi, kalbi katılaşmış küçük yaratığa ancak iyilik etki yapabilirdi. Ömründe iyi insanlarla karşılaşmamış gibi bir hali vardı. Bu iş için çok ağır bir ceza gördüğü halde, yeniden elbisesini yırtmıştı; demek ki elbiseye bakmak geçirdiği dehşet dolu anları hatırlatıyordu ona.

Bitpazarından oldukça iyi, sade bir entari ucuza alınabilirdi. Ama aksi gibi, o sırada parasızdım. Ama gece yatarken, bir miktar para alabileceğim bir yere uğramaya karar vermiştim zaten. Bitpazarı da yolumun üzerindeydi. Şapkamı aldım. Yelena bir şey bekliyormuş gibi gözlerini benden ayırmadan bakıyordu.

Dünkü ve evvelsi günkü gibi kapıyı kilitlemek için anahtarı alırken:

— Beni yine kilitleyecek misiniz? diye sordu.

— Buna gücenme yavrum. Ben yokken biri gelebilir, onun için kilitliyorum. Hastasın, korkabilirsin. Belli olmaz, bakarsın Bubnova damlayıverir...

Bunu mahsus söylemiştim. Ona güvenmediğimden kilitliyordum aslında. Kaçacağından şüpheleniyordum. Bir süre ihtiyatlı davranmaya karar vermiştim. Yelena ses çıkarmadı, kapıyı kilitleyerek çıktım.

Tanıdığım bir yayınevi sahibi vardı, üç yıldır cilt cilt dev bir eser çıkarıyordu. Dara düştükçe ona başvuruyordum. Hiç bekletmeden avans verirdi. Bu sefer de ona gittim, yirmi beş ruble alabildim; karşılık olarak bir hafta içinde derleme bir makale hazırlayacaktım. Romanımdan vakit çalarak çalışacaktım. Sıkıştığım zamanlar hep böyle yapardım.

Parayı alır almaz doğru bitpazarına gittim. Orada tanıdığım ihtiyar bir eskici kadını buldum. Yelena'nın aşağı yukarı ölçülerini verdim. Kadın hemen açık renk bir basma entari buldu. Ancak bir kere suya girmiş, sapasağlam ve çok ucuz bir entariydi. Bir de boyun atkısı aldım. Hesap görürken, Yelena'nın palto, manto gibi bir şeye de ihtiyacı olduğunu düşündüm. Hava soğuktu, çocuğun sokaklık giyimi yoktu. Ama bunu başka bir sefere bıraktım. Yelena alıngan, onurlu bir kızdı. Aldığım entariyi bile nasıl karşılayacağından emin değildim. Oysa gördüklerim içinde en sade, en göze çarpmayanını seçmiştim. Yine de biri pamuklu, öbürü yün iki çift çorap almadan yapamadım. Bunları hastalığını, odanın soğukluğunu bahane ederek kabul ettirecektim. İç çamaşırlarına da ihtiyacı vardı, ama bunu da sonraya, Yelena'nın bana daha çok alıştığı zamana bırakmaya karar verdim. Bu arada Yelena'yı sevindirecek bir şey de yatağının önüne germek için eski bir perde almam oldu.

Aldığım eşyayla birlikte öğleyin, bir buçukta eve geldim. Sokak kapısının kilidi sessizce açıldığı için Yelena girdiğimi duymadı. Masanın önünde kitaplarımla kâğıtlarıma baktığının farkına vardım. Ayak sesimi duyunca okuduğu kitabı hızla kapayarak masadan ayrıldı, yüzü kızarmıştı. Kitaba göz attım, ayrı bir cilt halinde çıkan ilk romanımdı bu, kitabın kapağında adım da yazılıydı.

“Beni niye eve kapattın sanki?” demek istercesine:

— Siz yokken biri kapıyı çaldı, dedi.

— Doktor olmasın, hiç seslenmedin mi Yelena?

— Hayır.

Paketi açarak, aldığım entariyi çıkardım.

— Al şunu, üstün başın pek hırpani. Senin gündelik giyeceğin olur. Çok para vermedim, bundan yana üzülme, topu topu bir ruble yirmi kapik tuttu. Güle güle giy.

Entariyi yanına bıraktım. Kıpkırmızı oldu, bir süre gözlerini kocaman açarak bana baktı.

Bakışında hem şaşkınlık, hem de sanki utanç vardı. Yine de gözlerinde tatlı, yumuşak parıltılar belirdi. Ses çıkarmadığını görünce tekrar masaya döndüm. Hareketimin onu ne kadar şaşırttığı halinden belliydi. Yere bakarak sessizce oturuyor, ama güçlükle kendini tutuyordu.

Başımın dönmesi ve ağrısı gittikçe artıyordu. Temiz havanın da faydası dokunmamıştı. Oysa Nataşa’ya gitmem gerekliydi. Dünden beri merakım azalacak yerde, büsbütün artmıştı. Bir aralık kulağıma, Yelena beni çağırıyormuş gibi geldi. O yana baktım.

Başını öbür yana çevirmiş, sedirin örtüsünü çekiştiriyordu.

— Artık sokağa çıkarken kilitlemeyin beni, dedi. Buradan bir yere gitmem.

— Peki, öyle olsun. Yalnız yabancı falan gelirse?

— Öyleyse anahtarı bana bırakın, içeriden kilitlerim. Kapıyı çalana evde yok derim.

“İşte bu kadar basit!” demek ister gibi, bana içi muziplik dolu gözlerle baktı sonra, cevap vermeme vakit bırakmadan, birden:

— Çamaşırınızı kim yıkıyor? diye sordu.

— Bu evde bir kadın var, ona veriyorum.

— Ben çamaşır yıkamayı bilirim. Dün yemeği nereden aldınız?

— Aşçı dükkânından.

— Yemek de yapabilirim. Bundan sonra yemeğinizi ben yapacağım.

— Daha neler! Ne yemek yapabilirsin ki sen? Hem bunu ne diye konuşuyoruz sanki!

Yelena sustu, bakışlarını yere indirdi. Sözlerimin onu üzdüğü belliydi. On dakika kadar ikimiz de konuşmadan durduk. Yelena başını kaldırmadan, birden:

— Çorba, dedi.

Şaşırdım:

— Çorba mı? Ne çorbası?

— Çorba pişirmeyi bilirim. Annem hastayken pişirirdim. Çarşıya da giderdim.

Ona doğru yaklaşıp yanına, sedire oturarak:

— Ne kadar gururlusun Yelena, dedim. Ben içimden gelerek hareket ediyorum. Yalnızsın, kimsesiz ve mutsuzsun. Gücüm yettiği kadar sana yardım etmek istiyorum. Kötü durumda olsam sen de bana aynı şeyi yapardın. Ama benim gibi düşünmek istemediğin için ufak armağanımı kabul etmek bile zoruna gidiyor. Hemen karşılığını vermek, çalışarak ödemek istiyorsun. Sanki karşında Bubnova gibi, yaptıklarını başına kakacak biri var. Ayıp ediyorsun Yelena.

Cevap vermedi, dudakları titriyordu. Konuşmak istiyor ama, kendini tutuyordu sanırım. Nataşa'ya gitmek için ayağa kalktım. Bu sefer anahtarı Yelena'ya bıraktım. Biri kapıyı çalarsa, kim olduğunu sormasını da tembih ettim. Nataşa'ya bir şey olduğundan, bunu birkaç kere yaptığı gibi benden sakladığından emindim. Ne olursa olsun, sırnaşıklığımla kızdırmamak için sadece şöyle bir uğrayıp sormaya karar verdim.

Tahminim doğru çıktı. Beni hoşnutsuzluğunu gösteren sert bir bakışla karşıladı. Bu durumda hemen gitmem gerekiyordu, ama yine de olduğum yerden ayrılamıyordum.

— Bir dakika için uğradım Nataşa. Sana akıl danışmaya geldim. Şu misafirimi ne yapayım?

Telaşla Yelena'dan söz etmeye başladım. Nataşa sessizce dinledi. Sonra:

— Ne fikir vereyim bilmem ki Vanya, dedi. Tuhaf bir yaratık olduğu anlaşılıyor. Belki çok ezilmiş, ürkütülmüştür. Şimdilik evinde alıkoy, hiç değilse sağlığı düzelsin. Bizimkilere mi götürmek istiyorsun?

— Benden bir yere gitmeyeceğini söylüyor. Hem orada onu nasıl karşılayacaklarını Tanrı bilir. Doğrusu ben de ne yapacağımı şaşırdım. Neyse, sen nasılsın canım? Dün biraz rahatsızdın galiba, değil mi?

Dalgın bir biçimde:

— Öyle... hâlâ başım ağrıyor, dedi. Bizimkilerden kimseyi gördüğün var mı?

— Hayır. Onlara yarın gideceğim. Şey, yarın cumartesi...

— Ee, ne olacak?

— Akşam Prens gelecekti...

— Ee, ne olmuş? Unutmadım.

— Hiç, öyle söyledim işte...

Nataşa karşımda durdu, sabit bir bakışla gözlerimin içine baktı. Bakışında kesinlik, inatçılık, aynı zamanda ateşli parıltılar vardı.

— Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, dedi. Bana bir iyilik yap ve ne olursun git, beni son derece rahatsız ediyorsun...

Doğrularak derin bir hayretle ona baktım. Sonra neredeyse korkuyla:

— Nataşa, yavrum, ne oldu sana, nen var? diye bağırdım.

— Hiçbir şey olmadı! Yarın hepsini öğrenirsin, ama şimdi yalnız kalmak istiyorum. Anladın mı Vanya?.. Hemen git, seni görmeye dayanamıyorum, acı geliyor bana.

— Hiç olmazsa şu kadarını söyle...

— Yarın, hepsini yarın öğrenirsin! Tanrım, gitmeyecek misin sen?

Odasından çıktım. Neye uğradığımı bilemiyordum. Mavra arkamdan koştu.

— Ne var, kızdı mı? Korkudan yanına varamıyorum.

— Ne oldu ona?

— Ne olacak, bizimkinin üçüncü gündür buraya adım attığı yok.

Hayretle:

— Nasıl olur? dedim. Dün bana, sabah geldiğini, akşam ayrıca gelmek istediğini söylemişti.

— Yok canım! Ne sabah ne akşam geldi. Dedim ya, üç gündür ortalarda yok. Demek dün sabah geldiğini söyledi?

— Evet, öyle dedi.

— Herifin gelmediğini sana bile açıklamaktan çekindiğine göre, pek yüreğine oturmuş. Aferin adama!

— Peki, ne olacak şimdi? diye bağırdım.

Mavra kollarını iki yana açarak:

— Ben de kızcağızı ne yapacağımı bilemiyorum, dedi. Dün beni iki kere ötekinin evine göndermek istedi ama hep yoldan çevirdi. Bugün benimle de konuşmaz oldu. Bari sen ona git, görüş. Ben Nataşa'yı yalnız bırakmaya korkuyorum.

Heyecandan aklımı kaçıracak haldeydim. Koşa koşa aşağı indim. Mavra, arkamdan:

— Akşama gelecek misin? diye seslendi.

İnerken:

— Bakalım, dedim. O zamana kadar başıma bir şey gelmez, sağ kalırsam, belki haber almak için yalnız sana uğrarım.

Gerçekten de kalbimin sıkıştığını hissediyordum sanki.

X

Doğruca Alyoşa’ya gittim. Küçük Morskaya Sokağı’nda, babasının evinde oturuyordu. Prens yalnız olduğu halde hayli geniş bir daire işgal ediyordu. Alyoşa’nın çok güzel iki odası vardı. O güne kadar ona pek az, hatta sanırım yalnız bir kere uğramıştım. Oysa o, hele Nataşa’yla yaşamaya başladığı ilk sıralar bana sık sık uğrardı.

Evde değildi. Dairesine geçerek bir mektup bıraktım:

“Siz galiba aklınızı kaçırdınız Alyoşa. Salı akşamı, babanız Nataşa’ya adınıza evlenme teklifi yaparken buna ne kadar sevindiğinizi gözlerimle gördüm. Şu halde şimdiki davranışınızın epey tuhaf olduğunu kabul edersiniz. Nataşa’nın ne durumda olduğundan haberiniz var mı? Bu mektubumun gelecekteki karınıza karşı hareket şeklinizin son derece yakışıksız, havai olduğunu size hatırlatacağını umarım. Size akıl hocalığı etmeye hakkım olmadığını gayet iyi bildiğim halde, kendimi tutamıyorum.

Not: Nataşa’nın bu mektuptan haberi yok, hatta bana sizden söz etmedi bile.”

Zarfı kapayarak masaya bıraktım. Uşaktan, Aleksey Petroviç’in şu sıralar hemen hemen hiç evde durmadığını, ancak sabaha karşı döndüğünü öğrendim.

Güçlükle eve kadar yürüyebildim. Başım dönüyor, dizlerim kesiliyordu. Kapıyı açık buldum. Nikolay Sergeyiç İhmenev içeride beni bekliyordu. Masanın önüne oturmuş, sesini çıkarmadan, hayretle Yelena’yı süzüyordu; kız da aynı sessizlikle, hayret dolu bakışlarını ona dikmişti. İhtiyarın bu çocuğu ne kadar tuhaf bulacağını düşündüm.

Nikolay Sergeyiç çevresine bakınarak:

— Bir saattir seni bekliyorum birader, dedi. Doğrusu böyle bir durumla karşılaşacağım aklımdan geçmemişti.

Yelena’yı göstererek belirsizce göz kırptı. Bakışında hayret vardı. Ama biraz dikkat edince, adamcağızın kederli, kaygılı olduğunu fark ettim. Her zamankinden daha solgun görünüyordu. Hep o üzgün, telaşlı haliyle:

— Hadi otur şuraya, otur, dedi. Bir iş için acele acele geldim. Nen var senin? Nedir o yüzünün hali?

— Biraz keyifsizim. Sabahtan beri başım dönüyor.

— Aman dikkat et Vanya, ihmale gelmez böyle şeyler. Üşüttün herhalde.

— Hayır, sinir buhranı. Olur bazen. Siz de pek iyi görünmüyorsunuz Nikolay Sergeyiç.

— Bir şeyim yok. Biraz acele yürüdüm. Bir mesele var da. Otur.

Sandalyeyi çekip tam karşısına oturdum, ihtiyar bana doğru biraz eğilerek:

— Kıza bakmadan, başka şeyden konuşuyormuşuz gibi cevap ver; diye fısıldadı. Kim bu misafir?

— Sonra anlatırım Nikolay Sergeyiç. Zavallı bir öksüz. Buranın eski kiracısı, pastanede ölen Smith'in torunu oluyor.

— Yaa, demek adamın torunu da varmış! Tuhaf çocuk. Gözlerini dikip hiç ayırmadan bakıyor da bakıyor! Yemin ederim, beş on dakika daha gelmeseydin dayanamaz giderdim. Kapıyı açmak istemiyordu. Gelişimden şu ana kadar bir kelime söylemedi, bambaşka bir insan. Ürktüm doğrusu. Peki, burada ne işi var? Herhalde dedesinin öldüğünü bilmeden geldi, değil mi?

— Evet. Çok bahtsız kızcağız. Ölürken ihtiyarın dilindeydi.

— Hımm! Dedesinin torunu bu. Neyse, bunu sonra anlatırsın. Bahtsız kıza belki biraz yardım ederiz... Şimdilik onu bir yere yollasak nasıl olur, oğlum? Seninle konuşacağım önemli şeyler var.

— Gidecek yeri yok ki. Burada oturuyor.

İhtiyara durumu kısaca anlattım. Yelena'nın henüz çocuk olduğunu, rahatça konuşabileceğini de ekledim.

— Orası öyle, çocuk tabii. Ama şaştım bu işe oğlum. Demek burada kalıyor? Aman Tanrım!

İhtiyar, Yelena'yı yeniden hayretle süzdü. Kendisinden söz edildiğini hisseden Yelena, başını eğmiş, parmaklarının arasında sedir örtüsünü çekiştiriyordu. Üzerine tıpatıp uyan yeni entarisini giymişti. Belki bunun şerefine, saçları da her zamankinden özenli taranmıştı. Bakışlarında o garip vahşilik olmasa çok sevimli bir kızcağız sayılırdı.

İhtiyar:

— Kısa ve açık olarak söyleyeyim oğlum, diye devam etti. Önemli, çapraşık bir meseleyle karşı karşıyayım...

Yere bakarak, vakur, düşünceli bir tavırla oturuyordu. Acele etmesine, "kısa ve açık" konuşacağını söylemesine rağmen, nereden başlayacağım bir türlü kestiremiyordu. "Bakalım, ne çıkacak?" diye düşündüm.

— Senden çok önemli bir ricada bulunmaya geldim Vanya. Yalnız önce... kimi açıklamalar yapmalıyım... son derece nazik bir durum zira...

Öksürerek yan gözle bana baktı, kızardı, kızarınca beceriksizliğine kızdı, sonra da başlamaya karar verdi:

— Aman neyi açıklayacağım! Zaten biliyorsun. Uzun lafın kısası Prens'i düelloya çağıracağım; sana da bu işle uğraşman, tanıklığımı yapman için ricaya geldim.

İskemlenin arkalığına kendimi hızla bırakarak İhmenev'e şaşkın şaşkın baktım.

— Ne bakıyorsun öyle? Deli değilim.

— İyi ama, izin verin Nikolay Sergeyiç; sebep ne? Hem bu nasıl olur?

— Sebep ha! Pes doğrusu.

— Peki, peki, ne söyleyeceğinizi biliyorum ama, bundan elinize ne geçecek sanki? Doğrusu aklım ermedi.

— Aklının ermeyeceğini biliyordum zaten. Dinle, davamız bitti, yani bugünlerde bitiyor, ufak tefek işlemler kaldı; mahkûm oldum. On bin ruble ceza vereceğim, İhmenevka'yı satıp ödeyeceğim. Böylece o namussuz herif alacağını alır, ben de borcumu çiftliğimle ödeyip onunla bütün ilgimi keserim. O zaman başım yerden kalkacak. "Saygıdeğer Prens'im, iki yıldır

bana etmediğiniz hakaret kalmadı. Adımı, aile şerefimi lekelediniz. Hepsine katlanmak zorundaydım. O zaman sizi düelloya çağıramazdım. Yüzüme karşı. 'Yağma yok, er geç vermek zorunda kalacağın borcundan kurtulmak için beni vurmak istiyorsun. Olmaz, önce davanın sonucunu bekleyelim, sonra görüşürüz!' derdiniz. Şimdi saygıdeğer Prens'im, dava lehinize sonuçlandı, böylece hiçbir engel kalmadı. Hadi buyurun dövüşe!" Mesele bundan ibaret Vanya. Sence benim her şey, her şey için öç almaya hakkım yok mu?

Bakışı alevlendi. Ses çıkarmadan onu seyrediyor, gizlediği düşüncelerini anlamak istiyordum.

— Dinleyin Nikolay Sergeyiç, dedim. Benimle açık açık konuşabilir misiniz?

— Tabii.

— Açık söyleyin, düelloyu sadece öç almak için mi istiyorsunuz, yoksa başka bir maksadınız da var mı?

— Bilirsin Vanya, bazı konuları kimseye açtırmam, ama bu konuşmamız ayrı bir şey. Zaten sen de zekânla, bu konuya dokunmadan olmayacağını anlamışsın. Evet, başka bir maksadım da var: Düşmüş kızımı içinde bulunduğu kötü yoldan kurtarmak istiyorum.

— Düellonuzla istediğinizi nasıl elde edebileceksiniz, mesele bunda.

— Orada yapılan planlara engel olacağım. Ama bak, sakın böyle hareket ederken babalık şefkati ya da buna benzer zayıflıklara kapıldığımı sanma. Bunların hepsi saçma! Kalbimdekileri kimseye açmam ben. Sen de bilemezsin. Kızım beni, evimizi bıraktı, âşığına gitti. Ben de onu kalbimden koparıp attım, temelli attım. O akşamı hatırlıyorsun, değil mi? Resminin karşısında ağladığımı görerek, bundan onu bağışlamak istediğim anlamını çıkarma. Onu o zaman bile bağışlamadım. Ona değil, yitirdiğim mutluluğa, boş hayallerime ağlıyordum. Sık sık da ağlıyordum. Sık sık da ağlıyordum belki. Vaktiyle evladımı dünyada her şeyden çok sevdiğimi açıklamaktan nasıl çekinmiyorsam, bunu da apaçık söylerim. Belki bunlar şimdiki durumuma taban tabana zıt düşüyor. Onu artık evladınız saymadığınıza, geleceğiyle ilgilenmediğinize göre, onun için kurulan tasarılara ne diye karışıyorsun, diyebilirsin bana. Cevap vereyim: Önce alçak, düzenbaz bir

adamın zaferine engel olmak istiyorum. Ayrıca, bunu yapmakla insanlık adına hareket ettiğime inanıyorum. Ortada kızım olmasa bile zayıf, savunmasız, aldatılmış ve her gün biraz daha uçuruma sürüklenen bir yaratık var. Bu işe doğrudan karışamam ama, dolayısıyla, düello yoluyla girebilirim. Beni vururlar ya da kanımı dökerlerse, bunu hiçe sayar, ölümü çiğneyip katilimin oğluyla nikâhlanır mı dersin? Hatırlar mısın, sen okuma öğrenirken bir kitapta, bir kral kızının babasının ölüsü üstünden arabasıyla geçtiğini okumuştuk. Zaten düello meselesi ortaya çıkınca bizim prensler evlenmeden vazgeçerler. Kısacası bu evlenmeyi istemiyorum, bozmak için elimden ne gelirse yapacağım. Şimdi ne istediğimi anladın mı?

— Hayır. Nataşa’nın iyiliğini istiyorsanız, evlenmesine, yani şerefinin kurtarılmasına nasıl engel olabilirsiniz? Önünde uzun bir hayat var, temiz bir adla yaşamalı.

— Sosyetenin düşündüklerine metelik vermesin. Öyle yapması gerek. Onun için bu evlenmede en büyük şerefsizlik o adi güruha karışmak, bunu anlamalı. Asil gururu, topluma vereceği en iyi cevap olur. O zaman belki elimi uzatırım ona. Ondan sonra evladıma çamur sıçratmaya kalkışsınlar da göreyim.

Bu çılgınca idealizm beni iyice şaşırtmıştı. Ama hemen sonra İhmenev’in coşup kendine hâkim olamadan böyle konuştuğunu anladım.

— Düşünceniz fazla nazari, bu yüzden de zalimce, dedim. Belki kızınızdan, onu dünyaya getirirken kendisine vermediğiniz bir güç bekliyorsunuz. Evlenmeye prenseslik için mi razı oluyor? Hayır, seviyor, aşk bu, kader bu. Sonra Nataşa’nın, çevrenin hakkında düşündüğünü hiçe saymasını istiyorsunuz. Oysa kendiniz buna pekâlâ önem veriyorsunuz. Prens size hakaret etti, daha doğrusu sizi, adi bir açgözlülükle ailesine girmek istemekle, kızınıza prenses unvanı sağlamak için dolaplar çevirmekle suçladı; sizse şimdi Nataşa’nın evlenme teklifini geri çevirerek bu iftiraları yalanlamasını istiyorsunuz. Evet, istediğiniz bu. Baksanıza, Prens’in düşündüklerine önem veriyor, hatasını kabul ettirmek istiyorsunuz. Onunla alay etmek, öç almak isteğine kızınızın mutluluğunu feda ediyorsunuz. Buna bencillik değil de ne denir?

İhtiyar kaşlarını çatarak somurtmuştu; uzun süre cevap vermedi. Sonunda:

— Haksızlık ediyorsun Vanya, dedi ve kirpiklerinde yaş damlaları parladı. Yemin ediyorum, haksızsın! Ama bırakalım bunu, kalbimi tersyüz edemem önünde!

Ayağa kalkıp şapkasını alarak devam etti:

— Yalnız şunu söyleyeyim: Bu mutluluğa asla inanamam. Kaldı ki araya girmesem de onların evleneceği yok.

— Ne demek bu? Neden böyle düşünüyorsunuz? Yoksa bir bildiğiniz mi var?

— Yoo, ayrıca bir bildiğim yok. Ama bu melun tilki durup dururken böyle bir karar veremez. Hep dolaptır bunlar. Dediğim çıkacak, unutma. Bir de evlenme işinin gerçekleştiğini düşün. Yani o adi herif bunda kendine göre esrarlı, kimsenin bilmediği bir hesapla bir çıkar buldu diyelim –hoş buna da aklım yatmıyor ya– o zaman sen karar ver, kalbine sor: Nataşa bu şartlar içinde mutlu olabilir mi? Başa kakmalar, hakaretler; oğlan ondan daha dostuyken soğumaya başladı, evlenince büsbütün sırt çevirir, hırpalar, ezer onu. Erkek soğudukça öbür tarafın aşkı hararetlenir: Kıskançlık, hayatını cehennem azabına çevirir; bunun ayrılmaya, hatta cinayete kadar yolu var... Olmaz Vanya! Bunları tasarlamışsanız, sen de bu işin içindeysen, şimdiden söyleyeyim ki Tanrı'ya cevap vereceksin, ama iş işten geçtikten sonra! Hadi hoşça kal.

Durdurdum:

— Beni dinleyin Nikolay Sergeyiç. Gelin şöyle bir karar verelim: Bekleyelim. Emin olun, bu işle yakından ilgilenen yalnız ben değilim. Belki her şey, düello gibi zora dayanan tedbirlere başvurmaksızın, kendiliğinden iyiye gider. Zaman her şeyi yoluna kor. Hem de izninizle, planınızın yürütme imkânı olmadığını da söyleyeyim. Prens'in düello teklifinizi kabul edeceğini nasıl düşünebilirsiniz?

— Niçin kabul etmeyecekmiş? Ne söylediğinin farkında mısın?

— Yemin ederim ki kabul etmez; ayrıca ustalıkla bir bahane bulur, bunu ukalaca bir gururla yaparak sizi gülünç duruma düşürür...

— Kolumu kanadımı kırma benim Vanya! Teklifimi neden kabul etmesin? Yoo, sen düpedüz şairsin, tam anlamıyla şairsin oğlum. Sana göre, onun

benimle dövüşmesi ayıp mı? Ondan aşağı mıyım yani? İhtiyar bir adamım, hakarete uğramış bir babayım, sen hem bir Rus edebiyatçısı, hem de şerefli bir kişi olarak bu işte tanık görevini alabilirsin ve... ve... daha ne söyleyeyim, yemin ederim ki ne demek istediğini anlamadım.

— Bakın görürsünüz. Öyle bahaneler bulur ki, onunla dövüşmenin imkânsızlığını herkesten önce siz kabul edersiniz.

— Hımm, pekâlâ dostum, dediğin gibi olsun! O halde bir süre için bekliyorum. Zaman ne gösterecek bakalım. Ama bana söz ver oğlum: Konuştuklarımızdan Anna Andreyevna'ya asla söz açmayacaksın.

— Söz veriyorum.

— İkinci olarak da, senden bu konuyu bana bir daha açmamanı rica ediyorum.

— Hayhay, o da olur.

— Son ricam da şu. Biliyorum, bize gelmek belki canını sıkıyor ama, yine de elinden geldiği kadar sık uğra. Bizim zavallı Anna Andreyevna seni öyle seviyor ki ve... şey... seni pek arıyor... Anlıyorsun değil mi Vanya?

Var gücüyle elimi sıktı, isteklerini yapacağıma içten söz verdim.

— Nazik bir mesele daha kaldı. Paran var mı?

Şaşırdım.

— Param mı? diye tekrarladım.

— Evet. (İhtiyar kızardı, bakışlarını yere indirdi.) Oturduğun eve, durumuna bakıyorum da, ya hesapta olmayan bir masraf falan çıkarsa diye düşünüyorum. Şu sıralar olabilir de. Bunun için oğlum, şimdilik her şeyi düşünerek şu yüz elli rubleyi al.

— Davanızı kaybettikten sonra, hem de şimdilik kaydıyla bu kadar parayı nasıl verebiliyorsunuz?

— Sen beni hiç anlamıyorsun Vanya! Hesapta olmayan ihtiyaçlardan söz ediyorum. Para birçok durumda insana karar verme rahatlığı sağlar. Belki şu anda ihtiyacın yok ama, ileride gerekip gerekmeyeceğini kim bilir? Her

şeyi düşünerek sana bu parayı bırakıyorum. Bu kadarını toplayabildim. Harcamazsan geri verirsin. Şimdilik hoşça kal! Aman Tanrım, ne kadar sararmışsın! İyice hastasın sen...

İtiraz etmedim, parayı aldım. Ne maksatla verdiği açıktı.

— Ayakta zor duruyorum, diye cevap verdim.

— Kendini ihmal etme, oğlum, ihmal etme. Bugün hiçbir yere çıkma. Anna Andreyevna'ya ne halde olduğunu söylerim. Doktor çağırayım mı, ister misin? Yarın gelip yoklarım seni, daha doğrusu kendim ayakta olursam gelmeye çalışırım. Hemen yat bari. Hadi Tanrı'ya emanet ol! Hoşça kal kızım! Bak oğlum, bu beş ruble de kız için. Ama benim verdiğimi söyleme, ne gerekirse, pabuç, çamaşır falan al. Eh, gidiyorum artık...

Kapıya kadar geçirdim. Kapıcıyla yemek de getirtecektim. Yelena hâlâ bir şey yememişti.

XI

Yukarı çıkar çıkmaz birden başım döndü, odanın ortasına yığılıverdim. Yelena'nın çığlığını hatırlıyorum, ellerini çırparak, düşmeme engel olmak için bana doğru atıldı. Sonrasını bilmiyorum...

Yelena'nın sonradan anlattığına göre tam o sıra yemeğimizi getiren kapıcıyla birlikte beni sedire uzatmışlar. Her uyanışımda Yelena'nın üzerime eğilmiş, şefkat, kuşku dolu yüzünü görüyordum. Bunları hep düşteymiş gibi, belli belirsiz hatırlıyorum. Zavallı çocuğun sevimli gölgesi önümden bir karaltı, bir resim gibi gelip geçiyordu. Bana su içiriyor, yatağımı düzeltiyor ya da karşımda üzgün, korkmuş bir halde oturup küçük parmaklarıyla saçlarımı düzeltiyordu. Bir keresinde yüzümde ürkek öpücüğünü duydum. Başka sefer sedirin yanındaki küçük masada bitmekte olan mumun ışığında Yelena'ya baktım. Kızcağız yüzünü yastığına dayamış, elini yanağına koymuş, solgun dudakları yarı açık tetikte uyuyordu. Ancak sabahın ilk saatlerinde kendime gelebildim. Mum sonuna kadar yanmıştı; şafağın pembe ışıkları duvarda titreşiyordu. Yelena masanın üstünde, başını sol koluna dayayarak uyumuştu. Çocukça olmayan bir hüzünle dolu garip, neredeyse hastalıklı bir güzellik taşıyan uykulu yüzünü nasıl uzun uzun seyrettiğimi hatırlıyorum; uzun kirpikleri çökük yanaklarını gölgeliyordu, gelişigüzel bağlanmış gür siyah saçları bir yana sarkmış, solgun yüzünü çevrelemişti. Öbür eli yastığımdaydı. Zayıf elceğizini yavaşça öptüm; zavallı yavrucak uyanamadı, sadece renksiz dudaklarında gülümsemeye benzer bir kımıltı oldu. Ona bakarken sakin, sağlıklı bir uykuya daldım. Bu sefer aşağı yukarı öğlene kadar uyumuştum. Uyandığım zaman kendimi iyice canlanmış hissediyordum. Geçirdiğim rahatsızlıktan yalnız üstümdeki halsizlik, ağırlık kalmıştı. Böyle ani gelen sinir buhranlarını eskiden de geçirirdim, alışıktım. Hastalığım genellikle yirmi dört saatten fazla sürmediği halde beni pek sarsardı.

Öğlen olmak üzereydi. Gözüme önce, köşeye bir iple gerilmiş olan dün sabah aldığım perde ilişti. Yelena kendine o köşeyi ayırmıştı. Sobanın önüne oturmuş, çay kaynatıyordu. Uyandığımın farkına varınca bana neşeyle gülümseyerek hemen yanıma geldi.

Elini tutarak:

— Bütün gece bana baktın yavrum, dedim. Bu kadar iyi yürekli olduğunu bilmiyordum.

Bana sevimli, utangaç bir muziplikle baktı.

— Size baktığımı nereden biliyorsunuz? Belki de bütün gece uyudum?

Sözlerinden utanarak kızardı.

— Arada bir uyanıp görüyordum. Ancak sabaha karşı daldın...

Övülmekten hoşlanmayan bütün temiz, mert, iyi yürekli insanlar gibi sözlerimden sıkılmıştı:

— Çay ister misiniz? diye sözü değiştirdi.

— İsterim. Sen dün öğle yemeği yedin mi?

— Öğle ve akşam yemeğini birlikte yedim. Kapıcı o zaman getirmişti ya. Ama siz konuşmayın, rahat yatın, daha tam iyileşmediniz.

Yelena çayı getirdi, yatağımın kenarına oturdu.

— Ben mi yatacağım? Evet, hava kararıncaya kadar yatabilirim. Sonra sokağa çıkacağım. Bir yere gitmem gerekli Lenoçka.[42]

— Gerekli mi? Nereye gideceksiniz? Dün gelen adama mı?

— Hayır, ona değil.

— İyi öyleyse. Sizi o üzdü böyle. O halde kızına gideceksiniz, değil mi?

— Kızı olduğunu nereden biliyorsun?

Yelena başını eğerek:

— Dün hepsini işittim, dedi.

Yüzü kızarmış, kaşları çatılmıştı.

— Kötü bir ihtiyar, diye ekledi.

— Onu tanımıyorsun ki. Tam tersine, çok iyi bir adamdır.

Yelena heyecanla:

— Hayır, hayır, kötü adam. Her şeyi duydum! diye karşılık verdi.

— Peki, ne duydun?

— Kızını bağışlamak istemiyor.

— Ama onu seviyor. Kızı ona karşı suçlu olduğu halde onu düşünüp üzülüyor.

— Niçin bağışlamıyor? Ama artık bağışlasa bile, kızı gitmesin ona.

— Neden?

— Kızının sevgisine layık değil o. Ondan temelli uzaklaşsın, sokakta dilensin, ihtiyar da kızının dilendiğini görerek azap çeksin.

Gözleri parladı, yanakları alevlendi. Altından bir şey çıkacağını anladım. Kısa bir sessizlikten sonra:

— Beni o ihtiyarın evine mi götürecektiniz? diye sordu.

— Evet çocuğum.

— Bir yere hizmetçi girerim daha iyi.

— Ne biçim konuşuyorsun Lenoçka? Pek saçma sözler bunlar. Kim yanına alır seni?

— Rastgele bir köylü.

Başını büsbütün eğmiş, sözlerimi sabırsızlıkla cevaplandırıyordu. Hırçınlaştığı belliydi. Gülümsedim.

— Elin mujiği hizmetçiyi ne yapsın?

— Öyleyse beylere giderim.

— Bu huyunla beylerde barınabilir misin?

— Barınırım.

Kızdıkça cevapları kısalaşıyor, kesinleşiyordu.

— Dayanamazsın ki.

— Dayanırım. Beni azarlarlarsa inadına ses çıkarmam. Döverlerse ağzımı açmam; varsın dövsünler, dünyada ağlamam! Onlar da ağlamadığım için hırstan çatlarlar!

— Aşkolsun Yelena, hem hırçın, hem gururlusun. Az çekmemişsin anlaşılan...

Kalkıp büyük masanın yanına yaklaştım. Yelena hâlâ sedirde oturuyor, düşünceli bir tavırla yere bakarak örtünün saçaklarını çekiştiriyordu. Susuyordu. “Sözlerime alındı mı acaba?” diye düşündüm.

Masanın önünde durmuş, derleme yazımı hazırlamak için dün getirdiğim kitaplara göz gezdirirken daldım gittim. Bunu sık sık yapar, sırf bakmak için açtığım bir kitaba, kendimi unutacak kadar kaptırdığım olur.

Yelena yavaşça masaya sokularak, ürkek bir gülümsemeyle:

— Neler yazıyorsunuz? diye sordu.

— Çeşitli şeyler Lenoçka. Bana yazdıklarım için para veriyorlar.

— Dilekçe falan mı yazıyorsunuz?

— Yoo, dilekçe değil.

Ona, dilim döndüğü kadar, insanlarla ilgili çeşitli hikâyeler yazdığımı, bunların bir araya toplanarak roman, büyük hikâye adıyla kitap halinde basıldığını anlattım. Derin bir merakla dinledi.

— Yazdıklarınız gerçek mi?

— Yoo, uyduruyorum.

— Neden yalan yazıyorsunuz?

— Şu kitabı al, oku. Zaten bir kere bakmıştın. Okuma biliyorsun, değil mi?

— Biliyorum.

— Oku, o zaman anlarsın. Bu kitabı ben yazdım.

— Siz mi? Öyleyse okurum...

Pek heyecanlıydı. Bana bir söylemek istediği vardı ama çekiniyordu. Sonunda ağzındaki baklayı çıkardı:

— Bunlar için çok para veriyorlar mı? diye sordu.

— Belli olmaz. Bazen çok, bazen elim kalem tutmayınca hiçbir şey alamam. Güç iş Lenoçka.

— Demek zengin değilsiniz?

— Değilim.

— Öyleyse ben de çalışıp size yardım edeceğim. Birden yüzüme bakıp kızardı, bakışlarını yere indirdi. Sonra bana doğru bir iki adım atarak birden kollarıyla sardı, yüzünü göğsüme sımsıkı bastırdı. Şaşkınlıkla ona bakıyordum.

— Sizi çok seviyorum. Gururlu değilim, dedi. Dün, gururlusun demiştiniz. Değilim, öyle değilim, sizi seviyorum. Çünkü beni yalnız siz seviyorsunuz...

Gözyaşları içinde boğuluyordu. Bir an sonra dünkü gibi hıçkırıklarla sarsılmaya başladı. Diz çökmüş, ellerimi, ayaklarımı öpüyordu.

— Beni seviyorsunuz, yalnız siz!.. Yalnız siz seviyorsunuz beni, diye tekrarlıyordu.

Bunca zamandır bastırmaya çalıştığı duygular sel halinde ansızın boşanıvermişti. Utangaçlığı ağır basarak bu zamana kadar kendini tutmayı başaran kalbi bütün açıklığıyla görüyordum, içini boşaltmak ihtiyacına rağmen kendini tutmuş, sonuna kadar dayanmış sonra bütün varlığını birden susadığı sevgiye, özveriye, şefkate, ağlama ihtiyacına bırakıvermişti.

Bir isteri buhranı başlayıncaya kadar hıçkırdı. Dizlerimi saran kollarını güçlükle çözebildim, yerden kaldırarak sedire yatırdım. Uzun süre, benden utanıyormuş gibi, yüzünü yastıklara gömerek hıçkırdı durdu ama öte yandan küçücük eliyle sımsıkı kavradığı elimi kalbine bastırıyordu.

Yavaş yavaş yatıştığı halde hâlâ yüzünü bana çevirmemişti. Kaçamak bir iki bakışla beni süzdü; gözlerinin içi tatlı, ürkek, çekingen bir duyguyla doluydu. Sonunda kızararak gülümsedi.

— Nasılsın Lenoçka, açıldın mı benim duygulu, hasta çocuğum?

Yüzünü hâlâ benden kaçırarak:

— Bana Lenoçka demeyin, diye fısıldadı.

— Lenoçka demeyeyim mi? Ne diyeyim?

— Nelli.

— Nelli mi? Niye? Hoş Nelli de güzel ad. Pekâlâ, madem istiyorsun seni öyle çağırırım.

— Annem bana Nelli derdi. Ondan başka kimse beni bu adla çağırmadı. Annemden başka kimsenin bu adı söylemesini istemiyordum. Ama siz söyleyin... Sizi her zaman seveceğim, her zaman...

“Ne duygulu, gururlu yürek!” diye düşündüm. “Benim için Nelli olmaya razı gelene kadar epey zaman geçti.” Artık bana tam anlamıyla bağlandığını biliyordum.

İyice yatışmasını bekledikten sonra:

— Seni annenden başka kimsenin sevmediğini söylüyorsun Nelli, dedim. Deden sevmiyor muydu? diye sordum.

— Sevmiyordu.

— Ama onun için ağlamıştın merdivende, hatırlıyor musun?

Bir an düşündü.

— Evet, ama sevmiyordu. Fena adamdı.

Yüzünde acı bir ifade belirdi.

— Hoş görmeliydin kızım. Adamcağızın aklı başında değildi galiba. Ölürken deli gibiydi. Nasıl öldüğünü anlatmıştım sana.

— Evet ama, aklını son aylarda yitirmeye başlamıştı. Bazen bütün gün burada oturur, ben gelmezsem iki üç gün yemeden içmeden dururdu. Eskiden çok daha iyiydi.

— Ne zamanlar yani?

— Annem ölmeden önce.

— Şu halde onun yiyeceğini içeceğini sen getiriyordun, öyle mi?

— Evet.

— Nereden alıyordun? Bubnova’dan mı?

— Hayır. Bubnova’dan hiçbir şey almadım. Nelli’nin sesi titriyordu.

— Peki, parasız bunları nasıl alıyordun?

Ses çıkarmadı, sapsarı kesildi; sonra da beni uzun uzun süzdü.

— Sokakta dileniyordum. Beş kapik toplar, ona ekmekle enfiye alırdım...

— Buna izin veriyordu ha! Aman Nelli, Nelli!

— Önce ona söylemeden kendim gidip dilendim. Sonra öğrenince beni zorla göndermeye başladı. Ben köprüde durup geçenlerden sadaka isterken köprü başında beklerdi; birinin para verdiğini görür görmez hemen üstüme atılır, elimden alırdı; sanki parayı ondan gizleyecekmişim, onun için toplamıyormuşum gibi.

Acı acı gülümsedi.

— Ama bu durum ona annem ölünce geldi. Çılgına döndü.

— Demek anneni çok severdi. Neden bir arada oturmazdınız?

— Onu da sevmezdi. Kötü huyluydu, annemi bağışlamıyordu, tıpkı... dünkü kötü yürekli ihtiyar gibi.

Yelena bunları bir fısıltı halinde söyledi, yüzü büsbütün soldu, içim ürperdi. Hayalimde birden bir roman başlangıcı canlandı. Tabutçunun bodrumunda ölen zavallı bir kadın, kızına lanet eden dedesini ara sıra yoklayan küçük öksüz kız, pastanede köpeğiyle birlikte can veren bunak ihtiyar!..

Nelli bir şeyler hatırlayarak gülümsedi.

— Azorka eskiden annemindi, dedi. Dedem o zamanlar annemi çok severdi; annem evden ayrılınca Azorka onda kaldı. Azorka’ya bu yüzden bu

kadar bağlıydı... Annemi bağışlamadı, köpek ölünce kendisi de öldü.

Nelli bunu sert, haşin bir tavırla söyledi, yüzündeki gülümseme silindi. Kısa bir sessizlik oldu.

— Deden eskiden ne iş yapardı Nelli?

— Çok zenginmiş... Ne işle uğraştığını bilmiyorum. Fabrikası mı ne varmış... Yani annem öyle dedi. Önceleri beni ufak gördüğü için bir şey söylemezdi. Yalnız sevip öper, “Zamanı gelince her şeyi öğrenirsin, zavallı yavrum!” derdi. Beni hep zavallı, talihsiz yavrum diye çağırırdı. Geceleri uyuduğumu sanırdı, oysa ben mahsus uyur gibi yapardım. Üzerime eğilip öper, “Zavallı talihsiz kızım!” derdi.

— Annen neden öldü?

— Veremdi. Bugünlerde altıncı haftası doluyor.

— Dedenin zengin halini hatırlar mısın?

— O zaman daha dünyada yoktum. Annem ben doğmadan dedemin evinden ayrılmış.

— Kime gitmiş?

Nelli yavaşça, bir şey düşünür gibi:

— Bilmem, dedi. Yurtdışına gitmiş. Ben orada doğmuşum.

— Yurtdışında mı? Nerede?

— İsviçre’de. Ben her yere gittim: İtalya’ya, Paris’e...

Hayretler içindeydim.

— Bunları hatırlıyor musun Nelli?

— Çoğunu hatırlıyorum.

— Rusçayı nasıl bu kadar iyi öğrenebildin?

— Annem orada bile Rusça öğretirdi. Anneannem Rus’tu, dedemse İngiliz’di, ama Rus gibiydi. Bir buçuk yıl önce annemle buraya geldiğimiz zaman, Rusçayı iyice öğrendim. Annem o sıralar hastaydı artık. Gittikçe

fakir düştük. Annem hep ağlardı. Önce burada, Petersburg'da, dedemi aradı. Hep ona karşı suçlu olduğunu söyleyerek gözyaşı dökerdi... Hem nasıl ağlardı! Dedemin de fakir olduğunu öğrenince daha çok ağlamaya başladı. Sık sık mektup yazardı, ama dedem cevap vermezdi.

— Annen neden geldi buraya? Yalnız babasını bulmak için mi?

— Bilmem. Oralarda çok iyi yaşıyorduk! (Nelli'nin gözleri parladı.) Annemle ikimizdik. Onun, sizin gibi iyi yürekli bir arkadaşı vardı... Annemi buradan tanıyordu, fakat orada öldü, biz de annemle buraya geldik...

— Annen, dedenin evinden o arkadaşıyla mı gitmişti?

— Hayır, onunla değil. Başkasıyla gitmiş ama adam onu bırakmış...

— Kimdi o adam Nelli?

Nelli cevap vermeden bana baktı. Annesinin kiminle gittiğini, babasının adını biliyordu herhalde. Ama bunu bana bile söylemek acı geliyordu ona.

Sorularımla onu fazla hırpalamak istemedim. Nelli'nin garip, sinirli, çabuk parlayan, ama heyecanını bastırmayı bilen bir huyu vardı; hemen sevimli, fakat kesin bir gurura bürünüyordu. Zamanla, beni bütün kalbiyle, hemen hemen hâlâ acıyla andığı ölen annesi kadar sevdiği halde, içindekileri pek az açtı bana; o günden sonra geçmişinden söz etmek ihtiyacını pek seyrek duydu. Ama o gün birkaç saat süren keder buhranında sık sık hıçkırıklarla kesilen hikâyesinde anılarının en acı, ruhunu en çok sarsan bölümlerini anlattı. Dinlediklerimden nasıl dehşet duyduğumu hiç unutmayacağım. Ama asıl hikâyesi daha ileride...

Evet, dehşet verici bir hikâyeydi bu: Aldatılmış, mutluluğunu yitirmiş, hasta, bitkin, herkesin yüz çevirdiği, en son umudu olan vaktiyle kalbini kırdığı babasından da yüz bulamayan, henüz bebek denecek kadar küçücük kızıyla soğuk, çamurlu Petersburg sokaklarında dilenmiş, aylarca rutubetli bodrumda can çekişerek ancak gözlerini dünyaya kapadıktan sonra babası tarafından bağışlanabilmiş bir kadının hikâyesi... Bu, çeşitli hakaretler altında ezilmiş, aklını kaybetmiş bunak bir dedeyle, huzur içinde yaşamış yaşlı bir insandan daha çok şey gören küçük kız torunu arasındaki esrarlı, güç anlaşılır ilişkilerle ilgili bir hikâyeydi. Karanlık, gamlı bir hikâye. Kasvetli Petersburg göğü altında, koskoca şehrin karanlık, izbe köşelerinde

sürüp giden kargaşalıkta, bencillikler, çarpışan çıkarlar, korkunç sefahat âlemleri ve gizlice işlenen cinayetler arasında yaşanmış yüzlerce hikâyeden biri... Ama henüz sırası gelmedi...

Üçüncü Bölüm

I

Hava çoktan kararmış, akşam olmuştu. Korkunç kâbustan ancak o zaman ayılarak durumu düşünebildim.

— Nelli seni bu hasta, üzgün halinle bırakmak zorundayım, dedim. Beni bağışla yavrum. Burada da çok sevilen, bağışlanmamış bir zavallı, hakarete uğramış, bırakılmış birisi var. Beni bekliyor. Şimdi bana anlattıklarından sonra onu yüzde yüz görmem gerek. Hemen, şu sıralar görmeden yapamayacağım...

Nelli'nin, söylediklerimin hepsini anlayıp anlamadığını bilmiyorum. Hem hikâyesinin, hem henüz geçirdiğim rahatsızlığın heyecanı içindeydim. Vakit kaybetmeden Nataşa'ya koştum. Oraya vardığım zaman saat dokuz civarıydı.

Daha sokaktan, evinin önünde bir araba durduğunu fark ettim. Prens'in arabasına benzettim bunu. Merdivende, birinin yukarı çıktığını duydum. El yordamıyla, ihtiyatla yürümesinden evin yabancısı olduğu anlaşılıyordu. Önce aklıma Prens geldi, fakat az sonra bu ihtimal ortadan kalktı. Yukarı çıkan adam durmadan kötü kötü söyleniyordu. Her basamakta küfürleri daha şiddetli, daha sunturlu oluyordu. Merdiven gerçekten dar, kirli ve zindan gibiydi. Üçüncü kattan sonraki küfürler bir Prens'in ağzından değil, ancak bir arabacıdan çıkabilirdi. Bereket üçüncü katta ışık vardı. Nataşa'nın kapısının önünde ufak bir fener yanıyordu. Kapının önünde meçhul adama yetişerek Prens'i tanıyınca şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. Sanırım o da bu beklenmedik karşılaşmadan pek memnun olmamıştı. İlk anda beni tanıyamadı, sonra yüzü birden değişti. Az önceki kızgın, haşin bakışı tatlılaştı, neşelendi. Aşırı bir sevinçle iki elini uzattı.

— Oo, siz miydiniz! Ben de diz çöküp Tanrı'dan yardım dilemek üzereydim. Duydunuz mu nasıl kalayı basıyordum?

İçten bir kahkaha attı. Sonra yüzünde birden ciddi, üzüntülü bir ifade belirdi. Başını sallayarak:

— Aşkolsun Alyoşa'ya, Natalya Nikolayevna'yı böyle bir yerde nasıl oturtuyor? dedi. İşte ayrıntı sayılan bu gibi şeyler insanları olduğu gibi

gösterir. Korkuyorum onun için. İyi çocuk, asil bir yüreği var ama, bu bir örnek işte. Deli gibi sevdiği kadını böyle bir mezbeleye yerleştirmiş.

Çıngırağın kolunu ararken fısıldayarak:

— Ekmeksiz kaldığı günler olduğunu duydum, diye ekledi. Bu çocuğun hele karısı olunca Anna Nikolayevna'nın geleceğini düşünüyorum, düşündükçe kafam çatlayacak gibi oluyor.

Çıngırağı bir türlü bulamayışının verdiği öfke içinde Nataşa'nın adını yanlış söylediğini fark etmedi. Zil yoktu zaten. Kapının tokmağını oynattım. Mavra hemen açıp bizi telaş içinde karşıladı. Ufacık antreye girince tahta bölmeyle ayrılmış mutfak kapısının aralığından birtakım hazırlıklar sezdim. Her şeyde bir başkalık vardı. Ortalık pırıl pırıldı, ocak yanıyordu, masaya yeni yemek takımları konulmuştu. Bizi beklediklери belliydi. Mavra paltolarımızı çıkarmaya koştu.

— Alyoşa geldi mi? diye sordum.

Esrarlı bir tavırla:

— Gelmedi, diye fısıldadı.

Nataşa'nın yanına girdik. Odasında bir özellik yoktu, her zamanki gibiydi. Zaten orası hep derli toplu, sevimliydi, ayrı bir temizliğe ihtiyacı yoktu. Nataşa bizi kapıda, ayakta karşıladı. Solgun yanakları bir an için pembeleştiği halde, hastalıklı zayıflığı ve renksizliği dikkatimi çekti. Gözlerinde hummalı parıltılar vardı. Sessizce, acele ederek elini Prens'e uzattı; şaşkınlığı, telaşı belli oluyordu. Bana bakmadı bile. Durduğum yerde ses çıkarmadan bekliyordum.

Prens dostça, neşeli bir tavırla:

— İşte geldik! dedi. Birkaç saat önce döndüm. Hep aklımdaydınız. (Şefkatle elini öptü.) Devamlı sizi düşündüm! Size neler söyleyeceğimi, neler anlatacağımı hazırladım. Neyse, bol bol konuşuruz artık. Önce, anladığıma göre, burada olmayan uçarı çapkın oğlum...

Nataşa kızarıp bozularak:

— İzninizle Prens, diyerek sözünü kesti, İvan Petroviç'e bazı söyleyeceklerim var. Gel Vanya, bir şey diyeceğim.

Kolumdan tutarak beni paravananın arkasına çekti. En karanlık köşeye gidince duyulur duyulmaz bir sesle:

— Vanya, dedi, beni bağışlayacak mısın?

— Rica ederim Nataşa!

— Hayır Vanya, hayır! Beni o kadar çok bağışladın ki, ama her sabrın bir sonu var. Beni kalbinden asla çıkarmayacağını biliyorum ama, nankörlükle suçlayacaksın. Dün, evvelsi gün sana karşı gerçekten nankör, bencil, zalim gibi davrandım.

Birden ağlamaya başladı, yüzünü omzuma gömdü. Onu yatıştırmaya çalıştım:

— Yapma Nataşa, boşuna üzüyorsun kendini. Bu gece çok hastaydım, şimdi bile ayakta duracak halim yok. Sırf bu yüzden sana ne dün, ne bugün uğrayabildim. Sen de kırıldığımı sandın... Canım benim, ne halde olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsun?

— İyi öyleyse, demek her zamanki gibi bağışladın.

Gözyaşları arasında gülümseyerek acıtıncaya kadar elimi sıktı.

— Kalanı sonra. Sana anlatacak çok şeyim var Vanya. Hadi şimdi onun yanına gidelim.

— Hemen gidelim Nataşa, adamı birden yalnız bıraktık...

— Bak neler olacak, göreceksin neler! diye telaşla fısıldadı. Artık hepsini biliyorum, hepsini anladım. Bütün suç onun. Bu akşam çok şey halledilecek. Hadi!

Söylediklerini anlamadım ama, sormama vakit kalmadı. Nataşa, Prens'in yanına güler yüzle döndü. Prens hâlâ elinde şapkası, ayakta duruyordu. Nataşa şen bir tavırla özür diledi, şapkasını aldı, sandalye gösterdi. Üçümüz masanın çevresine oturduk.

Prens:

— Bizim çapkından söz ediyordum, dedi. Sadece bir dakika, o da sokakta, Kontes Zinaida Fyodorovna'ya gitmek için arabaya binerken gördüm onu. Dört gündür birbirimizi görmediğimiz halde arabadan inip yanıma gelmediğine göre, pek acelesi vardı. Ama şimdiki gecikmesinde suçlu benim galiba. Bugün Kontes'e gidemeyeceğim için Alyoşa'ya bazı şeyler havale ettim. Ama birazdan gelir.

Nataşa saf bir edayla Prens'e bakarak:

— Geleceğini size söyledi herhalde, dedi.

Öteki Nataşa'yı hayretle süzdü:

— Aman efendim, bir de gelmeyecek miydi? Anladım, ona gücenmişsiniz. Haklısınız, herkesten sonra gelmesi hiç hoş olmuyor. Ama tekrar ediyorum, suç bende. Ona darılmayın. Evet, oğlum havai, delişmen bir çocuk, onu savunacak değilim, ama bazı sebeplerden ötürü bu aralık Kontes'in eviyle ve başka birkaç ahbabımızla ilişkisini kesmemesi, hatta daha sık görüşmesi gerekiyor. Tabii bizim Alyoşa postu buraya sermiş, dünyayı umursadığı yok. Bunun için onu ara sıra sizden kaçırırsam kusura bakmayın. Eminim, çapkın, o geceden sonra Prenses K.'ya bir daha ayak basmamıştır. Demin sormadığım için kızıyorum kendi kendime!..

Nataşa'ya baktım. Prens'i ince, yarı alaylı bir gülümsemeyle dinliyordu. Ama adamın konuşması pek sade, tabiiydi. Şüpheyi davet edecek bir hali yok gibiydi.

Nataşa:

— Demek bana bugünlerde hiç uğramadığından haberiniz yok öyle mi? diye sordu.

— Hiç mi gelmedi? Ne diyorsunuz!

Prens içten bir hayret göstermişti.

— Evet. Siz geçen salı, geç vakit gelmiştiniz. Ertesi sabah ayaküstü uğradı, bir daha da yüzünü görmedim.

— Olur şey değil! (Prens'in hayreti gittikçe artıyordu.) Oysa ben, evinizden çıkmadığını sanıyordum. Bağışlayın, pek tuhaf neredeyse

imkânsız bu.

— Ama gerçek. Yazık. Oysa ben Alyoşa'nın nerede olduğunu öğrenmek için sizi bekliyordum.

— Pek tuhaf! Ama gelir neredeyse şimdi gelir. Doğrusu söyledikleriniz beni öyle şaşırttı ki. Alyoşa'dan her şeyi beklerdim ama bunu... bunu...

— Ne kadar da şaştınız! Oysa ben hayret etmeyeceğinizi, bunun böyle olduğunu önceden bildiğinizi tahmin ediyordum.

— Biliyor muydum? Ben mi? Tanrı sizi inandırsın Natalya Nikolayevna, Alyoşa'yı bugün sadece bir dakika gördüm ve onun hakkında kimseyle konuşmadım.

İkimizi süzerek:

— Tuhaf, bana inanmıyor gibi bir haliniz var, diye devam etti.

— Tanrı esirgesin, doğruyu söylediğinizden eminim.

Nataşa, Prens'in gözlerinin içine bakarak öyle tuhaf bir şekilde güldü ki, adam ürperdi, bozuldu.

— Bunu açıklayabilir misiniz?

— Gerek var mı? Her şey gün gibi açık. Alyoşa'nın ne kadar havai, uçarı olduğunu bilirsiniz. Biraz boş kalınca kendini kaptırıverdi.

— Böyle kapılmak mı olur canım! Bunda başka bir iş var. Hele gelsin, hesap soracağım. Ama beni en çok, bugünlerde burada bulunmadığım halde, onun yaptıklarından beni sorumlu tutmanız şaşırtıyor. Alyoşa'ya ne kadar kızdığınızı görüyorum. Bunda yerden göğe kadar da haklısınız! Ben de herhalde karşınıza ilk çıkan olduğum için suçluyum, öyle değil mi?

Prens, yüzünde sinirli bir gülümsemeyle bana döndü. Nataşa kızardı. Prens ağırbaşlı bir tavırla devam etti:

— İzin verin Natalya Nikolayevna, suçumu kabul ediyorum ama, yalnız tanışmamızın hemen ertesi günü yolculuğa çıkmam bakımından... Bu yüzden, sizde sezdiğim kuşkuculuğa bazı durumlar da yardım edince, hakkımdaki fikrinizi hemen hemen değiştirdiniz. Gitmeseydim, hem siz

beni daha iyi tanırdınız, hem de Alyoşa ben başında olunca dışarıda dalga geçmezdi. Bugün ona söyleyeceklerimi kendi kulaklarınızla duyacaksınız.

— Yani söyleye söyleye onu benden bıktıracaksınız. Ama sizdeki zekâyla böyle bir tedbirin faydalı olacağına inanmak kolay değil.

— Sanırım, onu sizden isteyerek soğutmak istediğimi ima ediyorsunuz Natalya Nikolayevna? Bu açıkça bir hakaret.

— Karşımda kim olursa olsun, imalı konuşmamaya dikkat ederim. Tersine, mümkün olduğu kadar açık konuşmak isterim. Belki bugün bunu anlayacaksınız. Çünkü hakaret etmek niyetinde de değilim. Buna gerek yok, nasıl olsa sözlerimden alınmazsınız. Bundan hiç şüphe duymuyor, çünkü karşılıklı ilişkilerimizin özelliğini çok iyi anlıyorum. Bunları hiç ciddiye almıyorsunuz, değil mi? Ama gerçekten sizi incittimse, ev sahipliği görevimi yerine getirmek için sizden bağışlamanızı dilemeye hazırım.

Nataşa hafiften, hatta şakacı bir sesle, gülümseyerek konuştuğu halde onu şimdiye kadar bu derece sinirli görmemiştim. Ancak o an, son üç gündür kalbinde kabaran ıstırabı anlayabildim. Her şeyi bildiğini, anladığını belirten esrarlı sözleri beni korkuttu. Bunlar doğrudan doğruya Prens’e yönelikti herhalde. Fikrini temelden değiştirmişti, onu düşman olarak gördüğü çok açıktı. Alyoşa’yla ilişkilerinin Prens’in etkisiyle bozulduğunu sezmişti; belki bu konuda kendine göre delilleri de vardı. Aralarında çıkacak ani bir çatışmadan korktum. Nataşa’nın eğlenir gibi konuşması ve maksadı açıktı. Prens’in oğluyla ilişkilerini ciddiye almadığı, ev sahibi olarak özür dilemek niyetlisi olduğu yolundaki sözleri, o gece dobra dobra konuşma tehdidi hiç maskelenmemişti. Prens’in bunları anlamamasına imkân yoktu. Yüzünün nasıl değiştiğinin farkına vardım. Fakat kendine hâkim olmayı biliyordu, hemen pişkinliğe vurdu. Nataşa’nın sözlerini duymazdan geldi, daha doğrusu, gerçek anlamını kavramaz göründü, işi şakaya vurdu.

Gülerek:

— Af dilemenizi istemek mi? Tanrı korusun! diye bağırdı. Hiç böyle bir niyetim yok. Zaten kadınların af dilemelerini istemek alışkanlığım yoktur. Daha ilk görüşmemizde size karakterimden biraz söz açmıştım. Bunun için

şimdi söyleyeceklerime herhalde darılmazsınız. Zaten genel olarak kadınlar hakkında konuşuyorum.

Nazik bir tavırla bana dönerek:

— Belki siz de düşüncemi kabul edersiniz, diye devam etti. Kadın karakterinde bir özelliğe dikkat ettim. Suçüstü yakalanan bir kadın, o anda suçunu itiraf edip af dilemektense ileride bin kere gönlünüzü alarak kendini bağışlatmayı tercih eder. Bunun için şimdi beni kırdığınızı düşünsek bile, hemen şu anda özür dilemenizi istemiyorum. İlerde hatanızı kabul edince, bin kere gönlümü alarak bunu bağışlatmaya çalışmanız daha kârlı olacak. O kadar iyi, temiz, körpe ve içtensiniz ki, pişmanlık anınızın bütün güzelliğini şimdiden görür gibi oluyorum. Özür dilemenize gerek yok, yalnız sizi, düşündüğünüzden daha içten olduğuma inandırmak için ne yapayım, bana onu söyleyin.

Nataşa kızardı. Prens’in cevabında fazlaca hafiflik, hatta sesinin tonunda saygı kıtlığı, yüzsüzlüğe kaçan bir şakacılık sezdim.

Nataşa küçümsemeyle bakarak:

— Bana karşı içten, dürüst olduğunuzu mu ispat etmek istiyorsunuz? diye sordu.

— Evet.

— Şu halde ricamı kabul edin.

— Şimdiden söz veriyorum.

— İstediğim şu: Alyoşa’ya hakkımda ne bugün, ne yarın en ufak bir söz söylemeyeceksiniz. Beni unuttu diye ne sitem edeceksiniz, ne de azarlayacaksınız. Onunla, aramızda hiçbir şey olmamış gibi karşılaşmak istiyorum, farkına varmasın. Bunu yapacağınıza söz veriyor musunuz?

— Hayhay! Şunu da ekleyeyim, böyle işlerde bu derece akıllıca, iyi görüşlü bir davranışa pek az rastladım... Hah, sanırım Alyoşa geldi!

Gerçekten girişte bir gürültü duyuldu. Nataşa ürperdi, bir şeye hazırlanıyormuş gibi bir hal aldı. Prens ciddi bir tavırla oturmuş, ne

olacağını bekliyor, bakışını Nataşa’dan ayırmıyordu. Kapı açıldı, Alyoşa içeri daldı.

II

Neşeden, sevinçten parlayan yüzüyle tam anlamıyla bir içeri dalıştı bu. Dört gününü çok hoş, mutlu geçirdiği belliydi. Halinden bir haber vermek için sabırsızlandığı anlaşılıyordu. Odayı çınlatan bir sesle:

— İşte geldim! dedi. Herkesten önce gelmeliydim ya! Ama şimdi size hepsini bir bir anlatacağım. Baba, demin seninle iki söz edemedik, bak neler anlatacağım!

Alyoşa bana dönerek:

— Babam kendisiyle ancak iyi anlarında senli benli konuşmama izin verir. Başka zamanlar yemin ederim ki yasak. Hem de nasıl yapar bilir misiniz? Bana siz diye hitap etmeye başlar. Ama bugünden sonra hep iyi olmasını dilerim, bunu sağlayacağım da! Zaten şu dört gün içinde yepyeni bir adam oldum, kökten değiştim. Size hepsini anlatacağım, ama biraz sonra. Şimdi en önemlisi o! Yine o! Nataşa, ruhum, meleğim, nasılsın?

Nataşa'nın yanına oturarak hasretle ellerini öpmeye başladı.

— Seni bugünlerde nasıl özlediğimi bilsen! Ama ne yapayım, gelemedim. Yetişemedim. Canım benim! Biraz süzülmüşsün, rengin soluk...

Coşkun bir heyecanla Nataşa'nın ellerini öpüyor, güzel gözlerine bakmaya doyamıyormuş gibi ondan ayırmıyordu. Nataşa'ya baktım, yüzünden aynı şeyi düşündüğümüzü anladım. Alyoşa tamamen masumdu. Zaten bu saf insan nasıl suçlu olabilirdi! Kalbindeki bütün kan hücum etmiş gibi Nataşa'nın solgun yanakları birden kızarıverdi. Gözleri parladı, Prens'e gururla baktı. Tutuk, kesin bir sesle:

— Kaç gündür... ne... neredeydin, Alyoşa? diye mırıldandı.

Güçlükle, düzensiz soluk alıyordu. Tanrım, ne kadar seviyordu bu çocuğu!

— Görünüşte sana karşı gerçekten suçlu gibiyim. Hoş gibisi de ne oluyor, düpedüz suçluyum; bunu biliyorum, bile bile geldim. Zaten Katya dün de bugün de hiçbir kadının böyle bir ihmali bağışlamayacağını söyledi durdu. Salı günü aramızda olanları biliyor, ertesi gün anlattım ona. Tartıştık

onunla, deliller gösterdim, söz konusu kadının adının Nataşa olduğunu, dünyada da Katya’dan başka eşi bulunmadığını söyledim. Buraya tartışmayı kazandığımdan emin olarak geldim. Senin gibi bir melek bağışlamasın, mümkün mü? “Alyoşa gelmedi, ama bu beni sevmediğinden değildir, mutlaka bir engel çıkmıştır.” Benim Nataşa’m böyle düşünür. Seni sevmemeye imkân var mı? Aklım fikrim sendeydi. Ama yine de büsbütün suçsuz değilim! Yalnız olanı biteni öğrenince, önce sen beni haklı bulacaksın. Hemen anlatayım da içim rahatlasın, buraya bunun için geldim zaten. Bugün gündüz uğrayıp seni bir kerecik öpeyim dedim, biraz boş zamanım vardı, ama yine de olmadı. Katya çok önemli işler için çağırmıştı. Babam beni arabada gördüğü zaman değil, daha önce. Bu sefer Katya’nın mektubunu bir yere götürüyordum. Böyle işte, bütün gün evden eve koşup duruyoruz. (Bana döndü) Mektubunuzu ancak dün gece okuyabildim İvan Petroviç. Yazdıklarınız hep doğru ama, ne yapayım, maddi imkânsızlık! “Yarın akşam hepsini açıklarım,” diye düşünüyordum çünkü bu akşam sana gelmemem imkânsızdı Nataşa.

Nataşa:

— Ne mektubuymuş o? diye sordu.

— İvan Petroviç dün bana uğramış, evde bulamayınca bir mektup bırakarak sana gelmiyorum diye beni bir güzel haşlamış. Hakkı var tabii. Dün oldu bu.

Nataşa yüzüme baktı. Prens:

— İyi ama, sabahtan akşama kadar Katerina Fyodorovna’da... diye başladı. Alyoşa sözünü kesti:

— Biliyorum, biliyorum. “Katya’ya gidebildiğine göre buraya gelmeyi iki kat borçluydun,” diyeceksin. Yerden göğe kadar haklısın baba! Hatta ben, iki kat değil, milyon kat borçluyum, diyeceğim. Ama hayatta bazen tuhaf, beklenmedik, bütün planları altüst eden olaylar oluyor. Başıma böyle bir şey geldi. Söyledim ya size, bugünlerde tepeden tırnağa değiştim. Başımdan pek önemli olaylar geçmese, böyle olur muydu?

Alyoşa’nın heyecanlanmasına gülümseyen Nataşa:

— Aman üzme artık, anlat şu başına gelenleri! diye bağırdı.

Gerçekten Alyoşa'nın hali biraz gülünçtü. Aceleyle konuşuyor, kelimeler ağzından hızla ardı ardına, bir gürültü halinde dökülüyordu. Ne varsa hepsini birden söylemek, anlatmak istiyordu. Bir yandan da Nataşa'nın elini bırakmıyor, ikide bir dudaklarına götürerek öpüyordu.

— Bakın neler oldu. Aah, dostlarım, neler gördüm, neler yaptım, nasıl insanlarla tanıştım bir bilseniz! İlkin Katya: Tepeden tırnağa bir mükemmellik örneği! Meğer o zamana kadar onu hiç tanımıyormuşum. Hatta salı günü Nataşa, sana ondan o kadar hayranlıkla söz ederken bile hemen hemen tanımıyormuşum. Son zamana kadar bana hiç açılmadı. Ama artık birbirimizi iyice tanıdık. Senli benli konuşuyoruz. Durun, baştan başlayayım. Ertesi gün, yani çarşamba günü aramızda olanları ona anlatınca senin için söylediklerini bir duysaydın... Bak, aklıma geldi. Çarşamba sabahı sana geldiğim zaman ne ahmakça hareket ettiğimi hatırladım şimdi! Beni sevinç içinde karşıladın, yeni durumumuzun etkisindeydin, bundan söz açmak istiyordun, hüzünlüydün ama, içinden bana takılmak geliyordu. Oysa ben, nereden esmişse esmiş, ağırbaşlılık taslıyordum. Behey aptal, budala! Yemin ederim ki yakında kocan olacağım için gösteriş yapıyordum sana! Kim bilir o vakit benimle nasıl alay ettin. Alayı hak ettim doğrusu!

Prens ses çıkarmadan oturuyor, Alyoşa'yı zafer kazanmış, alaycı bir gülümsemeyle süzüyordu. Oğlunun kendisini bu kadar boş kafalı, hatta gülünç göstermesinden memnundu neredeyse.

O gece hep onu inceledim, sonunda ikide bir taşkın baba sevgisinin sözünü ettiği halde, oğlunu hiç de sevmediğine inandım.

— Senden sonra Katya'ya gittim. Dediğim gibi, ancak o gün birbirimizi iyice tanıdık. Öyle de tuhaf oldu ki... nasıl olduğunu hatırlayamıyorum bile... Birkaç hararetli söz, açıkça ifade edilen birkaç duygu, fikir, bunlar bizi birbirimize ebediyen yaklaştırdı. Onunla mutlaka tanışmalısın Nataşa, mutlaka! O seni bana nasıl anlattı, nasıl tahlil etti, bilemezsin. Benim için nasıl bir değer ifade ettiğini açıkladı. Daha sonra hayat üzerindeki genel görüşlerini, fikirlerini de anlatmaya başladı. Çok ciddi, çok duygulu bir kız! Görevlerimizden, amacımızdan, insanlığa hizmet borcumuzdan söz etti. Bu beş altı saatlik konuşmamız bizi o derece yakınlaştırdı ki, sonunda, ölünceye kadar dost olup her konuda beraberce hareket edeceğimize yemin ettik!

Prens hayretle:

— Ne demekmiş bu? diye sordu.

— Ben baştan aşağı değiştim baba, daha çok şaşıracaksın sen. Hatta itirazlarını şimdiden tahmin ediyorum. Siz hepiniz maddi insanlarsınız, bir sürü eskimiş, ciddi, sert ilkeleriniz var. Yeni, genç olan her şeye güvensizlikle, düşmanca, alayla bakıyorsunuz. Ama ben birkaç gün önce bildiğin Alyoşa değilim. Bambaşka bir insan oldum! Herkese ve her şeye cesaretle karşı koyabilirim, inançlarımızın doğruluğuna inandığıma göre, bunları sonuna kadar savunacağım, yolumu şaşırmazsam namuslu bir insanım demektir. Bu kadarı bana yeter. Bundan sonra istediğinizi söyleyin, ben kendimden eminim.

Prens, oğlunun sözlerini alaylı bir "Yaa!" sesiyle karşıladı. Nataşa hepimize kuşkuyla baktı. Alyoşa hesabına korkuyordu. Çok defa bu coşkun konuşmalar onun aleyhine dönerdi ve Nataşa bunu bilirdi. Alyoşa'nın karşımızda, hele babasının önünde gülünç düşmesini istemiyordu.

— Aman, nereden çıkardın bunları Alyoşa, bayağı felsefe yapıyorsun, dedi. Birinden duydun herhalde? Sözüne devam etsen daha iyi olur.

Alyoşa:

— Anlatıyorum işte! diye bağırdı. Dinle, Katya'nın iki uzak akrabası var, kuzenleri mi ne oluyor. Levinka'yla Borinka. Biri üniversiteli, öteki de öyle bir delikanlı işte. Katya onlarla görüşüyor, eşsiz insanlar! Kontes'in evine ilkelerine aykırı olduğundan gitmiyorlar. Katya, insan hayatındaki amaçlardan, görevlerden söz ederken, o iki genci de anlattı. Tanışmam için bana bir mektup verdi, evlerine koştum. Görüştük, hemen o gece canciğer olduk. Onlarda da on iki kişi kadar bir kalabalık vardı. Üniversiteliler, subaylar, ressamlar, bir de yazar... Hepsi sizi tanıyorlar İvan Petroviç, yani eserlerinizi okumuşlar, ilerisi için sizden çok şeyler bekliyorlar. Öyle dediler. Ahbap olduğumuzu söyledim ve sizi onlarla tanıştıracağıma söz verdim. Hepsi beni tam anlamıyla kardeşçe, kollarını açarak karşıladılar. Gelir gelmez, pek yakında çoluk çocuğa karışacağımı anlattım. Bana evli barklı bir adammışım gibi davrandılar. Beşinci katta bir tavan arasında oturuyorlar. Levinka'yla Borinka'da sık sık, genellikle çarşamba günleri toplanıyorlar. Hepsi insanlara karşı en sıcak sevgiyle dolu, körpe ruhlu

gençler! Oturduk, bugünümüzden, yarınımızdan, bilimden, edebiyattan söz ettik. Öyle güzel, sade, candan konuşuyorduk ki... Aralarında bir de liseli var. Konuşmalarını duysanız ne asil insanlar! Şimdiye kadar böyle insanlara hiç rastlamamıştım. Zaten nereye gittim, ne gördüm ki? Yalnız sen buna benzer şeylerden söz açardın Nataşa. Ah Nataşa, onlarla mutlaka tanışmalısın, Katya hepsini tanıyor zaten. Onlar da Katya'dan büyük saygıyla söz ediyorlar. Katya, Levinka'yla Borinka'ya, servetini kullanma hakkını kazanır kazanmaz toplum için bir milyon harcayacağına söz vermiş.

— Tabii bu milyon, Levinka'yla Borinka ve avanesinin idaresine geçecek, değil mi? diye sordu Prens.

Alyoşa heyecanlandı:

— Hiç de değil! Ayıp ediyorsun baba! Ne düşündüğünü tahmin ediyorum. Milyon konusu aramızda geçti. Bunu nasıl kullanacağımızı uzun uzun konuştuk. Sonunda, en başa eğitim davasını almaya karar verdik...

Prens hep aynı alaylı gülümsemesiyle kendi kendine söylüyormuş gibi:

— Gerçekten Katerina Fyodorovna'yı hiç tanımıyormuşum, dedi. Ondan çok şey bekliyordum ama, bu kadarı...

Alyoşa araya girdi:

— Bu kadarı ne? Bunun tuhaflık neresinde? Alıştığınız hayat kurallarına biraz aykırı gelmesi mi? Şimdiye kadar kimse bir milyonluk bağışta bulunmadığı için Katya'nın hareketi garibinize gidiyor. O, başkasının sırtından geçinmek istemiyor, bu milyonlarla yaşamanın başkasının sırtından geçinmek olduğunu da yeni öğrendim. Katya vatanına faydalı olmak, gücüne göre topluma bir şeyler vermek istiyor. Bu aşta onun da bir tutam tuzu olsun istiyor. Tabii bu tuz bir milyon olunca mesele değişiyor, değil mi? Şu ha bire övüp durduğun, o kadar inandığın sağduyuyu ayakta tutan ne? Bana neden öyle bakıyorsun baba, karşında bir şaklaban, bir aptal varmış gibi. Pekâlâ, aptal olayım! Ah, Nataşa, sen bu konuda Katya'nın söylediklerini bir duysaydın, "En önemlisi akıl değil, onu yöneten huy, kalp, asil duygular, kültür..." Bezmigin'in de cidden dahiyane bir vecizesi var. Bezmigin, Levinka ve Borinka'nın arkadaşı, aramızda kalsın ama gerçek bir deha! Dün söz arasında, "Aptal olduğunu anlayan, aptal

değildir,” dedi. Ne söz, değil mi? Ağzını açar açmaz birbiri ardınca buna benzer vecizeler sıralıyor.

Prens:

— Gerçekten dahice! dedi.

— Sen işin alayındasın baba. Ama böyle bir sözü senden bir kerecik olsun duymadım. Ne senden, ne de çevremdekilerden. Sizin gibilerde tam tersine, herkes bu gibi duyguları saklar, hepsi büzülüp yerle bir olmak ister; boyları, burunları hep aynı ölçüden, aynı kalıptan çıkmış olsun diye uğraşırlar. Sanki buna imkân varmış gibi! Sanki bu, söyleyip düşündüklerimizden bin kat daha imkânsız değilmiş gibi. Bir de bize hayalci derler. Dün bana söylediklerini bir duysaydın...

Nataşa:

— Peki, orada konuştuklarınız, düşündükleriniz neyle ilgiliydi? diye sordu. Anlatsana Alyoşa, ben hâlâ kavrayamıyorum.

— İlerlemeye, iyiliğe, sevgiye yol açan her şeyden söz açtık; bunları günümüzün sorunlarına uyarlayarak tartıştık. Özgürlükten, yeni akımlardan, hümanizmadan, toplum için çalışanlardan söz ediliyor, çeşitli tahliller yapıyor, okuyoruz. En önemlisi, aramızda verdiğimiz söz var; hep içten olacağız, birbirimize hiç çekinmeden her şeyi açıkça söyleyeceğiz. Yalnız içtenlikle, dürüstlükle amaca ulaşılabilir. Bunda en çok Bezmigin çaba gösteriyor. Katya bu fikirlere katılıyor. Hepimiz Bezmigin’e uyarak ölünceye kadar namuslu olmaya, dürüst hareket etmeye söz verdik. Hakkımızda kim ne isterse söyleyebilir, istedikleri hükmü verebilirler. Biz yine heyecanlarımızdan, taşkınlıklarımızdan vazgeçmeden, hatalarımızdan utanç duymadan doğruluk yolunda yürümeye devam edeceğiz. Başkasından saygı görmek istersen, önce ve en önemlisi kendi kendine saygı duymalısın; ancak bu şekilde kendini saydırabilirsin. Bezmigin böyle söylüyor. Katya da öyle düşünüyor. Şimdi bir araya gelip iç dünyalarımızı hep birlikte tahlil edecek, her şeyi birbirimize anlatacağız...

Prens kuşkuyla:

— Saçma! diye söylendi. Kimmiş bu Bezmigin? Böyle anlamsızlıkları yasak etmek en doğrusu...

— Niye yasak etmeliymiş? Bu konuyu bile bile senin yanında açtım baba. Seni de aramıza katmak istiyorum. Senin hesabına söz verdim bile. Gülüyorsun. Zaten güleceğini biliyordum! Dinle beni! İyi kalplisin, asil ruhlusun, onları anlayacaksın. Bu çevreyi tanımıyorsun, o adamları ömründe görmedin, konuşmalarını dinlemedin. Tabii, bu konuda bazı şeyler duymuş, hatta incelemiş olabilirsin. Zaten senin bilmediğin yoktur, ama kendilerini görüp konuşmadın, bunun için haklarında fikir sahibi olmana imkân yok! Bildiğini sanıyorsun, o kadar. Ama hele bir aralarına gir, konuşmalarını dinle, o zaman, senin hesabına söz veriyorum ki bizden olacaksın! En çok, seni şu yapışıp kaldığın çevreden, önyargılarından kurtarmak istiyorum.

Prens, Alyoşa'yı ses çıkarmadan, zehir gibi alaylı bir gülümsemeyle dinliyor, yüzünden nefret akıyordu. Nataşa ona gizlemediği bir tiksintiyle bakmaktaydı. Prens bunu gördüğü halde farkında değilmiş gibi bir tavır takınmıştı. Alyoşa sözünü bitirir bitirmez bir kahkaha attı. Gülmekten katılıyormuş gibi kendini sandalyenin arkalığına bıraktı. Ama gülüşü yapmacıktı. Sadece oğlunu bozmak, küçük düşürmek için güldüğü apaçıktı. Alyoşa gerçekten kırıldı, yüzünü hüzün kapladı. Babasının coşkun neşe nöbetinin geçmesini sabırla bekledi. Sonra üzgün bir halle:

— Niçin benimle alay ediyorsun baba? dedi. Sana tam bir açık yüreklilikle geldim. Senin düşünüşüne göre saçmalıyorsam, bana akıl öğret, alay etme. Hem alay edilecek ne var? Peki, bütün bu kutsal, yüce saydığım şeylerde yanıldım diyelim, ben de birkaç kere tekrarladığın gibi aptalın biri olayım ne çıkar; yanılmak şerefimden, asaletimden zerrece bir şey kaybettirmez. Ne yapayım, yüksek fikirlere karşı yenilmez bir hayranlık duyuyorum. Varsın yanlış olsun, yine de temelinde kutsallık var. Demin söyledim ya, ne sen, ne yakınların bana yol gösterecek, beni peşinizden sürükleyecek bir söz söylediniz. Onların dediklerini yalanla, daha iyi, daha güçlü sözler söyle, seve seve ardınızdan geleyim. Yalnız alay etme benimle, buna çok üzülüyorum.

Alyoşa bunları son derece ağırbaşlı bir adam tavrıyla söyledi. Nataşa ona derin bir ilgiyle bakıyordu. Prens, Alyoşa'yı hayretle dinledikten sonra hemen konuşma biçimini değiştirdi:

— Seni kırmak aklımdan geçmedi oğlum, dedi. Tersine, sana acıyorum. Yeni bir hayatın eşiğindeyken çocukça havailikleri bırakman gerek.

Düşündüğüm bu. Gülmemi tutamadım, ama maksadım seni kırmak değildi.

Alyoşa acıyla:

— Bana neden öyle geldi acaba? diye devam etti. Neden uzun zamandır bana bir babanın oğluna baktığı gibi değil de, düşmanca, soğuk bir alayla bakıyormuşsun gibi geliyor? Senin yerinde olsam, oğlumu, bana yaptığın gibi, böyle hakaret ederek alaya almayacağımı sanıyorum. Dinle, bir kerecik olsun aramızda hiçbir anlaşmazlık kalmasın diye içten konuşalım. Ben de... açık konuşmak istiyorum: Demin buraya geldiğim zaman, havada bir huzursuzluk sezdim; sizleri böyle bulacağımı tahmin etmemiştim. Doğru mu söylüyorum, yanlış mı? Doğruysa, bunu açıkça söyleyin. Açık yüreklilikle nice kötülük yok edilebilir.

— Konuş bakalım Alyoşa, konuş, dedi Prens. Akıllıca bir teklifte bulundun.

Sonra Nataşa'ya bakarak:

— Belki bundan başlamak gerekliydi zaten; diye ekledi.

— Ama çok açık konuşacağım, darılmak gücenmek yok baba. Bunu sen istedin, kendin davet ettin. Dinle, Nataşa'yla evlenmeme razı oldun. Bize bu mutluluğu bağışladın ve kendi kendini yenerek yaptın bunu. Yüce gönüllülük gösterdin, biz de asil hareketine saygı duyduk. Öyleyse neden şimdi bana, durmadan ve neredeyse zevkle, gülünç bir çocuk olduğumu, koca olamayacağımı ima etmek istiyorsun; bu yetmezmiş gibi, Nataşa'nın önünde beni gülünç düşürmeye, küçültmeye, hatta kötülemeye çalışıyorsun? Beni gülünç düşürme fırsatı çıkınca seviniyorsun. Bunun şimdi değil, çoktandır farkındayım. Kim bilir ne maksatla, evlenmemizin gülünç, anlamsız olduğunu, bizim birbirimize denk sayılmayacağımızı ispata sanki azimlisin; razı olduğun geleceğimize hiç inanmıyor, şaka yapıyor ya da eğlenceli bir vodvil seyrediyormuş gibi bir halin var... Bunu sadece bugünkü sözlerinden çıkardığımı sanma. Daha salı gecesi buradan eve dönünce tuhaf, beni şaşırtan, hatta üzen birkaç söz söyledin. Çarşamba yola çıkarken, bugünkü durumumuza şöyle bir dokundun, Nataşa hakkında bir şeyler mırıldandın. Sözlerinde hakaret yoktu, hatta tam tersineydi. Fakat senden duymak istemediğim bir şekilde, pek kayıtsız, sevgisiz, saygısız konuşuyordun... Bunu anlatmak güç, ama sesinin tonundan sezmemek

imkânsızdı. Yanıldımsa söyle, ikna et beni, moralimi düzelt. Hem benim, hem de onun. Çünkü onu da üzdün. Bunu gelir gelmez, ilk bakışta anladım...

Alyoşa hararetle, kesin konuşuyordu. Nataşa ciddi ciddi dinliyordu, heyecanlanmıştı, yanakları kızardı. Alyoşa konuşurken birkaç kere kendi kendine söylüyormuş gibi, “Doğru... Öyle!..” diye mırıldandı. Prens bozulmuştu.

— Sana söylediklerimin hepsini hatırlıyorum yavrum, ama sözlerimden böyle bir anlam çıkarmanı tuhaf buluyorum. Yapabilirsem sana doğrusunu anlatayım. Deminki gülüşümü de açıklayayım. Gülerken içimde kabaran acı bir duyguyu bastırmak istiyordum. Yakında evlenmeye hazırlandığını hatırlayarak bunu olmayacak, anlamsız, hatta kusura bakma, gülünç bir iş olarak gördüm. Güldüğüme alınıyorsun, ama buna sen sebep oldun. Benim de suçum var, belki son zamanda seni pek başıboş bıraktığım için neler yapabileceğini ancak bugün öğrenebildim. Şimdi Natalya Nikolayevna’yla ortak hayatınızı düşünürken ürperiyorum neredeyse; herhalde acele etmiş olacağım, çünkü huylarınız birbirine hiç uymuyor. Her aşk geçicidir ama, uyumsuzluk bakidir. Senin geleceğinden söz etmiyorum, yalnız niyetlerin dürüstse Natalya Nikolayevna’yı beraber felakete sürüklüyorsun! Tam bir saattir insanlığa sevgiden, fikir asaletinden, tanıştığın yüce insanlardan söz açtın durdun. Sen, bu evin iğrenç merdivenlerinden dördüncü kata tırmanırken kapınızı sapsağlam bulup Tanrıya şükrettikten sonra neler söylediğimi İvan Petroviç’e sor bir kere. İçimden o an neler geçtiğini bilmeni isterdim. Natalya Nikolayevna’yı bu derece sevdiğin halde, böyle bir yerde oturmasına gönlünün nasıl razı olduğuna şaştım. Durumun elvermiyorsa, ödevini yapmaktan acizsen, evlenmeye, üzerine sorumluluk almaya hakkın olmadığına nasıl akıl erdiremedin? Yalnız sözle aşk olmaz, bunu hareketlerinle de ispat edeceksin. Sana göre, “Yanımda ol, geri kalanı bana vız gelir!” değil mi? Bu pek soylu, efendice bir düşünce değil. Durup insanlığa sevgiden söz açarken, hümanizma konularıyla coşarken, beri yandan aşka kıydığının farkına varmaman garibime gidiyor doğrusu! Sözümü kesmeyin Natalya Nikolayevna, izin verin bitireyim. Çok doluyum, içimi dökmeden yapamam. Bugünlerde hep asil, güzel, dürüst şeylere hayranlığından söz ettin oğlum; çevremizin böyle zevkleri tanımadığından, sırf kuru akıllarla idare edildiğimizden yandın yakıldın. Oysa yükseğe, güzele tapınırken, salı günü burada geçenlerden sonra senin için dünyada en

değerli varlık olması gereken bu kadını dört gündür savsaklıyorsun. Bu yetmezmiş gibi, Katerina Fyodorovna’ya, Natalya Nikolayevna’nın her yaptığını bağışlayacak kadar seni sevdiğini söylediğini itiraf ettin. Ama böyle bir bağışlama beklemeye, bunun üzerine bahse girmeye ne hakkın var? Bugünlerde Natalya Nikolayevna’ya çektirdiğin azabı, kuşkuyu, şüpheyi hiç mi aklına getirmedin? Bilmem ne türlü yeni fikirler peşinde koşarken asli görevini nasıl unutabildin? Sözümü tutamadığım için beni bağışlayın Natalya Nikolayevna. Fakat önümüzde o sözün de üstünde bir mesele var, bunu birazdan siz de anlayacaksınız... Alyoşa, Natalya Nikolayevna’yı bugün öyle ıstırap içinde buldum ki, bu dört günü ona nasıl zehir ettiğini o an anladım. Oysa bugünler onun hayatının en tatlı günleri olmalıydı. Bir yandan bunları yapıyorsun, bir yandan da sürüyle söz... Haklı değil miyim? Tepeden tırnağa kadar suçluyken beni nasıl suçlayabiliyorsun?

Prens sözünü bitirdi. Konuşmasını pek beğenmişti; hoşnutluğunu bizden saklamıyordu. Söz Nataşa’nın ıstırabına gelince Alyoşa acı acı genç kadına baktı Ama Nataşa kararını çoktan vermişti:

— Üzülme Alyoşa, dedi, başkalarının senden çok suçu var. Otur, babana söyleyeceklerimi dinle. Bu duruma son verme zamanı geldi artık.

— Buyurun, sizi dinliyorum Natalya Nikolayevna! diye atıldı Prens. Çok rica ederim, iki saattir birtakım anlaşılmaz sözler dinliyorum. Çekilmez bir hal aldı bu durum. Doğrusu, başka şekilde karşılanacağımı beklerdim.

— Muhtemelen bizi tatlı dilinizle büyülediğinizi, gizli maksatlarınızı fark etmediğimizi sandığınız içindir. Açıklamaya ne gerek var, hepsini kendiniz biliyor, anlıyorsunuz. Alyoşa haklı, en büyük arzunuz bizi ayırmak. Salı akşamından sonra, bugün burada ne olacağını iyice hesaplamıştınız, neredeyse ezbere biliyordunuz. Zaten demin, ne beni, ne çıkardığınız evlenme işini ciddiye almadığınızı size söyledim. Bizimle eğlenip oynuyorsunuz, kendinize göre bir maksadınız var. Oyununuz sağlam. Alyoşa bu işe bir vodvil gözüyle baktığınızı söylerken haklıydı. Bilmeyerek isteğinizi fazlasıyla yerine getirdiği için oğlunuzu azarlayacak yerde, sevinmelisiniz.

Şaşkınlıktan taş kesildim. Bu gece bir patırdı kopacağını tahmin etmiştim zaten. Fakat Nataşa’nın bu kadar haşin bir rahatlıkla konuşması, sesinde

gizlemediği küçümseme beni iyice şaşırttı. “Böyle ani karar vermek için mutlaka bir şeyler bilmesi gerek,” diye düşündüm. “Belki Prens’i bu kadar sabırsızlıkla beklemesi de her şeyi bir an önce yüzüne vurmak içindi.” Prens hafifçe sarardı. Alyoşa’nın yüzünde saf bir korku, üzüntülü bir bekleyiş okunuyordu.

Prens:

— Beni neyle suçladığınızın farkında mısınız? diye bağırdı. Biraz düşünerek konuşun! Ne demek istediğinizi anlamıyorum doğrusu.

— Yaa! Demek bu kadarı, anlamanız için yetmedi. Oysa Alyoşa bile, benim gibi sizi anlamış, hem de birbirimizi görüp konuşmadığımız halde! O da bize çirkin, adice bir oyun oynadığınızdan şüphelenmiş. Sizi seven, size Tanrı gibi inanan Alyoşa! Ona karşı daha ihtiyatlı, daha kurnazca davranmaya gerek görmediniz, anlamayacağını varsaydınız. Ama Alyoşa hassas, ince ruhlu, müşfik bir insandır, sözlerinizin, hatta demin söylediği gibi sesinizin tonu içine işledi.

Prens büyük bir hayretle, tanıklığa çağırır gibi bana baktı:

— Hiçbir şey anlamıyorum! Sonra gittikçe artan bir kızgınlıkla Nataşa’ya:

— Kuruntu sizinki küçük hanım! dedi. Daha doğrusu, Katerina Fyodorovna’yı kıskanıyorsunuz. Bunun için de bütün dünyayı ve tabii herkesten önce beni suçlamak istiyorsunuz... Şimdi izin verin de ben de her şeyi, yani içimdekileri söyleyeyim: İnsanda huyunuz hakkında oldukça garip bir fikir beliriyor. Doğrusu, bu çeşit sahnelere alışık değilim; ortada oğlumun çıkarı olmasa burada bir dakika fazla durmazdım... Ama hâlâ bekliyorum. Lütfen meseleyi açıklar mısınız?

— Demek her şeyi bildiğiniz halde, sırf inadınızdan kısa açıklamamı anlamazdan geliyorsunuz öyle mi? İlle de her şeyi dosdoğru anlatmamı mı istiyorsunuz?

— Evet.

Nataşa, gözlerinde öfke parıltılarıyla:

— Pekâlâ, dinleyin öyleyse! diye bağırdı. Her şeyi olduğu gibi anlatacağım, her şeyi!

III

Nataşa doğruldu ve heyecandan ayakta durduğunu fark etmeden konuşmaya başladı. Prens önce onu oturduğu yerden dinledi, sonra o da ayağa kalktı. Durum gereğinden fazla resmileşmişti.

Nataşa:

— Salı akşamı burada söylediklerinizi hatırlayın, diye söze başladı. “Bana para, geniş bir alan, parlak mevki gerek,” dediniz. Hatırlıyor musunuz?

— Evet.

— İşte sırf elinizden kaçan parayla öbür nimetlere kavuşmak için salı günü gelerek bu evlenme işini uydurdunuz. Böyle bir oyunun, bozulan planlarınızın düzelmesine yardım edeceğini sandınız.

— Nataşa, sözlerine dikkat et! diye bağırdım.

Prens, gururu yaralanmış bir tavırla:

— Oyun... Çıkar! diye tekrarlıyordu. Alyoşa kederinden ezilmiş, konuşulanları anlamıyormuş gibi bakıyordu. Nataşa iyice kızmıştı:

— Rica ederim, sözümü kesmeyin. Hepsini söylemeye yemin ettim. Alyoşa’nın sizi dinlememeye başladığını kendiniz söylediniz. Onu benden soğutmak için tam altı ay uğraştınız. Bir türlü boyun eğmiyordu. Bir yandan da durumumuz gitgide kötüleşiyordu. Oğlunuzun sizden uzaklaşmasıyla üç milyon drahomalı hayal ettiğiniz gelini kaybediyordunuz. Tek çare, seçtiğiniz kızı Alyoşa’nın sevmesiydi. Onu sevince beni bırakacağını düşündünüz...

Alyoşa, acıyla:

— Ne diyorsun Nataşa! diye bağırdı. Ne söylüyorsun!

— Ama umduğunuzun tersine durum pek değişmiyordu. Ben olmasam her iş yolunda gidecekti. Tecrübeli, kurnaz adam olduğunuz için, Alyoşa’nın eski aşkından bıkmasını beklemeye başladınız. Bunun böyle olduğunu arada bir seziyordunuz da. Beni ihmal etmeye başladığının, sıkıldığının, beşer gün arayla uğradığının gözünüzden kaçması imkânsızdı.

Belki büsbütün bıkar, bırakır diye umutlanırken Alyoşa’nın salı günkü kesin hareket biçimi sizi iyice şaşırttı. Ne yapmanız gerekiyordu?

— Rica ederim... Tam tersine... Bu hal...

Nataşa, Prens’in itirazını ısrarla kesti:

— Evet, dediğim gibi, o gece, kendi kendinize, “Şimdi ne yapmalı?” diye sordunuz. Sonra oğlunuza benimle evlenmesi için izin vermeye karar verdiniz. Ama bu, sadece çocuğu oyalamak, yatıştırmak için verilmiş bir sözdü. Evlenme tarihini işinize geldiği gibi uzatabilirdiniz. Öte yandan yeni bir aşkın tomurcuklanması gözünüzden kaçmamıştı. Planınızın temelini bu aşk başlangıcına göre kurdunuz.

Prens yavaşça, kendi kendine konuşur gibi:

— Romanlar, diye mırıldandı. Hep yalnızlığın, hayallerin, romanların sonucu bu!

Prens’in sözlerine kulak asmayan Nataşa, gittikçe heyecanlanarak:

— Evet, bu yeni aşkı hareket noktası olarak aldınız, diye devam etti. İşin gidişi bu aşktan yanaydı. Alyoşa henüz o kızın bütün özelliklerini bilmeden ona âşık olmaya başlamıştı. O gece başka birine sevgi ve görev duygusuyla bağlı olduğunu açıkladığı zaman kızın gösterdiği anlayış, onu kalbinden vuran bağışlaması, güzelliğine hayranlık duymaktan başka, manevi güzelliği bakımından da Alyoşa’yı büyülemişti! Dönüşte hep Katerina Fyodorovna’dan, bıraktığı derin etkiden söz açtı durdu. Tabii ertesi gün şükran borcunu ödemek maksadıyla bu eşsiz genç kıza gitmek için dayanılmaz bir istek duydu. Gitmemesi için sebep de yoktu. Eski sevgilisinin üzüntüsü geçmiş, yarını sağlanmıştı. Nasıl olsa bütün ömrü onunla geçecekti. Oysa orada felekten birkaç dakika çalıyordu, o kadar... Nataşa bu dakikaları kıskanırsa haksızlık olurdu doğrusu! Böylece, belirsiz bir şekilde, Nataşa’nın elinden dakikalar, saatler, sonra bir, iki, üç gün gitti. Öte yandan öbür genç kız, Alyoşa’nın gözlerinin önünde bambaşka, yepyeni bir varlık olarak canlanıyordu. Asil ruhlu, heyecanlı, ama çocuk kadar saftı; bu bakımdan birbirlerine pek benziyorlardı. Ebedi dostluk ve kardeşlik yemini ederek ölünceye kadar ayrılmamaya karar verdiler. Beş-altı saatlik bir sohbetin ardından ruhunu yeni duygulara açtı ve yürekten de bağlandı ona zaten... Siz de kendi kendinize, “Bir gün nasıl olsa çocuk, eski

aşkını, bu yeni, taptaze duyguyla kıyaslayacak; gerideyse hep eskittiği, alıştığı şeyler var: Ciddi, talepkâr insanlarla, kıskançlık, azarlama, gözyaşıyla dolu... Şakalaşıp eğlenirken bile ona akran değil de, çocuk gibi davranılıyor. En önemlisi de hepsi eski, bildiği şeyler...” diye düşündünüz.

Nataşa’nın sesi gözyaşlarıyla boğuldu, ama bir an daha kendini tuttu.

— Sonra ne oldu? Sonra hepsi zamana bırakıldı. Nasıl olsa Alyoşa, Nataşa’yla hemen evlenecek değildi, daha vakit vardı, evlenmelerine kadar neler olmazdı! Dokunaklı sözlerinizi, imalarınızı, yorumlarınızı ve güzel konuşmanızı da hesaba katmalı. Sırası gelince, münasebetsiz Nataşa’ya iftira etmek, onu hiç de olumlu olmayan bir şekilde göstermek faydalı olurdu... Bütün bunların nasıl bir sonuca bağlanacağı henüz belli değilse de partiyi sizin kazanacağınız kesindi! Alyoşa, bana kabahat bulma, sevgini anlamadığımı, yeterince takdir etmediğimi sanma canım! Belki beni hâlâ seviyor, şu anki yakınmalarımı anlamıyorsun. Bütün bunları böyle apaçık söylemekle fena ettiğimi biliyorum. Ama ne yapayım ki, her şeyi anlıyor ve seni daha çok, daha fazla seviyorum... hem de deliler gibi!

Yüzünü elleriyle örterek koltuğa çöktü, çocuk gibi hıçkırarak ağlamaya başladı. Alyoşa bir çığlıkla ona atıldı. Nataşa’nın gözyaşlarına hiç dayanamazdı.

Nataşa’nın ağlaması Prens’in işine yaradı. Bu uzun ve taşkınca konuşma boyunca hedef kendisiydi ve yalandan bile olsa, gücenmiş görünmesini gerektiren sert saldırıları, çılgınca bir kıskançlık, hakarete uğrayan aşkın isyanı, hatta bir hastalık nöbetiyle açıklaması mümkündü artık. Hatta bu durumda kıza yakınlık göstermesi yerinde olurdu...

— Sakin olun, kendinize gelin Natalya Nikolayevna, diye avutmaya koyuldu. Bunların hepsi heyecanlı yapınızdan, yalnızlığınızdan geliyor. Alyoşa’nın havailiği sinirlerinizi iyice bozmuş. Ama bunu onun düşüncesizliğine veriniz. Salı günkü olay Alyoşa’nın size ne derece bağlı olduğunu ispat etmeye yetmeliydi. Oysa siz tam tersine...

Nataşa için için ağlayarak:

— Rica ederim sözlerinizle acımı artırmayın! diye onu susturdu. Kalbim bana her şeyi, hem de çoktan beri bütün açıklığıyla söyledi. Alyoşa’nın sevgisinin bittiğini sezmediğimi mi sanıyorsunuz? Beni burada, bu odada...

tek başıma bırakıp unuttuğu zaman, hepsini yeniden yaşadım... bir bir düşündüm. Başka ne yapabilirdim zaten? Seni suçlamıyorum Alyoşa.... Ne diye beni kandırmaya çalışıyorsunuz? Kendi kendimi kaç kere aldatmak istediğimi bilmiyorsunuz tabii!.. Hem de kaç kere! Sesindeki en ufak değişikliğe kulak kabartmadım mı? Yüzünden ve gözlerinden içindekileri okumaya çalışmadım mı? Ama hepsi bitti, yok oldu artık.... Ah, ne kadar talihsizim ben!

Alyoşa önünde diz çökmüş, ağlıyordu. Hıçkırıklar arasında:

— Evet, evet, suçlu benim! Hepsi benim yüzümden oldu, diye tekrarlıyordu.

— Yoo, kendini suçlama Alyoşa! Başkaları, düşmanlarımız, onlar yapıyorlar!

Prens sabırsızlıkla:

— İzin verin, diye başladı. Neye dayanarak bütün suçu bana yüklüyorsunuz? Hiçbir delille ispat edilmemiş tahminlerinizden ibaret şeyler bunlar...

— Delil mi? Daha delil mi istiyorsunuz ikiyüzlü adam! Buraya beni oğlunuza istemeye geldiğiniz gün, zaten başka türlü hareket imkânınız kalmamıştı. Oğlunuzu avutarak onun Katya'ya bağlanmasından duyacağı vicdan azabını uyuşturmak için gerekliydi bu. Yoksa Alyoşa beni kolay kolay ihmal etmez, arzunuza boyun eğmezdi. Oysa siz de beklemekten usanmıştınız. Nasıl, doğru değil mi söylediklerim?

Prens alaylı bir gülümsemeyle:

— Gerçekten sizi kandırmaya niyetim olsaydı evet, böyle hareket ederdim, dedi. Doğrusu çok ince bir zekânız var. Ama önce söylediklerinizi ispat etmeli, ondan sonra karşınızdakini böyle suçlamalarla aşağılamalısınız.

— İspat mı? Oğlunuzu benden soğutmaya çalıştığınız gün gibi açık değil mi? Sevdiği kadından mevki, para uğruna yüz çevirmeyi, ona karşı ödevinden kaçmayı öğreten bir baba, oğlunun ahlakını bozmamış mıdır? Demin oturduğum evi, merdiveni kötülediniz. Bizi dara düşürmek için Alyoşa'ya öteden beri bağladığınız aylığı kesen siz değil misiniz? Bu ev, bu

merdiven hep sizin eserinizken bir de kalkmış Alyoşa’ya çatıyorsunuz, ikiyüzlüsünüz! O geceki coşkunluğunuz, yepyeni, size hiç uymayan o fikirler nereden çıkıvermişti? Neden birdenbire bana bu kadar ihtiyaç duymuştunuz? Bu dört gün odamda bir aşağı bir yukarı dolaşırken hepsini düşündüm, her sözünüzü, yüzünüzdeki en ufak değişikliği ölçüp biçip inceledim. Baştan aşağı yapmacıklı, alay ve hakaret dolu adi, çirkin bir güldürü olduğuna karar verdim. Artık iyice anladım sizi, iyice. Dönüşünde Alyoşa’nın yüzünden, ona neler söyleyip aşıladığınızı bir bir anlıyorum. Onda yarattığınız etkilerin her çeşidini öğrendim. Yoo, beni aldatamazsınız Prens! Belki başka bazı hesaplarınız da var, belki ben en önemlilerini gözden kaçırdım, ama olsun! Beni aldatıyordunuz, en önemlisi bu. Bunu yüzünüze karşı söylemem gerekirdi!..

— Bu kadar mı? Bütün delilleriniz bundan mı ibaret? Ama çılgın kadın, salı günü güldürü dediğiniz, oğlum adına yaptığım evlenme teklifiyle kendimi nasıl bağladığımı fark etmiyor musunuz? Bu kadar düşüncesiz hareket edebilir miyim?

— Neymiş o sizi bağlayan? Beni aldatmak sizin için pek mi büyük iş sanki? Bir kızı aldatmışsınız, ne çıkar bundan! Alt tarafı evden kaçmış, babasının reddettiği, aciz, lekelenmiş, ahlaksız bir kızcağız! Madem böyle bir oyunla azıcık bile olsa bir fayda sağlanabilir, bakmamalı gözünün yaşına!

— Natalya Nikolayevna, kendinizi ne duruma düşürdüğünüzün farkında mısınız? İlle size hakaret ettiğimi kabul ettirmeye çabalıyorsunuz. Fakat bu, o kadar ağır, aşağılayıcı bir hareket ki, bunu nasıl düşünebildiğinize bir türlü aklım ermiyor. Bağışlayın ama, bunu bu kadar kolay kabul edebilmek için pek pişkin olmak gerek. Size haklı olarak sitem ediyorum, çünkü oğlumu bana karşı kışkırtıyorsunuz. Şu anda sizi savunmak için açıktan açığa değilse bile, içinden bana isyan ediyor...

— Hayır baba, hayır! Sana karşı isyan duymuyorum. Zaten böyle hareket edeceğine de inanmıyorum.

Prens, Nataşa’ya bakarak:

— Duydunuz mu? diye bağırdı.

Alyoşa, Nataşa’ya dönerek:

— Suç yalnız benim Nataşa, dedi. Babama suç bulma. Hem günah, hem korkunç bir şey bu!

Nataşa yüzüme baktı:

— Görüyorsun ya Vanya, şimdiden bana yüz çevirmeye başladı.

Prens söze karıştı:

— Yeter artık. Bu sahneye son yerelim. Şu her sınırı aşan, körü körüne kıskançlık sahnesi bana karakteriniz hakkında bambaşka bir fikir verdi. Uyardı beni. Acele ettik, gerçekten acele ettik. Bana nasıl hakaret ettiğinizin sanırım farkında değilsiniz? Evet, acele ettik, acele ettik. Verdiğim sözü tutarım ne de olsa, babayım, oğlumun mutlu olmasını isterim...

Nataşa kendinden geçerek:

— İşte sözünüzü geri almak için bir fırsat da çıktı! diye bağırdı. Ama şunu bilin ki, daha iki gün önce burada tek başıma düşünüp dururken, Alyoşa'ya verdiğim sözden vazgeçmeye karar vermiştim. Şimdi hepinizin huzurunda söylüyorum. Teklifinizi kabul etmiyorum!

— Yani bununla oğlumun bütün eski üzüntülerini, demin söylediğiniz gibi "ödev özlemini" tekrar canlandırmak istiyorsunuz. Teorinize göre, bunun böyle olması gerekir. Şimdilik bırakalım bu konuyu, zaman her şeyi gösterir. Sizinle bir daha görüşmek için sakin olduğunuz bir anı bekleyeceğim. Umarım ki, ilişkilerimiz henüz tam olarak kesilmemiştir. İleride beni nasıl olsa takdir edeceğinizi umuyorum. Bugün ailenizle ilgili bazı tasarılarımdan söz açacaktım. Görecektiniz ki.. ama neyse, kalsın!

Prens bana yaklaştı:

— İvan Petroviç, şimdi sizinle daha yakından tanışmayı her zamankinden çok istiyorum. Beni anladığınızı umarım. İzin verirseniz bugünlerde ziyaretinize geleceğim.

Başımı eğerek kabul ettim. Bu sefer Prens'le karşılaşmaktan kaçamayacağımı anlamıştım.

Prens elimi sıktı, Nataşa'nın önünde sessizce eğilerek onuru yaralanmış bir adam tavrıyla odadan çıktı.

IV

Bir süre hepimiz sessiz kaldık. Nataşa düşünceli, hüzünlü, canından bezmiş gibi oturuyordu. Bütün taşkınlığı bir anda sönüvermişti. Görmeyen bakışlarını önüne dikmiş, dalgın bir tavırla Alyoşa’nın elini elinden bırakmıyordu. Delikanlı, sessizce ağlayarak üzüntüsünü boşaltmaya çalışıyor, arada bir ürkek bir merakla Nataşa’yı süzüyordu.

Sonunda çekine çekine onu avutmaya, darılmaması için yalvarmaya başladı. Hep kendini suçluyordu. Olanca çabasıyla babasının suçsuz olduğunu ispata çalışıyordu. Birkaç kere konuyu açacak oldu ama, Nataşa’yı yeniden kızdırma korkusuyla vazgeçti. Nataşa’ya sarsılmaz aşkı üzerine yeminler yağdırırken bir yandan da Katya’ya yakınlığını haklı göstermeye çalışıyordu. Katya’yı sadece kardeşi, sevimli, iyi kalpli bir öz kardeşi gibi sevdiğini, durup dururken ondan yüz çevirmesinin kaba, haşin bir hareket olacağını söylüyordu. Nataşa’yla Katya tanışacak olurlarsa bir daha birbirlerinden ayrılmayacaklar, bütün anlaşmazlıklar ortadan kalkacaktı. Alyoşa bu düşüncesine bayılıyordu. Nataşa’nın kuşkularını anlamadığı gibi, babasının söylediklerini de iyice kavrayamamıştı. Anladığı tek şey ikisinin bozuşmuş olduğuydu ve bu da çok ağrına gidiyordu.

— Babanın yüzünden beni suçlu buluyorsun, değil mi? diye sordu Nataşa.

— Bütün suç bende olduktan sonra seni nasıl suçlayabilirim Nataşa! Kızmana ben sebep oldum. Kızdıktan sonra da beni temize çıkarmak için bütün suçu babama yükledin. Oysa onun olanlardan haberi bile yok.

Alyoşa iyice heyecanlanmıştı:

— Adamcağız buraya niçin geldi, ne buldu? Aklından bile geçirmediği şeyler oldu.

Nataşa’nın üzülerek sitemle baktığını görünce yutkundu:

— Peki, peki, söylemeyeceğim bir daha, söylemeyeceğim. Bağışla beni! Sebep hep benim.

— Evet Alyoşa, baban aramıza girerek huzurumuzu kaçırdı. Sen eskiden en çok bana inanırdın. Baban kalbine şüphe, güvensizlik soktu. Aramıza

kara kedi gibi girip kalbinin yarısını benden aldı.

— Öyle deme Nataşa! Kendisini “kara kedi” gibi gördüğünü duysa kim bilir nasıl alınırdı!

— Seni yalancı büyüklüğüyle, düzmece iyilikleriyle büyüledi. Ve gitgide aramızı daha çok açacak.

Alyoşa, artan bir heyecanla:

— Yemin ederim ki hayır! diye bağırdı. “Acele ettik” dediğine bakma, kızdı da ondan söyledi. Göreceksin, ya yarın, ya öbür gün öfkesi geçer. Ama evlenmemize engel olmayı düşünecek kadar kızmışsa, söz veriyorum, onu dinlemeyeceğim! Bunu yapacak kadar güçlüyüm...

Birden, aklına gelen olağanüstü fikre sevinerek:

— Hem bize bu işte kimin yardımının dokunacağını biliyor musun? diye bağırdı. Katya’nın! Göreceksin, ne eşsiz bir insan olduğunu göreceksin! O zaman seninle rekabet etme, bizi birbirimizden ayırma isteği olup olmadığını da anlarsın. Hele demin benim için, evliliğinin ikinci günü karısından soğuyan erkeklerden olduğumu söylerken pek haksızdın! Bu sözüne üzüldüm doğrusu. Öyle değilim ben! Katya’ya sık sık gittimse...

— Aman, istediğin kadar git Alyoşa. Ben bunu söylemek istemedim, iyice anlayamamışsın. Kiminle istersen mutlu ol. İçinden gelenden fazlasını isteyemem.

Odaya Mavra girdi.

— Çay getireyim mi? Semaver iki saattir kaynayıp duruyor, saat on bir oldu.

Kaba kaba, çıkışır gibi konuşuyordu. Mavra’nın neşesiz, Nataşa’ya kızgın olduğu belliydi. Salıdan beri, pek sevdiği küçük hanımı evleneceği için sevincinden kabına sığamıyordu. Hayırlı haberi bütün apartmana, bakkalına, kapıcısına kadar mahalleye yaymıştı. Övüne övüne, çok zengin, ayrıca general rütbesine sahip olan Prens’in, küçük hanımı oğluna istemek için nasıl geldiğini, neler konuştuklarını kendi kulaklarıyla duyduğunu anlatıp duruyordu. Oysa şimdi hepsi yıkılıvermişti. Prens kızgın bir tavırla

gitmişti, çay isteyen yoktu. Tabii bütün suç küçük hanımdaydı. Mavra, onun Prens'le nasıl saygısızca konuştuğunu da duymuştu.

— Getir bari, dedi Nataşa.

— Kahvaltılıkları da getireyim mi?

— Onları da getir.

Nataşa bozuldu. Mavra hırçın bir biçimde:

— Dünden beri hazırlanmaktan bir hal olduk, diye söyleniyordu. Şarabı almak için ta Nevski'ye gittim. Şimdi de...

Hırsla kapıyı vurarak çıktı. Nataşa kızardı, bana tuhaf tuhaf baktı. Mavra o aralık çayla yiyecekleri getirdi. Av etiyle birkaç çeşit balık vardı. Yeliseyev'den iki şişe nefis şarap getirerek masaya dizdi. "Bu hazırlık neden acaba?" diye düşündüm.

Nataşa mahcup bir tavırla masaya yaklaştı. Benden utanmışa benziyordu.

— Ben böyleyim Vanya! dedi. Böyle olacağını önceden hissettiğim halde yine de, "Belki sonu böyle gelmez," diye düşündüm. "Alyoşa gelir, gönlümü alır, barışırız, şüphelerim haksız çıkar, beni ikna edersiniz," diyordum. Her ihtimale karşı ufak tefek hazırlık yaptım. Belki geç vakte kadar oturup konuşacağımızı düşündüm.

Zavallı Nataşa! Bunları söylerken fena halde kızarıyordu. Alyoşa pek memnun göründü:

— Aşkolsun Nataşa! diye bağırdı. Demek daha iki saat öncesine kadar bütün bu söylediklerine inanmıyordun. Yoo, her şeyi düzeltmeliyiz. Madem bütün bu tatsızlığın sebebi benim, olanları düzeltmek de bana düşer, izin ver Nataşa, hemen babama gideyim. Onu mutlaka görmem gerek. Alınmış, kırılmıştır. Avutmalıyım. Her şeyi söyleyeceğim ama seni karıştırmadan, yalnız kendi hesabıma konuşacağım. Durumu düzelteceğim, görürsün. Seni bırakarak ona gitmek isteyişime darılmıyorsun ya? Aklına bir şey gelmesin, ona da acıyorum. Göreceksin, suçsuz olduğunu ispat edecek. Ben yarın şafakla buradayım, bütün gün yanından ayrılmayacağım. Katya'ya da gitmeyeceğim...

Nataşa onu engellemedi, hatta gitmesinin iyi olacağını söyledi. Şimdi içinde başka bir kuşku uyanmıştı. Alyoşa, kendini zorlayarak sabahtan akşama kadar burada oturmaya başlarsa, mutlaka bıkacaktı. Babasıyla konuşurken kendi hesabına bir şey söylememesini ayrıca öğütledi. Onu uğurlarken neşeli görünmeye çalıştı. Alyoşa çıkmak üzereyken birden döndü. Nataşa'yı ellerinden tutarak yanına oturdu. Derin bir sevgiyle yüzüne bakıyordu.

— Nataşa, canım, meleğim, kızma bana! Artık hiç kavga etmeyelim e mi? Hem bana bundan sonra kesin olarak inanacağına söz ver. Ben de öyle yapacağım. Bak, şimdi aklıma ne geldi meleğim: Seninle bir kere bilmem ne yüzünden kavga etmiştik. Suçlu bendim. Birbirimize küsmüş, konuşmuyorduk. Af dilemek istemiyordum ama, içim içimi yiyordu. Şehirde sokak sokak dolaştım, arkadaşlarıma uğradım, yine avunamadım. Aklımdan, ya birdenbire hastalanıp ölürsen diye geçiyordu. Bunu düşünür düşünmez seni gerçekten ebediyen kaybetmiş gibi sonsuz bir kedere kapıldım. Gözümün önünde birbirinden kötü sahneler canlanıyordu. Mezarına gelip nasıl üzerine kapandığımı düşünüyordum. Mezarını öperken seni bir an için olsun bir daha görmek için yalvararak Tanrı'dan bir mucize diliyordum. O anda dirilip karşıma çıksan, seni bir an eskisi gibi kollarımda tutabildiğim için mutluluktan ölecektim belki. Bunları hayalimden geçirirken birden şöyle düşündüm: Tanrı'ya sadece bir anlık kavuşma için böyle yalvarıyordum. Oysa altı aydır birbirimizle ne çok kavga etmiş, küsmüştük. Dargın durduğumuz her gün mutluluğumuzdan bir parça yitirmiştik. Şimdi, bir an mezardan çıkman için hayatımı vermeye razıydım... Bunları düşündükçe dayanamadım, sana koştum. Geldiğim zaman beni bekliyordun. O kavgadan sonra nasıl kucaklaştığımız, gerçekten kaybedecekmişim gibi sana nasıl sarıldığım hâlâ hatırımda. Hiç kavga etmeyelim Nataşa! Her kavgadan sonra sonsuz bir üzüntü duyuyorum. Tanrım seni bırakabileceğimi nasıl düşünebiliyorsun?

Nataşa ağlıyordu. Birbirlerine sımsıkı sarıldılar. Alyoşa bir kere daha ondan asla ayrılmayacağına yemin etti. Sonra aceleyle babasına koştu. Her şeyi yoluna koyacağından kesin olarak emindi.

Nataşa elimi sımsıkı kavrayarak:

— Her şey bitti! Her şey mahvoldu! dedi. Beni seviyor, bu sevgiden asla vazgeçmeyecek. Ama Katya'yı da seviyor ve bir süre sonra benden daha

çok sevecek. Bu yılan Prens de fırsat kollayarak...

— Dur Nataşa. Prens'in mertçe hareket etmediğine ben de inanıyorum ama...

— Söylediklerimin hepsini doğru bulmuyorsun, değil mi? Bunu yüzünden anladım. Biraz sabırlı ol, haklı çıkıp çıkmadığımı göreceksin. Ben içimden geldiği gibi konuştum, onun içinden neler geçirdiğini Tanrı bilir! Korkunç adam. Bu dört gün odamda mekik dokuyup dururken her şeyi anladım. Alyoşa'yı içinde bulunduğu manevi üzüntüden, bana olan sevgisinin verdiği sorumluluktan sıyırmak istiyordu. Evlenme masalını da bu maksatla uydurmuştu. Aramıza nüfuz etmek, ruh asaletiyle, yüce gönüllülüğüyle Alyoşa'nın gözünü boyamak için fırsattı bu. Böyle Vanya, böyle! Alyoşa'nın da öyle bir karakteri var ki. Durum düzelmeye yüz tutunca benimle ilgili üzüntüsü, merakı da yatışır. Kendi kendine, "Bundan sonra nasıl olsa karım olacak, ölünceye kadar benim," diyecek. Elinde olmadan Katya'yla daha çok ilgilenecek. Prens sanırım Katya'yı iyice incelemiş, oğlunu benden çok etkileyebileceğini anlamış. Oh, Vanya, şimdi bütün umudum sende. Nedense sana yaklaşmak istiyor. Reddetme, bir an önce de Kontes'in evine girmeye çalış. Ne olur Vanya'cığım! Şu Katya'yla tanış, iyice incele, ne biçim bir kız olduğunu haber ver bana. Senin fikrin benim için çok önemli. Beni senin kadar kimse anlamaz. Nelerle ilgilendiğimi bilirsin. Alyoşa'yla arkadaşlığının derecesini, neler konuştuklarını anlamaya çalış. Ama en önemlisi, Katya'yı, şu Katya'yı iyice incele! Bana bir kere daha arkadaşlığını ispat et canım sevgili Vanya'cığım! Bu işte yalnız sana güveniyorum!..

Eve döndüğüm zaman, saat bire geliyordu. Nelli uykulu bir yüzle kapıyı açtı. Bana neşeyle gülümseyerek baktı. Zavallı uyuduğu için kendi kendine kızıyor, beni beklemesi gerektiğine inanıyordu. Birinin gelip beni sorduğunu, biraz oturduktan sonra mektup bırakarak gittiğini anlattı. Mektup Masloboyev'dendi. Beni yarın öğleden sonra, saat bire doğru çağırıyordu. Nelli'ye daha fazla soracaktım ama, yarına bırakıp yatmaya yolladım. Çocukcağız zaten beni beklemekten yorulmuş, ancak yarım saat kadar uyuyabilmişti.

V

Ertesi sabah Nelli bir gün önceki ziyaret hakkında epey tuhaf şeyler anlattı. Masloboyev'in akşam gelişi de tuhaftı. Evde olmadığımı kesin olarak biliyordu. Bunu son buluşmamızda söylemiştim. Nelli, önce korktuğu için kapıyı açmak istememişti, çünkü saat sekizi buluyordu. Ama Masloboyev pek yalvarmış, mektup bırakmasa başıma bir kötülük geleceğini söylemişti. Nelli onu içeri alınca hemen mektubu yazmış, sonra kızın yanına kanepeye oturmuştu.

— Kalktım, konuşmak istemedim, diye anlatmaya devam etti Nelli. Korktum ondan. Bana Bubnova'dan, kadının kendisine nasıl kızdığından, beni bundan sonra alamayacağından söz etti. Sonra sizi övmeye başladı. Çok iyi arkadaş olduğunuzu, çocukluğunuzdan beri sizi tanıdığını anlattı. Alıştım ona. Cebinden şeker çıkardı, ille bana vermek istedi. Almadım. O zaman iyi bir adam olduğunu, şarkı, oyun bildiğini söyledi. Bir de yerinden fırlayıp oynamaya başlamaz mı. Güleceğim geldi. Sonra, "Biraz daha oturayım, belki Vanya şimdi gelir!" dedi. Kendisinden korkmamamı, yanına oturmamı rica etti. Oturdum ama, konuşmadım. Annemle dedemi tanıdığını söyleyince konuşmaya başladım. Çok oturdu.

— Neler konuştunuz?

— Annemden... Bubnova'dan... dedemden. İki saat kadar oturdu.

Neler konuştuklarını anlatmak istemiyor gibiydi. Masloboyev'den öğrenmeyi umduğumdan üstelemedim. Masloboyev'in ben yokken gelişinden Nelli'yi yalnız görmek istediğini anladım ama, sebebini kavrayamadım.

Nelli, verdiği üç şekeri gösterdi. Kırmızı yeşil kâğıtlı, herhalde rasgele bir bakkaldan aldığı, adi meyveli şekerlerdi. Nelli bunları gösterirken güldü.

— Niye yemedin? diye sordum.

Kaşlarını çattı:

— İstemem, dedi. Zaten almak istemiyordum, sedirin üstüne bıraktı.

O gün dolaşacak epey yerim vardı. Nelli'yle vedalaştım. Çıkarken:

— Yalnız sıkılmıyor musun? diye sordum.

— Hem sıkılıyorum, hem sıkılmıyorum. Geç geldiğiniz için sıkılıyorum.

Sevgi dolu gözleriyle bana baktı. O sabah neşeliydi, bakışları tatlıydı, hem sokulgan, hem utangaç, hatta ürkek bir hali vardı. Beni üzmekten, sevgimi kaybetmekten ve ağzından bir şey kaçırmaktan korkuyor gibiydi.

— Peki, sıkılmayışının sebebi ne? “Hem sıkılıyor, hem sıkılmıyorum” diyorsun?

Elimde olmadan gülümsedim. Bu çocuğa gitgide daha çok ısınıyordum.

— Bunu ben bilirim.

Nelli tekrar mahcup mahcup gülümsedi. Eşikte, açık kapının önünde konuşuyorduk. Nelli karşımda durmuş, yere bakarak bir eliyle omzuma tutunuyor, öbürüyle ceketimin kolunu çekiştiriyordu.

— Sır mı bu?

— Yoo, sır değil. Ben... siz yokken kitabınızı okumaya başladım.

Bunu yavaşça, tatlı, içime işleyen bakışlarını gözlerime dikerek söyledi ve kıpkırmızı kesildi.

— Ya, öyle mi? Ee, nasıl, beğendin mi?

Yüzüne karşı övülen yazarın mahcupluğunu duyuyordum. O an onu öpmek istiyordum. Ama yakışık almazdı bu. Nelli bir süre sustu. Sonra, derin bir kederle beni süzerek:

— Neden, neden öldü? diye sorup gözlerini yere indirdi.

— Kim öldü?

— O genç, veremli... hani kitaptaki?

— Ne yapalım, öyle gerekiyordu Nelli.

— Hiç de gerekmiyordu.

Bunu fısıltı halinde, neredeyse kızar gibi, sertçe söyledi, somurtarak yere bakmaya devam etti.

Bir dakika geçti. Kolumu hırsla çekiştirmeye devam ederek:

— Peki o... şey onlar... o kızla ihtiyar ne olacak? diye fısıldadı. Beraber oturacaklar mı? Fukaralıktan kurtulacaklar mı?

— Hayır Nelli, kız uzaklara gidip bir derebeyiyle evlenecek, ihtiyar yalnız kalacak.

Üzüntüyle konuşuyordum. Avutucu bir şey söyleyemediğim için gerçekten üzülmüştüm.

— Ya! Neden öyle? Demek böyle? Artık okumayacağım o kitabı.

Hırçınlıkla kolumu itti, hışımla sırtını dönerek masaya gitti. Duvara dönmüş, bakışları yerde duruyordu. Kızarmıştı, büyük bir kedere kapılmış gibi sinirli bir halle kesik kesik soluk alıyordu.

— Niçin darıldın kızım? Kitaptakiler doğru değil, uydurma hep. Bunda darılacak üzülecek ne var? Ne kadar içli çocuksun sen!

Işıldayan, sevgi dolu bakışını yüzüme çevirerek, ürkek ürkek:

— Darılmadım, dedi ve birden elimi kaparak yüzünü göğsüme sakladı ve nedense ağlamaya başladı.

Ama hemen o anda da gülüverdi. Hem ağlıyor, hem gülüyordu. İçimi tatlı bir duygu kapladı. Nelli bir türlü başını kaldırmak istemiyor, ben yüzünü omzumdan ayırmaya çalışırken o daha çok sokuluyor, daha hızlı gülüyordu.

Bu duygulu sahne bitince vedalaştık. Acele ediyordum. Nelli, yanakları pembeleşmiş, yıldız gibi parlayan gözleri ve hep o utangaç haliyle arkamdan merdivene kadar koştu, erken dönmemi rica etti. Tez geleceğimi, hatta belki yemeğe yetişeceğimi söyledim.

Önce ihtiyarlara uğradım, İkisi de keyifsizdi. Hele Anna Andreyevna iyice hastaydı. Nikolay Sergeyiç odasına kapanmıştı. Geldiğimi duymuştu ama, konuşmamıza vakit bırakmak için yanımıza bir çeyrek saatten önce gelemeyeceğini biliyordum. Anna Andreyevna'yı fazla üzmemek için dünkü olayı, gerçeği saklamamakla beraber yumuşatarak anlattım. İhtiyar kadının, üzüldüğü halde ayrılma ihtimalini fazla şaşkınlık göstermeden dinlemesi tuhafıma gitti.

— Bunu tahmin ediyordum zaten, dedi. Sen o gün gidince uzun uzun düşündüm. Bu işin olamayacağını aklım kesti. Ulu Tanrı bize bunu layık görmez. Adam da alçağın biri zaten, insana hayrı dokunmaz onun. Utanıp sıkılmadan on binimizin üstüne oturdu. Paranın havadan geldiğini bildiği halde alıyor, İhmenevka'yı satarlarsa son nafakamız da elimizden gider. Nataşa'cığım doğru, akıllı kız, kanmadı onlara.

Sesini alçaltarak devam etti:

— Sana bir şey söyleyeyim mi oğlum? Bizimki de bu evlenmeye öyle bir ayaklandı ki! Arada bir, "İstemem!" diye ağzından kaçırıyor. Önce nazlanıyor sandım. Ama değilmiş, sahiden istemiyor. Peki yavrum, kızım ne olacak şimdi? Babası istemez onu. Alyoşa olacak herif ne diyor?

Anna Andreyevna uzun uzun sordu, verdiğim cevapları oflamalarla puflamalarla karşıladı, sızlandı. Zaten son zamanda zavallının şaşkın bir hali vardı. Ne duysa çok sarsılıyor, Nataşa'nın üzüntüsü onu yiyip bitiriyordu.

İhtiyar yanımıza sırtında sabahlığı, ayağında terlikleriyle geldi. Ateşi olduğundan yakınıyor, şefkat dolu gözlerini karısından ayırmıyordu. Orada olduğum sürece bir dadının çocuğa baktığı gibi baktı. Gözlerinde hem şefkat, hem garip bir ürkeklik vardı. Karısının hastalığı onu iyice korkutmuştu, onu kaybederse hayatının tamamen anlamsızlaşacağını anlıyordu.

Bir saat kadar yanlarında oturdum. Kapıda vedalaşırken İhmenev, Nelli'den söz açtı. Kızı evlatlık almaya ciddi olarak niyetlenmişti. Anna Andreyevna'yı kandırmak için benden yardım istedi. Nelli hakkında bilgi istiyor, yeni bir şey öğrenip öğrenmediğimi bambaşka bir merakla soruyordu. Ayaküstü anlattım. Sözlerim pek etkiledi onu. Kesin bir tavırla:

— Bunu ayrıca konuşuruz Vanya, dedi. Şimdilik... hele, biraz iyileşeyim, sana uğrayacağım. O zaman karar veririz.

Tam on ikide Masloboyev'deydim. Girer girmez Prens'le karşılaştım ve şaştım. Girişteydi, çıkmak üzereydi. Masloboyev, telaşlı telaşlı giyinmesine yardım ediyor, bastonunu tutuyordu. Prens'i tanıdığından söz ettiği halde bu karşılaşma beni son derece hayrete düşürdü.

Prens beni görünce bozulur gibi oldu. Gerektiğinden fazla hararetle:

— Oo, siz misiniz! diye bağırarak karşıladı. Ne rastlantı, değil mi! Hoş ahbaplığınızı Bay Masloboyev'den demin öğrenmiştim. Çok sevindim, burada sizinle karşılaştığıma cidden çok sevindim. Sizi görmek istiyordum, hatta niyetim bir an önce size uğramaktı, izin verirseniz tabii. Sizden bugünkü durumumuzu açıklama konusunda yardım rica edecektim. Dün olanlardan söz ettiğimi anladınız elbet.... O tarafla dostça görüşüyorsunuz, işin yürüyüşünü baştan beri izlediniz, nüfuzunuz var... Keşke hemen sizinle gelebilseydim! Hep iş. Ama bugünlerde, belki de pek yakında sizi ziyaret etmek zevkini tadacağımı umuyorum. Şimdilik...

Aşırı bir hararetle elimi sıkıp Masloboyev'e göz kırptıktan sonra çıktı. İçeri girerken:

— Söyle ne olursun! diye başladım, ama Masloboyev birden aceleyle şapkasını kaptı, kapıya koştu.

— Hiçbir şey söylemeyeceğim! diye sözümü kesti, işim var, kaçıyorum. Geç kaldım zaten!

— On ikide gelmemi isteyen sen değil misin?

— Ne çıkar canım! Dün yazmıştım bunu. Bugün de bana öyle bir şey yazdılar ki, kafam çatlayacak neredeyse. Ne işler, ne işler! Kusura bakma Vanya. Boşuna rahatsız ettiğim için gönlünü nasıl alacağımı bilmiyorum, istersen bana temiz bir dayak çek. Döv, ama İsa aşkına çabuk ol, çünkü işim pek acele.

— Yok canım, işin varsa git. Olur böyle şeyler. Yalnız...

Masloboyev fırladı, paltosunu giyerken:

— Yo, şimdi yalnızı malnızı bırak. Bunların sırası da gelecek. Sana bir işim düşecek, hem çok önemli. Seni bu iş için çağırmıştım zaten. Doğrudan doğruya seni ilgilendiriyor. Bunu böyle ayaküstü, bir dakikada anlatamayacağıma göre, Tanrı aşkına bugün saat yedide, ama dakikası dakikasına yedide geleceğine söz ver. O saatte evde olacağım.

Kararsızlıkla:

— Bugün şey, dedim. Canım, bu akşam bir yere gidecektim...

— Kardeşim, akşam gideceğin yere şimdi git. Akşam da bana gelirsin. Sana neler anlatacağımı tahmin edemezsin Vanya.

— Hayhay, gelirim. Ama ne olduğunu merak ettim doğrusu.

Sokağa çıktık, yaya kaldırımında duruyorduk. Masloboyev ısrarla:

— Geleceksin, değil mi? diye sordu.

— Dedim ya, geleceğim.

— Söz ver.

— Amma yaptın ha! Söz veriyorum.

— Mükemmel. Ne tarafa?

Sağı gösterdim.

— Ben de bu yana gidiyorum.

Sola döndü.

— Güle güle Vanya! Unutma, yedide.

Arkasından bakarak, “Tuhaf şey!” diye düşündüm.

Akşam Nataşa’ya gitmek istiyordum. Ama Masloboyev’e söz verince hemen uğramaya karar verdim. Orada Alyoşa’yı bulacağımdan emindim. Gerçekten oradaydı. Ben gelince pek sevindi.

Nataşa’ya karşı son derece iyi, candandı. Ben gelince büsbütün neşelendi. Nataşa ona uymak için çabalıyor, ama kendini nasıl zorladığı belli oluyordu. Gece iyi uyumadığı için yüzü solgun, hastaydı. O da Alyoşa’ya karşı her zamankinden sevecen davranıyordu.

Alyoşa onu neşelendirmek, dudaklarına bir gülümseme getirebilmek için boyuna konuşuyor, yalnız Katya’yla babasından söz açmaktan açıkça kaçınıyordu. Sanırım dünkü barışma denemesi başarısızlığa uğramıştı. Bir aralık Mavra’ya bir şey söylemek için mutfağa çıkınca, Nataşa bana aceleyle:

— Buradan gitmek için can atıyor ama çekiniyor, diye fısıldadı. Ben de bir şey söyleyemiyorum. Belki aklına bir şey gelir, sırf gönlüm hoş olsun diye kalır. Oysa en çok, onu bıktırıp kendimden soğutmaktan korkuyorum! Ne yapmalı ki?

— Tanrım, kendi kendinize neler icat ediyorsunuz! Birbirinizi kolluyorsunuz neredeyse. Açıkça konuşun, olsun bitsin! Yoksa bu hal onu gerçekten bıktırır.

— Ne yapmalı? diye telaşla tekrarladı Nataşa.

— Dur, ben hallederim.

Mavra'ya çamurlanmış lastiğimi sildirmek bahanesiyle mutfağa geçtim. Nataşa arkamdan:

— Aman dikkatli hareket et Vanya! diye seslendi.

Dışarı çıkar çıkmaz Alyoşa, bekliyormuş gibi bana atıldı:

— Kuzum İvan Petroviç, ne yapayım? Dün Katya'ya söz vermiştim, tam bu saatte orada bulunmam gerek. Gitmezlik edemem. Nataşa'yı çok seviyorum, onun için kendimi ateşe atmaya hazırım. Ama o tarafı da ihmal edemem. Bana hak verirsiniz, değil mi?

— Gidin öyleyse.

— Ya Nataşa? Üzülür. Ne olur İvan Petroviç, yardım edin bana...

— Bence gitmeniz daha iyi olur. Sizi ne kadar sevdiğini biliyorsunuz. Şimdi yanında sıkıldığınız, zorla oturduğunuz aklına gelir. Rahat hareket etmek en iyisi. Beraber yanına gidelim, size yardım ederim.

— Canım İvan Petroviç, ne iyi insansınız siz!

Nataşa'nın yanına döndük. Bir an sonra Alyoşa'ya:

— Demin babanızı gördüm, dedim.

Telaşlandı:

— Nerede? Nerede gördünüz?

— Sokakta karşılaştık. Beni durdurdu, daha yakından ahbap olmak istediğini tekrarladı. Sizi, şimdi nerede olduğunuzdan haberim olup olmadığını sordu. Görüşmeniz gerekliymiş, bir şeyler söyleyecekmiş size.

Sözü nereye getirmek istediğimi anlayan Nataşa, beni destekledi:

— Öyleyse hemen git Alyoşa, görün ona.

— İyi ama nerede bulurum? Eve mi gitti acaba?

— Hayır, hatırımda kaldığına göre, Kontes’e gidecekti.

Alyoşa hüzünle Nataşa’ya bakarak saf bir edayla:

— Ne yapayım şimdi? diye sordu.

— Ne demek “ne yapayım” Alyoşa? Ben üzülmeyeyim diye o aileyle ilişkini kesecek değilsin ya! Çocukluk etme. Sonra bu Katya’ya karşı düpedüz kabalık olur. Arkadaşsınız; arkadaşlık bağları böyle hoyratça koparılmaz. Hem seni bu derece kıskandığımı sanmakla bana da hakaret ediyorsun. Git, çok rica ederim hemen git! Babanın da içi rahatlar.

Alyoşa hem sevinç, hem pişmanlık içinde:

— Ah, sen bir meleksin Nataşa! Küçük parmağına bile layık değilim! diye bağırdı. O kadar iyisin ki... Oysa ben... ben... Bak, sana gerçeği söyleyeceğim. Demin mutfakta, İvan Petroviç’ten şimdi buradan ayrılabilmek için yardım istedim. Bunları o uydurdu. Beni ayıplama Nataşa, seni dünyada her şeyden çok seviyorsam suç mu? Bakın, şu anda aklıma ne geldi: Katya’ya her şeyi açıklayıp bugünkü durumumuzu, dünkü olayları olduğu gibi anlatacağım. O bizi kurtarmanın çaresini bulur, bize candan bağlıdır...

Nataşa gülümseyerek:

— Peki, git, dedi. Şey, ben de Katya’yla tanışmak isterdim. Bunu nasıl yaparız acaba?

Alyoşa’nın sevinci sınırsızdı. Hemen tanışma tasarılarına geçti. Ona göre bu iş çok kolaydı. Bunu da Katya hazırlayacaktı. Alyoşa alabildiğine coştu; fikrini geliştirmeye devam ediyordu. Sonunda, bir iki saat sonra bir cevap getirerek akşamı Nataşa’da geçirmeye söz verdi. Nataşa onu uğurlarken:

— Sahiden gelecek misin? diye sordu.

— Şüphen mi var? Hoşça kal Nataşa'cığım, hoşça kal sevgilim, biricik, ebedi sevgilim benim! Sen de hoşça kal Vanya. Tanrım, ağzımdan kaçtı, size "Vanya" dedim. Bana bakın İvan Petroviç, sizi çok seviyorum. Neden hâlâ resmiyiz? Senli benli konuşsak olmaz mı yani?

— Hayhay.

— Hele şükür! Yüz kere aklıma geldi de bir türlü söylemeye cesaret edemedim. Bakın, hâlâ siz diyorum. Senli benli konuşmak çok zor. Galiba Tolstoy'un bir yazısında bununla ilgili bir bölüm var: İki kişi senli benli konuşmaya karar verir ama, bunu bir türlü yapamazlar. Hep şahıs zamiri kullanmaktan kaçınarak konuşurlar. Ah, Nataşa, bir gün onun Çocukluk ve İlk Gençlik'ini tekrar okuyalım; ne nefis eserdir!

Nataşa gülüyor, onu kapıya doğru iterek:

— Peki canım, peki. Git artık! Sevincinden yine gevezeliğe başladın, diyordu.

— Hoşça kal!

Alyoşa elini öptü, telaşla çıktı. Genç kız arkasından:

— Gördün ya Vanya! dedi ve gözlerinden yaşlar boşandı.

İki saat kadar yanında kaldım, avuttum, sonra inandırdım da. Şüphesiz bütün kuşkularında haklıydı. Haline baktıkça içim parçalanıyordu, onun hesabına korkuyordum. Ama elimden ne gelirdi?

Alyoşa'yı da pek tuhaf buluyordum: Nataşa'ya olan aşkı azalmamış, belki duyduğu pişmanlık ve minnet duygusu yüzünden eskisine göre daha da artmış, keskinleşmişti. Bir yandan da yeni bir sevgi kalbinde iyice yer ediyordu. Sonunun ne olacağını şimdiden kestirmek imkânsızdı. Ben de Katya'yı görmeyi çok istiyordum. Onunla tanışma sözümü Nataşa'ya bir daha tekrarladım.

Sonunda o da biraz açıldı, neşelenir gibi oldu. Şundan bundan konuşurken Nelli'den, Masloboyev'den, Bubnova'dan söz açtım. Masloboyev'de Prens'le karşılaşmamızı ve saat yedide buluşacağımızı anlattım.

Anlattıklarım onu epey ilgilendirdi. İhtiyarlardan fazla konuşmadım bu sefer. Babasının bana gelişini hiç anlatmadım. Nikolay Sergeyiç’in Prens’le yapmayı tasarladığı düello onu meraka düşürürdü. Prens’in Masloboyev’le ilgisi ve benimle yakından tanışma arzusu onun da tuhafına gitti. Oysa bugünkü durum her şeyi yeter derecede açıklıyordu...

Saat üçe doğru eve döndüm. Nelli beni neşe içinde karşıladı...

VI

Tam saat yedide Masloboyev'deydim. Beni kollarını açarak, olanca sesiyle bağıra bağıra karşıladı. Çakırkeyifti. Ama en çok, benim için özenerek yaptıkları hazırlıklara şaştım. Bekledikleri belliydi. Ağır bir yaygıyla örtülü yuvarlak masada, som bakırdan güzel bir semaver kaynıyordu. Kristal, gümüş ve fağfur çay takımları pırıl pırıldı. Üzerinde başka çeşit, ama yine de birincisi kadar ağır bir örtü serili öbür masadaki tabaklar içinde en iyi şekerler, kuru yemişler, Kiev reçelleri, marmelat, pestil, elmasiye, Fransız reçelleri, portakal, elma, üç dört çeşit eğlencelik vardı. Kısacası tam bir manav dükkânı. Sakız gibi beyaz örtülü üçüncü masaya çeşitli mezeler sıralanmıştı. Havyar, peynir, ciğer ezmesi, salamlarla isli jambon, lakerda, zarif küçük kristal sürahilerde cins cins, renk renk, yeşil, yakut kırmızısı, kahverengi şaraplar, altın sarısı votka dizilmişti. Yemek masasından az ötede, yine beyaz örtülü küçük bir masada, içinde şampanya şişeleri bulunan iki küçük kova duruyordu. Kanepenin önündeki masada, Sauternes, Lafitte ve konyak şişeleri vardı. Hepsi de Yeliseyev'den alınma en pahalı şaraplardı. Çay masasının önünde Aleksandra Semyonovna oturuyordu. Giyimi kuşamı sade olduğu halde özenli, zarifti, pek de yaraşmıştı. Galiba bunun farkında olduğu için biraz kurumlanıyordu. Beni karşılarken neredeyse resmi bir tavır takındı. Körpe yüzü neşe ve memnunluktan parlıyordu. Masloboyev'in sırtında zengin bir sabahlık, temiz, şık bir gömlek, ayaklarında güzel, Çin işi terlikler vardı. Gömleğinin gereksiz yerlerine son moda düğmeler dikiliydi, kol düğmesi takmıştı. Saçlarını da modaya uygun şekilde yandan ayırıp sıkı taramış, pomatlamıştı.

Şaşkınlıktan ağzım açık, odanın ortasında dikilmiş, bir Masloboyev'e, bir Aleksandra Semyonovna'ya bakıyordum. Kadıncağızın zevkten ağzı kulaklarına vardı. Sonunda dayanamadım:

— Bu ne Masloboyev, suareniz falan mı var? diye bağırdım.

— Yoo, yalnız sen varsın.

Meze sofrasını gösterdim:

— Ya bunlar? Bir alay asker doyar bununla!

— En önemlisini unuttum. Doyurduktan başka susuzluk giderecek şeyler de var, diye ekledi Masloboyev.

— Bunlar hep benim için mi?

— Hem de Aleksandra Semyonovna için. Zaten onun icadı bu.

Aleksandra Semyonovna kızararak:

— Daha neler! diye bağırdı. Böyle olacağını biliyordum zaten! Doğru dürüst misafir ağırlayamayız, hemen takılır!

Ama yüzündeki memnunluk kaybolmamıştı.

— İnanır mısın, bu akşam geleceğini duyar duymaz sabahtan telaşlandı.

— Bu da yalan işte. Hiç de sabahtan değil, dün geceden beri. Dün akşam eve dönüşünde, beyefendinin bize misafirliğe geleceğini söylemiştin...

— Yanlış duymuşsun.

— Hiç de yanlış duymadım öyle dedin. Yalan söylemem ben. Hem neden misafirimizi ağırlamayalım? Tanrının günü kukumav gibi oturuyoruz, ne gelen var, ne giden! Oysa neyimiz eksik? Çok şükür. El âlem bizim de herkes gibi yaşamayı bildiğimizi görsün!

— Özellikle sizin ne eşsiz bir ev hanımı olduğunuzu öğrensin, dedi Masloboyev. Bunu anladık ama, benim ne suçum var. Hollanda keteninden gömlek giydirdi, kol düğmeleri, Çin işi terlik, sabahlık falan. Saçlarımı kendi eliyle tarayıp pomatladı. Halis bergamot. Bir de krem brüle mi ne, bir lavanta sürecek oldu, buna dayanamadım, kocalığı ele aldım...

Aleksandra Semyonovna kıpkırmızı kesildi:

— Kim demiş bergamot diye? Süslü, porselen kutu içinde en iyi Fransız pomadı. Siz hak verin İvan Petroviç, ne tiyatroya, ne bir danslı toplantıya gönderir. Boyuna elbise alır ama, ne yapayım bunları? Süslenir püslenir tek başıma odada dolaşırım. Geçen gün yalvara yakara tiyatroya gitmek için kandırdım. İğne takayım diye bir dakika yalnız bıraktım, o da hemen soluğu büfede aldı. Bir, iki derken tamam oldu. Tabii gidemedik. Tek bir Tanrı'nın kulu misafir gelmez bize. Yalnız sabahları, iş için birtakım adamlar geliyor, o zaman da beni dışarı çıkarıyorlar. Yoksa ne isterseniz var evde. Çifte çifte

semaverler, çay takımları, cici cici fincanlar, hepsi de armağan. Yiyecek de getiren oluyor. Dışarıdan yalnız şarap, pomat, meze gibi şeyler alıyoruz. Sizin için dışarıdan şu ciğer ezmesiyle jambonu, bir de şekerleri aldık. Tam bir yıldır misafir hayali kuruyordum. Bir misafir ama, sahici bir misafir gelsin de ona nemiz varsa gösterip ağırlayalım, diyordum. Gelen bizi takdir etsin, memnun kalalım. Oysa ben aptalı boşuna süslemişim; bir de, pasaklı gezmekten hoşlanıyor bizim bey! Üzerindeki sabahlığa bakın. Birinin armağanı. Yakışır mı ona? Zıkkımlanmaktan başka düşüncesi yok. Bak, göreceksiniz, size çaydan önce votka ikram edecektir.

— Aferin, ne iyi düşündün! Birer kadehçik likör parlatalım da içimiz açılsın. Sonra sıra öbürlerine gelir.

— Demedim mi?

— Merak buyurma Saşenka, sağlığına birer konyaklı çay da içeriz.

Genç kadın ellerini birbirine vurarak:

— Tamam! diye bağırdı. Altı rublelik Çin çayı. Daha evvelsi gün tüccar armağan etti, o da bunu konyakla içiyor. Uymayın ona İvan Petroviç, bir bardak vereyim size. Göreceksiniz, ne nefis çay!

Semaverin çevresinde telaşla dolanmaya başladı. Anlaşılan bunlar beni gecenin ileri saatlerine kadar alıkoymayı düşünüyorlardı. Bir yıldır misafir bekleyen Aleksandra Semyonovna acısını benden çıkarmak istiyordu. Ama bu işime gelmedi. Yerimde otururken:

— Bak Masloboyev, dedim. Ben misafirliğe değil, iş için geldim. Sen de beni anlatacakların olduğu için çağırdın, değil mi?

— İş ayrı, dostça sohbet ayrı.

— Yoo, azizim; bu konuda beni bağışla. Sekiz buçuk oldu mu hoşça kalın, işim var, söz verdim.

— Tahmin etmem. Hem insaf et canım, Aleksandra Semyonovna'nın haline bak, şaşkına döndü zavallı. Boşuna mı pomatladı beni? Bergamot sürdük, boru mu be?

— Şakayı bırak Masloboyev, Aleksandra Semyonovna'ya gelecek hafta, örneğin cuma günü yemeğe geleceğime söz veriyorum. Ama bugün olmaz, bir yere gitmem gerek. Şimdi şu söylemek istediklerini açıkla.

— Yalnız sekiz buçuğa kadar mı kalacaksınız? Cidden enfes bir bardak çay uzatan Aleksandra Semyonovna'nın sesi ürkek, acıklıydı. Nerdeyse ağlayacaktı.

Masloboyev:

— Üzülme Saşenka, boş sözler bunlar; diye atıldı. Kalır kalır, saçma. Sen bana böyle nerelere dadandığını anlat bakalım Vanya? Sorması ayıp değilse, ne işler peşindesin? Her gün şuraya buraya koşuşup duruyorsun, çalıştığın yok.

— Belki sonra söylerim. Sen önce bana, dün akşam evde olmayacağım halde –hatırında tabii– neden bana uğradığını anlat.

— Sonradan hatırladım canım, aklımdan çıkmıştı. Gerçekten iş için görüşecektim ama, en çok Aleksandra Semyonovna'nın gönlünü yapmak istedim. "Bak," dedi, "Biri çıktı işte bir arkadaşın var, niye çağırmıyorsun?" Birader; dört gündür senin yüzünden başımın etini yiyor. Şu bergamot için öbür dünyada kırk günahımın bağışlanacağı yüzde yüz. Hayhay, dedim, bir gece otururuz, fena olmaz, ufak bir hile kattım, mektubumda, "Gelmezsen işimiz duman!" diye yazdım.

Bir daha böyle hareket etmeyip doğrulukla haber vermesini rica ettim. Bununla beraber, Masloboyev'in açıklaması beni pek tatmin etmemişti.

— Demin benden niçin kaçtın? diye sordum.

— Demin gerçekten işim vardı. Nah, şu kadarcık yalanım yok!

— Prens'le mi?

Aleksandra Semyonovna baygın bir sesle:

— Çayımızı beğendiniz mi? diye sordu.

Deminden beri çayını övmemi bekliyordu, aklıma gelmemişti.

— Pek nefis, Aleksandra Semyonovna, elinize sağlık. Bu kadar güzel çay içmemiştim.

Aleksandra Semyonovna memnunluktan kızardı, bir bardak daha doldurmaya koştu.

Masloboyev:

— Prens! diye bağırdı. Şu Prens yok mu, ne madrabaz, ne malın gözü herif o!.. Bak Vanya, ben de madrabazım ama onun yerinde olmaktan utanç duyardım. Neyse, çenemi tutayım. Onun hakkında bütün söyleyebileceğim de bu zaten.

— Oysa ben asıl onun hakkında bilgi edinmek istiyordum. Ama bunları sonra konuşuruz. Dün ben yokken Yelena'ya şeker verip karşısında oynamak neden gerekti? Hem tam bir buçuk saat neler anlattın kıza?

Masloboyev, birden Aleksandra Semyonovna'ya dönerek:

— Yelena, on bir on iki yaşında küçük bir kızcağız. Şimdilik İvan Petroviç'te kalıyor, diye açıkladı.

Sonra, Aleksandra Semyonovna'yı parmağıyla göstererek devam etti:

— Şuna bak Vanya, şuna bak! Tanımadığı bir kıza şeker götürdüğümü duyunca nasıl kızardı, kurşun yemiş gibi sallanıverdi! Gözlerinin parlayışına bak! Hadi Aleksandra Semyonovna, saklama, kıskançsın! Yelena'nın on iki yaşında bir çocuk olduğunu söylemesem saçlarıma dalardın, bergamot bile kurtarmazdı beni!

— Yine de kurtarmaz!

Aleksandra Semyonovna çay masasındaki yerinden sıçrayarak yanımıza geldi. Masloboyev başını korumaya vakit bulamadan saçından bir tutam yakalayarak var gücüyle sarstı.

— Al sana! Misafirimizin yanında bir daha kıskanç olduğumu söyleme, söyleme, söyleme!

Kızarmıştı, gülüyordu ama, şaka maka Masloboyev'in epey canını yaktı. Sonra bana dönerek, ciddiyetle:

— Utanmadan böyle şeyler söyler! diye ekledi.

— Çektiklerimi görüyorsun ya Vanya. Bunun üzerine birer votka içmek şart!

Masloboyev saçlarını düzelterek, sürahiyi almak için içki masasına koştu. Ama Aleksandra Semyonovna ondan önce davrandı, kadehi doldurdu, eline verdi, sevgiyle yanağını okşadı. Masloboyev kabararak bana göz kırptı. Sonra dilini şaklatarak kadehini azametli bir tavırla boşalttı.

Kanepede yanıma yerleşerek:

— Şekerlere gelince, bunu pek iyi hatırlamıyorum, diye başladı. Evvelsi gün bir bakkaldan aldım, ama ne diye aldığımı ben de bilmiyorum. Kim bilir, belki ulusal ticaret ve sanayiyi desteklemek amacıyla yaptım bunu. Yalnız sokakta sarhoş sarhoş yürürken çamura düştüğüm aklımda kaldı. Saçlarımı yolarak hiçbir işe yaramadığım için acı acı ağlıyordum. Tabii şekeri unuttum, cebimde kalmış. Dün senin evdeki kanepede, o şekerlerin üstünde otururken hatırladım. Oyun oynamama gelince, o da hep sarhoşluktan. Dün oldukça keyifliydim. Çakırkeyifken, hayatımdan memnunsam oynarım bazen. Hepsi bu kadar. Sonra öksüz yavru acıma duygumu kabarttı; ama kız küsmüş gibi, bir türlü konuşmuyordu benimle. Neşelendireyim diye oynamaya başladım, şeker ikram ettim.

— Yoksa bunları Yelena’nın ağzını aramak için mi yapıyordun? Evde olmadığımı bildiğin halde gelişin sırf baş başa konuşup bir şeyler öğrenmek içindi, değil mi Masloboyev? Bir buçuk saat oturduğunu, ölen annesini tanıdığına inandırarak Yelena’nın ağzını aradığını da biliyorum.

Masloboyev göz kırparak kurnazca sırıttı:

— Buluş fena değil. Ama bilemedin Vanya! Hoş, fırsat düşünce öğrenmeli ama, bu sefer öyle değildi. Dinle beni eski dostum, şu anda her zamanki gibi oldukça sarhoşum. Ama şunu bil ki, Filip kötü bir maksatla seni asla aldatmaz, yani kötü maksatla.

— Kötü maksat olmazsa?

— Eh, kötü maksat olmazsa da öyle. Bırak bunları canım. İçelim de işimize gelelim.

Kadehini boşalttıktan sonra devam etti:

— İş dediysem önemli değil zaten. Şu Bubnova'nın çocuğu yanında tutmaya hiç hakkı yokmuş. Hepsini öğrendim. Evlat edinmek için resmi işlem yapılmamış. Ölen kadın bu karıya borçlanmış, o da kızcağızı yanında alıkoymuş. Bubnova hilebaz, cadı karının tekidir ama, bütün saçı uzunlar gibi ahmaktır. Kızın annesinin evrakı düzgün, her şeyi tertemiz. Yelena senin yanında kalabilir. Gerçi iyiliksever bir aile onu evlatlık edinip temelli alsa daha iyi olurdu ya. Ama şimdilik sende kalsın. Zarar yok, ben meseleyi hallederim. Bubnova ağız açamaz. Yalnız kızın ölen annesi hakkında aşağı yukarı hiçbir şey öğrenemedim. Zaltzman adında birinin dul karısıymış.

— Evet, Nelli de öyle söylemişti.

— Tamam. Şimdi Vanya senden bir ricam var. Ne olursun kabul et!

Masloboyev çok ciddi bir tavırla konuşuyordu.

— Bana mümkün olduğu kadar ayrıntılı, ne gibi işlerin olduğunu, nerelere gittiğini, günlerce kimlerde kaldığını anlat. Bir şeyler duydum ama, olabildiği kadar geniş öğrenmem gerekiyor.

Masloboyev'in hali tuhafıma gitti, hatta kuşkuya düşürdü.

— Ne var? Neden bilmek istiyorsun? Öyle ciddi konuşuyorsun ki...

— Sana bir hizmette bulunmak istiyorum: Uzun sözün kısası bu, dostum. Seni kandırmak isteseydim ciddiyetle sormadan da gerekeni ağzından alırdım. Oysa sen durup dururken hile yaptığımdan şüpheleniyorsun. Demin şekerleri soruşundan falan anladım. Ama inan bana, gösterdiğim ilgi sadece senin hesabına. Bunun için olduğu gibi anlat...

— Ne hizmetinden söz ediyorsun Masloboyev? Sözü bir türlü Prens'e getirmek istemiyorsun, bunu bekliyorum senden. En iyi hizmet budur.

— Prens'ten mi söz edeyim?.. Hımm. Peki, açıkça söyleyeyim bari: Sana sormak istediklerim de Prens hakkında.

— Ne gibi?

— Dinle, herifin işleriyle epey ilgilendiğinin farkına vardım. O da seninle ilgili bazı şeyler sordu. Ahbaplığımızı nasıl öğrendiği önemli değil. Senin

için önemlisi, bu Prens'ten sakınmak gerektiğidir. Yahuda'nın ta kendisi, hatta ondan da beter! Bunun için işlerine burnunu soktuğunu anlayınca senin hesabına ürperdim. Yine de henüz kesin bir bilgim yok. Fikir edinmek için sana başvurdum. Çağırmamın sebebi bu. Önemli dediğim şey buydu.

— Hiç olmazsa, Prens'ten ne yönden korkmam gerektiğini söyle.

— Peki, söyleyeyim ama, benim başka işlerim de var birader. Müşterilerimin bana güvenmesi çenemi tutmama bağlı. Sana hepsini nasıl anlatırım? Kusura bakma, ancak genel bir şekilde, fazla açıklamadan konuşabilirim. Sırf herifin nasıl alçağın biri olduğunu ispat etmek için yapacağım bunu. Ama önce sen bildiklerini anlat.

Düşündüm, işlerimin Masloboyev'den gizlenecek yanı yoktu. Nataşa meselesi gizli değildi, hatta bu konuda Masloboyev'in bir dereceye kadar faydası dokunabilirdi. Şüphesiz, anlatırken bazı noktalara dokunmadan geçtim. Masloboyev'i hikâyemde en çok ilgilendiren Prens'e ait bölümler oldu. Birçok yerde beni durdurup bazı şeyler soruyor, tekrarlıyordu. Böylece hayli ayrıntılara dalarak yarım saat kadar anlattım.

— Hımm! Kafalı bir kız, diye fikrini belirtti Masloboyev. Prens hakkındaki tahminleri tam doğru olmasa bile, daha baştan, ne mal olduğunu anlayıp ilişkilerini kesmesi iyi doğrusu. Aferin Natalya Nikolayevna'ya! Şerefine içiyorum. Tongaya basmamak için kuru zekâ yetmez, yürek de gerek. Yüreği onu aldatmamış. Davayı kaybetti tabii. Prens tuttuğunu koparır, Alyoşa kızcağızı bırakacak. En çok İhmenev'e acıdım, namussuza on bin rubleyi pisi pisine kaptırmış. Davasına kim bakmış acaba? Herhalde kendisi izledi. Aahh! Böyledir bu tez canlı, asil ruhlular! Bir işe yaramazlar. Prens'e karşı başka türlü hareket etmek gerekirdi. Ben İhmenev'e öyle bir avukat bulurdum ki! Tühh! (Öfkeyle masaya vurdu.)

— Şimdi gelelim Prens'e.

— Aman, sen de Prens'le bozdun. Ne söyleyeyim; herifin sözünü ettiğime pişman oldum. Sadece seni bu hilebaza karşı uyarmak istedim Vanya. Onunla tanışan herkes tehlikede demektir. Sen de tedbirli ol, o kadar. Yoksa sana "Paris Esrarı" gibisinden şeyler mi anlatacağımı sandın? Romancı olduğun nasıl belli! Böyle bir alçağın uzun boylu sözü edilecek nesi var? Alçak alçaktır. Bak, örnek olarak ona ait bir hikâye anlatayım. Tabii, olayın

geçtiği yeri, şehirleri, kişileri adlandırmadan anlatacağım. Prens'in ilk gençliğinde, memur maaşıyla geçinemediği için zengin bir tüccar kızıyla evlendiğini biliyorsun. Kızı öyle bir hırpalamış ki, sorma. Herifin ruhunda var bu Vanya. Söz gelişi söylüyorum bunu. Bir de yurtdışı olayı var. Oradayken...

— Bir dakika Masloboyev, Avrupa'ya hangi gidişi bu? Tarihi ne?

— Tam doksan dokuz yıl üç ay önce. Bu sefer başka bir zengin kızı kandırıp Paris'e götürmüş. Öyle de ustalıkla becermiş ki! Kızın babası fabrikatör müymüş, bir şirkette ortak mıymış, iyice bilemiyorum. Zaten sana anlattıklarımı da hep başka ağızlardan duydum. Yalnız bunları aklımın yettiği kadar yorumlayıp kendi fikirlerimi de kattım. Neyse, Prens bu kızı da kafese koymuş. Ne yapıp edip babasının şirketine sokulmuş. Oradakilerin ağzından girip burnundan çıkmış, şirketi hayli tırtıklamış. Gerçi kızın babasında Prens'e verilen paralarla ilgili birtakım kâğıtlar varmış ama, Prens'te parayı geri verecek göz nerede? Niyeti üstüne oturmak! İhtiyarın kızının güzelliği dillere destanmış. Kıza Schiller'in kardeşlerinden biri, yani bir şair âşıkmış, idealist bir çocuk. Şair hayalciymiş ama, bir yandan da tüccarmış. Tam bir Alman yani... Pfefferkuhen[43] mi ne.

— Soyadı Pfefferkuhen miymiş?

— Belki de değildir, ne bileyim ben. Zaten iş burada değil. Prens bu sefer ihtiyarın kızına sokulmuş, hem öyle sokulmuş ki, kızcağızı deli gibi âşık etmiş kendine. İlkin adamın kızını, sonra da aldığı parayla ilgili senetleri ele geçirmek istiyormuş. İhtiyarın para çekmecesinin anahtarları kızında dururmuş. Kızına fazlaca düşkün olduğu için, bir türlü kocaya vermeye kıyamıyormuş. Ciddi söylüyorum. Bütün isteyenleri kıskanıyormuş, o Pfefferkuhen'i de kovmuş. Tuhaf bir İngilizmiş.

— İngiliz mi dedin? Nerede oluyor bunlar?

— Canım, hemen sözüme mim koymasana. Olay belki Santa Fe'de, Bogota'da, belki Krakov'da ama, en büyük ihtimalle Nassau Prensliği'nde geçmiş. Hani maden suyu şişelerinin üzerinde Nassau yazılıdır ya. Bu kadarı yeter mi? Sonra efendim, Prens kızı kandırıp kaçırmış. Kız da kaçarken, Prens'in ısrarıyla babasının bazı evrakını birlikte götürmüş.

Demek böyle aşk da varmış Vanya! Tövbeler olsun! Oysa namuslu, asil, yüksek ruhlu bir kızmış. Belki de kâğıtların ne olduğunu bilmiyordu. Kızcağız pek tasalıymış. Babasının lanetinden korkuyormuş. Ama Prens buna da çare bulmuş. Onunla evleneceği konusunda bir senet vermiş. Kızı yalnız bir süre için uzaklaşacaklarına, biraz dolaşıp ihtiyarın öfkesi geçince yanına evli döneceklerine, hep birlikte mutlu bir hayat süreceklerine inandırmış. Zengin olup sonsuzluğa kadar böyle yaşayacaklarmış. Kız kanıp kaçmış, ihtiyar bir yandan ona lanet etmiş, bir yandan da batmış. O Frauenmilh de kızın peşinden Paris'e sürüklenmiş. Ticaretini, her şeyi yüzüstü bırakmış. Kıza o derece âşıkmış!

— Dur, hangi Frauenmilh bu?

— Şey... Feyerbah canım! Yo, yo... Pfefferkuhen! Adı batsın, Pfefferkuhen. Tabii Prens o kızla evlenmemiş. Olur mu hiç. Evlense, Kontes Hlestova ne dermiş sonra. Baron Pamoykin[44] neler düşünürmüş. Kızcağızı kandırmaktan başka yol yokmuş. Aldatmış. Hem pek hayasızca aldatmış. Önce zavallıya bir dayak atmadığı kalmış. Sonra evlerine Pfefferkuhen'i dadandırmış, öteki gide gele genç kadınla arkadaşlığı iyice artırmış. Her akşam baş başa dertleşip ağlaşıyorlarmış. Sonunda Prens bir gün kurduğunu yapmış. Geç vakit eve dönünce kadınla Pfefferkuhen'i baş başa bulmuş, suçüstü yakaladığını iddia ederek ikisini de kapı dışarı etmiş. Kendisi de bir süre için Londra'ya savuşmuş. Kadın o sıra yüklüymüş ve son günleriymiş. Bir kız doğurmuş... Şey... kız değil, oğlan, evet, evet, oğlanmış. Volodka adıyla vaftiz etmişler. Pfefferkuhen vaftiz babası olmuş. Artık Pfefferkuhen'le berabermişler. Adamın az çok parası varmış, İsviçre'yi, İtalya'yı, bütün şairane ülkeleri gezip görmüşler. O ağlamış, Pfefferkuhen mızmızlanmış, yıllar böylece geçmiş, küçük kız büyümüş. Prens'in her işi yolunda gittiği halde canını sıkan bir nokta varmış. Kadından evlilik senedini geri alamamış. Ayrılırken kadın yüzüne, "Alçak adam, beni soydun, namusumu kirlettin, şimdi de bırakıyorsun," diye haykırmış. "Güle güle git! Ama senedi sana geri vermeyeceğim. Seninle evlenmek istediğimden değil, bu kâğıt seni korkuttuğu için. Varsın yanımda kalsın!" Prens oralı olmamış. Zaten "yüksek ruhlu varlıklar" böyle namussuzların ekmeğine yağ sürerler. Asil oldukları için kolayca aldatılırlar. Ayrıca kanuna başvurmak gerektiği zaman azametli bir küçümsemeye bürünürler. Bizim kadın da senedi yanında alıkoymuş ama, Prens onun bu senetten faydalanmaktansa kendini asacağını çok iyi

biliyormuş. Bu yüzden aldırdığı yokmuş. Kadın namussuzun suratına tükürmüş ama, kucağında bir Volodka varmış. Ölse, çocuğun hali harap. Tabii bunu kimsenin düşündüğü yok. Bay Bruderşaft kafasını işletip bir çare bulacak yerde, sadece kuru sözle avutuyor, birlikte Schiller'i okuyorlarmış. Günün birinde Bruderşaft da kıkırdayıvermiş...

— Yani Pfefferkuhen, değil mi?

— Evet, evet. Allah belasını versin! Arkasından kadın da gidivermiş...

— Dursana az Masloboyev. Kaç yıl dolaşmış bunlar?

— Tam iki yüz. Efendime söyleyeyim, kadın önce Krakov'a dönmüş. Babası kabul etmemiş, lanetler yağdırmış, o da ölmüş. Prens sevinçten deliye dönmüş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine! İçelim Vanya kardeşim, içelim!

— Senin bu işe burnunu soktuğundan şüpheleniyorum Masloboyev.

— Yoksa bunun böyle olmasını mı istiyorsun?

— Ama ne yapmış olabileceğini kestiremiyorum.

— Dinle. Kadın önce dokuz yıl başka bir adla yabancı diyarlarda gezdikten sonra Madrid'e gelmiş, işte o zaman Prens'i telaş almış. Bruderşaft ve ihtiyar hakkında, kadının gerçekten dönüp dönmediği, sağ olup olmadığı konusunda bilgi edinmek istiyormuş. Çocuğun, belgelerin ne olduğunu merak ediyormuş. Daha başka şeyler de var. Rezil bir adamdır o Vanya. Uzak dur ondan! Yalnız Masloboyev'den asla "namussuzluk" bekleme. Gerçi namussuz olmasına namussuz ya! Zaten namussuz olmayan adam yoktur. Ama sana karşı değil. Adamakıllı sarhoşum, dinle beni! Yakın mı, uzak mı, şimdi mi, gelecek yıl mı bilmem ama, bir gün Masloboyev'in sana oyun oynadığı düşüncesine kapılırsan, hem rica ederim, oyun oynamak sözünü unutma, bil ki, Masloboyev kötü bir maksadı olmadan, seni kollayarak hareket etmiştir. O zaman şüpheye kapılma, gel şüpheni Masloboyev'e dobra dobra, kardeşçe aç. Hadi, içecek misin?

— Hayır.

— Bir şey yer misin?

— İstemem, kusura bakma.

— Defol öyleyse, dokuza çeyrek var. Kendini beğenmişin birisin. Vakit geldi artık.

Aleksandra Semyonovna neredeyse ağlamaklı bir sesle bağırdı:

— O da nesi? Patlayana kadar içti, şimdi de misafiri kovuyor. Hep böyledir zaten. Utanmaz yaratık!

— Biz onunla yoldaşlık edemeyiz. Biz iki sevgili burada kalıyoruz Aleksandra Semyonovna! O bir general! Yo, yalan söyledim Vanya, sen general değilsin ama, ben alçağın biriyim. Şu halime bak, neye benziyorum şimdi? Senin yanında neyim ben? Bağışla beni, kusuruma bakma Vanya. İzin ver, doldurayım...

Boynuma sarılarak ağlamaya başladı. Gitmeye davrandım. İçten kederlenen Aleksandra Semyonovna:

— Tanrım, Tanrım, yemeğimiz de hazır! diye söylendi. Cuma günü gelecek misiniz bari?

— Geleceğim Aleksandra Semyonovna, geleceğim. Söz veriyorum.

— Belki ondan böyle... yani sarhoş olduğu için iğreniyorsunuz. İğrenmeyin İvan Petroviç, iyi adamdır, çok iyidir. Sizi öyle seviyor ki! Şu sıralar bana gece gündüz hep sizin sözünüzü ediyor. Benim için kitaplarınızı aldı, daha okumadım, yarın başlayacağım. Geleceğinize pek seviniyorum, insan yüzü gördüğüm yok, kimse kapımızı çalmıyor. Bolluk içindeyiz ama, gelenimiz gidenimiz yok. Deminden beri konuşmanızı dinliyordum. Çok güzel konuştunuz! Öyleyse cumaya...

VII

Olanca hızımla eve gidiyordum. Masloboyev'in anlattıkları beni şaşkına çevirmişti. Aklıma türlü türlü ihtimaller geliyordu... Evde, aksi gibi beni elektrikle çarpılmış gibi sersemleten bir olayla karşılaştım.

Evimizin tam karşısında bir sokak feneri vardı. Avlu kapısı hizasına gelince, fenerin yanından bir gölge ayrılarak bana doğru yöneldi. Elimde olmadan bağırdım. Karşımda korkudan tir tir titreyen, çılgına dönmüş Nelli vardı. Acı bir haykırışla ellerime sarıldı. Dehşet içinde:

— Ne oldu Nelli, ne var? diye bağırdım.

— Yukarıda, orada. O... bizde!

— Kim? Hadi gidelim, beraber gidelim.

— İstemem, gitmem. O gidinceye kadar bekleyeceğim. Merdivende beklerim, gitmem.

Garip bir önseziyle yukarı çıktım. Kapıyı açınca Prens'i gördüm. Masanın başına oturmuş kitap okuyordu. Daha doğrusu önünde bir kitap vardı. Sevinçle:

— Oo, İvan Petroviç! diye beni karşıladı. Ne sevindim geldiğinize. Neredeyse gidecektim. Bir saatten fazladır bekliyordum. Kontes'in ısrarlı ricası üzerine sizi bu gece onlara götüreceğime söz verdim. Çok rica etti, ille sizinle tanışmak istiyor. Zaten söz vermiştiniz. Başka yere çıkmadan önce sizi yakalayayım diye erkenden geldim. Hizmetçiniz evde olmadığınızı söyleyince nasıl üzüldüğümü anlatamam. Düşündüm, sizi getireceğime söz verdiğim için oturup bir çeyrek kadar beklemeye karar verdim. Ama bir çeyrek saat şimdiye kadar uzadı. Romanınıza daldım. Şaheser bu İvan Petroviç! Böyle bir eserden sonra sizi anlamamaları mümkün mü? Gözlerim yaşararak okudum. Ağladım, oysa kolay kolay ağlamam ben...

— Şimdi mi gelmemi istiyorsunuz? Ama, açık söyleyeyim... şimdi... nasıl olur? Gerçi ben de arzu ederim ama...

— Tanrı aşkına gidelim! Ben ne duruma düşerim sonra? Bir buçuk saattir bekliyorum burada! Ayrıca, sizinle görüşmem gerekli, hem çok gerekli. Ne konuda olduğunu biliyorsunuz tabii. Mahut meseleyi benden iyi biliyorsunuz... Belki de sizinle bir karara varabiliriz. Ne olur, reddetmeyin!

Er geç oraya gitmem gerektiğini düşündüm. Gerçi Nataşa yapayalnızdı, bana ihtiyacı vardı ama, Katya'yla bir an önce tanışmamı da istiyordu. Belki Alyoşa da oradaydı... Katya hakkında haber getirmedikçe Nataşa'nın rahat edemeyeceğini biliyordum. Gitmeye karar verdim. Yalnız beni Nelli düşündürüyordu. Prens'e:

— Bir dakika, diyerek merdivene çıktım.

Nelli karanlık bir köşeye büzülmüş, duruyordu.

— Neden gelmek istemiyorsun Nelli? Ne yaptı sana? Bir şey mi söyledi?

— Hayır, istemiyorum. Gelmem. Korkuyorum.

Yalvarmalarım para etmedi. Sonunda, biz Prens'le gider gitmez içeri girip kapıyı kilitlemeye razı edebildim onu.

— Gelen olursa sakın kapıyı açma Nelli.

— Beraber mi gidiyorsunuz?

— Evet.

Titredi, gitmemem için yalvarmak ister gibi elime yapıştı ama, yine de ses çıkarmadı. Ertesi gün ona her şeyi inceden inceye sormaya karar verdim.

Prens'ten özür dileyerek giyinmeye başladım. Uzun boylu hazırlığa gerek olmadığını söylediği halde eleştiren bir bakışla beni süzerek: "Daha yenice bir şey giyseniz fena olmaz," dedi. "Bilirsiniz, sosyete kuralları... büsbütün kurtulamıyoruz." Frakımı giyince sevindi.

Çıktık. Prens'i merdivende bırakarak tekrar odaya döndüm. Nelli usulcacık içeri girmişti, bir kere daha vedalaştım. Çok heyecanlıydı, yüzü morarmıştı. Onu yalnız bırakmaya gönlüm bir türlü razı olmuyordu.

Merdivenden inen Prens:

— Hizmetçiniz pek tuhaf, dedi. Küçük kız hizmetçiniz, değil mi?

— Hayır. Bende... şey... şimdilik bende kalıyor.

— Tuhaf bir kızcağız. Aklı yerinde değil galiba. Önceleri normal konuşurken yüzümü iyice gördükten sonra üzerime atıldı. Titriyordu, koluma yapıştı. Bir şeyler söylemek istiyor, yapamıyordu. Korktum, kaçacaktım. Bereket o benden kaçtı. Şaştım kaldım. Nasıl geçiniyorsunuz onunla?

— Saralı zavallı.

— Öyle mi? Bayılmaları da varsa haline şaşmamalı.

O anda birden, dün evde olmadığımı bildiği halde Masloboyev'in bana gelişini, bugünkü ziyaretimde sarhoş haliyle, istemeye istemeye anlattığı hikâyeyi hatırladım. İlle saat yedide gelmem için koştuğu şart, kurnazlığına kulak asmamamı tembih edişi, kafamda birbirine bağlanıverdi. Hatta belki Masloboyev'de olduğumu bilen Prens'in evimde beni bir buçuk saat bekleyişi ve Nelli'nin ondan kaçması da aynı zincirin halkalarıydı. Olmayacak şey değildi bunlar.

Kapıda Prens'in arabası bekliyordu. Binip yola çıktık.

VIII

Yol uzun sürmedi. Torgov Köprüsü civarında indik. İlk dakikalar hiç konuşmadık. Söze nereden başlayacağımı düşünüyordum. Beni yoklayıp denemeye, ağzımı aramaya çalışacağını sandım. Oysa Prens dolambaçlı yollara sapmadan, doğruca konuya girdi:

— Beni epey üzen bir mesele karşısındayım İvan Petroviç. Bu konuyu sizinle konuşup düşüncenizi öğrenmek istiyorum. Şu kazandığım davadan alacağım on bin rubleden vazgeçerek İhmenev'e geri vermeyi epeydir istiyorum. Bunu nasıl yapabilirim?

İçimden, "Bunun nasıl yapıldığını bilmemene imkân mı var? Benimle alay ediyorsun galiba!" diye geçirdim. Olanca saflığımla:

— Doğrusu bilmem Prens, dedim. Size başka konularda, örneğin Natalya Nikolayevna hakkında ikimiz için de gerekli bilgileri vermeye hazırım. Ama bu konuda sizin benden daha bilgili olduğunuz kesin.

— Nasıl olur efendim! Siz onlarla sık sık görüşüyorsunuz. Belki Natalya Nikolayevna bazen ağzından bir şeyler kaçırıyordur. Bunlar benim için en iyi rehber olabilir. Bu nazik meselede ancak siz yardım edebilirsiniz. O paradan vazgeçmeye kesin olarak karar verdim. Öbür işlerin nasıl sonuçlanacağını düşünmeden karar verdim. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi? Yalnız nasıl hareket edeceğimi kestiremiyorum, ihtiyar gururlu, inatçı bir adamdır. Bakarsınız, iyiliğime hakaretle karşılık verir, parayı başıma çalar.

— Bağışlayın ama siz bu parayı kendinizin mi, yoksa onun mu sayıyorsunuz?

— Davayı ben kazandığıma göre elbette benim.

— Elinizi vicdanınıza koyarak mı?

— Tabii.

Fütursuzca konuşmam Prens'e dokunur gibi oldu.

— Sanırım bu işin aslı hakkında pek bilginiz yok, diye cevap verdi. İhtiyarı bile bile yalan söylemekle suçlamıyorum. Açık söylüyorum, hiçbir zaman suçlamamıştım. Suçu kabullensin diye kim dedi ona? Suçu dikkatsizlik, kendisine emanet edilen işlerde ihmal göstermesi. Mukavelemize göre, bazı işlerin sorumluluğu kendi üzerineydi. Ama asıl sebep bu değildi. Asıl mesele kavgalı olmamızdan geliyor. Bu olmasa belki şu uğursuz on bine aldırış etmezdim. Ama siz meselenin nereden çıktığını biliyorsunuz tabii. O sıralar kuruntuluydum. Belki haksızdım, yani o vakitler haksızdım, ama farkında değildim, bunu kabul ediyorum, İhmenev'in kabalığını fırsat bilerek mahkemeye başvurdum. Herhalde bunu asil bir hareket saymayacaksınız, kendimi haklı göstermek de istemiyorum. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, duyduğum öfke, incinen gururumun isyanı yersiz değildi. Tabii, en insanca hakkımdı bu. Tekrar edeyim, İhmenev'in nasıl bir insan olduğunu hemen hemen hiç bilmiyordum. Alyoşa'yla kızı hakkındaki söylentilere iyice inanmıştım. Bu durumda hırsızlığa da inanabilirdim... Ama şimdi bunları bırakalım. Paradan vazgeçmeye gelince, davada kendimi haklı gördüğümü söylesem parayı ona armağan etmiş olurum. Öte yandan Natalya Nikolayevna'nın nazik durumu da eklenirse İhmenev parayı kesinlikle başıma çalar.

— Siz bile başıma çalar diyorsunuz. Şu halde onun namusundan şüpheniz yok, paranızı çalmadığından emin olabilirsiniz. Öyleyse neden kendisine gidip açıkça davanızda haksız olduğunuzu söylemiyorsunuz? Bu soylu bir hareket olurdu ve belki o zaman İhmenev parasını almakta tereddüt etmezdi.

— Parasını mı? İş bunda zaten! Bir de benim durumumu düşünsenize. Gidip İhmenev'e, davada haksız olduğumu söyleyeceğim! "Haksız olduğunu bile bile ne diye dava açtın?" demezler mi? Bunu kabul edemem doğrusu! Davayı haklı olarak açtım, İhmenev'i ne sözle, ne de yazılı olarak hırsızlıkla suçlamış değilim. Ama onun ihmalci, sallapati, idaresiz olduğundan o zamanki gibi şimdi de eminim. Hakçası, bu para benimdir, bunun tersini söylemek bana kendi kendime iftira etmek gibi geliyor. İhtiyar o hakareti kendiliğinden kabullendi. Oysa siz beni ondan af dilemeye zorluyorsunuz. Bu kadarı fazla artık.

— Bana öyle geliyor ki iki insan barışmak istedikten sonra...

— Kolay mı sanıyorsunuz?

— Yok. Bazen çok zordur, hele...

— Hele başka durumlar buna bağlı olunca.

— Evet, bu bakımdan sizinle beraberim Prens. Natalya Nikolayevna'yla oğlunuz meselesinde elinizden geleni yapmalısınız. Hem de İhmenevleri sevindirecek bir çözüm bulmalısınız. Ancak o zaman İhmenev'le dava hakkında tam bir içtenlikle konuşabilirsiniz. Henüz hiçbir karara varmadığınıza göre, tek bir yolunuz var: Davanızın haksız olduğunu açıkça bildirmek. Sorduğunuz ve herhalde size karşı ikiyüzlü hareket etmemi istemediğiniz için düşündüğümü söylüyorum. Ayrıca bundan cesaret alarak parayı İhmenev'e geri vermekte ısrar edişinizin sebebini de öğrenmek istiyorum. Haklı olduğunuza inanıyorsanız geri vermeye gerek var mı? Merakı mı bağışlayın, ama bu başka şeylerle ilgili olduğu için...

Prens sorumu duymamış gibi sözümü keserek birden:

— Ne dersiniz, ihtiyar İhmenev'e on bini şöyle, mazeretsiz, süsleyip püslemeden versek kabul eder mi acaba?

— Elbette kabul etmez.

Öfkemden kızararak titredim. Bu küstahça soru bende yüzüme tükürülmüş hissi uyandırdı. Bunu ikinci bir hakaret de izledi. Prens, yüksek sosyete adamlarına has soğuk bir edayla sorumu cevapsız bırakmaya devam ederek yeni bir soru sordu. Sanırım böylece, ona bu gibi sorular sormanın saygısızlık olduğunu, çizmeyi aştığımı belirtmek istiyordu. Şu yüksek çevrelerdekilerin tavırları beni nefret uyandıracak derecede sinirlendiriyordu. Bir zaman Alyoşa'yı bazı alışkanlıklarından vazgeçirmek için epey uğraşmıştım.

Prens heyecanlı sözlerime sakince cevap verdi:

— Şey, fazla heyecanlandınız. Hayatta, hayalinizde kurduklarınızdan bambaşka durumlarla karşılaşılır. Şimdi düşünüyorum da, o meseleyi az çok Natalya Nikolayevna da halledebilir sanırım. Ona söylesenize, bize bir fikir versin.

— Asla. Demin söylediklerime kulak vermek zahmetine katlanmadınız, sözümü kestiniz. Natalya Nikolayevna içten gelmeden, kendi deyiminizle "süslenip püslenmeden" verilen bu parayı babasına kızının karşılığı,

kendisine de Alyoşa’yı elinden almak için bir çeşit teselli ödülü olarak verilmiş sayacaktır...

Prens güldü:

— Hımm... Demek beni böyle anlıyorsunuz aziz İvan Petroviç! (Neye güldüğünü anlamadım.) Oysa daha pek çok konuşacağımız var. Şimdilik vakit az, yalnız bir noktayı hatırdan çıkarmamanızı rica edeceğim. Ortada doğrudan doğruya Natalya Nikolayevna’nın geleceği var. Bu işle neden ilgilenmenizin şart olduğunu sonra anlayacaksınız. Natalya Nikolayevna’ya hâlâ bağlıysanız, bana karşı sempati duymasanız bile konuşmazlık etmeyin. Geldik... A bientôt.[45]

IX

Kontes’in oturduğu daire çok güzeldi. Fazla ihtişamlı olmamakla beraber konforluydu, zevkle döşenmişti. Yine de her şeyde bir iğretilik hissediliyordu; eski zaman işi, kapris ürünü bir yığın eşyayla doldurulmuş, debdebeli bir kişizade yuvası değil; geçici olarak oturmak için hazırlanmış uygun bir daireydi. Dolaşan söylentilere göre Kontes, yazın Simbirsk eyaletindeki iki kere ipotek edilen, harap olmuş malikânesine gidecek, Prens de onlara eşlik edecekti. Ben de duymuştum bunu. Katya, Kontes’le birlikte gidince Alyoşa’nın ne yapacağını üzüntüyle düşünüyordum. Korkudan Nataşa’ya bunu henüz açmamıştım. Ama bazı davranışlarından, söylentilerden haberi olduğunu sezmiştim. Ama sessizlik içinde kabuğuna çekilerek acı çekiyordu.

Kontes beni çok iyi karşıladı. Sevimli bir tavırla elini uzatarak çoktandır tanışmak istediğini söyledi. Çevresine oturduğumuz masadaki zarif gümüş semaverin başına geçerek çayımızı eliyle hazırladı. Masada benden başka Prens, yüksek çevrelerden olduğu anlaşılan, göğsü nişan dolu, çıtkırıldım, yaşlı, diplomat tavırlı bir adam vardı. Gözde biri olduğu anlaşılıyordu. Yurtdışından yeni dönen Kontes, henüz Petersburg’da arzusuna, hesaplarına uygun bir çevre edinememişti. O misafirden başka kimse yoktu ve gece boyunca da gelen olmadı. Gözlerimle Katerina Fyodorovna’yı aradım. Alyoşa’yla başka bir odadaydı. Geldiğimizi duyunca hemen yanımıza çıktı. Prens nezaketle elini öptü. Kontes gözleriyle beni gösterdi. Prens hemen tanıştırdı. Genç kızı meraklı bir sabırsızlıkla inceliyordum. Ufak tefek, masmavi gözlü, narin bir sarışındı. Beyaz elbise giymişti. Yüz ifadesi tatlı, sakindi. Alyoşa’nın dediği gibi, sadece gençlik güzelliği vardı. Eşsiz bir güzellik görmeyi beklediğim için hayal kırıklığına uğramıştım. Narin, beyzi yüzünün çizgileri oldukça düzgündü. Gür, gerçekten güzel saçları sade taranmıştı. Bütün bu tavırları ve sakin, dikkatli bakışıyla dışarıda görsem hiç dikkatimi çekmezdi. Ama onu daha yeni tanıyordum. Katya’yı hemen o gece iyice görüp inceleme fırsatını buldum. Elini uzatırken, tek kelime söylemeden, saf, ısrarlı bir dikkatle gözlerimin içine bakması tuhafıma gitti, ister istemez gülümsedim. Besbelli karşımda kalbi temiz bir insanın varlığını hissetmiştim. Kontes bakışını ayırmadan Katya’yı izliyordu. Genç kız elimi sıkar sıkmaz aceleyle benden ayrıldı, odanın öbür köşesine,

Alyoşa'nın yanına oturdu. Alyoşa benimle selamlaşırken, "Bir dakikacık uğradım, hemen oraya gideceğim," diye fısıldadı.

Soyadını bilmediğim için "Diplomat" diye ad taktığım adam sakin, ağırbaşlı bir biçimde konuşuyordu. Kontes onu olanca dikkatiyle dinliyor; Prens takdirle, "yılışarak" diyeceğim geliyor, gülümsüyordu. Konuşan besbelli Prens'i değerli bir dinleyici saydığı için sık sık doğrudan ona hitap ediyordu. Çayım verildikten sonra kendi halime bırakılmıştım. Kontes'i inceleme fırsatını bulduğum için sevindim, ilk bakışta, neredeyse istemeyerek beğendim onu. Belki pek genç değildi ama, bence yirmi sekizinden fazla göstermiyordu. Yüzü hâlâ tazeydi, ilk gençliğinde çok güzel olduğu belliydi. Koyu kumral saçları hayli gürdü, bakışı iyi kalpli bir insanın bakışı olduğu halde, biraz hoppalık, muziplik seziliyordu. O sırada nedense bütün ciddiliğini takınmıştı. Gözlerinde ışıldayan zekâ parıltısının, iyilik ve neşe kıvılcımlarından daha keskin oluşu Kontes'in karakterinin bazı özellikleri hakkında beni aydınlattı. Anladığıma göre Kontes, huyca hayli havai, eğlence düşkünüydü. Ayrıca, zararlı olmayacak kadar bencildi de... Prens'in etkisi altına girmişti. Beraber yaşadıklarını biliyordum. Prens'in yurtdışında bulundukları sıra pek o kadar kıskanç bir âşık olmadığını da duymuştum. Ama onları birbirlerine bağlayan ilişkilerden başka, bir de çıkarlara dayanan esrarlı bir anlaşmaları varmış gibi geliyordu... Prens'in o aralık Kontes'ten bıktığından da haberim vardı, buna rağmen ilişkilerini kesmiyorlardı. Belki de en çok Katya'ya ait planlar ikisini bağlıyordu; şüphesiz bunların başı Prens'ti. Kendisiyle evlenmeyi aklına koymuş olan Kontes'i kandırarak üvey kızıyla Alyoşa'nın evlenmesi için çalışmaya razı etmişti. Bunları, durumu az çok sezen Alyoşa'nın saf saf konuşmalarından çıkarmıştım. Hep aynı kaynaktan edindiğim bilgilere göre Prens, Kontes'i avucunda tuttuğu halde nedense çekiniyordu ondan. Alyoşa bile fark etmişti bunu. Daha sonra öğrendiğine göre, Prens, Kontes'in koca bulması için can atıyordu. Hatta belki taşrada bir kısmet çıkar diye Simbirsk'e yolluyordu.

Oturduğum yerden konuştuklarını dinliyor, bir an önce Katerina Fyodorovna'yla baş başa konuşma fırsatı bulmak için çare düşünüyordum. Diplomat, Kontes'in yeni yeni başlayan reform hareketleri hakkında belirttiği kuşkular üzerine açıklamada bulunuyordu. Sakin bir sesle, uzun uzun ve tam bir yetkiyle konuşuyordu. Fikrini çok ince bir şekilde, zekice geliştiriyordu. Fakat söyledikleri aslında pek alçakça şeylerdi. Kanısınca

bütün bu yenilikler ve reform hareketleri çok kısa zamanda belirli bir semere verecekti. Alınan ürünü görenler, kafalarına dank ederek akıllarını başlarına toplayacaklardı. Toplumda (tabii toplumun bir kesiminde) bu yenilik esintisi yalnız gelip geçmekle kalmayacak, yapılan hata tecrübeyle anlaşıldıktan sonra insanlar eskiye daha sıkı bağlanacaklardı. Acı olmakla beraber, bu tecrübe esenlik sağlayan eskiyi koruma çarelerini öğretecek ve yeni imkânlar bulduracaktı. Bu yüzden her türlü ihtiyatsızlıkta en son noktaya ne kadar çabuk varılırsa, sonuç o kadar iyi olacaktı. Sözünü şöyle bitirdi: "Biz olmadan olamaz. Şimdiye kadar bizsiz hiçbir toplum ayakta duramamıştır. Yitirmiş göründüğümüz anda kazançlıyızdır, yükselir suyun yüzüne çıkarız. Bu anda parolamız 'Pire ça va, mieux ça est'[46] olmalı." Prens, çirkin bir onaylamayla gülümsedi. Konuşmacı kendinden pek memnundu. Karşılık vermek isteyecek kadar aptaldım, kabıma sığamıyordum. Ama Prens'in zehirli bakışı beni durdurdu, çabucak üstümden kayıp giden bir bakıştı bu. O anda Prens benden tuhaf, toyca bir hareket bekliyormuş gibi geldi. Hatta bozulmamın vereceği zevki tatmak için bunu istiyordu da. Bununla beraber, diplomatın itirazıma, hatta belki bana da önem vermeyeceğinden kesin olarak emindim. Yanlarında oturmaktan içime fenalık geldi. Bereket versin Alyoşa yardımıma yetişti.

Usulca yaklaşıp omzuma dokundu, konuşmak için dışarı çağırdı. Katya'nın gönderdiğini anladım. Düşündüğüm gibi çıktı. Bir dakika sonra karşısında oturuyordum. Katya'nın beni süzen dikkatli bakışında, "Demek sen buymuşsun," gibilerden bir anlam vardı; önce ikimiz de konuşacak şey bulamadık. Bununla beraber içimde, Katya'nın bir kere konuşmaya başlayınca sabaha kadar durmayacağı inancı vardı. Alyoşa'nın sözünü ettiği "topu topu beş altı saatlik konuşma"larını hatırladım. Alyoşa da yanımıza oturmuş, konuşmaya başlamamızı sabırsızlıkla bekliyordu. Gülümseyerek ikimize baktı.

— Niye konuşmuyorsunuz? Bir araya geldiniz, ağzınızı açmadan oturuyorsunuz.

— Aman Alyoşa ne... şeysin sen, dedi Katya. Konuşacak öyle çok konu var ki hangisinden başlayacağımı kestiremiyorum. İvan Petroviç, çok geç tanıştık. Daha önce olmalıydı bu, ama ben sizi çoktandır tanıyorum. Sizi görmeyi çok istiyordum. Mektup yazmayı bile düşündüm.

Elimde olmadan gülümsedim.

— Ne konuda?

— Çeşitli konularda. Bir kere Natalya Nikolayevna'nın öyle bir zamanda Alyoşa tarafından yalnız bırakılınca hiç darılmadığı doğru mu? Hem böyle iş yapılır mı? Sahi, şimdi burada ne işin var, lütfen söyler misin?

— Hay Tanrım, gidiyorum, hemen gidiyorum. Dedim ya, bir dakika kalıp ikinizi, nasıl konuştuğunuzu seyredeceğim. Sonra hemen oraya giderim.

— Seyredecek ne var? Gördün ya, oturuyoruz işte.

Katya hafifçe kızararak parmağıyla Alyoşa'yı göstererek ekledi:

— Hep böyledir zaten. "Bir dakika, sadece bir dakika" der, bakarsın gece yarısını bulur, sonra da geç olur tabii. "Nataşa darılmaz, iyi kalplidir o!" deyip işin içinden çıkar. Doğru, kibar bir davranış mı bu?

Alyoşa hüzünle:

— Peki, gideyim bari, dedi. Oysa sizinle kalmak istiyordum...

— Bizimle kalacaksın da ne olacak? Bizim baş başa konuşacaklarımız var. Ama darılma, bir mecburiyet bu, anlamalısın.

— Madem ki gerekli, gideyim. Bunda darılacak ne var? Bir dakika için Levinka'ya da uğrar, sonra hemen oraya koşarım.

Alyoşa şapkasını alarak:

— Şey, dedi. Haberiniz var mı İvan Petroviç? Babam, İhmenev davasından kazandığı parayı almak istemiyor.

— Biliyorum, söyledi bana.

— Asil bir hareket, değil mi? Oysa Katya bu davranışın yüceliğine inanmıyor. Hadi konuşuverin. Hoşça kal Katya! Çok rica ederim, Nataşa'ya sevgimden yana tasalanma. Hem ne diye hepiniz bana bir sürü şart koşuyor, sitemler yağdırıyorsunuz; göz hapsine aldınız bayağı! Nataşa kendisini nasıl sevdiğimi biliyor, bana inanıyor. Ben de onun bana inandığından eminim. Onu çıkarsız, hiçbir zorunluluk olmadan seviyorum. Nasıl sevdiğimi bilmiyor, sadece seviyorum. Bunun için suçluymuşum gibi beni sorguya

çekmeye gerek yok. İşte İvan Petroviç burada, ona sor, Nataşa'nın kıskanç olduğunu, beni çok sevdiği halde aşkının özveri tanımadığını da onaylar.

Kulaklarıma inanamayarak, şaşkınlıkla:

— Ne demek o? dedim.

Katya ellerini çırptı:

— Neler söylüyorsun Alyoşa?

— Tabii ya, şaşacak ne var? İvan Petroviç de biliyor. Hep yanında kalmamı istiyor. Gerçi bunu açıkça söylemiyor ama, istediği belli.

Katya öfkeden kıpkırmızı kesildi.

— Utanmıyor musun sen Alyoşa, utanmıyor musun?

— Utanacak ne var? Tuhafsın Katya. Nataşa'yı düşündüğünden çok seviyorum. O da beni benimki gibi gerçek bir aşkla sevseydi herhalde kendi keyfini feda ederdi. Gerçi beni dışarı gönderen kendisi ama, bunun ona ne kadar acı geldiğini yüzünden anlıyorum. Neredeyse, bırakmasa daha iyi diyeceğim geliyor.

Katya öfkeyle parlayan bakışını bana çevirerek:

— Yoo, bunda bir iş var! dedi. Bana hemen, babanın seni nasıl doldurduğunu anlat. Derhal anlat Alyoşa! Bugün konuştunuz değil mi? Hem rica ederim, benimle konuşurken dolambaçlı yollara sapma, o saat anlarım. Doğru söylüyorum, değil mi?

Alyoşa bozuldu:

— Konuştuk konuşmasına ama, ne çıkar bundan? Bugün benimle tatlı, arkadaşça konuştu. Hep Nataşa'yı övdü. Hatta Nataşa ona o kadar hakaret ettiği halde böyle konuşmasına şaştım.

— Ve inandınız, dedim. Oysa Nataşa sizin için ne mümkünse feda etti. Hatta bugün bile bütün düşüncesi, üzüntüsü, canınızı sıkmayıp sizi Katerina Fyodorovna'yla buluşmaktan yoksun bırakmamaktı. Bunu daha demin söylüyordu. Siz de gidip bin türlü zırvaya inanıyorsunuz!

— Nankör! Zaten utanma nedir bildiği yok.

Katya, karşısında tam anlamıyla bitmiş bir adam varmış gibi bir el hareketi yaptı.

Alyoşa:

— Ama sizinki de fazla oluyor artık! diye söylendi. Sen hep böylesin Katya, hakkımda hep kötü düşünürsün, İvan Petroviç de öyle. Nataşa'yı sevmediğimi mi sanıyorsunuz? Bencil olduğunu kötü maksatla söylemedim. Beni gerektiğinden fazla sevdiğini, ölçüyü aşarak hem kendisini, hem beni sıktığını anlatmak istedim. Babam ne kadar uğraşsa beni kandıramaz. Kanmam çünkü. Zaten o da Nataşa'nın bencil olduğunu kötü anlamda söylemiyordu, anladım bunu. Kelimesi kelimesine Nataşa'nın beni gereğinden fazla sevdiğini, böyle bir aşkın bencillik olduğunu, bunun her ikimizi de sıktığını, hele ileride benim için büsbütün güçlük çıkaracağını söyledi. Aslına bakılırsa beni sevdiği için böyle konuşuyor. Ama bundan Nataşa'yı kötülediği anlamı çıkmaz; sadece sevgisini ölçüsüz, imkânsızlık derecesinde şiddetli buluyor...

Katya sözünü kesti. Heyecanlı bir tavırla Alyoşa'yı azarladı, bir yandan da Prens'in iyi niyetli görünerek Nataşa'yı överken, aslında Alyoşa'yı ondan soğutmak, aralarını bozmak istediğini ispata çalıştı. Hararetle, ama mantıklı şekilde Nataşa'nın onu ne kadar sevdiğini, en güçlü aşkın bile Nataşa'ya yaptığını bağışlatmayacağını, ortada bir bencil varsa bunun Alyoşa'nın ta kendisi olduğunu saydı, döktü. Konuşması giderek Alyoşa'ya dokunuyordu; keder ve pişmanlıkla ezilerek karşımızda oturuyor, karşılık vermiyordu. Ama Katya'nın yumuşayacağı falan yoktu. Derin bir merakla onu inceliyordum. Bu garip genç kızı bir an önce anlamak istiyordum. Henüz çocuktu ama, tuhaf, kafaca oturmuş, ilkeleri sağlam, iyiliğe ve adalete tutku derecesinde bağlılığı olan bir çocuktu. Pek çok ailede rastlanan, düşünceye dalmaktan hoşlanan çocuk tipiydi. Birçok mesele üzerinde kafa yorduğu belliydi. Bu düşünmeyi bilen küçük başın içi meraka değerdi doğrusu. Çocukça düşünce ve hayallere gerçek hayattan gözlemler katıyordu (zira Katya da yaşıyordu artık!); bunun yanı sıra henüz tanımadığı, kitaplardan öğrenerek etkilendiği, belki bu yüzden kendine mal ettiği birtakım yeni fikirleri de vardı. O gece başlayan ve sonraları devam eden karşılaşmalarımızda onu iyice tanıyabildim sanırım. Ateşli, duygulu bir kalbi vardı. Bazen, gerçeği her şeyin üstünde tuttuğu için ihtiyatlı, soğukkanlı olmak nedir bilmiyor, hayatta uyulması zorunlu sayılan bazı

kurallara köhne inançlar gözüyle bakıyordu. Bazı genç sayılmayacak, ama heyecanlı kişiler gibi kanaatleriyle övünüyordu sanırım. Ama bu durum ona ayrı bir çekicilik veriyordu. Düşünmeye, gerçeği aramaya bayılıyordu. Bununla beraber ukala değildi, öyle çocukça halleri vardı ki görür görmez ona ısınır, benimserdiniz. Levinka'yla Borenka'yı hatırladım ve durumu tabii buldum. İşin tuhafı, ilk bakışta hiç olağanüstü bulmadığım bu kızın yüzüne baktıkça çekiciliğine kapıldım, gittikçe güzelliğini kavradım. Bu çocuklukla kadınlık arasında karar kılmamış yüze, taptaze bir saflık, gerçek özlemi, isteklerine karşı sarsılmaz bir inancın ışığı vuruyor, manevi bir güzellik veriyordu. O anlarda üstünkörü, kayıtsız bir bakışın kavrayamadığı bu güzellik, insanın yavaş yavaş içine işliyordu. Alyoşa'nın ona bütün varlığıyla bağlanmasının nedenini anlamıştım. Kendisi uzun boylu düşünüp kafa yormayı sevmezdi ama, onun hesabına düşünen, hatta isteyenlere bayılırdı. Katya, şimdiden onun için vasi gibi bir şey olmuştu. Yüreği asil, duygulu olan Alyoşa, dürüst ve güzel olan her şeye tapardı; Katya da Alyoşa'ya duyduğu yakınlığa uyarak ona iç dünyasını açmıştı. Alyoşa tam anlamıyla iradesizdi; Katya tam tersine son derece güçlü bir iradeye sahipti ve Alyoşa ancak kendisinden güçlü olana, hatta ona hükmedene bağlanabilirdi. İlişkilerinin başlangıcında Nataşa da onu kendine böyle bağlamıştı ama Katya'nın Nataşa'ya göre büyük bir üstünlüğü vardı: O hâlâ çocuktu ve görünüşe göre daha uzun süre de böyle kalacaktı. Çocuksu hali, parlak zekâsı, öte yandan fazla muhakeme sahibi olmayışı Alyoşa'nın yapısına daha uygun düşüyordu. Kendisi de bunu hissediyor, Katya onu gitgide daha çok çekiyordu. Baş başa konuştukları zaman eminim ki "propaganda" konularının yanı sıra oyuncaklardan da söz ettikleri olurdu. Katya'dan sık sık papara yiyen Alyoşa onun yanında yine de Nataşa'yla olduğu zamandan daha rahattı. Daha bir çift gibiydiler sanki ve en önemlisi de buydu.

Alyoşa doğruldu, Katya'ya elini uzatarak:

— Peki, peki, yeter, dedi. Hep sen haklısın zaten. Ruhun benimkinden daha temiz. Hemen oraya gidiyorum, Levinka'ya falan da uğramayacağım...

— Levinka'da ne işin var? Sözümü dinleyince pek sevimli oluyorsun.

Alyoşa üzgün bir tavırla:

— Sen de herkesten bin kat sevimlisin! dedi ve bana döndü:

— Size bir şey söyleyeceğim İvan Petroviç.

Odanın bir köşesine çekildik.

— Bugün çok adi, çok alçakça bir iş yaptım. Bütün dünyaya ve özellikle ikisine karşı son derece suçluyum! Bugün babam yemekten sonra beni Alexandrine adında bir Fransız kadınıyla tanıştırdı. Enfes bir kadın! Ben de... şey... karşı koyamadım, ne yapayım! Ne burada, ne Nataşa'da kalmaya hakkım yok artık. Hoşça kalın İvan Petroviç!

Tekrar yanına dönüp oturur oturmaz Katya aceleyle:

— Çok iyi, çok asil ruhlu çocuk, diye başladı. Ama ondan daha sonra bol bol söz ederiz. Şimdi, her şeyden önce anlaşmamız gerek. Prens'i nasıl buluyorsunuz?

— Çok kötü bir adam.

— Bence de. Şu halde bu bakımdan aynı düşüncedeyiz. Gelelim Natalya Nikolayevna'ya. Biliyor musunuz İvan Petroviç, karanlıkta gibiyim, hep sizden gelecek ışığı bekliyordum. Bana her şeyi açıklayın, çünkü şimdiye kadar en önemli noktalarda ancak Alyoşa'nın anlattıklarına göre, yaptığım tahminlere dayanarak hüküm veriyordum. Başkalarından bilgi edinmem mümkün değildi. Her şeyden önce (bu en önemlisi) sizce Alyoşa'yla Nataşa bir arada mutlu olacaklar mı, olmayacaklar mı? Son kararımı verirken nasıl hareket etmem gerektiğini bilmek için bunu öğrenmeliyim.

— Bunu kesin olarak söylemeye imkân var mı?..

— Kesin olmasın, tahmininizi söyleyin yeter. Çünkü çok akıllı bir adamsınız.

— Bence mutlu olamazlar.

— Niçin?

— Denk değiller de ondan.

— Ben de öyle düşündüm.

Üzgün bir tavırla ellerini bitiştirdi.

— Biraz daha ayrıntı verin bana. Nataşa'yı görmeyi öyle istiyorum ki. Kendisiyle epey konuşacaklarım var. Öyle sanıyorum ki, bir karara varırız. Onu hayalimde son derece akıllı, ciddi, doğru sözlü ve çok güzel bir kadın olarak canlandırıyorum. Öyle mi?

— Evet, öyledir.

— Zaten emindim! Peki, o halde nasıl oluyor da Alyoşa gibi bir çocuğu sevebiliyor? Bu mesele sık sık kafamı kurcalıyor.

— Açıklaması güç Katerina Fyodorovna; insanın neden sevdiği kolay kolay anlaşılmaz. Evet, Alyoşa çocuktur ama bazen çocuk da sevilebilir. (Bana derin, ciddi, sabırsızlık dolu gözlerini diken Katya'ya karşı içimde bir şefkat uyanmıştı.) Nataşa da çocukluktan ne kadar uzak durursa, ne kadar ciddi olursa o kadar sever Alyoşa'yı. Alyoşa doğru, içten, müthiş saf, hatta ara sıra bu saflığı kendine pek yakıştıran bir çocuktur. Nataşa'nın Alyoşa'yı sevmesi, nasıl söyleyeyim... bir çeşit acımadan da gelebilir. Yüksek duygularla dolu bir yürek, acıma duyarak da sevebilir. Yine de sanırım size yeteri kadar açıklayamayacağım. Üstelik benim de bir sorum var: Onu siz de seviyorsunuz, değil mi?

Bunu cesaretle, çekinmeden sordum. Bu ani sorumun temiz ruhunu incitmeyeceğini hissediyordum.

— Doğrusu henüz bilmiyorum, dedi. Ama sanırım çok seviyorum...

— Gördünüz ya. Niçin sevdiğinizi açıklayabilir misiniz?

Katya biraz düşündü, sonra:

— Yalanım yok, dedi. Gözlerimin içine bakarak konuşması çok hoşuma gidiyor. Ama ben kızım, siz erkeksiniz. Sizinle bunları konuşmam doğru mu acaba?

— Bunda ne var ki?

— Öyle ama (bakışıyla çay sofrasında oturanları göstererek) onlar duysalar eminim beni kınarlardı.

— Kalbinizde kötü bir şey yaptığınız hissi yoksa...

Katya hemen yapıştırdı:

— Ben de her zaman öyle yaparım. Herhangi bir meselede kararsızsam hemen kalbime danışırım. Kalbim rahatsa ben de rahatım. Her zaman böyle yapmak gerek. Sizinle sanki kendimle konuşur gibi açık konuşmamın ilk sebebi çok iyi bir insan olmanız; Alyoşa'dan önce Nataşa'yla aranızda geçenleri biliyorum, hatta dinlerken ağlamıştım.

— Kimden duydunuz?

— Alyoşa'dan tabii! Anlatırken o da ağladı. Duygululuğu hoşuma gitti doğrusu. Bana kalırsa o sizi, sizin onu sevdiğinizden daha çok seviyor İvan Petroviç. Bu halini beğeniyorum işte. Size açık davranışımın ikinci nedeni de çok akıllı, bana pek çok şey öğretip faydalı öğütler verebilecek bir adam olmanızdır.

— Size akıl öğretecek kadar kafalı adam olduğumu da nereden çıkardınız?

— Sormaya gerek var mı?

Katya bir an düşünceye daldı.

— Yine de bunlar pek önemli değil. Biz asıl meseleye gelelim. Söyleyin, ne yapmalıyım? Nataşa beni rakibesi sanıyor, biliyorum. Nasıl hareket etmem gerek? Mutlu olup olmayacaklarını bu yüzden sordum. Gece gündüz aklımda bu var. Nataşa feci durumda! Alyoşa ondan iyice soğudu, gitgide beni daha çok seviyor. Öyle değil mi?

— Sanırım öyle.

— Hem de Nataşa'yı aldatmıyor. Sevgisinin azaldığının kendisi de farkında değil. Oysa Nataşa bunu açık seçik seziyor. Ne kadar acı çekiyor kim bilir!

— Peki, ne yapmak niyetindesiniz Katerina Fyodorovna?

— Tasarılarım bir yığın ama, bir türlü içinden çıkamıyorum. Karar vermeme yardım edersiniz diye sizi bu kadar sabırsızlıkla bekledim. Durumu benden iyi biliyorsunuz, hızır gibi yetiştiniz. Bakın, başlangıçta bunlar seviştiklerine göre mutlu olmaları, benim de kendimi feda etmem, onlara yardımda bulunmam gerekir diye düşündüm.

— Kendinizi feda ettiğinizi biliyorum.

— Evet. Ama Alyoşa bize gelip gitmeye, beni gitgide sevmeye başlayınca bir düşüncedir aldı, özveride bulunayım mı, bulunmayayım mı diye. Kötü düşünce değil mi?

— Yoo, tabii bir düşünce... suçlu falan değilsiniz.

— Sanırım, iyiliğinizden böyle söylüyorsunuz. Oysa ben kalbimin pek temiz olduğundan emin değilim. Temiz olsaydı, ne karar vereceğimi bilirdim. Neyse, geçelim bunu. Zamanla Prens'ten, maman'dan,[47] hatta Alyoşa'dan Nataşa'yla aralarındaki ilişkiler konusunda daha çok bilgi edinince birbirlerine denk olmadıklarını kesin olarak anladım. Siz de bu fikrimi desteklediniz. Şimdi, bundan sonra ne olacağını daha çok düşünmeye başladım. Mutsuz olmaktansa ayrılmaları daha hayırlı. Sonunda size danışmaya karar verdim. Daha sonra Nataşa'ya gidip meseleyi onunla birlikte hallederiz.

— İyi ama nasıl halledeceksiniz, bütün iş bunda.

— Ona "Alyoşa'yı her şeyden çok sevdiğiniz için mutluluğunu kendi mutluluğunuzdan üstün tutmalısınız," derim. "Bu yüzden ondan ayrılmalısınız."

— Güzel ama, bunu duyunca Nataşa'nın ne hale geleceğini düşünebiliyor musunuz? Razı olsa bile, elinden gelir mi acaba?

— Gece gündüz düşündüğüm bu zaten ve... ve...

Katya ansızın ağlamaya başladı. Titreyen dudaklarıyla:

— Nataşa'ya ne kadar acıdığıma inanmazsınız, diye fısıldadı.

Ses çıkarmadım. Ona baktıkça içimde kabaran sevecenlikten ben de ağlamak istiyordum. Ne sevimli çocuktu! Alyoşa'yı mutlu etme konusunda kendine neden bu kadar güvendiğini sormuyordum artık.

Biraz sakinleşince hâlâ ağlamaklı haliyle:

— Müziği seversiniz değil mi? diye sordu. Soruşu tuhafıma gitti.

— Evet, dedim.

— Vakit olsaydı size Beethoven’in 3 numaralı konçertosunu çalardım. Şu sıralar ona çalışıyorum. Şimdilerde içimi kaplayan duyguları öyle güzel ifade ediyor ki. Neyse, başka bir sefere çalarım, şimdi konuşmamız gerek.

Nataşa’yla nasıl görüşeceklerini, bunu nasıl hazırlayacağımızı konuşmaya başladık. Rahat hareket edemeyeceğimizi söyledi. Üvey annesi iyi yürekli bir kadındı, kendisini seviyordu ama, Nataşa’yla tanışmasına asla izin vermeyeceği için hileye başvurmamız gerekmekteydi. Arada bir sabahları araba gezintisi yapıyor, fakat çoğunda Kontes’le birlikte çıkıyorlardı. Kontes’in gelmediği günler, şimdi hasta olan Fransız mürebbiyesiyle gidiyorlardı. Bu durum genellikle Kontes’in başı ağrıdığı zamanlar olduğu için, böyle bir fırsat kollamak gerekliydi. İhtiyar mürebbiye iyi yürekli bir kadındı, onu kandırmak mümkündü. Ancak Nataşa’yla buluşma gününü kararlaştırmak bir türlü mümkün olmadı.

— Nataşa’yla tanıştığınıza pişman olmazsınız, dedim. O da sizi görmek istiyor. Hiç değilse, Alyoşa’yı nasıl bir ele teslim ettiğini anlasın. Fazla üzülmeyin. Zaman her şeyi halleder. Köye gidiyorsunuz galiba?

— Evet. Hem de pek yakında, belki bir aya varmadan. Bildiğim kadarıyla Prens’in ısrarı üzerine.

— Ne dersiniz, Alyoşa da sizinle gelir mi?

Bana dik dik bakarak:

— Bunu ben de düşündüm, dedi. Gelir herhalde.

— Gelecek.

— Doğrusu, bu işin sonunun nereye varacağını bir türlü kestiremiyorum. Beni dinleyin İvan Petroviç. Size olanı biteni yazacağım, sık sık, çokça yazacağım. Görüyorsunuz ya, şimdiden sizi sıkmaya başladım. Bize sık sık gelecek misiniz?

— Bilmiyorum Katerina Fyodorovna, duruma bağlı. Belki hiç gelmem.

— Neden?

— Birçok sebebe, en başta Prens’le ilişkilerimize bağlı.

— Uğursuz adam! Peki. Ben size gelsem nasıl olur İvan Petroviç? İyi mi, kötü mü?

— Siz ne düşünüyorsunuz?

— Bence iyi olur.

Sonra gülümseyerek ekledi:

— Bir gün ziyaretinize gelmek isterdim! Sizi saydığım kadar da seviyorum. Hem sizden çok şey öğrenebilirim. Sizi sevdiğimi söylemek ayıp olmuyor mu?

— Neden ayıp olsun? Ben de sizi akrabam gibi benimsedim.

— Arkadaşım olmak ister misiniz?

— Ah, tabii!

— Onlar ayıplarlar tabii. Bir genç kıza böyle hareket etmek yakışmaz, derler.

Başıyla çay masasındakileri işaret etti. Bana, Prens doya doya konuşalım diye bizi mahsus yalnız bırakmış gibi geliyordu.

— Prens'in parama göz diktiğini çok iyi biliyorum, diye devam etti. Beni çocuk sanıyorlar, hatta yüzüme karşı da söylüyorlar. Oysa ben bu fikirde değilim. Çocuk değilim artık. Tuhaf insanlar, asıl kendileri çocuktan farksız, nedir bu telaşları?

— Size bir şey sormayı unuttum Katerina Fyodorovna. Alyoşa'nın sık sık gittiği şu Levinka'yla Borinka kim?

— Uzak akrabalarım. Çok zeki, son derece namuslu, ama pek geveze çocuklar... İkisini de avucumun içi gibi bilirim. (Gülümsedi.)

— Onlara ileride bir milyon bağışlayacağınız doğru mu?

— Görüyorsunuz ya, örneğin şu milyon sözünü ağızlarından düşürmüyorlar, bıkkınlık geldi! Şüphesiz faydalı bir iş için seve seve yardım ederim, bu kadar çok parayı ne yapayım ben! Ama bunu ne zaman yaparım bilmem. Halbuki onlar ortada fol yok yumurta yokken parayı bölüşüp kavga ediyor, nereye nasıl kullanacaklarını bilemiyorlar. Gereksiz

yere bir telaş. Ama yine de candan, hem de... akıllı çocuklar! Okuyorlar. Ne de olsa, başkaları gibi başıboş gezmekten çok daha iyi. Değil mi?

Epey konuştuk. Katya bana aşağı yukarı bütün hayatını anlattı; ben de onu can kulağıyla dinledim. Sonra Nataşa'yla Alyoşa'dan söz açmamı istedi. Prens yanımıza gelerek gitme vakti geldiğini söylediği zaman saat on ikiydi. Vedalaştık. Katya elimi hararetle sıkıp yüzüme anlamlı anlamlı baktı. Kontes tekrar gelmemi rica etti. Prens'le beraber çıktık.

Burada tuhaf, hatta belki konuyla pek ilgisi olmayan bir noktadan söz açmadan kendimi alamayacağım. Katya'yla üç saat süren konuşmamızdan sonra içimde tuhaf, fakat kesin bir kanaat belirdi. Bu kız, kadın erkek ilişkilerinin içyüzünü bilmeyecek kadar saf bir çocuk gibiydi. Bu durum onun yargılarına ve bazı konularda sesinin aldığı ciddi tona gülünç bir hava veriyordu.

X

Arabasına bindiğimiz zaman Prens:

— Bakın aklıma ne geldi, dedi, bir yere gidip bir şeyler yesek. Ne dersiniz?

— Bilmem ki Prens. Geceleri yemek yeme alışkanlığım yoktur.

Sabit, kurnaz bakışını gözlerime dikerek:

— Hem yer, hem konuşuruz, diye ekledi.

"Anlaşıldı, açık konuşmak istiyor!" diye düşündüm. Benim de istediğim buydu zaten. Razı oldum.

— Peki. Şu halde Büyük Morskaya'ya, B.'ye gidiyoruz!

Biraz şaşırarak:

— Lokantaya mı? diye sordum.

— Evet. Olmaz mı? Geceleri genellikle evde yemem. Sizi davet etmeme izin verir misiniz?

— Geceleri yemek yemediğimi söyledim ya.

— Bir kerelik ne olur canım. Hem sizi ben davet ediyorum.

Yani, "Yemeğin parasını ben vereceğim," demek istiyordu; o maksatla söylediğine eminim. Lokantaya gitmeye razı oldum, ama hesabımı kendim ödemeye karar verdim. Gittik. Prens masamızı ayrı bir salonda hazırlattı. Zevkle, ustalıkla iki üç çeşit yemek seçti. Gerek ısmarladığı yemek, gerek getirttiği nefis şarap hep pahalı, keseme elverişli olmayan şeylerdi. Listeye bakıp bir yarım dağ tavuğuyla bir kadeh Lafitte şarabı ısmarladım. Prens itiraz etmek istedi:

— Davetimi neden kabul etmek istemiyorsunuz? Gülünç doğrusu. Pardon mon ami[48] ama bu... bu artık aşırı titizlik, gurur değil de bir çeşit kibir. Bahse girerim, bunun altından sınıf farkı konusu çıkacak kesin! Beni kırıyorsunuz, inanın!

Ama ben kararımdan dönmedim.

— Peki, siz bilirsiniz. Zorla güzellik olmaz! Sizinle dostça konuşabilir miyim İvan Petroviç?

— Bunu özellikle rica edecektim.

— Öyleyse söyleyeyim, bu derece titizlik size ancak zarar verir. Zaten sizin gibiler hep böyle hareket ederler ya! Bir yazar olarak toplumla devamlı temasta olmanız gerekirken, inadına her şeye sırt çeviriyorsunuz. Şu yediğiniz dağ tavuğu parçasından değil, bizim çevremize gösterdiğiniz aşırı ilgisizlikten doğacak zarardan söz ediyorum. Evet, böyle hareket etmekle geleceğiniz açısından çok şey kaybediyorsunuz. Ayrıca yazılarınızda sözünü ettiğiniz konuları, çevreyi inceden inceye bilmeniz gerekir: Romanlarınızda kontlar, prensler geçiyor, buduvarlardan[49] söz açılıyor... hoş benimki de laf! Şimdi sefaletten başka konuya dokunulmuyor ki: Kaybolan paltolar, müfettişler[50], kavgacı subaylar, memurlar, eski yıllar, bölücüler; ezberledik artık.

— Yanılıyorsunuz Prens: “Yüksek çevre” adını verdiğiniz topluluğa önce sıkıcı bulduğum, sonra da ilgimi çekeceğini tahmin etmediğim için girmiyorum. Ama yine de arada bir uğradığım oluyor...

— Biliyorum, yılda bir kere Prens R.’ye gidersiniz. Zaten orada karşılaşmamış mıydık? Yılın geri kalan bölümünde de demokratik gururunuza bürünerek tavan aralarında çürüyorsunuz. Ama aranızda böyle yapmayanlar da var. Öyle serüven arayanlar var ki, benim bile midem bulanır.

— Rica ederim Prens, konuyu değiştirip tavan aralarımızdan söz açmayalım.

— Bakın şimdi, dostça konuşmama izin verdiğiniz halde yine darıldınız. Hoş, henüz dostluğunuzu kazanmam için bir sebep yok, bu bakımdan özür dilerim. Şarap fena değil. Buyurmaz mısınız, tadına bakın bari.

Şişesinden bardağımı yarısına kadar doldurdu.

— İşte böyle aziz İvan Petroviç, birine dostluğu zorla kabul ettirmenin yakışıksız bir hareket olduğunu bilirim ama, ne yapalım. Ha, şunu da

söyleyeyim, tahmin ettiğiniz gibi çevremizdeki herkes sizleri aşağılayıp küçük görmez; tabii şimdi burada kara gözlerim için değil, konuşacağımıza söz verdiğimden oturduğunuzu çok iyi biliyorum. Doğru değil mi?

Güldü, sonra çirkin bir sırıtışla ekledi:

— Tanıdığınız birinin çıkarlarını koruduğunuz için ne diyeceğimi duymak istersiniz sanırım.

Sabırsızca sözünü kestim:

— Evet, yanılmıyorsunuz. (Prens'in, biri eline düşünce hemen ezmeye kalkan insanlardan olduğunu anlamıştım. Elindeydim, bana söylemek istediklerini ağzından duymadan oradan gidemeyeceğimi iyi biliyordu. Sesinin tonu da birden değişmiş, gitgide küstahlaşıp saygısızlaşmıştı.) Buraya bu maksatla geldim zaten. Yoksa... bu saate kadar kalır mıydım?

Aslında, "Seninle kalır mıydım?" diyecek oldum ama, vazgeçtim ve sözü değiştirdim; bunu da Prens'ten çekindiğimden değil, sırf mendeburluğumdan, aşırı nezaketim yüzünden yaptım. Adamı, iyice çanak tuttuğu ve yapmaya can attığım halde bir türlü tersleyemiyordum. Sanırım Prens bunu gözlerimden anlamıştı, sözümü bitirinceye kadar tabansızlığımı neredeyse zevkle, alayla seyretti. Bakışında, "Ha göreyim seni yalancı pehlivan!" gibilerden bir anlam vardı. Sanki beni kışkırtıyordu, hatta söylediklerime alaycı bir kahkahayla karşılık verdi ve hafifçe dizime vurdu.

"İyi eğlendirdin bizi!" der gibi baktı, içimden, "Dur sen!" diye geçirdim.

Prens, ansızın:

— Bugün nedense pek keyifliyim! diye bağırdı. Evet dostum, evet! Ben de şu bilinen kişi hakkında konuşmak istiyorum. Artık ne varsa kesin olarak ortaya dökmeli, bir sonuca varmalı. Umarım bu sefer beni tam anlarsınız. Demin size şu bildiğiniz paradan, altmış yaşına rağmen hâlâ bebek olan şu hımbıl babadan söz açmıştım... Eh! Bu konuyu yeniden ağza almaya değmez. Laf olsun diye sözünü etmiştim zaten. Kah kah kah!. Edebiyatçısınız, anlıyorsunuz herhalde...

Şaşkınlık içinde bakıyordum. Henüz sarhoşa benzemiyordu.

— O genç kıza gelince, yemin ederim ki ona saygım var, hatta seviyorum da. Emin olun. Yalnız biraz şımarık, ama elli yıl öncekilerin dediği gibi “Dikensiz gül olmaz”. Doğru söz; dikenin çekiciliği de batması. Benim Aleksey aptal olmasına aptal ama, zevk sahibi, bu yüzden hoş gördüm onu. Evet, böyle kızlar benim de hoşuma gider. (Anlamlı bir şekilde dudaklarını büzdü.) Hatta kendime göre birtakım düşüncelerim var... Ama bu daha sonraya ait bir mesele.

— Çok rica ederim Prens, başka konuya geçelim!

— Yine heyecanlandınız. Peki, dediğiniz olsun, değiştirdim konuyu, değiştirdim. Yalnız size bir şey sormak istiyorum aziz dostum: Ona karşı çok mu büyük saygı besliyorsunuz?

Haşin, sinirli bir tavırla:

— Elbette, dedim.

Prens, iğrenç bir sırıtışla gözlerini kısarak devam etti:

— Tabii, seviyorsunuz da.

— İleri gidiyorsunuz artık!..

— Peki, peki, bir daha söylemem. Sinirlenmeyin. Keyfime diyecek yok bugün! Çoktandır bugünkü gibi neşelenmemiştim. Şampanya mı içsek, ne dersiniz şairim?

— İçmem, istemem.

— Yoo, olmaz! Bugün mutlaka bana arkadaşlık etmelisiniz. Kendimi harika hissediyorum; duygulanacak kadar iyi yürekli olduğum için, tek başıma mutlu olamam. Bakarsınız, belki birbirimizle senli benli olacak kadar içeriz. Kah kah kah! Yoo genç dostum, beni henüz tanımıyorsunuz. Tanıyınca seveceğinizden eminim. Bugün benimle kederi, sevinci, neşeyi, gözyaşlarını paylaşmanızı istiyorum. Hoş, kendi hesabıma ağlayacağımı tahmin etmem. Ee, ne dersiniz İvan Petroviç? Ama konuşmamız istediğim gibi bir sonuca bağlanmazsa benim ilhamım söner gider, siz de bundan bir şey anlayamazsınız. Oysa burada bulaşmamızın tek sebebi bu konuşmayı yapmak değil mi?

Küstahça bir göz kırpışla:

— Hadi karar verin! diye ekledi.

Beni açıkça sıkıştırıyordu. Razı oldum. “Beni sarhoş mu etmek istiyor yoksa?” diye düşünüyordum. Tam sırası gelmişken Prens’le ilgili, hayli zaman önce işittiğim bir söylentiyi anlatayım. Bu ağırbaşlı, çevresindeki en zarif kişizade örneklerinden sayılan adam, bazı geceler leşi çıkana kadar içer, gizli, iğrenç, esrarlı sefahat âlemlerine dalmaya bayılırmış... Bunların korkunç şeyler olduğunu da duydum... Söylendiğine göre, Alyoşa, babasının ara sıra içtiğini biliyormuş; bunu herkesten, en çok da Nataşa’dan saklamaya çalışırdı. Bir keresinde benimle konuşurken ağzından kaçırdı ama, hemen sözü değiştirdi, sorularımı cevapsız bıraktı. Ama bunu yalnız ondan değil, başkalarından da duymuş, hatta itiraf edeyim, inanmamıştım; şimdi ne olacağınıysa merakla bekliyordum.

Şarabı getirdiler. Prens kadehlerimizi doldurdu. İçkiyi zevkle yudumlarken:

— Beni azarlamış olsa da sevimli, pek sevimli bir kızcağız, diye devam etti. Fakat bu sevimli yaratıkların tatlılığı böyle anlardadır... Herhalde –o geceki halini hatırlıyorsunuz?– beni kandırdığını, mat ettiğini sanıyordur. Kah kah kah! Kızarması da ne hoştu! Kadınlardan anlar mısınız? Solgun yanaklarının birden alevlenmesi ne güzel, dikkat ettiniz mi? Aa, siz yine kızıyorsunuz galiba?

Kendimi tutamadım:

— Evet, kızıyorum. Hem burada Natalya Nikolayevna’dan söz etmenizi de istemem! Yani bu şekilde söz etmenizi demek istiyorum. Bu... buna izin veremem!

— Öyle mi? Peki, sizi memnun etmek için konuyu değiştireyim. Uysal, hamur gibi yumuşak bir adamım ben. Sizden söz açalım öyleyse. Sizi pek severim İvan Petroviç. Sizinle ne kadar dostça, candan ilgilendiğimi bilemezsiniz...

— Prens, asıl konuya geçsek daha iyi olmaz mı?

— Yani konumuza demek istiyorsunuz. Mon ami, siz leb demeden leblebiyi anlarım ben. Ama –tabii sözümü kesmezseniz– sizden söz

açmakla o meseleye de tahmin edemeyeceğiniz kadar yaklaşmış olacağız. Şu halde devam ediyorum; size söylemek istediğim şey şu, pek değerli İvan Petroviç: Sürdüğünüz hayat sizi felakete götürüyor. Bu nazik konuya dokunmamı bağışlayın, dostluğuma verin. Fakirsiniz, yayınevinden avans alıp ufak tefek borçlarınızı ödedikten sonra gerisiyle altı ay kuru çaya kalıyorsunuz. Tavan arasında titreye titreye romanınızın çıkmasını bekliyorsunuz. Doğru değil mi?

— Böyle de olsa bu...

— Hırsızlık etmekten, kavuk sallamaktan, rüşvet alıp entrika çevirmekten ve başka şeylerden daha şereflidir. Ne söylemek istediğinizi biliyorum; hepsi çoktan söylenmiş, yazılmış şeyler.

— Şu halde işlerimin sözünü etmenize gerek kalmıyor. Size nezaket dersi vermek bana düşmez Prens!

— Elbette. Ama ne yapalım ki bu hassas noktaya dokunmak zorundayım. Başka türlü olmuyor. Peki, tavan aralarını falan geçelim. Ben de bunların heveslisi değilim, bazı durumlar dışında. (Çirkin bir kahkaha attı.) Beni asıl şaşırtan şu: İkinci rolünü oynamaktan neden bu kadar hoşlanıyorsunuz? Gerçi, yazarlarımızdan biri, hatırladığıma göre: “Belki en büyük kahramanlık, insanın hayatta ikincilikle yetinmesidir,”[51] gibilerden bir söz etmiş. Bu konu üzerine konuşmalar da dinlemiştim. Alyoşa nişanlınızı elinizden alalı beri Schiller gibi yırtınmaktan, yararlarına çalışmaktan bir an geri durmuyorsunuz. Neredeyse ayak hizmetlerine koşacaksınız. Kusura bakmayın ama, bu hayli çirkin yücelik oyunundan nasıl bıkmadığınıza şaşıyorum! Ayıp doğrusu. Sizin yerinizde olsam hırsımdan çatlardım. Doğrusu ayıp, çok ayıp!

Öfkeden kendimden geçerek:

— Prens, beni buraya hakaret etmek için mi getirdiniz? diye haykırdım.

— Hayır azizim, hayır. Ben şu anda sadece bir iş adamıyım, hem de mutluluğunuza çalışmak, daha doğrusu bütün bu işi kökünden halletmek istiyorum. Ama iş konusunu şimdilik bırakalım da beni bir iki dakika kızmadan, kesmeden sonuna kadar dinlemeye çalışın. Siz de dünya evine girseniz nasıl olur? Bakın, şimdi bambaşka bir konuya geçtim. Niye böyle şaşkın şaşkın bakıyorsunuz?

İçten bir hayretle:

— Sözünüzün bitmesini bekliyorum, cevabını verdim.

— Fazla konuşacak değilim. Öğrenmek istediğim bir şey var. Mutluluğunuzu, ama hayali değil de köklü, gerçek mutluluğunuzu isteyen dostlarınızdan biri size genç, güzel, ama hayatta bazı tecrübeler geçirmiş, anlıyorsunuz ya, örneğin Natalya Nikolayevna gibi bir kız teklif etse... Şüphesiz dolgun bir drahomayla beraber... Dikkat buyurun, işimizden değil, başka şeylerden söz ediyoruz... Ne dersiniz?

— Aklınızı kaçırmışsınız derim.

— Kah kah kah! O ne, üstüme mi yürüyeceksiniz?

Yalan değildi, neredeyse Prens'e saldıracaktım. Daha fazlasına dayanamazdım artık. İnsanın içinde ezmek için dayanılmaz bir istek uyandıran iğrenç bir hayvan, iri bir örümcek gibi görüyordum onu. Benimle alay etmekten zevk duyuyor, elinde olduğumu sanarak benimle kedinin fareyle oynaması gibi oynuyordu. Galiba (onun bu halini çok iyi anlıyordum) arsızlığı, küstahlığı, maskesini atmaktaki kinizmi ona şehevi bir haz veriyordu. Şaşkınlığımın, duyduğum öfkenin tadını çıkarmak istiyordu. Beni içten küçümsüyor, alay ediyordu.

Zaten baştan bir oyuna geldiğimi sezmiş, altından ne çıkacağını bekliyordum. Fakat ne olursa olsun, sonuna kadar dinlemek zorundaydım. Bu, Nataşa'nın çıkarı içindi ve dişlerimi sıkarak hepsine dayanmam gerekiyordu, zira karar zamanı geliyordu artık. Bir yandan da Nataşa'ya adice, küstahça atılan taşlara nasıl katlanabileceğimi, soğukkanlılığımı nasıl koruyacağımı düşünüyordum. Üstelik Prens, kendisini dinlemeden yapamayacağımı çok iyi biliyordu. Hakareti bu nedenle daha acı gelmekteydi. "Ama onun da bana ihtiyacı var," diye düşündüm ve sert, aksi bir tavırla karşılık vermeye başladım. Bunu hemen anladı.

Yüzüme ciddiyetle bakarak:

— Bakın genç dostum, diye başladı. Konuşmamız böyle devam edemez bu yüzden bir anlaşma yapalım. Size bazı şeylerden söz etmek istiyorum, siz de, söylediklerim ne olursa olsun, beni sonuna kadar dinlemek

nezaketini göstermelisiniz. Dilediğim gibi, işime geldiğince konuşacağım ki en iyisi de budur zaten. Nasıl genç dostum, sabırlı olabilecek misiniz?

Beni itiraza kışkırtmak ister gibi zehir dolu bir alaycılıkla süzdüğü halde kendimi tuttum, ses çıkarmadım. Orada kalacağımı anlayarak devam etti:

— Bana gücenmeyin azizim. Sanırım yine kızdınız. Hem anladığıma göre, meselenin dış görünüşü dokundu size. Öyle değil mi? Oysa sizinle nasıl konuşursam konuşayım, benden zaten başka şey beklemiyordunuz: Ha baygın bir nezaketle, ha şimdiki çiğliğimle konuşayım, anlam değişmeyecek. Beni aşağı görüyorsunuz değil mi? Sevimli saflığımı, açıklığımı, safdilliğimi gözlerinizin önüne seriyorum! Size her şeyimi, hatta çocukça kaprislerimi bile, –bonhomie'mi[52] görüyorsunuz ya– her şeyi, çocukça kaprislerimi dahi itiraf ediyorum. Evet mon chèr, siz de bir parça bonhomie gösterirseniz çok iyi anlaşır uyuşuruz. Bana şaşmayın; oğlumun şu Nataşa'yla, ki hakikaten pek çok tatlı bir kız, kahrolası ilişkisinin, aslında pek hoş olan Schiller'ciliği, yüce konuları beni o derece usandırdı ki, hepsiyle bir parça alay etme fırsatını bulduğum için pek memnunum. Bu arada sizinle de dertleşmek istedim. Kah kah kah!

— Doğrusu beni hayrete düşürdünüz Prens. Takındığınız polichinelle[53] tavrı, apansız açıklamalar. Bambaşka bir kimlik taşıyorsunuz neredeyse...

— Kah kah kah! Yalan değil! Harika bir benzetme! Kah kah kah! Hovardalık ediyorum dostum, hovardalık ediyorum. Ne olacak, memnunum kendimden, sevinç içindeyim. Beni bu kadarcık hoş görün aziz şairim!

Prens son derece memnun bir tavırla kadehine şarap koydu.

— Hadi içelim, en iyisi bu. Nataşa'da geçirdiğimiz o anlamsız akşamı hatırlıyor musunuz? Bitirdi beni! Elbette pek sevimliydi, buna diyeceğim yok ama, ben oradan çıkarken kendi kendimi yiyordum; hiç aklımdan çıkmıyor. Bunu sineye çekecek değilim. Elbette bizim sıramız da gelecek, belki pek yakında. Neyse, şimdilik bırakalım bunu. Sırası gelmişken size kendimle ilgili bir özelliği de açıklamak istiyorum. Ben bütün o saflık gösterilerinden, pastoral zırvalıklardan son derece nefret ederim; böyle bir çevreye girip sureti haktan görünerek şu ebedi genç Schiller'cilerden birini alaya almak da bana gıdıklayıcı bir zevk verir. Önce pohpohlayıp şevke getirir, sonra birden, karşınızda olduğum gibi gerçek halimi gösteririm.

Herif apışıp kalır. Güler yüzlü bir maskenin altından çarpık çurpuk bir surat çıkması gibi. Hiç umulmadık bir anda karşımdakine dilimi çıkarmaya bayılırım. Nasıl? Siz belki bunun zevkine varamıyor, çirkin, anlamsız, hatta adi buluyorsunuz, öyle mi?

— Elbette.

— Aferin, içtensiniz. Ne yapayım, beni çileden çıkarıyorlar. Belki açıksözlülüğüm de anlamsız ama, huyum kurusun, elimde değil. Size hayatımdaki bazı olayları anlatmak istiyorum. O zaman beni daha iyi anlarsınız, hem epey ilginçtir de. Evet, gerçekten de bugün soytarıya benziyorum galiba; soytarının içi dışı bir olur, değil mi?

— Rica ederim Prens, geç oldu artık.

— Tanrım, amma da sabırsızsınız! Aceleniz ne? Oturalım, iki yakın arkadaş gibi, kadeh elimizde dostça konuşalım. Sarhoş olduğumu sanıyorsunuz, ziyanı yok, daha iyi. Kah kah kah! Vallahi insan böyle dostça toplantıları kolay kolay unutmaz, zevkle hatırlar! Fena adamsınız İvan Petroviç. İçli, duygulu değilsiniz. Benim gibi bir dosta bir iki saatinizi feda etmek çok mu? Hem söyleyeceklerim de işle ilgili şeyler... Bunu nasıl anlamıyorsunuz? Bir de yazar geçinirsiniz; böyle bir fırsata dört elle sarılmanız gerekirdi. Beni tip olarak alabilirdiniz. Kah kah kah! Bugün içtenliğime diyecek yok doğrusu!

Sanırım sarhoş oluyordu. Yüzü değişip hırçınlaşmıştı. İğneleyip ısırmak, alay etmek istediği belliydi. “Sarhoş olması bir açıdan iyi,” diye düşündüm. “Gerçek yüzü meydana çıkar o zaman!” Fakat henüz aklı başındaydı. Hep o kendinden memnun tavırla:

— Azizim, diye bağırdı, demin size belki yersiz olarak, zaman zaman birine dilimi çıkarmak için dayanılmaz bir istek duyduğumu açıklamıştım. Bu masum, safça içtenliğim yüzünden beni bir soytarıya benzettiniz, içten güldüm buna. Ama şimdi birden değişsem, bir mujik kadar kaba, terbiyesiz olsam, ya kafama bir şey fırlatırdınız ya da şaşkınlıktan ağzınız açık kalırdı. Bununla da büsbütün haksız duruma düşerdiniz. Çünkü, önce dilediğim gibi hareket etmekte serbest olduğumu bilmelisiniz, ikincisi, evimde değilim, sizinle bir yerdeyim... yani iki iyi arkadaş gibi âlem yapıyoruz demek istiyorum; ayrıca ben kapris yapmaktan hoşlanan bir adamım. Bilseniz,

vaktiyle kaprislerim uğruna neler yapmadım: Metafizikçi oldum, hayırseverliğe daldım, aşağı yukarı sizinki gibi fikirlerim bile vardı. Ama bunlar pek uzak bir geçmişe, altın çağa, gençliğime ait anılar. Hiç aklımdan çıkmaz, o zamanlar köyüme içim insanlara karşı sevgi dolu olarak gelmiştim, bir yandan da can sıkıntısından patlıyordum. Ne yaptım biliyor musunuz? Köy dilberleriyle kırıştırmaya başladım... Yine mi yüzünüzü buruşturuyorsunuz? Genç dostum, şurada oturduk, arkadaşça sohbet ediyoruz. Kurtlarımızı dökmezsek, içimizi boşaltmazsak neye yarar? Ben tam bir Rus'um, içinde katıksız Rusluk taşıyan bir yurtseverim, içimi olduğu gibi dökmeyi sever, hayatın zevkini çıkarmayı bilirim. Hem öbür dünyada ne var ki? Neyse, köydeyken hep karı-kız peşindeydim. Hiç unutmam, bir kadın çoban vardı, evliydi; kocası da yakışıklı bir delikanlıydı. Dayak attırıp epey canını yaktım. Askere de yollayacaktım ama vazgeçtim; ne yaparsın, geçmiş günlerin yaramazlıkları şairim! Hastanemizde öldü. Köyümde on iki yataklı bir hastane vardı. Dört başı mamur, her yanı pırıl pırıl, yerler cilalı parke. Kapatalı çok oldu ama, o sıralar ne övünürdüm; insancıllığa özenirdik o sıralar. Yine de herifi güzel karısının uğruna dayaktan öbür dünyaya yollamakta tereddüt etmedik... Surat mı astınız yine? Midenizi mi bulandırdım? Asil duygularınız kabardı ha. Üzülmeyin, hepsi geçti. Bunları, romantizme gömüldüğüm, insanlığın velinimeti olmak, insancıllar derneği kurmak istediğim sıralar yapıyordum. Evet, o zamanlar dayak attırıyordum. Şimdi dayak falan yok, sadece kaş çatmakla, surat asmakla yetiniyoruz herkes gibi. Ne yapalım, zamana uyduk... Ama beni en çok güldüren şu ahmak İhmenev. Onun o mujikçiğe atılan dayak olayını bildiğinden eminim... ama ne yaptı? Ezik ruhlu, yufka yüreklinin teki olduğundan ve o sıralar bana tapıp, göklere çıkardığından, hakkımda söylenenlere hiç inanmadı; yani gerçeklere tam on iki yıl boyunca ta ucu kendisine dokunana kadar inanmadı. Kah kah kah! Ama bunlar hep saçmalık, İçelim genç dostum. Bana bakın, kadınları sever misiniz?

Ses çıkarmadan sadece dinliyordum, ikinci şişeye başlamıştı.

— Akşam yemeğinde onlardan söz açmak hoşuma gider. Yemekten sonra sizi Matmazel Phileberte'le tanıştırayım mı? İster misiniz? Ne oluyorsunuz canım? Yüzüme bile bakmıyorsunuz. Hımm!

Bir an düşünceye dalar gibi oldu. Sonra birden başını kaldırarak, anlamlı bir bakışla beni süzdü ve:

— Beni dinleyin şairim, dedi. Size sanırım hiç bilmediğiniz bir tabiat sırrı açmak istiyorum. Bana şu anda günahkâr, hatta belki de alçak, ahlaksız, sefih diye adlar verdiğinizden eminim. Ama bakın şimdi size ne diyeceğim! Keşke imkân olsaydı da (ki insan tabiatı için bu asla mümkün değildir) herkes, hepimiz, benliğimizin en gizli köşelerini olduğu gibi açığa vurabilseydik; başkalarına, hatta en yakın dostlarımıza, sırası gelince kendimize bile itiraf etmekten çekindiğimiz ne varsa, hepsini korkmadan ortaya dökebilseydik, dünyayı saracak pis kokudan hepimiz boğulurduk. Parantez içinde söyleyeyim, toplumu düzenleyen yasalar, görgü kuralları bu bakımdan iyidir zaten. Derin bir fikir gizlidir bunlarda; ahlaki olduğu iddia edilemeyecek ama, koruyucu, bize rahatlık sağlayan bir fikir. Bu da azımsanmamalı, çünkü ahlak da rahatlıktan başka bir şey değildir, yani rahatımız için icat edilmiştir. Görgü kurallarından ileride ayrıca söz açacağım. Şimdi hepsini birbirine karıştırırım, sonra hatırlatın bana. Son olarak şunu söyleyeyim: Kusurlarımı, ahlaksızlığımı, sefihliğimi başıma kakıyorsunuz; oysa bütün suçum belki başkalarından daha içten olmam, o kadar. Demin de dediğim gibi, başkalarının kendilerinden bile sakladığı gerçekleri ben açıkça ortaya döküyorum... İyi yapmıyorum ama, şimdilik canım öyle istiyor. Ama –alayla gülümsedi– sakın, “suçluyum” dediğime bakıp da af dilemek niyetinde olduğumu sanmayın. Bir de dikkat edin: Sizi mahcup etmek istemiyor, kendimi haklı çıkarmak için, sizin de benimkilere benzeyen sırlarınız olup olmadığını sormuyorum. Tam anlamıyla edepli, kibar davranıyorum. Zaten genel olarak kibar davranırım...

Prens’e küçümsemeyle bakarak:

— Düpedüz saçmalıyorsunuz, dedim.

— Saçmalıyormuşum! Kah kah kah! Size şimdi ne düşündüğünüzü söyleyeyim mi? İçinizden, sizi buraya ne diye getirdiğim ve durup dururken, damdan düşer gibi içimi dökmeye başladığım geçiyor. Doğru mu, değil mi?

— Doğru.

— Sonra öğrenirsiniz.

— İki şişeden sonra cevap vermek kolay. Başınıza vurdu galiba...

— Şuna sarhoşsun desenize. Olabilir. “Başınıza vurdu” sözü kulağa “sarhoşsunuz” demekten daha yumuşak gelir. Pek naziksiniz efendim! Fakat sanırım yine kavgaya başladık. Oysa pek ilginç bir konu üzerindeydik. Evet şairim, dünyanın en güzel, en tatlı şeyi kadındır, hiç şüphen olmasın.

— Prens, beni gizli işlerinizle aşk isteklerinize sırdaş seçmenin nereden aklınıza geldiğini bir türlü anlayamıyorum.

— Hımm, dedim ya, sonra anlayacaksınız. Merak etmeyin, belki de hiç sebep yoktur; şairsiniz, beni anlarsınız diye açıldım belki. Önceden de söylemiştim, maskeyi ansızın indirmenin, başkasının karşısında utanmaya tenezzül etmeden içi dışı ortaya döküvermenin bambaşka bir tadı vardır. Size ufak bir hikâye anlatayım. Vaktiyle Paris’te deli bir memur varmış, sonraları deli olduğuna inanılınca akıl hastanesine kapatılmış. Herif, babaları tutunca gönlünü eğlendirmek için evinde anadan doğma soyunur, pabuçlarıyla kalırmış. Sonra topuklarına kadar uzun, bol bir pelerine bürünür, azametli bir tavırla sokağa çıkarmış. Gören, kendi halinde pelerinli bir adamın hava almaya çıktığım sanırmış. Ama hazret, tenha bir yerde tek başına giden birine rastladı mı, o kendine has ciddi, ağırbaşlı tavrıyla karşısına dikilir, pelerinini birden açıverir, karşısındakine anadan doğma halini gösterirmiş. Sonra tekrar pelerinine bürünerek, şaşkınlıktan kendine gelmeye vakit bulamayan adamın önünden aynı ciddilik ve ağırbaşlılıkla Hamlet’teki hayalet gibi kayar geçermiş. Bunu kadın, erkek, çocuk, kime rastlarsa yaparmış. Biricik zevki buymuş. Schiller’lerden birine hiç ummadığı bir anda dil çıkarıp çarpılmasını seyrederken buna benzer bir zevk duyulabilir. “Çarpılmak” deyimini nasıl buldunuz? Yeni edebiyat örneklerinden çıkardım bunu.

— O adam deliymiş, siz de...

— Ukalanın biriyim, değil mi?

— Evet.

Prens kahkahayı bastı. Yüzünde son derece küstah bir ifadeyle:

— Çok isabetli görüşleriniz var azizim! diye ekledi.

Küstahlığına fena halde kızmıştım:

— Hepimizden, bu arada benden de nefret ediyor, hepsinin öcünü benden alıyorsunuz. Değersiz, üstünde durulmayacak bir onur meselesi yapmışsınız. Kötü, ama küçük çapta kötü bir adamsınız. Sizi kızdırdık, belki en çok o gece olanlara öfkeleniyorsunuz. Şüphesiz, beni ancak küçümsemenizle boğarak hıncınızı alabilirsiniz; hatta tüm insanların birbirine gösterdiği en ilkel nezaket kurallarına uymayı bile gerekli görmüyorsunuz. Çirkin maskenizi birden, hiç çekinmeksizin koparıp atarak bana karşı utanmayı bile çok gördüğünüzü anlatmak istiyorsunuz.

Kaba, haşin bir bakışla:

— Bunu bana neden söylüyorsunuz? diye sordu. Ne kadar anlayışlı olduğunuzu göstermek için mi?

— Sizi anladığımı yüzünüze vurmak için söylüyorum.

Birden o eski geveze, babacan haline dönerek:

— Quelle idée mon cher,[54] diye devam etti. Beni şaşırttınız. Buvons mon ami,[55] izin verin de kadehinizi doldurayım. Oysa tam çok ilginç bir olay anlatmak üzereydim. Şöyle kısaca, birkaç çizgiyle anlatayım. Vaktiyle bir hanımefendi tanırdım. İlk gençliği geçmişti; yirmi yedi yirmi sekiz yaşında vardı ama az rastlanan güzellikteydi, göğsü, endamı, yürüyüşü eşsizdi! Kartal gibi keskin, her zaman sert, ciddi bir bakışı vardı. Azametinden yanına varılmıyordu. Şubat ayı gibi soğuktu; ulaşılmaz, zorlu, ama tam anlamıyla zorlu iffetiyle herkesin gözünü korkuturdu. Çevrenin alikıran baş keseniydi. Diğer kadınların değil işledikleri bir suçu, en ufak zayıflığı bağışlamaz, hemen damgayı basardı, itibarı pek yerindeydi. En gururlu, erdem korkuluğu kocakarılarımız bile onu sayar, neredeyse yaltaklanırlardı. Karşısındakini bir ortaçağ manastırının başrahibesine yaraşır duygusuzlukla, zalim bakışlarla süzerdi. Yüksek sosyetenin genç kadınları bu bakışlardan, amansız hükümlerden tir tir titrerlerdi. Şaka değil, kadının tek sözü, ufacık bir iması bir tazenin şerefini karalamaya yetiyordu. Toplum içinde kendine öyle bir yer sağlamıştı ki, erkekler bile ondan çekinirlerdi. Yaşlanınca kendi halinde sakin, ağırbaşlı bir ömür sürdü... Oysa inanır mısınız, bu kadın kadar düşük, pespaye insan az bulunurdu. Ben de tam olarak güvenini kazanmak şerefine ulaşmıştım. Anlayacağınız,

gizli, esrarlı âşığıydım. Buluşmalarımızı o kadar ustalıkla düzenliyorduk ki, ev halkı zerrece şüphelenmiyordu; yalnız kadının pek cici Fransız oda hizmetçisi hanımının bütün sırlarını bilirdi ama, o kıza kendiniz gibi güvenebilirdiniz. Serüvenimize kız da dahildi, ne şekilde olduğunu şimdilik açıklamadan geçeceğim. Bizim hanımefendi, Marki de Sade'a taş çıkaracak kadar şehvet düşkünüydü. Serüvenimizin en zorlu, en ince, en hırpalayıcı zevki gizliliğinde ve ısrarla söylenen yalanın utanmazlığındaydı. Kontesin sosyetede erdem üzerine bütün o vaazlarını alaya alışı, şeytanca gülmeleri, güçlü, ateşli bir hayalin bile kudreti dışındaydı. En çok bu yüzden zevk alıyordu zaten. Hatırlıyorum da, gerçekten o kadın insan şeklinde şeytanın ta kendisiydi, ama dayanılmaz çekicilikle dolu bir şeytandı! Şimdi bile heyecandan ürpermeden hatırlayamıyorum onu. En ateşli zevk anımızda birden çılgın bir kahkaha atar, bu kahkahanın anlamını tam olarak anlayarak ben de ona katılırdım... Üzerinden çok yıl geçtiği halde, hatırladıkça soluğum kesiliyor. Ama bir yıl sonra sepetledi beni, başkasıyla değiştirdi. İstesem de ona kötülük yapamazdım, kimse inanmazdı bana. Hoş değil mi genç dostum?

Bu itiraftan tiksinerek:

— İğrenç! diye cevap verdim.

— Başka türlü cevap veremezdiniz genç dostum. Böyle söyleyeceğinizi biliyordum zaten, kah kah kah! Durun mon ami, zamanla siz de bunlara akıl erdireceksiniz. Şimdilik sadece tatlı çörekler peşindesiniz. Yalnız bu halinizin şairliğe engel olduğunu unutmayın: O kadın hayatı anlıyor, faydalanmasını biliyordu.

— Hayatı anlamak için bu kadar hayvanlığa ne gerek vardı?

— Ne hayvanlığı?

— O kadınla sizin birlikte yaptığınız hayvanlık.

— Demek buna hayvanlık diyorsunuz? Hâlâ gem altındasınız! Ama ben özgürlüğümün taban tabana zıt bir kurumda bulunabileceği ihtimalini kabul edenlerdenim... yine de biz daha yumuşak bir dille konuşalım mon ami. Bunun saçma olduğunu kabul edin.

— Peki, saçma olmayan ne?

— Kişiliğim, bizzat ben. Her şey, evren bile benim için yaratılmıştır. Beni dinleyin dostum, ben bu dünyada keyfince yaşamanın mümkün olduğuna hâlâ inanıyorum. Bu da inançların en iyisidir, zira buna inanmadan kötü bir hayat bile süremezsiniz, zehir içmekten başka çareniz kalmaz. İşittiğime göre, ahmağın biri bunu yapmış. Felsefeyle uğraşa uğraşa insan hayatındaki bütün kuralları, en tabii en sıradan olanları bile yıkmış; boşluk içinde topu topu bir sıfır elde edince siyanür asidini kurtuluş çaresi saymış. Siz bu hareketi Hamlet gibi bir umutsuzluk doruğuna, düşlerimizde görmediğimiz bir yüksekliğe çıkarırsınız. Çünkü siz şairsiniz. Ben basit bir adam olduğum için meseleye sade, pratik bir gözle bakarım. Örneğin ben çoktandır bütün bağlardan, vecibelerden kurtardım kendimi. Ancak bana bir fayda sağlanıyorsa herhangi bir zorunluluk altına girerim. Ayaklarınız bağlı, zevkiniz hastalıklı olduğu için siz bu görüşe katılamazsınız. Her şeyi idealleriniz, erdeme uygunluk yönünden düşünürsünüz. Hepsini kabule hazırım ama, ne yapayım ki insan erdemlerinin temelinde bencillik olduğunu bir türlü aklımdan çıkaramıyorum. Erdem arttıkça bencillik de çoğalır. Kendi kendini sevmek kuralına taparım ben. Hayat ticari bir uzlaşmadır; paranızı havaya saçmamak şartıyla keyfiniz için dilediğiniz kadar harcayabilirsiniz. Böylece başkalarına karşı görevinizi de yapmış olursunuz. Ahlakı ille gerekli sayıyorsanız, benim ahlakım böyle işte, böyle düşünüyorum. Aslında açık konuşmak gerekirse, başkalarını para karşılığında çalıştırmaktansa hizmetlerinden bedava faydalanmayı tercih ederim. Hiçbir idealim yok, olmasını da istemem, asla özlemedim bunu. İdealsiz de çok hoş bir ömür sürülebilir. En somme[56] siyanür asidine başvurmak zorunda olmayışıma seviniyorum. Biraz daha erdemli olsaydım, belki ahmak filozof gibi (kesin Alman'dır), o nesnesiz yapamazdım. Yoo! Hayatta o kadar güzel şeyler var ki. Mevki, rütbe, büyük oyun; kumara bayılırım. Hepsinin üstünde de kadınlar... kadınların her çeşidini, hatta çeşnisi değişik olsun diye, iğrenç bir sefih olanını bile severim... Kah kah kah! Ne küçümser bakış öyle!

— Nasıl bakmamı istiyorsunuz?

— Haklısınız diyelim ama, çirkefin siyanür asidinden daha iyi olduğunu siz de kabul edersiniz herhalde.

— Hayır, ben siyanür asidini tercih ederim.

— Size bunu vereceğiniz cevabın zevkini tatmak için sordum; bunu söyleyeceğinizi önceden biliyordum. Hayır dostum, gerçek bir insanseverseniz, bütün akıllı insanların benim huyumda olmasını dileyin; hatta çirkeflikleri de bulunsun, aksi halde çok geçmeden dünyada bir tane akıllı bulamazsınız, hep ahmaklar kalır. Gayet de mutlu olurlar ya! Zaten aptal adam mutlu adamdır diye atasözü de vardır; hem bilir misiniz, aptallarla geçinmek, onların gönlünü hoş etmek, hem yerinde, hem de kârlı iştir. Kör inançlara, hayatın gereklerine, mevkiye önem verdiğime bakmayın. Yaşadığım çevrenin kofluğunu biliyorum. Ama rahatım yerinde oldukça "evet efendim"ciliği bırakmam, sureti haktan görünerek bunları savunurum. Sırası gelince herkesten önce sırt çevirecek de ben olacağım. Yeni fikirlerinizi bir bir biliyor, hiçbirine özlem duymuyorum. Buna gerek de yok zaten. Hayatımda hiçbir davranışımdan ötürü vicdan azabı duymadım. Rahatım bozulmasın, yeter bana! Benim gibiler sayılmayacak kadar çoktur, hepimiz de huzur içindeyiz. Evrenin kuruluşundan beri varız biz. Günün birinde dünya batacak olsa biz yine üste çıkmanın yolunu buluruz. Hem biliyor musunuz, bizim gibi insanların ömrü uzun olur. Buna hiç dikkat ettiniz mi? Seksen, doksan yaşına kadar yaşarız! Şu halde bizzat tabiat bizi korumaktadır. Heh heh he! Ben de doksanı bulmak isterim. Ölümü sevmem, korkarım ölümden. Ne şekilde öleceğiniz bilinmez ki! Şimdi bunları bırakalım. Şu zehir içen filozof coşturdu beni. Felsefe yerin dibine batsın! Buvons mon cher.[57] Neyse, güzel kızlardan konuşuyorduk galiba... Aa, nereye?

— Gidiyorum, sizin vaktiniz de geldi.

— Yok canım! Size bütün kalbimi açtım. Dostluğumu bu kadarcık bile takdir etmiyorsunuz. He he he! Sevmek nedir bilmiyorsunuz şairim. Durun, ben bir şişe daha içeyim.

— Üçüncü mü?

— Evet, üçüncü. Erdeme gelince, genç öğrencim; size böyle hitap etmeme izin verin, belki sonunda öğütlerimden faydalanırsınız... size önceden de söylediğim gibi, "erdem ne kadar erdemli olursa içerdiği bencillik de o kadar artar". Size bu konuda çok hoş bir küçük hikâye anlatmak istiyorum: Vaktiyle bir kız sevmiştim. Hem de oldukça candan. O da uğrumda az şey feda etmedi.

Artık kendimi tutmaya gerek görmeden, kaba bir tavırla:

— O soyup soğana çevirdiğiniz kız mı? dedim.

Prens irkildi, yüzü birden değişti, alev saçan gözlerini bana dikti; bakışlarında şaşkınlık, kudurgan bir öfke vardı.

Kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Durun, dedi, durun, biraz kafamı toplayayım. Gerçekten sarhoş oldum, düşünmekte güçlük çekiyorum neredeyse...

Sustu. Kalkıp gideceğimden korkmuş gibi, elimi tuttu. İçimi okumak isteyen o kızgın bakışıyla beni süzüyordu. O anda, hemen hemen kimsenin bilmediği bu olayı nereden öğrendiğimi, bunun tehlikeli olup olmadığını araştırıp hesaplamaya çalıştığından emindim. Bu hali bir an sürdü, sonra yüzü birden değişti; gözleri eski alaycı, sarhoş neşesiyle yeniden parlamaya başladı.

— Kah kah kah! Tıpkı Talleyrand! Evet, suratıma kendisini soyduğumu haykırınca şamar yemiş gibi kalakalmıştım. Çığlığın, küfrün bini bir paraydı! Deli gibi bir kadındı... son derece ölçüsüzdü. Şimdi beni dinleyin: Bir kere demin buyurduğunuz gibi, onu ben soymadım. Armağan ettiği için para benim olmuştu. Örneğin, bana en iyi frakınızı armağan ettiğinizi varsayalım... (Bunu söylerken, üç yıl önce terzi İvan Skornyagin'in diktiği hayli biçimsiz ve biricik frakımı süzdü.) size müteşekkir olur, onu giyerim, bir yıl sonra birden benimle kavga ederek frakınızı geri istersiniz, ama çoktan eskitmiş olurum. Hiç asil bir hareket değil bu, geri isteyecekseniz ne diye verdiniz ki? İkincisi, artık benim olduğu halde parayı ona yine de geri verirdim. Ama ha deyince o kadar parayı nereden bulabilirdim? Demin dediğim gibi, duygululuktan Schiller'cilikten nefret ederim ben, asıl sebep buydu. Bana, zaten benim olan parayı bağışladığını kırıtarak bağırışını görmeliydiniz! Çok kızmıştım ama düşünme yeteneğimi yitirmediğim için yerinde bir karar verdim: Parayı geri verirsem onu mutsuz edebileceğimi düşündüm. Onu benim yüzümden mutsuz olma, ömrünün sonuna kadar bana lanet etme zevkinden yoksun bırakacaktım. İnanın bana dostum, böyle bir felakete düşünce kendini çok haklı, yüce ruhlu hissetmenin, kötülük edenin suratına alçaklığını haykırmanın üstün bir zevki vardır. Tabii bu çeşit bir nefretle mest olmak ancak Schiller benzeri ruhlara has. Belki yiyecek

parası kalmamıştır ama, mutlu olduğundan şüphe edemezsiniz. Onu bu mutluluktan yoksun bırakmak istemedim, parayı geri yollamadım. Böylece, “gönlü yücelik büyüyüp göz kamaştırıcı bir hal aldıkça ondaki iğrenç bencillik o ölçüde artar” kuralı bir kere daha doğrulanıyor. Apaçık, değil mi? Sözde beni yakalayacaktınız. Kah kah kah!.. Doğru söyleyin, böyle bir niyetiniz vardı, değil mi?.. Seni gidi Talleyrand seni!

Prens o çirkin sesini birden değiştirerek son derece ciddi bir tavırla:

— Bir dakika, dedi. Son birkaç söz daha. Şu söylediklerimden, benim kimsenin hatırı için çıkarından vazgeçmeyen bir adam olduğumu herhalde anladınız. Parayı severim, ihtiyacım da var. Katerina Fyodorovna’nın parası çok; babası on yıl şarap tekelciliği yapmıştı. Kızın üç milyonu var ve bu üç milyon çok işime yarayacak. Alyoşa’yla Katya tam birbirlerine göreler; ikisi de son derece budala. Arayıp bulamadığım şey bu. Bu yüzden, bir an önce evlenmelerini istiyorum. İki üç hafta sonra Kontes’le Katya köye gidecekler. Natalya Nikolayevna’ya şimdiden haber verin, duygusallıklar, Schiller’cilik gösterileri olmasın, bana karşı başkaldırmasın. Kinci ve hırslı bir insanım, tuttuğumu koparırım. Ondan korkum yok; her şey istediğim gibi olacak. Bu uyarıyı daha çok onu düşünerek yapıyorum. Münasebetsizlik istemem. Anladınız mı, uslu dursun ve kanuna başvurmadığıma şükretsin. Kanun, aile huzurunun koruyucusudur, tabii bunu biliyorsunuz şair dostum. Oğlun babasına boyun eğmesini sağlar, çocukların ana ve babalarına karşı kutsal ödevlerini yerine getirmelerine engel olanları da hoş görmez. Nüfuzum var, istesem ona neler yapabileceğimi biliyor musunuz? Ama yapmadım, çünkü şimdiye kadar akıllıca davranıyordu. Merak etmeyin, bu altı ay boyunca pek keskin gözler her an her hareketini kollamaktaydı. Her yaptığından en ince ayrıntılarına kadar haberim vardı. Bu yüzden Alyoşa’nın onu kendiliğinden bırakmasını gönül rahatlığıyla bekliyordum. Beklediğim olmaya başladı bile. Şimdilik çocuk varsın eğlensin. Bu yüzden beni anlayışlı bir baba olarak görüyor; hakkımda böyle düşünmesi işime gelir zaten. Kah kah kah! O gece, oğlumla evlenmesi için yaptığım teklifi reddederek gösterdiği büyüklük için nerdeyse iltifatlar yağdıracağımı hatırladıkça gülmem geliyor; nasıl evleneceğini bilmek isterdim doğrusu! O gün oraya gelişim sırf ilişkilerine son verme zamanı geldiği içindi. Ama her şeyi kendi gözümle görüp emin olmam gerekiyordu... Yeter mi bu kadar? Yoksa daha öğrenmek istedikleriniz var mı? Örneğin sizi buraya kadar getirip, dosdoğru, birtakım

itiraflara girişmeden konuşmak varken karşınızda hokkabazlık etmemin nedenini öğrenmek ister miydiniz, ha?

— Evet.

Başka cevabım yoktu. Dişlerimi sıkmış, kulak kesilerek dinliyordum.

— Nedeni, sizin iki budalamızda bulunmayan bir sağduyuya sahip olmanız. Neyin nesi olduğum konusunda birtakım tahminler yürütecektiniz, sizi bu zahmetten kurtardım, kim olduğumu açıkça söyledim. Beni anlamaya çalışın, mon ami. Karşınızda kim olduğunu biliyor, ayrıca kızı seviyorsunuz; bu yüzden onu bazı üzüntülerden korumak için bütün nüfuzunuzu kullanacağınızdan umutluyum. Üzerinde nüfuzunuz olduğunu da biliyorum. Aksi halde başı dertten kurtulmayacak, hem emin olun, az dert de çekmeyecek. Sizinle yakınlığı bu kadar ilerletmemin üçüncü nedenine gelince, herhalde anladığınız gibi, bu serüvenin içine biraz tükürmek, hem de bunu huzurunuzda yapmak istedim...

Heyecandan titreyerek:

— İstediğinizi elde ettiniz, dedim. Bana ve hepimize karşı duyduğunuz nefreti, küçümsemeyi hiçbir şekilde şu iç dökmeyle yaptığınız kadar ustalıklı ifade edemezdiniz. Bunlarla gözümde alçalacağınızı, lekeleneceğinizi umursamadınız, utanç da duymadınız. Tam o pelerinli deli gibi hareket ettiniz. Karşınızdakini insandan saymadınız.

Prens ayağa kalktı:

— Doğru, genç dostum. Her şeyi bildiniz, edebiyatçılığınız boşuna değil. Umarım arkadaşça ayrılacağız. Dostluğumuzun şerefine içmeyeceğiz, değil mi?

— Sarhoşsunuz. Sırf bu yüzden hak ettiğiniz cevabı vermiyorum...

— Yani, sessiz bir karşılık. Hak ettiğim cevabı vermiyorsunuz demek, kah kah kah! Tabii hesabı görmeme de izin vermeyeceksiniz.

— Rahatsız olmayın, hesabımı kendim görürüm.

— Elbette, şüphe mi var? Herhalde yolunuz da ayrı, öyle değil mi?

— Evet, sizinle gitmeyeceğim.

— Öyleyse hoşça kalın şairim. Umarım beni iyice anladınız.

Bir parça sendeleyerek, bana bir kere bile bakmadan odadan çıktı. Uşağı arabaya binmesine yardım etti. Ben de evimin yolunu tuttum. Saat üçe yaklaşmıştı. Yağmur yağıyordu, karanlık bir geceydi...

Dördüncü Bölüm

I

Tarifsiz bir öfke duyuyordum. Her şeye hazırlıklı olduğum halde yine de şaşırmıştım; o iğrenç kimliğiyle karşıma dikilivermesi sanki umulmadık bir olaydı. Duygularımın karman çorman olduğunu anımsıyorum: Ezilmiştim, kurşun yemiş gibiydim, korkunç bir iç sıkıntısı kalbimi sıkıştırıyordu; Nataşa'nın hesabına ürküyordum. İleride çok acı çekeceğini anlıyor, onu bundan korumak, bu serüvenin nihai sonuna yaklaşırken son dakikalarını kolaylaştırmak amacıyla kaygı içinde çareler düşünüyordum. Sonun yaklaştığına şüphem yoktu. Evet, yaklaşıyordu ve nasıl olacağı da şimdiden belliydi!

Yol boyu yağmur altında ıslandığım halde, eve nasıl geldiğimin farkında olmadım. Sabahın üçüydü. Kapı tokmağına dokunur dokunmaz içerden hafif bir inilti duyuldu. Kapı, sanki Nelli hiç yatmamış da beni eşikte bekliyormuş gibi açıldı. Mum yanıyordu. Nelli'nin yüzüne bakınca korktum. Bambaşka bir yüzdü bu. Gözlerinde hummalı parıltılar, bakışında vahşice bir ifade vardı. Beni tanımamıştı sanki. Ateşliydi.

Üzerine eğilerek kolumla sardım.

— Ne oldun Nelli, hasta mısın?

Titreyerek bana sokuldu, aceleyle, kesik kesik konuşmaya başladı. Bunları bir an önce anlatmak için beni bekliyormuş gibiydi. Fakat söyledikleri bağlantısız, garip şeylerdi; hiçbir şey anlayamadım, çocuk sayıklıyordu.

Elinden tutarak yatağına götürdüm. Ama Nelli hâlâ, kendisini birinden korumamı ister gibi korkuyla bana sokuluyordu; hatta yatağına yattığı zaman bile elimi bir türlü bırakmak istemedi. Öyle sarsıldım, sinirlerim o kadar bozuldu ki, kızın bu halini görünce ağlamaya başladım. Ben de hastaydım. Nelli ağladığımın farkına varınca bütün dikkatini topladı. Gözlerini bana dikerek uzun uzun baktı. Bir şeyler anlayıp kavramak için kendini nasıl zorladığı belliydi. Sonunda yüzünde bilinçli bir düşünceye benzer bir ifade belirdi; genellikle şiddetli sara nöbetlerinden sonra bir süre düşüncelerine hâkim olamıyor, kelimeleri açık söyleyemiyordu. Şimdi de

öyleydi: Bütün gücünü harcadığı halde ne istediğini anlamadığımı görünce elini uzattı, gözlerimi silmeye başladı, sonra beni kendine çekerek öptü.

Ben yokken, Nelli'ye tam kapının önünde bir nöbet gelmişti. Nöbet geçince de uzun zaman kendine gelememişti. Bu anlarda gerçekle sayıklamalar birbirine karışır. Kim bilir o sıra Nelli'nin aklına ne korkunç şeyler gelmişti. Bir yandan da gelip kapıyı çalacağım belli belirsiz aklında kaldığı için, tam kapının eşiğinde yatarak kulak kesilmiş, dönüşümü beklemiş, ilk vuruşumda da doğrularak kapıyı açmıştı.

"İyi ama, kapının önünde ne işi vardı?" diye düşündüm. Nelli'nin sırtında mantosunu görünce şaşırdım. (Mantoyu o gün bize uğrayan ve bana veresiye hesap açan ihtiyar eskici kadından almıştım.) Şu halde Nelli, bir yere çıkmaya hazırlanırken kapıda sara nöbetine yakalanmış olmalıydı. Nereye gidecekti acaba? Yoksa o sıra artık kendinde değil miydi?

Ateşi düşmüyordu. Az sonra yeniden kendini kaybetti, sayıklamaya başladı. Bu evime geleli beri geçirdiği üçüncü ve en zorlu sara nöbetiydi. Yarım saat başında bekledikten sonra kanepenin yanına bir iki sandalye sıraladım, soyunmadan uzandım. Çocuk bir aralık beni çağırırsa hemen uyanabilecektim. Mumu söndürmedim. Uyuyuncaya kadar hastadan gözlerimi ayırmadım. Yüzü solmuştu, ateşten kavrulmuş dudakları besbelli düştüğü zaman kanamıştı, yüzünde bir korku ve onu uykuda bile rahat bırakmayan azap verici bir sıkıntı vardı. Ertesi gün fenalaşırsa erkenden doktor çağırmaya karar verdim. Hummadan korkuyordum.

Ürpererek, "Prens korkutmuş onu..." diye düşündüm ve suratına parayı fırlatan kadının hikâyesini hatırladım.

II

... İki hafta geçti. Nelli iyileşiyordu. Hastalığı humma değildi ama onu çok sarsmıştı. Yataktan nisan sonunda, açık, ışıklı bir günde kalktı. Kutsal Hafta'ydı.[58]

Zavallı çocuk! Hikâyemi eski düzgünlüğüyle devam ettiremiyorum. Bütün bu olayları yazalı beri epey zaman geçti, fakat hâlâ içimi parçalayan acıyı, solgun ve zayıf yüzünü, yalnız kaldığımız zaman yatağından bana uzun uzun bakıp sanki içimdekini okumaya çabalayan siyah gözlerini hatırlıyorum; anlamadığımı, hep aynı şaşkınlık içinde durduğumu görünce yavaşça, kendi kendine gülümsüyor, kurumuş, halsiz parmaklarını bana sevgiyle uzatıyordu. Artık her şey bitmiş, her şey meydana çıkmıştı; yalnız ben hâlâ bu hasta, bitkin, incinmiş küçük yüreğin sırrına erememiştim.

Hikâyemden uzaklaşacağımı anlıyorum ama, şu anda yalnız Nelli'yi düşünmek istiyorum. Tuhaf doğrusu; şimdi hastanedeki yatağımda, en çok sevdiklerim tarafından yalnız bırakılmış halde yatarken, bazen eski günlere ait, o sıralar dikkatimi çekmemiş, çabucak aklımdan çıkmış ufak tefek ayrıntılar hatırıma geliyor ve zihnimde birden bambaşka anlamlara bürünüyorlar; hatta bazen hâlâ kavrayamadığım bazı olayları açıklayacak kadar sarih ve eksiksiz oluyorlar.

Nelli'nin hastalığının ilk dört günü ben de, doktor da çok korktuk. Ama beşinci gün doktor, beni bir yana çekerek korkulacak bir şey kalmadığını, hastamızın mutlaka iyileşeceğini söyledi. Doktor, Nelli'nin ilk hastalığında çağırdığım ve çocuğun dikkatini kocaman Stanislav nişanıyla çeken, yaşlı bekarlardan eski ahbabım, tuhaf, babacan Almandı.

Sevinerek:

— Şu halde atlattık, artık korkacak bir şey yok! dedim.

— Evet, şimdilik iyileşecek ama pek yakında ölecek.

Bu teşhis karşısında donakaldım.

— Nasıl ölecek? Neden?

— Evet, yakında kesinlikle ölecek. Çocuğun kalbi doğuştan hasta. En ufak bir heyecanla, yeniden yatağa düşer. Belki yine iyileşir ama, sonunda bu hastalık onu götürür.

— Kurtarmak imkânı yok mu doktor? Nasıl olur bu?

— Olur işte. Yine de üzülmezse, sakin, rahat, daha neşeli, zevkli bir hayat yaşarsa, ölümü geciktirebilir. Hatta bazen, hiç umulmadık... alışılmışın dışında... olağanüstü olaylar yok değil... yani pek çok uygun şartın bir araya gelmesiyle hasta ölümden kurtulabilir, fakat hastalığın geçmesi mümkün değildir.

— Ulu Tanrım, ne yapmalı şimdi?

— Öğütlerime uyarak, hastaya sakin bir hayat yaşatmalı, ilaçları aksatmadan almasını sağlamalı. Bu genç kızın hırçın, sağı solu tanımayan bir karakteri var. İlacını almaktan hoşlanmıyor, demin kesin olarak içmeyeceğini söyledi.

— Haklısınız doktor. Gerçekten tuhaf bir çocuk, ama ben bunu hastalığına veriyorum. Dün çok usluydu, söz dinliyordu. Bugün ona ilaç kaşığını uzatırken, kazayla yapmış gibi kaşığı dürterek ilacı döktü. Yeni bir paket tozu suya atmaya hazırlanırken kutuyu elimden kaptı, yere fırlattı, sonra da ağlamaya başladı...

Biraz düşündükten sonra:

— Yalnız, ağlaması ilacı almak istemeyişinden değildi galiba, diye ekledim.

— Hımm! Öfkesi, geçirdiği büyük felaketler hep birbirine bağlıdır tabii. (Doktora Nelli’nin hayatını bütün ayrıntılarıyla anlatmıştım, bu çok etkilemişti onu.) Hastalığı bundan geliyor. Şimdilik verdiğim ilaçlara devam etmekten, tozları almaktan başka yol yok. Yanına gideyim de doktorun sözünü dinlemenin, yani tozları almanın ödevi olduğunu anlatayım bari.

Bu konuşmayı yaptığımız mutfaktan çıktık, doktor tekrar hastanın yatağına yaklaştı. Nelli galiba konuştuklarımızı duymuştu: Başını yastıktan kaldırarak kulağını bize vermiş, dikkatli dikkatli dinliyordu. Bunu aralık duran mutfak kapısından fark ettim. Yanına gelince afacan kız yine

yorganın altına girdi, alaylı bir gülümsemeyle bizi süzmeye başladı. Zavallıcık dört gün içinde iyice zayıflamış, gözleri çukura batmıştı. Ateşi hâlâ düşmemişti. Yaramaz hali ve Petersburg'daki Almanların en iyi kalplisi olan doktoru şaşkınlığa düşüren muzip, şeytan bakışları tuhaftı ama ona pek yakışıyordu.

Doktor, elinden geldiği kadar sesini yumuşatmaya çalışarak, şefkatle, tatlılıkla, verdiği tozların faydasını anlattı, her hastanın bunları almak zorunda olduğunu ekledi. Nelli başını kaldırdı, sonra birden, bilerek yapmamış gibi uzatılan kaşığa eliyle çarptı, ilaç bir kere daha yere döküldü. Bilerek yaptığından emindim.

İhtiyar doktor istifini bozmadan:

— Pek üzücü bir dikkatsizlik, dedi. Mahsus yaptığınızdan şüpheleniyorum, iyi bir hareket değil bu. Fakat... her şey düzelebilir, bir paket toz daha hazırlarız.

Nelli yüzüne güldü. Doktor ölçülü bir hareketle başını salladı. Suyun içine yeni bir paket toz atarak:

— Çok fena, dedi. Hiç övünecek bir davranış değil.

Nelli gülmesini tutmaya çalışarak:

— Darılmayın, dedi, bu sefer kesin içeceğim. Beni seviyor musunuz?

— İyi davranırsanız çok seveceğim.

— Çok mu?

— Çok.

— Şimdi sevmiyor musunuz?

— Şimdi de seviyorum.

— Sizi öpmek istesem beni öper misiniz?

— Evet ama, hak ettiğiniz zaman.

Nelli dayanamadı, yine güldü. Doktor bana son derece ciddi bir tavırla:

— Hastamız şen tabiatlı ama, şimdiki hali sinir ve kapristen başka bir şey değil, diye fısıldadı.

Nelli, birden incecik bir sesle:

— Peki, bu ilacı içeceğim ama büyüdüğüm zaman benimle evlenir misiniz? diye bağırdı.

Sanırım icat ettiği yaramazlığı pek hoş bulmuştu. Yüzüne şaşkın şaşkın bakan doktorun cevabını beklerken gözleri ışıl ışıl parlıyor, gülmesini tutmaya çalışan dudakları kıpır kıpır titriyordu.

İhtiyar, yaramazın yeni kaprisi karşısında elinde olmadan gülümsedi:

— Elbette. Terbiyeli bir genç kız olur, söz dinler...

— Tozlarınızı içersem...

— Tabii verdiğim tozları da içerseniz...

Bana dönerek, bir daha:

— Hoş bir genç kız, diye fısıldadı. Çok, çok iyi, akıllı ama, yine de... şey... evlenmek... tuhaf bir kapris.

İlacı tekrar Nelli'ye uzattı. Oysa bu sefer hileye başvurmaya gerek görmeden, kaşığı açıktan açığa, aşağıdan yukarı dürterek, içindeki ilacı zavallı ihtiyarın yüzüne ve gömleğine sıçrattı. Marifetini tamamlar tamamlamaz yüksek sesle güldü. Ama bu deminki saf, neşeli gülüş değildi. Yüzünden haşin, ifritçe bir ifade gelip geçti. Doktora diktiği alaylı bakışında, aynı zamanda bir kuşku belirtisi seziliyordu. "Gülünç" ihtiyarın şimdi ne yapacağını bekliyordu.

Mendiliyle yüzünü, gömleğini kurulayan doktor:

— Oo... siz yine... pek fena oldu bu, ama ne yapalım, bir toz daha hazırlarız! diye mırıldandı.

Nelli son derece şaşırdı. Kendisine kızmamızı bekliyordu, azar, sitem işiteceğini sanmıştı; hatta belki o anda bilmeyerek bunu istiyordu ki bu ona hemen ağlamak, isteri buhranına tutulmuş gibi hıçkırmak, ilacı bir kere daha dökmek, hatta bir şey kırıp incinmiş, hırçın yüreğini hafifletmek için

bahane olurdu. Bu çeşit kaprisler ne sadece hastalarda, ne de yalnız Nelli'de vardır. Bazı kereler odamda beş aşağı beş yukarı dolaşırken, içimdekileri taşırmak için kendim de farkında olmadan, birinin bana hakaret etmesini ya da hakaret anlamına gelebilecek bir söz söylemesini sabırsızlıkla beklerdim neredeyse. Kadınlar bu biçimle "içlerini boşaltırken" en samimi gözyaşlarını dökerler, fazla hassas olanları da bu hali isteri nöbetlerine kadar götürürler. Olağandır bu. Ama bu en çok içinizde kimsenin bilmediği, anlatmak istemediğiniz bir keder varken olur.

Hırpaladığı ihtiyarın melek sabrıyla, en ufak bir azarlama sözü söylemeden üçüncü kere ilaç hazırlaması Nelli'yi şaşırttı. Birden durgunlaştı. Dudaklarındaki alaycı gülümseme silindi, yüzü kızardı, gözleri nemlendi; bana kaçamak bir bakış attı ve hemen başını çevirdi. Doktor ilacı verince, uslu, çekingen bir tavırla içti, sonra ihtiyarın kırmızı ve tombul elini alıp gözlerinin içine baktı.

— Siz... bana darıldınız... kötü olduğum için...

Sözünü bitirmeden yorganın altına girdi, başını örterek acı acı hıçkırmaya başladı.

— Oo... ağlamayın çocuğum! Zararı yok! Hep sinir bu, su için biraz.

Fakat Nelli dinlemiyordu. Yufka yürekli doktor da neredeyse ağlayacaktı.

— Sakin olun, üzmeyin kendinizi! diye devam etti. Sizi bağışlıyorum, evleneceğim sizinle, namuslu bir genç kız olursanız...

— Tozları içersem.

Yorganın altından ince, sinirli bir gülüş duyuldu. Doktor, gözleri yaşaracak kadar duygulanarak:

— Ne iyi yürekli, hakikatli yavru! dedi. Zavallı genç kız!

O günden sonra Nelli'yle aralarında tuhaf, beni hayrete düşüren bir sevgi başladı, öte yandan Nelli bana karşı gitgide daha somurtkan, sinirli, hırçın olmuştu. Bunu neye yoracağımı bilemiyordum. Hem de bu değişiklik pek ani, durup dururken oluvermişti. Hastalığının ilk günlerinde ne kadar yumuşak başlı, şefkat doluydu. Bakmaya doyamıyormuş gibi gözlerini benden ayıramazdı. Hele kendisini yalnız bırakıp bir yere gitmemi hiç

istemezdi. Alev gibi yanan eliyle elime yapışır, yanına oturturdu. Tasalı olduğum zaman beni neşelendirmeye çalışır, şakalaşarak oyunlar icat ederdi. Bunu kendi acısını yenerek yapıyordu. Geceleri çalışmamı ya da kendisini beklememi istemezdi, dinlemediğim için üzülürdü. Bazen pek düşünceli görünürdüm, niçin üzgün olduğumu, neler düşündüğümü öğrenmek ister, ağzımı arardı. Söz Nataşa'ya gelince hemen susması, konuyu değiştirmesi tuhafıma giderdi. Nataşa'dan söz açmaktan kaçınıyor gibiydi ve bu beni çok şaşırtıyordu. Eve geldiğim zaman sevinirdi. Şapkamı elime alınca da yüzü kederlenir, beni tuhaf, sitem dolu bir bakışla uğurlardı.

Hastalığının dördüncü günü bütün akşam, hatta gece yarısından sonraya kadar Nataşa'da kaldım. Konuşacak pek çok şeyimiz vardı. Oysa evden çıkarken hastama, kendim de öyle tahmin ederek, erken döneceğimi söylemiştim. Nataşa'da elimde olmadan geciktiğim halde, Nelli'den yana kuşkum yoktu. Çünkü yalnız değildi. Yanında, kapıdan uğrayan Masloboyev'den Nelli'nin hastalığını, benim de tek başıma çeşitli işler arasında bocaladığımı öğrenen Aleksandra Semyonovna vardı, iyi yürekli kadıncağızın Nelli'nin hastalığını duyunca düştüğü telaş görülecek şeydi. Benim için:

— Artık bize yemeğe gelemez! Tanrım, tek başına ne yapıyor acaba? diye hayıflanmıştı. Ona dostluğumuzu göstermemiz gerek. Tam fırsat işte.

Aleksandra Semyonovna hemen bir arabaya atlayarak yanında kocaman bir bohçayla bize gelmişti. İlk sözü, yardım için geldiği, işini tamamlamadıktan sonra da gitmeyeceği oldu. Bohçasını açtı. İçinden neler neler çıkmadı: Hasta için şuruplar, reçeller, iyileşip yemeğe başlayınca verilecek piliç, fırında pişirmek üzere elma, portakal, –doktor yemesine izin verirse– Kiev şekerlemesi ve ayrıca hastane donatıyormuş gibi çamaşırlar, çarşaflar, peçeteler, kız için iç çamaşırları, sargı, pansuman bezi.

Çabuk çabuk, telaşla bir yere yetişecekmiş gibi konuşuyordu:

— Bizde her şey var. Sizinki bekar evi, böyle şeyler bulundurmazsınız. İzin verin de... Filip Filipiç öyle emretti. Ee, şimdi ne yapacağız? Ama yapılacak ne varsa çabuk söyleyin! Hasta nerede? Kendini biliyor mu? Yatış biçimi hiç iyi değil, yastığı indirmeli, başını daha düz koymalı. Şey, biliyor musunuz, bir deri yastık olsa ne iyi olurdu. Deri yastık serinlik verir. Amma da akılsızım, nasıl da düşünüp evden getirmedim bir tane! Hemen gidip

getireyim. Ateş de yakmalı, değil mi? Bizim kocakarıyı buraya göndereyim. Tanıdık bir kocakarı var. Sizin hizmetçiniz bile yok. Peki, daha neler yapılacak? Bu ne? Ot mu? Doktor verdi, değil mi? Terletici herhalde. Hemen gidip ateş yakayım!

Aleksandra Semyonovna'yı yatıştırdım. Kadıncağız bu kadar az iş olmasına hem şaşırmış, hem üzülmüştü neredeyse. Ama yine de hevesi kırılmadı. Nelli'yle hemen arkadaş oldu, çocuğun hastalığı sırasında doğrusu epey yardımı dokundu. Aşağı yukarı her gün bize taşındı, her gelişinde de sanki bir şey kaybolmuş ya da kaçmış da peşinden kovalayıp yakalamak gerekirmiş gibi bir hali vardı. Sık sık, "Filip Filipiç böyle emretti," diye tekrarlıyordu. Nelli ondan çok hoşlanmıştı. Kardeş gibi sevişiyorlardı. Aleksandra Semyonovna'nın birçok bakımdan Nelli kadar çocuk olduğunu sanıyordum. Hastaya çeşitli hikâyeler anlatıp onu güldürüyor, eve döndüğünde Nelli onu arıyordu. Fakat evimize ilk gelişi hastamızı şaşırtmıştı. Davetsiz misafirin ne maksatla geldiğini anlamakta gecikmemiş her zamanki gibi surat asıp hiç de nazik olmayan bir tavır takınmıştı.

Aleksandra Semyonovna gidince Nelli, memnun olmamış gibi:

— Niye geldi bize? diye sordu.

— Sana bakmak için geldi Nelli.

— Ne diye? Niçin? Ben onun için bir şey yapmadım ki?

— İyi insanlar karşılık beklemeden yardıma koşarlar. Dünya iyi insanlarla dolu kızım. Yazık ki bunlar gerektiği zaman senin yoluna çıkmadı.

Nelli ses çıkarmadı, ben köşeme çekildim. On, on beş dakika sonra beni çağırarak su istedi. Yanına gidince birden, olanca gücüyle boynuma sarıldı, başını göğsüme dayadı, uzun süre öylece kaldı. Ertesi gün Aleksandra Semyonovna gelince, onu sevinçli bir gülümsemeyle karşıladı. Ama yine de nedense ondan çekiniyor gibi bir hali vardı.

III

Nataşa'dan eve çok geç döndüm. Nelli uyuyordu. Aleksandra Semyonovna'nın da uykusu gelmişti ama, hastanın başından ayrılmamış, beni bekliyordu. Gelir gelmez hemen o aceleci fısıldamasıyla, Nelli'nin önce çok neşeli olduğunu, çok güldüğünü, ama sonra mahzunlaştığını, gelmediğimi görünce sessizleşerek düşünceye daldığını anlattı: "Daha sonra başının ağrıdığından yakınmaya, ağlamaya başladı. Hem öyle çok ağladı ki, nasıl yatıştıracağımı bilemedim. Bir aralık Natalya Nikolayevna'nın sözünü açtı ama, ben bu konuda bir şey söylemeyince sormaktan vazgeçti. Ağlaya ağlaya uyudu. Şimdilik hoşça kalın, İvan Petroviç. Yine de bugün daha iyi galiba. Artık ben eve gideyim, Filip Filipiç öyle emretti. Aslına bakarsanız bugün beni sadece iki saat için bırakmıştı, kendiliğimden kaldım. Zararı yok, merak etmeyin. Bana darılmak ne haddine? Yalnız şu var... Ah kuzum İvan Petroviç, ne yapacağımı bilemiyorum. Şu sıralar eve hep sarhoş dönüyor! Pek meşgul görünüyor, benimle konuşmuyor, canı sıkılıyor. Çok önemli işleri olmalı. Ama gece geldi mi yine sarhoş. Aklıma geldi, ya döndüyse, evde kim yatıracak onu? Adam yok! Ee, gidiyorum artık, gidiyorum, hoşça kalın! Hoşça kalın İvan Petroviç. Kitaplarınıza baktım, ne çok kitabınız var, hepsi de ciddi şeyler. Ben pek aptalım, ömrümde kitap okumadım. Yarın yine görüşürüz..."

Ertesi gün Nelli mahzun, somurtkan uyandı, sorularıma isteksiz cevap veriyor, bana dargınmış gibi hiç konuşmuyordu. Yalnız birkaç kere beni belli belirsiz süzen, kaçamak bakışlarını yakaladım. Bu bakışlarında acının yanı sıra, yüzüme açıkça bakarken gözlerinde göremediğim sıcak bir sevgi de vardı. Doktorla ilaç sahnesi o gün olmuştu. Ne anlam vereceğime şaşırdım doğrusu.

Evet, Nelli bana karşı değişmişti. Tuhaf davranışları, kaprisleri vardı, hatta bazen neredeyse nefret ediyordu. Evimden ayrıldığı güne, bütün romanımızı çözen felakete kadar bu böylece sürdü. Ama bu noktaya daha sonra geleceğiz.

Arada bir, eskisi gibi pek tatlı, pek candan oluyordu. O anlarda şefkati sanki birkaç kat daha artırıyordu; çoğu kere böyle anlarda acı acı ağlardı. Ama bu çabuk geçerdi, Nelli hemen eski kederli haline döner, yine

düşmanca bakışlarla beni süzer ya da doktora yaptığı gibi şımarırdı. Bazen, birden yeni bir yaramazlığının hoşuma gitmediğini görünce kahkahayı basar, çoğu zaman gülüşü gözyaşlarına boğulurdu.

Aleksandra Semyonovna'yla bile bir kere kavga etmiş, kimseden bir şey istemediğini söylemişti. Onu Aleksandra Semyonovna'nın yanında ayıplayınca buna fena halde kızdı; içinde biriken taşkın bir öfkeyle karşılık vermeye başladı. Sonra birden sustu ve tam iki gün benimle tek kelime konuşmadı, ilaç almadı, yemeden içmeden kesildi; ancak ihtiyar doktor onu kandırıp insafa getirebildi.

Önce de söylediğim gibi, ilaç alma olayından sonra doktorla Nelli arasında şaşılacak bir dostluk kurulmuştu. Nelli doktoru pek sevmişti, o gelmeden önce ne kadar hüzünlü olursa olsun onu neşeli bir gülümseyişle karşılardı. Doktor da bize her gün, hatta bazen günde iki kere gelmeye başladı. Nelli ayağa kalkıp iyileşmeye yüz tutunca bile buna devam etti. Galiba doktoru öylesine büyülemişti ki, adamcağız onun gülüşünü, kendisi için yaptığı bazen pek eğlenceli olan şakaları duymadan bir gün duramıyordu. Bulup buluşturup resimli, hepsi de öğretici kitaplar getiriyordu. Hatta birini satın almıştı. Daha sonra tatlılar, güzel kutular içinde şekerlemeler getirmeye başladı. O günler içeri girerken, sanki yaş günü törenine geliyormuş gibi kurumundan yanına varılmazdı. Nelli, halinden doktorun eli boş gelmediğini sezerdi. Doktor da getirdiği armağanı gelir gelmez göstermezdi. Hastanın yanına oturarak kıs kıs gülmeye, öğüt yollu konuşmaya başlardı. Bir genç kızın, kendisi gelene kadar uslu durup davranışlarıyla takdir kazandıysa ödüle hak kazandığını müjdelerdi. Bunları söylerken öyle saf, candan bir hali vardı ki, adamcağıza bakarken gülmekten katılan Nelli'nin o dakikalarda neşeden parlayan gözlerinde içten bir şefkat okunurdu. Sonunda ihtiyar resmi bir tavırla ayağa kalkarak şeker kutusunu Nelli'ye uzatır, arkasından, “Gelecekteki sevgili eşime!” diye eklerdi. O anda Nelli'den daha bahtiyardı sanırım.

Daha sonra ciddi konuşma faslı başlardı; doktor her keresinde ikna edici bir şekilde sağlığına dikkat etmesi için yalvarır, gereken öğütlerde bulunurdu. Ders verir gibi:

— İnsan sağlığının değerini bilmeli, derdi. Bunu önce ve en başta yaşamak için, ikincisi hep mutlu olmak için yapmak gerek. Sevgili yavrum, bir acınız varsa bile unutun, daha iyisi, bunu hiç düşünmemeye çalışın.

Acınız yoksa da... olabileceği ihtimalini aklınıza getirmeyin ve eğlenceli... yani neşeli, keyifli şeyler düşünmeye çalışın...

— Neymiş o neşeli, keyifli şeyler?

Bu soru doktoru açmaza düşürürdü.

— Şey... yani yaşınıza uygun masum bir oyun ya da bunun gibi bir şey.

— Oyun istemem, oynamayı sevmem ben. Yeni elbise olsa daha iyi.

— Yeni elbise! Hımm. Bu o kadar iyi değil. Hayatta azla yetinmeyi bilmek gerek. Ama yine de olur... yeni elbise sevmenin de bir zararı yok...

— Sizinle evlenince bana bir sürü elbise yaptırırsınız, değil mi?

— Bu da nereden çıktı?

Doktor elinde olmadan kaşlarını çatar, Nelli muzip muzip gülümserdi. Hatta bir keresinde –herhalde unutarak– bana da gülümsemişti.

Doktor devamla:

— Ama olsun, diyordu. Davranışlarınızla hak kazanırsanız, size yeni elbiseler yaptırırım.

— Evlendikten sonra her gün toz içecek miyim?

— Bazen içmeseniz de olur.

Doktorun yine yüzü gülerdi. Nelli konuşmayı bir kahkahayla keser, ihtiyar doktor da ona katılarak neşesini sevgiyle seyrederdi. Sonra bana dönerek:

— Ne kıvrak zekâ! derdi. Fakat kapris, tuhaflık, hırçınlık hâlâ kaybolmamış.

Haklıydı. Nelli'nin haline şaşıyordum. Sanki ona karşı bir suç işlemişim gibi benimle konuşmak istemiyordu. Bu bana çok dokunuyordu. Ben de surat asmaya başladım, hatta bir keresinde bütün gün ağzımı açıp onunla konuşmadım. Ama ertesi gün kendi kendimden utandım. Nelli sık sık ağlıyordu, onu avutmak için çare bulamıyordum. Sonunda bir gün küslükten vazgeçti.

O gün karanlık basmak üzereyken eve döndüğümde Nelli'nin çabucak yastığının altına bir kitap soktuğunu fark ettim. Kitap, ben yokken okumak için masadan aldığı romanımdı. "Benden utanır gibi, bunu saklamanın ne anlamı var acaba?" diye düşündüm ama renk vermedim. Az sonra mutfağa girdiğim sırada Nelli yatağından fırlayarak kitabı eski yerine koydu. Dönüşümde masada buldum. Bir dakika sonra beni yanına çağırdı, sesi heyecanlıydı. Dört gündür benimle hemen hemen hiç konuşmuyordu.

Kesik kesik:

— Siz... bugün... Nataşa'ya gidecek misiniz? diye sordu.

— Gideceğim Nelli, bugün onu görmem gerek. Durdu. Sonra duyulur duyulmaz bir sesle sormaya devam etti.

— Onu... çok mu seviyorsunuz?

— Evet, çok seviyorum Nelli.

Alçak sesle:

— Ben de seviyorum, dedi.

Yeniden sessizlik oldu. Sonra Nelli ürkek ürkek yüzüme bakarak:

— Onunla beraber oturmak isterdim, diye başladı.

Tuhafıma gitti.

— Olur mu Nelli? dedim. Yanımda rahat değil misin?

Yanakları birden alevlendi:

— Neden olmasın? Babasının yanına gitmemi istiyordunuz, ben istemem orayı. Nataşa'nın hizmetçisi var mı?

— Var.

— Göndersin. Ben hizmetini görürüm. Ne isterse yaparım, hem parasız olarak. Onu seveceğim, yemeğini yapacağım. Bugün gittiğinizde söyleyin.

— Bu da nereden çıktı Nelli? Hem Nataşa'nın seni aşçı, hizmetçi olarak kullanmaya gönlü razı olur mu sanıyorsun? Razı olsa bile, ancak kendisiyle

eşit, bir küçük kardeş olarak seni yanına alırdı.

— Yok, eşit olarak istemem. Öyle istemem.

— Niçin?

Sustu. Dudakları titriyordu, ağlamak istediği belliydi. Sonunda:

— Sevdiği adam onu bırakıp gidecek, değil mi? diye sordu.

Şaşırdım.

— Bunu nereden biliyorsun Nelli?

— Kendiniz söylediniz. Sonra evvelsi gün Aleksandra Semyonovna'nın kocası gelince sordum, hepsini anlattı.

— Masloboyev o sabah gelmiş miydi? Nelli bakışlarını yere indirdi.

— Geldi.

— Niçin bana söylemedin?

— İşte...

Bir an düşünceye daldım. Masloboyev'in kapımı aşındırmaktan maksadı neydi acaba? Neler çeviriyordu? Onu görmeye karar verdim, ilk konumuza döndüm:

— Bırakması sana ne diye dokunuyor Nelli?

Yere bakarak:

— Siz onu çok seviyorsunuz, öteki çekilince evlenirsiniz, diye cevap verdi.

— Hayır Nelli, o beni benim kendisini sevdiğim gibi sevmiyor, hem ben... Yok kızım, olacak şey değil bu.

Fısıltı halinde, yine yüzüme bakmadan:

— İkinizin de hizmetçisi olurdum, dedi. Siz de mutluluk içinde yaşardınız.

“Nesi var, nesi var bu çocuğun?” diye düşündüm, içim sızladı. Nelli sustu ve o akşam bir daha tek kelime konuşmadı. Ben gidince ağlamaya başlamıştı. Aleksandra Semyonovna’nın söylediğine göre, bütün akşam ağlamış ve gözyaşları arasında uyumuştu. Hatta uyurken bile ağlayıp sayıklamıştı.

O günden sonra Nelli bana karşı sıkıntılı, daha içine kapanık oldu. Benimle hiç konuşmuyordu. Ama birkaç kere yakaladığım kaçamak bakışlarında öyle derin bir şefkat vardı ki! Yine de bunlar bir an içinde gelip geçiyordu. Nelli zaafına karşı koymak ister gibi sanki her geçen saat biraz daha mahzunlaşıyordu; hatta halindeki değişikliğe şaşıran doktora karşı da öyleydi. Artık aşağı yukarı iyileşmişti, doktor azar azar temiz havaya çıkmasına izin veriyordu. Hava açık, ılıktı. O yıl Kutsal Hafta hayli geçe rastlamıştı.[59] Evden sabah erkenden çıkmıştım, o gün Nataşa’ya muhakkak uğramam gerekliydi. Erkence dönüp Nelli’yi biraz gezdirmeye karar vermiştim. Çıkarken onu evde yalnız bıraktım.

Dönüşte yediğim darbeyi nasıl anlatayım? Kapıya yaklaşırken anahtarı üstünde gördüm, içeri girince odayı boş buldum, Nelli yoktu. Olduğum yerde donakaldım. Birden masanın üstünde bir kâğıt gözüme ilişti. Kâğıda, acemi, beceriksiz bir yazıyla şunlar yazılmıştı:

“Sizden ayrılıyorum. Asla dönmeyeceğim. Yine de sizi çok seviyorum.

Sadık Nelli’niz”

Bir dehşet çığlığıyla dışarı fırladım.

IV

Sokağa çıkıp durumu kavramak için biraz durakladığım sırada, birden evimizin önünde bir araba durdu. Arabadan, Nelli'nin elinden tutarak Aleksandra Semyonovna çıktı. Kızın ikinci kere kaçmasından korkuyormuş gibi elinden sımsıkı tutuyordu. Onlara doğru koştum.

— Ne yaptın Nelli? diye bağırdım. Nereye gittin, niçin?

Aleksandra Semyonovna, kuş cıvıltısına benzeyen sesiyle:

— Durun efendim, acele etmeyin, içeri girelim de her şeyi anlatırız, dedi.

Yürürken acele acele:

— Size neler anlatacağım bilseniz İvan Petroviç... diye fısıldadı. Şaşılacak şey...

Yüzünden çok önemli haberleri olduğu anlaşılıyordu, içeri girince:

— Sen git, azıcık yat Nelli, dedi. Yoruldun. Şaka mı, hastalıktan sonra dünyanın yolunu teptin. Hadi kızım yat biraz, yat. Biz dışarı çıkalım İvan Petroviç.

Aleksandra Semyonovna göz kırparak beni mutfağa çağırdı. Nelli yatmadı, kanepeye oturarak yüzünü ellerinin arasına gömdü.

Dışarı çıktık. Aleksandra Semyonovna ayaküstü meseleyi anlattı. Daha sonra başka ayrıntılar da öğrendim.

Eve dönmeme iki saat kala mektup bırakıp kaçan Nelli, önce ihtiyar doktorumuza koşmuştu. Adresini biliyordu. Doktor, bana sonraları anlattığına göre, Nelli'yi görünce şaşkınlıktan neye uğradığını bilememişti. Olayı anlatırken, "Gözlerime inanamadım, hâlâ inanamıyorum ve bu olayı ömrüm oldukça unutamayacağım!" diyordu. Her neyse, Nelli ona gitmişti. Doktor çalışma odasında, sırtında schlafrock'u[60], keyifli keyifli sabah kahvesini içerken Nelli içeri dalmış, ihtiyarın kendine gelmesine vakit bırakmadan boynuna atılmıştı. Ağlayıp onu kucaklıyor, yüzünü, ellerini öpüyor, kesik kesik konuşarak kendisini yanına alması için yalvarıyordu. Bende kalmak istemediğini, daha fazla oturamayacağını, dayanamadığı için

kaçtığını söylüyordu. Doktorla bir daha alay etmeyeceğine, yeni elbise sözünü ağzına almayacağına, uslu olacağına, gömleklerini yıkayıp ütülemeyi öğreneceğine söz veriyordu. (Belki de bunları yolda ya da daha önce hazırlamıştı.) Sonunda, söz dinleyip verilen ilaçları içeceğini söyleyerek sözünü bitirmişti. Evlenmek istemesi de sadece şakaydı, aslında bunu düşündüğü yoktu.

İhtiyar Almanın şaşkınlıktan ağzı açık kalmıştı. Konuşacak, hale gelince:

— Matmazel, demişti. Anladığıma göre, sizi evime almamı istiyorsunuz. Ama buna imkân yok. Görüyorsunuz ki, ben pek dardayım, yeterli kazancım yok. Sonra böyle, durup dururken, düşünmeden... Olur iş mi bu! Hem anladığıma göre, siz evden gizlice kaçmışsınız. Bu ayıplanacak ve yapmamanız gereken bir şey. Ben sadece iyi havalarda büyüğünüzle birlikte biraz gezmeye çıkmanız için izin vermiştim. Oysa siz, velinimetinizi bırakıp bana geliyorsunuz. Kendinizi korumanız, ilaçlara devam etmeniz gerekirken. Doğrusu... doğrusu anlayamıyorum bunu! Ben...

Nelli onun sözünü keserek yine ağlayıp yalvarmaya başlamış, ama bunlar fayda etmemişti. Doktor iyice bunalmış, şaşkına dönmüştü. Bunun üzerine Nelli, bir çığlık atarak yine dışarı fırlamıştı. Doktor hikâyesini:

— Hastalanıp bütün gün yattım. Gece ilaç bile içtim, diye bitirmişti.

Nelli oradan Masloboyev'lere koşmuştu. Daha önceden aldığı adresle evlerini oldukça zor bulmuştu. Masloboyev evdeydi. Aleksandra Semyonovna, Nelli'nin kendisini yanlarına almalarını istediğini duyunca ellerini havaya kaldırmıştı. Evimden neden ayrılmak istediğini sormuş, Nelli cevap vermemiş, hıçkırıklara boğularak kendini bir iskemleye atmıştı.

Aleksandra Semyonovna, "Nasıl ağlıyordu, görmeliydiniz!" diyordu. "Ölecek sandım!"

Nelli kendisini hizmetçi, aşçı, ne olursa olsun almaları için yalvarıyordu. Ortalığı süpürüp çamaşır yıkamayı öğreneceğini söylüyordu. En büyük umudunu çamaşır yıkamaya bağlıyor, kabul edilmek için başlıca koz olarak öne sürüyordu. Aleksandra Semyonovna'nın düşüncesi, Nelli'yi durum düzelene kadar yanlarında alıkoyup bir yandan da bana haber vermekti. Ama Filip Filipiç bunu kesin olarak reddetmişti. Küçük kaçağı hemen bana geri götürmesini emretmişti. Aleksandra Semyonovna yolda Nelli'yi

öpmüş, sevmiş, o da daha çok ağlamaya başlamış, ona bakarak Aleksandra Semyonovna da ağlamıştı. Böylece yol boyu ağlamış durmuşlardı.

Aleksandra Semyonovna gözyaşları arasında:

— Niçin, ama niçin orada kalmak istemiyorsun Nelli? Seni hırpalıyor mu? diye sormuştu.

— Hayır, hırpalamıyor...

— Peki, neden öyleyse?

— İşte. Evinde oturmak istemiyorum, yapamıyorum. Ona karşı fenayım, huysuzum. Oysa o iyi. Sizde fena davranmayacağım, çalışacağım.

Nelli isteri nöbetine tutulmuş gibi ağlayarak konuşuyordu.

— Neden ona huysuzluk ediyorsun Nelli?

— İşte...

Gözlerini silen Aleksandra Semyonovna:

— Ağzından “işte”den başka bir şey alamadım, diye sözünü bitirdi. Ne zavallı çocuk bu. Sara yüzünden mi öyle, ne dersiniz İvan Petroviç?

Nelli’nin yanına gittik. Yüzünü yastığa gömmüş, ağlıyordu. Yanına diz çöküp ellerini öpmeye başladım. Ellerini çekerek daha hızlı ağlamaya başladı. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Tam o sırada:

— Merhaba İvan, seninle biraz görüşmek istiyorum! diye İhmenev çıkageldi.

Beni diz çökmüş halde görünce şaşırdı, hepimize baktı. İhtiyar son zamanlar hep hastaydı. Solmuş, çökmüştü. Ama birine meydan okurcasına kendini zorluyor, hastalığına önem vermiyordu. Anna Andreyevna’nın sözünü dinlemiyor, yatmaya bir türlü razı olmayarak, işlerinin peşinde koşuyordu.

Aleksandra Semyonovna ihtiyarı dikkatli bir bakışla süzdükten sonra:

— Şimdilik hoşça kalın, dedi. Filip Filipiç bir an önce eve dönmemi emretti, işimiz var. Akşam olunca yine uğrar, bir iki saat kalırım.

İhmenev, aklının başka yerde olduğunu gösteren bir tavırla:

— Kim bu? diye sordu.

Kim olduğunu söyledim.

— Yaa! Bir iş için geldim sana İvan.

İşin ne olduğunu bildiğim için onu bekliyordum. Evine götürmek için Nelli'yi benden tekrar isteyecek, hem de onunla konuşacaktı Anna Andreyevna öksüz kızı evine almaya razı olmuştu. Gizli görüşmelerimizin sonucuydu bu: Babası tarafından reddedilen bir kadının çocuğunun gözü önünde bulunmasının Nikolay Sergeyiç'in düşüncelerinde değişiklik yapabileceğini söyleyerek Anna Andreyevna'yı ikna etmiştim. Bu planı öyle canla başla savundum ki, öksüzü evine almak için bu sefer Anna Andreyevna kocasını sıkıştırmaya başladı. İhmenev bu işi seve seve üzerine aldı. Bir kere Anna Andreyevna'sının isteğini yerine getireceğine seviniyordu. Ayrıca Nikolay Sergeyiç'in de kendine göre bazı düşünceleri vardı... Ama ileride bunlardan daha ayrıntılı söz açacağım...

Nelli'nin ihtiyar İhmenev'i daha ilk görüşünde sevmediğini söylemiştim. Sonraları da adını duyar duymaz yüzünü nasıl nefretle buruşturduğuna dikkat etmiştim. İhmenev işe kestirmeden girdi. Yüzükoyun yatmaya devam eden Nelli'ye yaklaşarak elini tuttu, kendi kızları olarak evine gelmek isteyip istemediğini sordu.

— Bir kızım vardı, dedi. Onu canımdan fazla severdim ama, aramızda yok artık. Öldü. Evimde ve... kalbimde yerini almak ister misin?

Kuru, kızarmış gözlerinde bir damla yaş parladı. Nelli, başını kaldırmadan:

— Hayır, istemem! diye cevap verdi.

— Neden yavrum? Kimsen yok. İvan'ın yanında devamlı kalamazsın. Bizde kendi evindeymiş gibi olursun.

— İstemem, çünkü siz kötü bir adamsınız.

Başını kaldırdı, ihtiyarın karşısında yatağında doğrularak:

— Evet, kötü, kötü bir adamsınız, diye tekrarladı. Ben de kötüyüm, herkesten kötüyüm ama, siz benden de kötüsünüz.

Nelli bunu söylerken sarardı, gözleri alevlendi, titreyen dudakları bir anda soldu, hatta ağzı heyecandan çarpıldı, İhmenev ona şaşkınlıkla bakakaldı.

— Evet, benden de kötüsünüz, çünkü kızınızı bağışlamak istemiyorsunuz. Onu büsbütün unutup başka bir çocuk almak istiyorsunuz, insan öz evladını unutabilir mi? Beni sevecek misiniz sanki? Bana her bakışta size yabancı olduğumu, şimdi unuttuğunuz kızınızın bir köşede yaşadığını hatırlayacaksınız. Acımasız adam! Acımasız insanların yanına gitmek istemiyorum ben, gitmeyeceğim.

Nelli hıçkırdı, aceleyle beni süzdü.

— Öbür gün Paskalya, insanlar o gün öpüşüp, kucaklaşıp, barışıp birbirlerinin suçlarını bağışlarlar. Ben her şeyi biliyorum. Yalnız siz... siz! Öff! Kalpsiz adam. Gidin buradan!

Acı acı ağlamaya başladı. Nutkunu çok önceden hazırlamış olmalıydı. İhmenev kendisini bir daha çağırmaya gelecek olsa bunları bir bir söylemeye karar vermişti. İhtiyar şaşırdı, sapsarı kesildi. Yüzünde acı belirdi. Nelli çılgın bir öfkeye kapılarak:

— Hem ne diye herkes benimle uğraşıyor? diye bağırdı, ne diye? İstemiyorum, istemiyorum! Sokağa çıkıp dileneceğim!

Elimde olmadan:

— Aman Nelli, neler söylüyorsun yavrum! diye atıldım, ama karışmam kızgınlığını büsbütün körükledi.

Hıçkırıklar arasında:

— Evet, sokak sokak dolaşır dilenirim de burada kalmam! diye bağırıyordu. Annem de dileniyordu. Ölürken bana, “Fakir ol, sadaka iste. Dilenmek ayıp değil. Yalnız bir kişiden isteme,” demişti. Herkesten isterim. Herkesten, bir adamdan değil. Daha küçüğüm ben, kendi kendime nasıl bakarım? Elimi açar, herkesten dilenirim, istemem, istemem! Kötüyüm, ben herkesten kötüyüm! Bu kadar kötüyüm, işte!

Nelli birden masadan bir çay fincanını kaptığı gibi yere fırlattı.

— Kırıldı işte! Oohh!

Zafer ve küçümsemeyle bana bakarak:

— Topu topu iki fincanınız vardı, diye ekledi. Öbürünü de kıracağım... O zaman çayınızı neyle içeceksiniz bakalım?

Kudurgan bir hali vardı. Çılgınca öfkesinden zevk alırken, bir yandan da hareketlerinin ayıp ve çirkin olduğunu anlıyor ama, devam etmek için kendi kendini kışkırtıyordu sanki.

— Bu kız hasta Vanya ya da... onun ne biçim bir çocuk olduğunu ben anlayamıyorum. Hoşça kal.

İhmenev şapkasını alarak elimi sıktı. Bitkin bir hali vardı. Nelli'nin hakareti pek ağır gelmişti. Fena halde öfkelendim. Yalnız kaldığımızda:

— Ona hiç acımadın mı Nelli! diye bağırdım. Utanmadın mı? Evet, iyi yürekli değilsin, gerçekten kötü bir çocuksun!

Şapkamı almadan ihtiyarın peşinden fırladım. Sokak kapısına kadar geçirip bir iki avutucu söz söylemek istiyordum. Koşarak merdivenden inerken Nelli'nin azarladığım için sararan yüzünü görür gibiydim.

İhmenev'e yetiştim. Acı acı gülümsedi.

— Zavallı çocuğu pek incitmişler. Emin ol, onun da kendine göre bir acısı var İvan. Yetmiyormuş gibi ben de derdimi dökmeye başladım, yarasını deştim. “Tok, açın halinden anlamaz” derler. Ben, “Bazen aç olanlar da birbirini anlamaz” derim. Hadi hoşça kal.

Konuşacak oldum ama, ihtiyar sadece elini salladı. Sinirli bir tavırla:

— Beni avutmayı bırak da onu kolla, bir daha kaçmasın, diye seslendi. Kaçacağa benziyor çünkü.

İhmenev, bastonunu kaldırım taşlarına çarparak hızlı adımlarla uzaklaştı. Sözlerinin bir kehanet gibi doğru çıkacağını tahmin etmemişti herhalde.

Eve dönüp Nelli'nin yerinde yine yeller estiğini görünce ne hale geldiğimi anlatamam! Kapıya koştum, merdivenin her yanını arayıp seslendim, hatta

komşulara uğrayıp sordum. Tekrar kaçtığına inanamıyor, inanmak istemiyordum. Hem nasıl kaçabilirdi? Evin bir tek sokak kapısı vardı, İhmenev'le konuşurken önümüzden geçmesi gerekirdi. Ama sonradan aklıma geldi, Nelli katlardan birine çıkarak merdivenin bir köşesinde saklanmış, ben içeri girince sokağa kaçmış olmalıydı. Bu yüzden karşılaşmamıştık. Henüz pek uzağa gitmiş olamazdı.

Merak ve kaygı içinde sokağa koştum. Her ihtimale karşı kapıyı kilitlemedim, ilk olarak Masloboyevlere gittim. Evde yoklardı. Bıraktığım bir iki satırla başıma gelen yeni olayı haber verdim, Nelli gelirse hemen bildirmelerini rica ettim. Oradan doktora doğruldum. Onu da bulamadım. Hizmetçisi, Nelli'nin sabahki gelişinden sonra bir daha uğramadığını söyledi. Ne yapacaktım? Bubnova'ya bile gittim, ahbabım tabutçu karısından, ev sahibesinin bir sebeple üç gündür karakolluk olduğunu, Nelli'yi o zamandan beri görmediklerini öğrendim. Yorgun, bitkin bir halde yeniden Masloboyevlere koştum, durum değişmemişti, evde kimsecikler yoktu. Mektubum hâlâ masanın üzerindeydi. Ne yapacağımı bilemiyordum.

Geç vakit, üzüntüden bitkin bir halde eve dönüyordum. Sabahtan bana haber yolladığı için o gece Nataşa'ya gitmem gerekliydi. Bütün gün ağzıma bir lokma yiyecek koymamıştım. Nelli aklıma geldikçe vicdan azabından bunalıyordum. "Nedir bu? Hastalığının garip bir etkisi mi? Yoksa delirdi mi, çıldırıyor mu? Tanrım, nerede şimdi, nerede bulacağım onu?" diye düşünüyordum.

Kendi kendime bunları mırıldanırken ansızın, birkaç adım ötede, V. Köprüsü'nde Nelli'yi gördüm. Sokak fenerinin altında durmuştu. Beni görmüyordu. Ona doğru koşacak oldum, sonra durdum. Şaşkınlıkla, "Ne işi var burada?" diye kendi kendime sordum. Artık gözden kaybetmeyeceğime emin olduğum için ne yapacağını öğrenmeye karar verdim. On dakika kadar bekledim. Nelli durduğu yerde yoldan geçenlere bakıyordu. Sonunda, iyi giyimli bir ihtiyar görünce ona doğru sokuldu. Adam yürümeye devam ederken cebinden bir şey çıkarıp ona uzattı. Nelli başını eğerek teşekkür etti. O anda duyduklarımı tarif edemem. Kalbim acıyla sızladı, sanki çok sevdiğim, üzerine toz kondurmaya kıyamadığım bir varlık çamura düşürülmüş, hakarete uğramıştı. Gözlerimden yaşlar fışkırdı.

Evet, bu gözyaşları talihsiz Nelli içindi ama öte yandan da içimde müthiş bir öfkenin kabardığını hissetmiştim: İhtiyacı olduğundan dilenmiyordu,

kimsesiz, sokağa atılmış bir çocuk olmadığı gibi, kaçarak bıraktığı kişiler de ona eziyet eden insanlar değil, seven, gözünün içine bakan dostlarıydı. Yaptığı marifetlerle sanki birini incitmek ya da korkutmak istiyor gibi davranıyordu; birilerine gösteriş yapmak mı istiyordu acaba? Ruhunda hâlâ nüfuz edemediğim gizli köşeler vardı... İhmenev haklıydı, Nelli ağır bir hakarete uğramıştı, yaraları henüz pek tazeydi. Garip davranışlarıyla, bizlere cephe alarak gösterdiği güvensizlikle sanki yaralarını deşmek istiyordu. Deyim yerindeyse, acısını körüklemenin verdiği üzüntüden zevk alıyordu... Bu zevk bana da yabancı değildi. Kaderin baskısı altında ezilen daha niceleri uğradıkları haksızlığın üstüne üstüne gitmekten acı bir zevk duyarlar. Fakat Nelli'nin uğradığı haksızlık neydi acaba? Kaprisleriyle, delice davranışlarıyla bizi şaşırtmak, korkutup meydan okumak istiyordu sanırım... Ama hayır, bu da değildi! Şu anda yalnızdı, dilenirken bizlerden onu gören kimse yoktu. Bundan gerçekten zevk aldığı için mi yapıyordu? Dilendiği parayı ne yapacaktı acaba?

Nelli bir süre sonra köprüden indi, pırıl pırıl aydınlık bir pencerenin önüne gelip topladığı parayı saymaya başladı. On adım öteden onu seyrediyordum. Elinde epey para vardı, besbelli sabahtan beri dileniyordu. Parayı avucunda sımsıkı tutarak sokağın karşı tarafına geçti, bir bakkal dükkânına girdi. Ben de dükkânın kapısına yaklaştım, Nelli'nin ne yapacağını beklemeye başladım.

Tezgahın üzerine parayı bıraktığını, ona bir çay fincanı uzattıklarını gördüm. Demin İhmenev'le bana ne kadar huysuz olduğunu göstermek için kırdığı fincana çok benzeyen sade bir fincandı bu. Üç beş kapik değerinde, belki daha da ucuz bir şeydi. Satıcı, fincanı kâğıda sarıp bağladı, Nelli'ye verdi. O da memnun bir halle dükkândan acele acele çıktı.

Durduğum yere geldiğinde:

— Nelli! diye seslendim. Nelli!

Titreyerek yüzüme baktı, fincan elinden kayarak kaldırıma düştü, kırıldı. Nelli'nin yüzü solgundu, ama bana bakıp her şeyi gördüğümü, bildiğimi anlayınca birden kızardı. Dayanılmaz bir utancın yol açtığı bir kızarmaydı bu. Elinden tutarak onu eve götürdüm, yolumuz uzun değildi. Eve varıncaya kadar hiç konuşmadık. İçeri girince iskemleye oturdum. Nelli,

yüzü deminki gibi soluk, başı önünde, düşünceli düşünceli karşımda duruyordu. Utancından yüzüme bakamıyordu.

— Demek dileniyordun, öyle mi Nelli?

— Evet, diye fısıldadı, başını büsbütün eğdi.

— Demin kırdığın fincanı almak için mi yaptın?

— Evet...

— Peki ama, bu fincan için sana bir şey söyledim mi, azarladım mı seni? Ne kadar kötü hareket ettiğinin farkında mısın Nelli? Ayıp değil mi? Hiç mi...

Duyulur duyulmaz bir sesle:

— Ayıp, diye mırıldandı.

Yanaklarından aşağı iki damla yaş süzüldü.

— Ayıp ya, diye tekrarladım. Sana karşı bir suçum varsa beni bağışla, barışalım Nelli.

Yüzüme baktı, kollarıma atıldı. O anda Aleksandra Semyonovna hızla içeri daldı.

— O ne? Evde mi? Yine mi? Ah Nelli, Nelli, nedir bu yaptıkların! Neyse, gelmiş ya, çok şükür... Nerede buldunuz onu İvan Petroviç?

Aleksandra Semyonovna'ya sormaması için kaş göz işareti yaptım, hemen anladı, sustu. Hâlâ için için ağlayan Nelli'yle şefkatle vedalaştım. İyi yürekli Aleksandra Semyonovna'yı ben dönünceye kadar kalması için kandırdım. Hemen Nataşa'ya koştum, hayli geç kalmıştım.

Nataşa'yla epey konuşacağımız olduğu halde bir aralık Nelli'den söz açtım, olanları anlattım. Nataşa ilgilendi, etkilendi neredeyse. Biraz düşündükten sonra:

— Sana bir şey söyleyeyim mi Vanya, dedi, bana kalırsa o seni seviyor.

— Ne dedin... ne sevmesi?

— Basbayağı sevgi, kadın sevgisinin başlangıcı bu.

— Daha neler! Henüz çocuk o Nataşa.

— On dördüne basmış bir çocuk. Bütün öfkesi, sevgisini, durumunu anlamamandan doğuyor. Ama belki henüz kendisi de duygularının farkında değildir. Bu da mümkün. Yalnız kızgınlığı birçok bakımdan çocukça olmakla beraber, ciddi ve acı. Her şeyden önce beni kıskanıyor. Beni çok seviyorsun. Herhalde evde yalnız benimle ilgilenip benden konuşuyor, beni düşünüyor, onunla az meşgul oluyorsun. Bunun farkına varınca kırılıyor. Belki seninle konuşmak, içini dökmek istiyor ama, beceremiyor, utanıyor, kendi kendini tartamıyor, bir fırsat kolluyor; sen de ona fırsat verecek yerde, kızcağızdan uzaklaşıyor, bana kaçıyorsun. Çocuk hastayken bile onu günlerce yalnız bıraktın. Bu yüzden ağlıyor, seni arıyor, ona en çok dokunan da senin bunu anlamaman. Şimdi bile, böyle bir anda benim yüzümden onu bıraktın. Görürsün, yarın yine hastalanacaktır. Nasıl bıraktın onu Vanya? Hemen eve git...

— Bırakmazdım ama...

— Öyle ya, gelmeni ben istedim. Git canım, hemen git!

— Gitmesine gidiyorum ama, söylediklerinin hiçbirine inanmadım.

— Bunları yadırgamakta haklısın. Yalnız Nelli'nin hayatını iyice düşünürsen bana hak verirsin. O, seninle benim gibi büyümemiş.

Her şeye rağmen eve hayli geç döndüm. Aleksandra Semyonovna, Nelli'nin geçen seferki gibi çok ağladığını, o zamanki gibi "gözyaşları arasında" uyuduğunu anlattı. Sonra da "Artık ben gidiyorum İvan Petroviç, dedi. Filip Filipiç öyle emretti. Zavallıcık evde bekliyor beni."

Ona teşekkür ettim ve Nelli'nin başucuna oturdum. Nelli'yi böyle bir durumda bıraktığıma kendim de üzülüyordum. Gecenin geç saatlerine kadar başucunda oturarak düşünceye daldım... Berbat bir geceydi doğrusu.

Ama önce şu iki hafta içinde olup bitenleri anlatmam gerek.

V

Prens'le B. Lokantası'nda geçirdiğim ve benim için unutulmaz olan o geceden sonraki iki üç gün Nataşa için sürekli korku ve kaygı duymuştum. İkide bir kendi kendime: "Şu melun Prens neyle tehdit ediyor, nasıl öç almak istiyor?" diye soruyor, çeşitli tahminler arasında bocalıyordum. Sonunda, tehditlerin kurusıkı olmadığına, Nataşa'nın Alyoşa'yla ilişkisi devam ettikçe Prens'in gerçekten onun başını belaya sokabileceğine inandım. "Dar kafalı, kötü ruhlu, kinci, çıkarcı herif!" diye düşünüyordum. Uğradığı hakareti unutup öç alma fırsatını kaçırmazdı herhalde. Tüm bu serüvende bir noktayı gayet açık bir şekilde göstermişti bana: Oğlunun Nataşa'yla ilişkisini kesin olarak bitirmesini arzuluyordu ve ben de Nataşa'yı yaklaşan ayrılığa hazırlayacaktım, hem de bu "sahnesiz, perdesiz, Schiller'cilikten uzak bir ayrılık" olacaktı. Şüphesiz, en çok bu sıra Alyoşa'yı kırmamayı, şefkatli görünerek saygısını kaybetmemeyi düşünüyordu; buna ileride Katya'nın parasına sahip olmak için ihtiyacı vardı. Nataşa'yı yakın bir ayrılığa hazırlamak görevimi yerine getirmeden önce, onda büyük bir değişiklik fark ettim. Bana karşı eski yakınlığından eser kalmamıştı. Ayrıca, sanki bir güvensizlik içindeydi, kuruntulu bir hali vardı. Avutucu sözlerim onu çok üzüyor, sorularım hoşuna gitmiyor, hatta kızdırıyordu bile. O günlerde ağzımı açmaya cesaret edemiyor, sadece oturduğum yerde onu bakışlarımla izliyordum. Kollarını göğsünde kavuşturup hüzünlü, solgun bir yüzle odanın bir köşesinden öbürüne dolaşıyor, kendi dünyasına öyle dalıyordu ki, varlığımı bile unutuyordu sanki. Rastlantıyla bakışı üzerimde duracak olsa (bazen göz göze gelmekten bile kaçınıyordu) yüzünde birden sinirli bir hoşnutsuzluk beliriyor, başını hızla öteye çeviriyordu. Halinden, yakında gelecek ayrılığı düşündüğünü anlıyordum; bunu sakin sakin, acı duymadan düşünmesine imkân var mıydı? Yine de ayrılığa karar verdiğinden emindim. Öte yandan, umutsuz durumu karşısında azap çekmemek de elimde değildi. Onunla konuşup teskin etmeye çalışıyordum ama ara sıra cesaretim kırılıyordu; böylece korku ve kaygıyla bu işin sonunun ne olacağını bekliyordum.

Nataşa'nın bana karşı takındığı soğuk, haşin tavra üzülmekle beraber, bu durumun sırf duyduğu acının tepkisi olduğunu anlıyordum. Bana olan bağlılığından emindim. Dıştan ne zaman karışılsa öfke ve nefretle buna karşı koyuyordu. Zaten böyle durumlarda bizi en çok sırlarımızı bilen yakın

dostlarımızın karışması kızdırır. Yalnız Nataşa'nın son dakikada yine bana gelip avuntuyu kalbimde arayacağından hiç şüphem yoktu.

Onu daha fazla üzüp heyecanlandırmamak için Prens'le konuştuklarımızı anlatmadım. Yalnız söz arasında, Kontes'e birlikte gittiğimizi, Prens'in son derece adi bir adam olduğuna kanaat getirdiğimi söyledim. Nataşa bu konuyla ilgilenmedi, buna çok sevindim. Fakat Katya'yla görüşmemizi can kulağıyla dinledi. Ondan sonra da bir daha Katya'dan söz açmadı, yalnız solgun yüzü pembeleşti. O gün her zamankinden heyecanlı göründü. Katya hakkındaki hiçbir şeyi saklamamış, üzerimde olağanüstü iyi bir etki bıraktığını açıkça söylemiştim. Saklamanın ne faydası vardı zaten? Nataşa bunu hemen anlayarak bana kızacaktı. Bu yüzden durumunu, soru sormanın onun için ne kadar güç olduğunu düşünerek her şeyi elimden geldiği kadar ayrıntıyla anlattım; kayıtsızlık maskesi takarak rakibesinin nitelikleri hakkında bilgi toplamak kolay iş değildi gerçekten.

Alyoşa'nın, Prens'in kesin kararıyla köye giden Kontes'le Katya'ya eşlik etmek zorunda olduğunu henüz bilmediğini sanıyordum. Bu acı haberi ona elimden geldiğince alıştırarak anlatmaya hazırlanırken Nataşa daha ilk sözümde beni durdurdu ve avutulmaya ihtiyacı olmadığını, beş gündür olanı biteni bildiğini söyledi. Şaşkınlıkla:

— Tanrım! diye bağırdım. Kimden duydun bunları?

— Alyoşa'dan.

— Ne? Hemen söyledi, ha?

— Evet, artık her şeye hazırım Vanya.

Nataşa'nın hali, bana bu konu üzerinde daha fazla konuşmamam gerektiğini açıkça gösteriyordu.

Alyoşa, Nataşa'ya oldukça sık, ama hep ayaküstü, “bir dakika için” uğruyordu. Yalnız ben yokken bir keresinde birkaç saat oturmuştu. Hep hüzünlü bir halle gelip Nataşa'ya ürkek, sevgi dolu gözlerle bakıyordu; ama Nataşa onu öyle candan karşılıyordu ki, hemen olanları unutup neşeleniveriyordu. O sıralar bana da sık sık, hemen hemen her gün uğramaya başlamıştı. Duruma gerçekten çok üzülüyor, bir an bile acısıyla baş başa kalamıyor, avuntu bulmak için bana koşuyordu.

Ne diyebilirdim ona? O zaman da soğukluğumdan, ilgisizliğimden, hatta kendisine karşı nefret duyduğumdan yakınarak Nataşa'ya gidiyor, avuntuyu onda arıyordu.

Nataşa'nın köye gidiş meselesini bildiğini söylediği gün (Prens'le konuşmamızdan bir hafta sonra) Alyoşa büyük bir acı içinde bana gelerek boynuma sarıldı, çocuk gibi hıçkırarak ağlamaya başladı. Ses çıkarmadan konuşmasını bekledim.

— Ben bir alçağım, adi bir adamım Vanya, diye başladı. Beni kendimden kurtar, ne olursun! Alçağın, adinin biri olduğuma değil, Nataşa'nın benim yüzümden mutsuz olmasına ağlıyorum. Onu mutsuz ediyorum... Vanya dostum, söyle, sen benim yerime karar ver. İkisinden hangisini daha çok seviyorum, Katya'yı mı, yoksa Nataşa'yı mı?

— Bilmem Alyoşa. Buna ancak sen karar verebilirsin...

— Onu demek istemedim Vanya; böyle bir şeyi soracak kadar budala değilim. Fakat bir türlü içinden çıkamıyorum. Belki sen dıştan bakıp benden daha iyi karar verebilirsin... Tam anlamıyorsan bile tahminini söyle.

— Bana kalırsa Katya'yı daha çok seviyorsun.

— Sana öyle geliyor. Hayır, hayır, hiç de değil, bilemedin. Nataşa'ya sonsuz bir sevgiyle bağlıyım. Onu dünyada kıramam! Bunu Katya'ya da söyledim, bana hak verdi. Neden susuyorsun? Hem gülüyorsun. Ah Vanya, nasıl bunaldığımı gördüğün halde avutayım demiyorsun... Hoşça kal!

Koşarak odadan çıktı. Konuşmayı sessizce, şaşkın şaşkın dinleyen Nelli'nin çok etkilendiği belliydi. Nelli o aralık henüz hastaydı. Yatakta yatıyor, ilaçlarına devam ediyordu. Alyoşa onunla hiçbir zaman konuşmaz, en ufak bir ilgi göstermezdi.

İki saat sonra Alyoşa tekrar döndü. Sevinçli haline hayret ettim. Yine beni kucakladı.

— Mesele kalmadı! diye bağırdı. Bütün anlaşmazlıklar sona erdi. Sizden sonra doğru Nataşa'ya gittim. Çok üzgündüm, onu görmeden yapamayacaktım. İçeri girer girmez yere kapandım, ayaklarını öpmeye başladım. Bu benim için dayanılmaz bir ihtiyaçtı, yapmasam üzüntüden

ölürdüm. Beni sessizce kucaklayarak ağlamaya başladı. Bunun üzerine, açıkça, Katya’yı ondan çok sevdiğimi söyledim...

— Ne yaptı?

— Ses çıkarmadı. Sadece beni okşuyor, avutuyordu –hem de bunu söylememe rağmen– karşılığı bundan ibaret oldu! Avutmayı biliyor, İvan Petroviç! Ah, ona bütün derdimi açtım, her şeyi olduğu gibi anlattım. Katya’yı çok sevdiğimi, ama kimi seversem seveyim, onsuz yapamayacağımı açıkladım. Öyle Vanya, Nataşa’sız bir gün bile yaşayamam ben, bunu biliyorum. Bu yüzden hemen evlenmeye karar verdik. Yalnız Büyük Perhiz ayında olduğumuz için nikâhı yolculuktan önce kıydıramayacağız. Ben döndüğümde, haziran başında yaparız en iyisi. Babamın izin vereceğinden hiç şüphem yok. Katya’ya gelince; ne çıkar sanki! Nataşa’sız yapamam ben... Evlenir, Katya’nın yanına gideriz...

Zavallı Nataşa! Bu koca çocuğu avutmak, başında durup itiraflarını dinlemek, saf bencilin huzuru için bir de yakında evlenme masalı uydurmak ona kim bilir ne acı gelmişti! Alyoşa gerçekten birkaç gün için yatıştı. Zaten ikide bir Nataşa’ya koşması sırf iradesizliğinden, acıya tek başına göğüs gerememesinden geliyordu. Ayrılık zamanı yaklaşınca yine allak bullak oldu, yine gözyaşı dökmeye başladı. Sık sık bana gelerek dert yanıyordu. Son zamanda Nataşa’ya, değil bir buçuk ay, bir gün bile bırakmayacak kadar bağlanmıştı. Bununla beraber son dakikaya kadar ayrılmalarının bir buçuk aydan fazla sürmeyeceğinden, dönüşünde Nataşa’yla evleneceğinden emindi. Nataşa’ya gelince, o da kaderinin değiştiğini, Alyoşa’nın bir daha kendisine dönmeyeceğini, bunun böyle olması gerektiğini anlamıştı.

Ayrılık günü yaklaşmaktaydı. Nataşa hastaydı. Sararmıştı, bakışı hummalı, dudakları ateşten kupkuruydu; arada bir kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, bazen çabuk, keskin bir bakışla beni süzüyordu. Ağlamıyor, sorularıma cevap vermiyordu. Alyoşa’nın çınlayan sesini duyar duymaz bütün vücudunu saran bir ürpertiyle, alevlenmiş bir yüzle ona atılıyordu. Boynuna sarılarak öpüyor, gülüyordu... Alyoşa onu özlem dolu bir bakışla süzdükten sonra, bazen merakla sağlığını soruyordu, sonra çabuk döneceği, döner dönmez evlenecekleri gibi sözlerle avutuyordu. Nataşa olanca gücüyle kendine hâkim olmaya çalışıyor, gözyaşlarını bastırıyordu. Alyoşa’nın yanında ağlamazdı.

Bir keresinde Alyoşa ona, dönünceye kadar yetecek para bırakacağını, bunu merak etmemesini, babasının yol için bolca para ödemeye söz verdiğini açacak oldu. Nataşa kaşlarını çattı. Yalnız kaldığımız zaman, bende her ihtimale karşı ayrılmış ona ait yüz elli ruble bulunduğunu söyledim. Paranın nereden geldiğini sormadı. Bu konuşmayı Alyoşa'nın yola çıkmasından iki gün önce, Nataşa'yla Katya'nın ilk ve son görüşmelerinin arifesinde yapmıştık. Katya, Alyoşa'yla gönderdiği bir mektupta, Nataşa'dan ertesi gün evinde ziyaret etmek için izin istiyordu. Ayrıca bana da bir mektup yollamıştı, Nataşa'yla görüşmelerinde hazır bulunmamı rica ediyordu.

Saat on ikide (Katya'nın belirttiği saatte) ne pahasına olursa olsun, Nataşa'da bulunmaya karar verdim; oysa o sıralar Nelli'den başka İhmenevlere ait bazı işleri izlemekteydim.

Bu işler daha bir hafta önce ortaya çıkmışta. Bir sabah Anna Andreyevna'dan haber gelmişti, beni son derece önemli bir iş için hemen çağırıyordu. Evlerine koştum, ihtiyar kadın evde yalnızdı. Kuşku içinde, korku ve heyecandan tir tir titreyerek odasında geziniyor, kocasının gelmesini bekliyordu. Ne olduğunu, neden bu kadar telaşlandığını sorunca her zamanki gibi doğru dürüst bir cevabı kolay kolay alamadım; oysa durumuna bakılırsa her dakikanın önemi vardı. Nihayet "onları öksüzlermiş gibi" yalnız bıraktığım, "hiç uğramadığım" gibisinden hararetli ama asıl meseleyle ilgisi olmayan sitemlerin ardından, Nikolay Sergeyiç'in son üç günde geçirdiği "tarife sığmaz" heyecandan söz açtı.

— Bambaşka bir adam oldu. Gece benden gizli, odasında ikonanın önünde diz çöküp dua ediyor. Uykuda sayıklıyor. Gündüzleri aklı başında değilmiş gibi bir hali var. Dün yemekte çorba içerken yanındaki kaşığı aradı durdu. Bir şey sorunca sorumla hiç ilgili olmayan cevaplar veriyor, ikide bir evden çıkıyor, "İşim var, avukatımla görüşmeye gidiyorum," diyor. Bugün de odasına kapandı. "Davayla ilgili önemli bir belge hazırlayacağım," dedi. Önündeki kaşığı görmeyen adam önemli belgeyi nasıl hazırlar. Tanrı bilir! Anahtar deliğinden gözetledim. Gerçekten oturmuş, bir şeyler yazıyor, bir yandan da iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Kendi kendime, bu ne biçim iş, dedim. Yoksa İhmenevka'mız elimizden gittiği için mi üzülüyor? Tam o sırada masadan fırladığı gibi kalemi bir köşeye attı. Yüzü kıpkırmızı, gözleri ateş saçarak şapkasını kaptı, doğru sokağa. "Birazdan gelirim Anna

Andreyevna,” dedi ve gitti. Hemen yazı masasına koştum. Masanın üstü davaya ait bir yığın evrakla doludur. Elimi sürdürmez bunlara. Kaç kere, “Bırak da biraz kaldırıp masanın tozunu alayım,” dedimse söz dinletemedim. Bağırır, ellerini kollarını sallamaya başlar. Doğrusu Petersburg’a geleli pek sabırsız, pek gürültücü oldu. Ne diyordum? O gider gitmez hemen yazı masasına koştum, aramaya başladım. Az önce yazdığı kâğıdı bulmaya çalışıyordum. Beraber götürmediğini iyice biliyordum. Masadan kalkarken başka kâğıtların altına soktuğunu tahmin ettim. Kâğıtları karıştırınca bak ne buldum İvan Petroviç, bak iki gözüm.

Anna Andreyevna bana bir mektup kâğıdı uzattı. Sayfanın biri yarısına kadar, yer yer okunamayacak kadar karalamalarla, çiziklerle dolu bir şekilde yazılmıştı.

Zavallı ihtiyar! Ne yazdığı, kime yazdığı daha ilk satırdan anlaşılıyordu. Nataşa’ya, sevgili Nataşa’sına. Şefkatli sözlerle dolu mektubunda kızını bağışlıyor, eve çağırıyordu; ifadesi çapraşık, yer yer silinmiş mektubu baştan sona sökmek pek güçtü. Yalnız içinden taşan ve İhmenev’e ilk satırları yazdıran sıcak sevginin hemen bambaşka bir duyguya dönüverdiği açıkça anlaşılıyordu: İhtiyar, kızına sitem yağdırmaya başlıyor, uzun uzun, hararetle işlediği suçtan söz ediyordu; gittikçe artan bir öfkeyle inatçılığını, duygusuzluğunu, anasıyla babasına indirdiği darbeyi yüzüne vuruyordu. Kendini beğenmişliğinden ötürü onu ceza ve lanetlenmeyle tehdit ettikten sonra mektubunu, hemen itiraz etmeden eve dönmesini emrederek bitiriyordu. “Belki o zaman, aile yuvamızda, tam bir boyun eğmeyle örnek bir hayat sürerken bağışlanmaya hak kazanabilirsin.” Besbelli ilk satırları yazdıran sevgisini zayıflık sayarak utanmış, gururuna yedirememiş, mektubunu öfke ve tehditle bitirmişti. Anna Andreyevna kollarını kavuşturmuş, karşımda duruyor, mektubu okuduktan sonra ne söyleyeceğimi kuşkuyla bekliyordu.

Her şeyi açıkça, düşündüğüm gibi söyledim. Kocası Nataşa’nın özlemine dayanamıyordu, onları bir an önce barıştırmak gerekliydi. Ama bu da duruma bağlıydı tabii, ihtiyarı baştan sarsıp kedere düşüren davasının üzücü bir şekilde sonuçlanmasıydı. Prens’e yenik düşmesi, mahkeme ilamını aldıktan sonra duyduğu acı, isyan pek tabiiydi. İnsan ruhu böyle durumlarda bir dert ortağına ihtiyaç duyar, İhmenev de dünyada en çok sevdiği varlığı

her zamankinden daha çok özlemişti. Bununla beraber ortada başka bir sebep de olabilirdi.

Nataşa'yı izlediği için onunla ilgili her şeyi biliyordu. Bu bakımdan Alyoşa'nın onu yakında bırakacağını duymuş olabilirdi. Genç kızın halini, kendinden pay biçerek avutulmaya ne kadar ihtiyacı olduğunu anlıyordu. Ama yine de kızının kendisini küçük düşürdüğünü unutamıyordu. Bir de Nataşa ilk adımı atmadığına göre, belki kendilerini düşünmediği, düşünmediği için de barışmak ihtiyacı duymadığı aklına gelebilirdi. Düşündüklerimi şöyle tamamladım: "Bence Nikolay Sergeyiç'in kafasında bunlar var; mektubu bu yüzden tamamlamamış. Hele bundan sonra yeni hareketlerle karşılaşırsa, barışma büsbütün geri kalır."

İhtiyar kadın beni dinlerken ağlıyordu. Sonunda, Nataşa'ya hemen gitmem gerektiğini, geç kaldığımı duyunca kendini toparladı, en önemli şeyi unuttuğunu söyledi. Mektubu kâğıt yığınının altından çekerken üzerine kazayla hokkayı devirmişti. Gerçekten, kâğıdın bir uçunda büyük bir mürekkep lekesi vardı. Kocası bundan kâğıtların karıştırıldığını, mektubun okunduğunu! anlayacak diye kadıncağızın ödü kopuyordu. Korkusu yersiz değildi, İhmenev, sırf sırrını bildiğimiz için duyduğu utanç ve öfkeden kinlenip, gururu yüzünden kızınım bağışlamamakta ayak direyebilirdi.

Meseleyi ayrıntılı düşündükten sonra ihtiyar kadını yatıştırdım. Nikolay Sergeyiç mektubu bırakıp masadan kalkarken çok heyecanlı olduğu için böyle ufak tefek şeyler hatırında kalmış olamazdı. Mektubu kendisinin lekelediğini sanacaktı. Anna Andreyevna'yı böylece avuttuktan sonra mektubu usulca aynı yere koyduk. Çıkarken bu sefer ciddi olarak, Nelli'den söz açmak aklıma geldi. Mutsuz kızın annesi de baba lanetine uğradığı için ihtiyarı ilgilendirebilirdi. Hayatı ve annesinin ölümüyle ilgili acıklı hikâyenin onu etkileyeceğini düşündüm. Zemin hazırdı zaten, evlat hasreti incinmiş gurura yavaş yavaş hâkim olmaya başlıyordu. Son hamle, bir vesile eksikti. Bunu da Nelli sağlayacaktı. Anna Andreyevna beni can kulağıyla dinliyordu: Yüzünde sevinç, umut parıltıları belirdi. Bunu daha önce anlatmadığım için azarladı beni. Sonra Nelli'yle ilgili bir sürü soru sordu. Çocuğu evlerine almaları için kocasına ricada bulunacağını söyledi. Nelli'ye neredeyse ısınmaya başlamıştı. Hasta olduğuna üzüldü, kilerden bir kavanoz reçel çıkardı. Doktor param olmadığını düşünerek bana beş ruble verdi. Parayı almadım, Nelli'nin elbise ve çamaşıra ihtiyacı olduğunu

söyledim. Bu işte faydalı olabileceğini öğrenince sevindi. Sandığının başına geçerek karıştırmaya, “öksüzceğiz”in işine yarayacakları ayırmaya başladı. Ben de Nataşa’ya gittim.

Evinde son kat merdiveninin döne döne çıktığını önce de belirtmiştim. Yukarı çıkarken Nataşa’nın kapısının önünde birisini gördüm. Adam kapıyı çalmaya hazırlanırken ayak sesini duyunca durdu, bir kararsızlık geçirerek inmeye başladı. Son basamakta karşılaştık. İnen İhmenev’di. Merdiven gündüz bile kapkaranlıktı. Yol vermek için duvara çekilerek beni dikkatli bir bakışla süzdü. Gözlerindeki garip pırıltıları şimdi bile görür gibiyim. Sanırım kızarmıştı, bozuldu, hatta şaşkın bir hali vardı.

Kararsız bir sesle:

— Oo, sen misin Vanya? dedi. Ben de birini... bir katibi arıyordum burada. Hep o iş için. Yeni taşınmış buralara... ama galiba bu evde değil. Yanlış gelmişim. Hoşça kal.

Sonra da hızla aşağı indi.

Sırası gelene kadar Nataşa’ya bu karşılaşmadan söz açmamaya karar verdim. Ama Alyoşa gider gitmez, yalnız kaldığında anlatacaktım. O günkü üzüntüler arasında olayın önemini kavramayabilirdi. Ama ayrılıktan sonra, acı ve umutsuzluk içindeyken bunu bambaşka bir ruh haliyle karşılardı. Ama şimdi sırası değildi.

O gün tekrar İhmenevlere gidebileceğim, gitmek için bir şey beni dürttüğü halde vazgeçtim. Beni görmenin ihtiyarın ağırına gideceğini düşündüm. Belki sırf o karşılaşma yüzünden geldiğimden şüphelenebilirdi. Aradan üç gün geçtikten sonra uğradım, İhmenev neşesizdi, yine de beni oldukça rahat karşıladı. Hep işlerinden konuştu. Bir aralık, o sıra aklına gelmiş gibi, bakışını benden kaçırarak:

— Şey, geçenlerde, galiba üç gün önce seninle karşılaşmıştık ya, kimdi o gittiklerin? Pek tepelerde oturuyorlarmış, dedi.

— Bir arkadaşım var orada, ona gidiyordum.

— Ben de katip Astafyev’i arıyordum... o evi gösterdiler... değilmiş ama. Ha, sana davadan söz etmişlerdir. Verilen karar... falan filan.

Davadan söz açınca kızardı.

Anna Andreyevna’yı sevindirmek için karşılaşmamızı ona anlattım. Ama kocasının yüzüne anlamlı anlamlı bakmamasını, iç çekip imalı sözler etmemesini, kısacası olanı bildiğini sezdirmemesini de rica ettim. İhtiyar kadın şaşkınlık ve sevincinden ilk anda inanamadı. O da bana Nikolay Sergeyiç’e öksüz kızdan söz açtığını anlattı. Önce çocuğu eve getirmeye hevesli görünen İhmenev bu sefer nedense ses çıkarmamıştı. Anna Andreyevna’yla ertesi gün dolambaçlı yollara başvurmadan, açıkça kızı eve getirmek için izin istemesini kararlaştırdık. Ama ertesi gün ikimiz de büyük bir korku ve üzüntü geçirdik.

İhmenev o sabah davasıyla ilgilenen bir memurla görüşmüş, memur, Prens’i gördüğünü söylemişti; Prens, İhmenevka’ya el koymakla beraber, “bazı aile durumları yüzünden” ihtiyarı tatmin etmek için on bin rubleyi geri vermek kararında olduğunu belirtmişti. İhmenev memurdan doğruca bana koştu. Son derece üzgündü, gözleri alev alevdi. Beni nedense dışarıya, merdiven başına çağırdı. Israrla, hemen Prens’e gitmemi ve kendi adına düelloya çağırmamı istedi. Şaşkınlıktan bir süre kendimi toparlayamadım. Sonra onu bu işten vazgeçirmeye çalıştım. Fakat ihtiyar fenalık geçirecek kadar kızgındı. İçeriye, su getirmeye koştum. Dönüşte İhmenev’i merdivende bulamadım.

Ertesi gün evlerine gittim. Evde yoktu. Tam üç gün kayıplara karıştı.

Üç gün sonra olanı biteni öğrendik. Nikolay Sergeyiç benden doğruca Prens’e koşmuş, evde bulamayınca mektup bırakmıştı. Mektubunda, memura söylediklerini öğrendiğini, bunu ancak ölümle temizlenecek bir hakaret saydığını, bu alçaklığı yüzünden kendisini düelloya çağırdığını yazmıştı. Düellodan kaçmaya kalkarsa açıkça hakaret edeceğini ayrıca belirtmişti.

Olayı anlatan Anna Andreyevna’dan kocasının yatağa düşecek kadar heyecanlı, üzgün halde eve döndüğünü öğrendim. Karısına çok candan davranmakla beraber, sorularının çoğunu cevapsız bırakıyordu. Halinden sinirli bir sabırsızlıkla bir şeyler beklediği anlaşılıyordu. Ertesi gün postadan bir mektup çıkmış, İhmenev bunu okur okumaz bir çığlık atıp başını elleri arasına almıştı. Anna Andreyevna korkudan donup kalmış, ihtiyar da şapkasıyla bastonunu kaptığı gibi sokağa fırlamıştı.

Mektup Prens'ten geliyordu. Soğuk, kısa, ama kibar bir şekilde, İhmenev'e memura söylediği sözlerden ötürü kimseye hesap vermek zorunda olmadığını bildiriyordu. Davayı kaybettiği için ona acımakla beraber, kaybedenin öç almak için karşı tarafı düelloya çağırmasını doğru bulmadığını belirtiyordu. Tehditle "açık hakaret"e gelince, Prens, İhmenev'in bunu yerine getiremeyeceğini, çünkü mektubunun gerekli yerlere verildiğini, polisin koruyucu tedbirler aldığını yazıyordu.

İhmenev, mektup elinde, Prens'e koşmuştu. Prens yine evde yoktu ama, ihtiyar uşakların birinden, onun o saatte herhalde Kont N.'de olduğunu öğrenmiş, uzun boylu düşünmeden Kont'a yollanmıştı. Merdivenden yukarı çıkarken Kont'un kapıcısı tarafından durdurulmuştu. Öfkesinden çılgına dönen ihtiyar, kapıcıya bir baston indirmiş, yetişen hizmetkârlar, onu yaka paça dışarı çıkararak polise teslim etmişlerdi. İhmenev karakola götürülmüş, Kont'a haber verilmişti. Orada bulunan Prens, çapkın ihtiyara yakalananın şu bildik Natalya Nikolayevna'nın babası İhmenev olduğunu anlatınca (Prens'in Kont'a bu çeşit işlerde bazen hizmet ettiği olurdu) o pek asil kişi sadece gülmüş, suçluyu bağışlamasını istemişti. Bunun üzerine İhmenev'in salıverilmesi için haber gönderilmiş, buna rağmen İhmenev karakoldan ancak üçüncü gün çıkmıştı. Kendisine (herhalde Prens'in emriyle) bağışlanması için ricada bulunanın, şefaat edenin Prens olduğunu bildirmişlerdi.

İhtiyar eve döndüğü zaman deli gibiydi, kendini yatağa atmış, bir saat böylece hareketsiz kalmıştı. Sonra kalkıp dehşet içindeki karısına kesin bir tavırla, kızına ebediyen lanet ettiğini, onu evlatlıktan reddettiğini bildirdi.

Anna Andreyevna beyninden vurulmuşa dönmüştü ama, yine de o bitkin haliyle ona bütün gün ve gece bakmış, başına sirkeli bez koymuştu. İhtiyar ateşler içindeydi, sayıklıyordu. Onlardan gecenin saat üçüne doğru ayrıldım. İhmenev sabah erkenden ayaktaydı. Hemen o gün Nelli'yi temelli evine götürmek için bana geldi. Nelli'yle aralarında geçen sahneyi daha önce anlatmıştım. Bu onu büsbütün sarstı. Eve dönünce tekrar yatağa düştü. Günlerden Kutsal Cuma'ydı. Katya'yla Nataşa'nın buluşacakları, Alyoşa'yla Katya'nın köye hareket edecekleri günün arifesiydi.

Nataşa'yla Katya'nın görüşmesinde ben de bulundum. Sabah erkenden, İhmenev'in bana gelişinden ve Nelli'nin ilk kaçışından önce buluştuk.

VI

Alyoşa, Nataşa'ya haber vermek için buluşmadan bir saat önce gelmişti. Ben tam Katya'nın arabası evin kapısında durduğu an geldim. Katya'nın yanında ihtiyar Fransız nedimesi vardı. Kadın uzun bir kararsızlıktan sonra Katya'nın yalvarmalarına dayanamayarak onu götürmeye, hatta yukarı yalnız başına çıkmasına razı olmuştu. Sadece randevuda Alyoşa'nın bulunmasını şart koşmuştu, kendisi arabada bekleyecekti. Katya bana seslendi, arabadan inmeden Alyoşa'yı çağırmamı rica etti.

Nataşa'yı gözyaşları içinde buldum, Alyoşa da ağlıyordu. Nataşa, Katya'nın geldiğini duyunca ayağa kalkarak gözlerini sildi, sonra heyecanlı bir tavırla kapının önünde durdu. O sabah beyazlar giymişti. Koyu lepiska saçlarını dümdüz tarayarak ensesinde iri bir topuz halinde toplamıştı. Bu saç biçimini çok severdim. Onlarda kaldığımı gören Nataşa, misafirleri birlikte karşılamamızı rica etti.

Merdivenlerden çıkan Katya:

— Bu zamana kadar gelemedim, diyordu. İyice göz hapsine aldılar beni. Madam Albert'i kandırana kadar iki hafta uğraştım. Sonunda razı edebildim. Ama size de aşkolsun İvan Petroviç, bir kerecik olsun uğramadınız. Hoş ben de yazamadım ya, içimden gelmedi. Mektupla ne anlatabilirsin? Oysa sizi görmeye öyle ihtiyacım vardı ki. Tanrım, kalbim nasıl da çarpıyor!

— Merdiven pek dik de, dedim.

— Öyle... merdiven de... Ne dersiniz, Nataşa bana darılmaz mı?

— Yo, neden darılsın?

— Tabii... neden darılsın? Zaten şimdi kendim görürüm, ne diye soruyorum?..

Koluna girdim. Sararmıştı. Sanırım iyice çekiniyordu. Son dönemeçte soluk almak için durdu ama, yüzüme baktıktan sonra vazgeçti, kararlı adımlarla çıkmaya devam etti.

Kapıda yeniden durdu. Bana: “Dosdoğru girip ona, ‘Size o kadar güvenim var ki korkusuzca geldim!’ derim diye fısıldadı. Hem bunları ne diye söylüyorum sanki, Nataşa’nın eşsiz, asil bir insan olduğundan eminim. Öyle değil mi?”

Suçluymuş gibi çekine çekine girdi, bakışını Nataşa’ya dikti. Öteki bu bakışa gülümseyerek karşılık verdi. Bunun üzerine Katya ona hızlı adımlarla yaklaştı, ellerinden tutarak dolgun dudaklarını uzattı, dudaklarından öptü, Nataşa’yla konuşmaya başlamadan ciddi, hatta sert bir tavırla Alyoşa’ya döndü, bizi yarım saat kadar yalnız bırakmasını söyledi.

— Gücenme Alyoşa, bunu, duyman gerekmeyen önemli, ciddi şeyler konuşacağım için istiyorum, diye ekledi. Hadi sözümü dinle, çık. Ama siz kalın İvan Petroviç. Bütün konuşmamızı dinlemeniz gerek.

Alyoşa odadan çıkınca Nataşa’ya dönerek:

— Oturalım, dedi. Ben de şöyle karşınıza geçeyim. Önce size iyice bakmak istiyorum.

Nataşa’nın tam karşısına geçerek bir süre gözlerini ayırmadan ona baktı. Nataşa elinde olmadan gülümsedi.

Katya:

— Zaten resminizi gördüm, dedi. Alyoşa gösterdi.

— Nasıl, bana benziyor mu bari?

Katya kesin, ciddi bir tavırla:

— Siz aslında daha güzelsiniz, diye cevap verdi. Daha güzel olduğunuzu tahmin etmiştim zaten.

— Sahi mi? Ben de sizden gözlerimi ayıramıyorum.

— Yok canım! Nerem güzel benim?..

Katya titreyen eliyle Nataşa’nın elini tutarak:

— Canım kardeşim! dedi.

Sonra karşılıklı birbirlerini seyre dalarak sustular. Katya sessizliği bozdu:

— Meleğim, topu topu yarım saatimiz var. Bunu da Madam Albert'den koparana kadar akla karayı seçtim. Konuşacaklarım epeyce... Önce şunu sormak istiyorum, zorunlu bu. Şey... Alyoşa'yı çok mu seviyorsunuz?

— Evet, çok!

Katya hafifçe fısıldayarak:

— Şu halde... Alyoşa'yı çok seviyorsanız mutlu olmasını istersiniz, diye ekledi.

— Tabii.

— Güzel, bir de şu var. Ben onu mutlu edebilir miyim? Onu elinizden aldığım için böyle konuşmaya hakkım var mı? Sizinle daha mutlu olacağını tahmin ediyorsanız, buna karar verirsek... o zaman...

Nataşa, yavaşça:

— Karar verildi Katya'cığım, bunu siz de görüyorsunuz, dedi ve başını eğdi. Konuşmakta güçlük çektiği belliydi.

Görünüşte Katya, Alyoşa'nın mutluluğunu kimin sağlayacağı, çekilmenin kime düşeceği üzerine uzun uzun konuşmaya hazırlanmıştı. Ama Nataşa'nın verdiği cevaptan her şeyin çoktan halledildiğini, konuşacak söz kalmadığını anladı. Güzel dudakları yarı açık, Nataşa'nın eli hâlâ elinde, şaşkınlık ve hüzünle ona bakıyordu.

Nataşa, birden:

— Siz de onu çok seviyorsunuz, değil mi? diye sordu.

— Evet. Bir şey daha var, zaten bunu öğrenmeye gelmiştim. Bana onu niçin sevdiğinizi söyleyebilir misiniz?

Nataşa acı bir sabırsızlıkla:

— Bilmiyorum, diye yanıt verdi.

— Sizce Alyoşa zeki bir insan mıdır?

— Hayır, ama onu seviyorum işte.

— Ben de öyle. Ona acıyor gibiyim.

— Ben de.

— Ne yapmalı şimdi? Hem sizi benim için nasıl bırakabildi anlamıyorum! Buraya gelip sizi görünce akıl erdiremedim.

Nataşa yere baktı cevap vermedi. Katya da bir aralık konuşmadı, sonra birden doğrularak Nataşa'yı kucakladı. Birbirlerine sarılarak ağlamaya başladılar. Katya, Nataşa'yı bırakmadan koltuğunun kenarına oturmuş, ellerini öpüyordu. Ağlayarak:

— Sizi ne kadar sevdiğimi bilseniz! dedi. Kardeş olalım, her zaman mektuplaşalım... sizi daima seveceğim, çok... çok seveceğim...

— Size haziranda evleneceğimizden söz açtı mı? diye sordu Nataşa.

— Razı olduğunuzu söyledi. Ama bu sırf onu avutmak içindi, değil mi?

— Elbette.

— Anladım ben. Onu çok seveceğim Nataşa, size hepsini yazacağım. Yakında kocam olacak, gidiş öyle. Bizimkiler de hep bunun sözünü ediyorlar. Kuzum Nataşa'cığım, sonradan... evinize dönecek misiniz?

Nataşa ses çıkarmadı, genç kızı sessizce öptü.

— Mutlu olun!

— Siz de... siz de!

O sırada kapı açıldı, Alyoşa içeri girdi. Yarım saat bekleyememişti, bekleyecek halde değildi. Kucak kucağa ağlayan Nataşa ile Katya'yı görünce acıyla ezilerek önlerinde diz çöktü.

— Niye bu kadar üzülüyorsun? dedi Nataşa. Benden ayrılacağın için mi? Değer mi canım, hazirana doğru dönecek değil misin?

Katya, Alyoşa'yı avutmak için, gözyaşları arasında:

— Hem düğününüz de o zaman, diye atıldı.

— Seni bırakamam, bir gün bile senden ayrılamam Nataşa! Ölürüm sensiz. Benim için ne kadar değerli olduğunu bilemezsin. Hele şimdi.

Nataşa ansızın heyecanlandı:

— Bak ne yaparsın, dedi. Kontes Moskova'da birkaç gün kalacak mı?

— Evet. bir hafta kadar, diye Katya cevap verdi.

— Bir hafta! Güzel. Sen onları yarın Moskova'ya götürürsün, bu bir gün sürer, sonra hemen buraya dönersin. Onlar Moskova'dan hareket etmeye hazırlanırken biz bir aylık ayrılığımız için vedalaşırız sonra sen tekrar Moskova'ya gidersin.

Katya, Nataşa'yla bakışıp heyecanla:

— Evet, evet... dedi. Hiç değilse birlikte birkaç gün daha geçirmiş olursunuz!

Alyoşa'nın yeni planı nasıl taşkın bir sevinçle karşıladığını anlatamam. Hemen o anda avuntu buldu, yüzü sevinçle parladı. Nataşa'ya sarılıyor, Katya'nın ellerini öpüyor, beni kucaklıyordu. Nataşa hüzünlü bir gülümsemeyle onu seyrediyordu. Fakat Katya dayanamadı, kıvılcım gibi parlayan bakışlarını bana çevirerek kalktı, Nataşa'yı kucakladı. Tam o sıra Fransız mürebbiyesi gönderdiği uşakla, yarım saatlik iznin bittiğini hatırlattı.

Nataşa doğruldu. Karşı karşıya durmuş, el ele tutuşarak içlerinde kalanları bakışlarıyla tamamlamak ister gibiydiler.

Katya:

— Artık bir daha görüşemeyeceğiz, değil mi Nataşa? dedi.

— Hiçbir zaman Katya.

— Vedalaşalım öyleyse.

Kucaklaştılar. Katya, acele acele:

— Bana lanet etmeyin, diye fısıldadı. Ben her zaman... emin olun... mutlu olacak...

Alyoşa'nın koluna girerek:

— Gidelim Alyoşa, dedi, eve götür beni. Nataşa acı ve heyecandan bitkin haldeydi. Onlar çıkınca:

— Haydi sen de beraber git Vanya! dedi. Hem şimdilik dönme. Bu akşam sekize kadar Alyoşa bende kalacak. Gece oturamaz, gider. Yalnız kalacağım... Dokuzda gel lütfen!

Saat dokuzda Nelli'yi (kırık fincan meselesinden sonra) Aleksandra Semyonovna'ya bırakarak Nataşa'ya geldiğim zaman onu yalnız buldum. Beni sabırsızlıkla bekliyordu. Mavra semaveri getirdi. Nataşa çayımı koyup kanepeye geçti. Bana yanında yer gösterdi. Sonra, gözlerini bana dikerek:

— İşte hepsi bitti, dedi.

Bakışını hiç unutamam.

— Aşkımız böyle bitti işte. Yarım yıllık bir hayat! Ama ömrümün sonuna kadar...

Elimi sıktı. Avucu ateş gibiydi. Sıcak bir şey içip yatağa girmesi için yalvardım.

— Peki Vanya'cığım, peki, hemen yatarım. Bırak da biraz içimi dökeyim, aklım başıma gelsin. Dayak yemişe döndüm. Yarın son defa göreceğim onu, saat dokuzda, son defa!

— Ateşin var Nataşa, birazdan titreme nöbeti gelir. Kendine acı biraz.

— Olsun. O gidince şu yarım saat içinde seni beklerken neler düşündüğümü, kendi kendime neler sorduğumu biliyor musun? Onu sevip sevmediğimi, bunun ne biçim aşk olduğunu soruyordum. Gülüyorsun, değil mi Vanya, bunu sormak ancak şimdi aklıma geldi!

— Üzme kendini Nataşa...

— Sonunda bir karara vardım. Onu dengim olarak bir erkeğe beslenen duygularla sevmiyordum. Hemen hemen bir anne gibi seviyordum. Öyle sanırım ki sevişenler arasında böyle bir aşka rastlanmamıştır, ne dersin?

Nataşa’ya kuşkuyla bakıyor, humma nöbeti geçirmesinden korkuyordum. Sanki bilinmeyen bir güce kendini kaptırmıştı, bambaşka bir konuşma ihtiyacının etkisi altındaydı. Cümleleri bağlantısızdı, söylediği kelimelerin bazıları hiç anlaşılmıyordu. Çok korkmuştum.

Nataşa:

— Benimdi, diye devam etti. Aşağı yukarı ilk karşılaşmamızdan beri, bir an önce benim olması için yenilmez bir arzu duyuyordum... Benim olsun, kimseye bakmasın, benden başka kimseyi görmesin istiyordum. Demin Katya çok doğru söyledi, onu acır gibi seviyordum, içimde, hele yalnız kaldığım zaman azap derecesinde zorlu bir arzu uyanıyordu... Onun hep son derece mutlu olmasını isterdim. Yüzüne, yüzündeki o ifadeyi bilirsin ya, heyecan duymadan bakamıyordum; hiç kimsede böyle bir yüz ifadesi yoktur! Gülse buz kesilip tir tir titriyordum; doğru söylüyorum!

— Dinle beni Nataşa...

Sözümü kesti:

— Herkes, sen de öyle, iradesizin... çocuk kafalının biri olduğunu söylüyordunuz. Oysa ben, inanır mısın, en çok bu hallerini seviyordum. Ama yalnız bunlar için mi seviyordum, bilmem. Olduğu gibi seviyordum işte. Kim bilir, belki başka türlü, güçlü, karakter sahibi, kafalı bir adam olsa böyle sevemezdim. Hatırlar mısın, üç ay önce onunla kavga etmiştik. Neydi o kadının adı? Minna mı ne... O kadına gitmişti. Öğrenip izledim. O sıralar duyduğum acıyı unutamam ama aynı zamanda içimde neredeyse bir hoşnutluk vardı... neden bilmiyorum... Eğlendiğini bilmekten desem değil. Şey, sanki büyüdüğüne, büyükler arasına karışıp artık onun da kadınlara, Minna gibilere gitmeye başlamasına seviniyordum! Ben de... Ah o kavgalar ne zevkliydi! Hele sonraları onu bağışlarken... Canım sevgilim!

Yüzüme bakarak tuhaf tuhaf güldü. Sonra daldı, sanki bir şeyler hatırlamaya çalışıyordu. Böylece uzun zaman, dudaklarında bir gülümsemeyle geçmişi hatırlamaya devam etti:

— Bayılırdım onu bağışlamaya. Bilir misin, beni yalnız bıraktığı zamanlar odamda kendi kendime dolaşıp üzülürken bazen, “Bana karşı ne kadar suçlu olursa o kadar iyi...” diye düşünürdüm. Tuhaf değil mi, onu hep gözümün önünde küçük bir çocuk olarak canlandırıyorum. Sanki başını

dizime koyup uyukluyor. Ben de elimle yavaşça saçlarını okşuyorum... Yanımda olmadığı zamanlar hep bu hayalle oyalanıyorum...

Birden konuyu değiştirerek:

— Şu Katya ne şeker şey, değil mi Vanya? diye ekledi.

Bana, acı duymak ihtiyacıyla yarasını isteyerek deşiyormuş gibi geldi... İnsan yüreği büyük kayıplar karşısında çoğu zaman bu ihtiyacı duyar!

— Katya onu mutlu eder sanırım, diye devam etti. Azimli kız, kendine güvenerek konuşuyor. Alyoşa'yı ciddiye alarak onunla hep ağırbaşlı konulardan söz açıyor. Oysa kendisi de çocuk daha! Şeker kız! Varsın mutlu olsunlar. Olsunlar, olsunlar!

Birden hıçkırıklı gözyaşlarına boğuldu. Yarım saatten uzun bir süre kendine gelemedi.

Meleğim Nataşa! O akşam acılı olduğu halde üzüntülerimle ilgilenecek gücü bulmuştu. Biraz yatıştığını, daha doğrusu yorgun düştüğünü görünce aklını başka konuya çekmek için Nelli'den söz açtım... O akşam Nataşa'dan geç ayrıldım, uyuyana kadar başında kaldım. Çıkarken Mavra'ya hasta hanımının yanından ayrılmamasını tembihledim.

Eve giderken, yolda:

— Aman, bir an önce bitse bunlar! diyordum. Ne olacaksa bir an önce olsun, bitsin bu azap!

Sabah tam dokuzda Nataşa'daydım. Benimle birlikte Alyoşa da... vedalaşmaya geldi. O sahneden uzun uzun söz açmayacağım, aklıma getirmek bile istemiyorum. Nataşa kendine hâkim olmaya, elinden geldiği kadar neşeli, kayıtsız görünmeye çalışıyor ama başaramıyordu. Heyecanlı bir hareketle Alyoşa'ya sarıldı, onu kolları arasında olanca gücüyle sıktı. Pek az konuştuğu halde, acı ve çılgınlık dolu bakışını uzun süre yüzünden ayırmıyordu. Her sözünü sindirmek ister gibi dinlediği halde, sanırım söylediklerinin hiçbirini anlamıyordu. Hatırlıyorum, Alyoşa ondan af diliyordu. Sevgisiyle karşısına çıkmasını, son zamanda ihanetleriyle küçük düşürmesini, Katya'ya sevgisini, onlarla birlikte gidişini bağışlaması için yalvarıyordu... Kesik kesik, gözyaşlarına boğularak konuşuyordu. Arada bir Nataşa'yı avutmak için sadece bir ay, çok çok beş haftalığına gittiğini

söylüyordu. Yazın gelir gelmez evleneceklerdi, buna babası da razı olacaktı. Hem en önemlisi, öbür gün Moskova'dan döndükten sonra tam dört günü birlikte geçireceklerdi. Şu halde şimdiki ayrılık sadece bir günlüktü...

İşin garibi, doğru söylediğine, öbür gün Moskova'dan gerçekten döneceğine inanıyordu... Bu böyleyken neden ağlayıp üzülüyordu ki?

Sonunda saat on biri çaldı. Kalkması için onu güçlükle kandırdım. Moskova treni tam on ikide hareket ediyordu. Bir saatleri kalmıştı. Nataşa'nın sonradan anlattığına göre, Alyoşa'nın yüzüne son olarak nasıl baktığını hatırlamıyordu. Kendisini kutsayarak öpüşünü, sonra da yüzünü elleriyle kapayıp odadan kaçışını hâlâ unutamadım. Alyoşa'yı arabaya kadar ben götürmeseydim mutlaka geri döner, dünyada aşağı inmezdi.

Merdivende:

— Bütün umudum sende, diyordu. Sana karşı çok kusur işledim Vanya, dostum. Hiçbir zaman sevgini kazanamadım. Yine de bana sonuna kadar kardeşliğini göster, onu sev, bırakma. Her şeyi en ince ayrıntılarına kadar yaz. Mektuba bol haber sığsın diye ince ince yaz. Öbür gün mutlaka buradayım, mutlaka! Sen asıl daha sonra, ben gidince yaz.

Arabaya bindirdim. uzaklaşırken:

— Öbür gün görüşürüz! diye bağırdı. Mutlaka geleceğim!

Nataşa'nın yanına çıkarken kalbim duracak gibiydi. Onu odanın ortasında, kollarını kavuşturmuş dururken buldum. Beni tanımıyormuş gibi şaşkın şaşkın süzdü. Saçları karışmış, bir yana sarkmıştı. Donuklaşan bakışı hep bir noktaya dikiliydi. Mavra sersemlemiş, kapının eşiğinden korkuyla ona bakıyordu.

Nataşa'nın gözleri birden parladı. Bana döndü:

— Aaa, sen misin? Sen ha? Yalnız sen kaldın... Ondan nefret ediyordun, ona olan sevgimi hiçbir zaman çekemedin. Yine lanet yağdıran babamın evine götürmek için beni kandırmaya mı çalışacaksın? Bunların hepsini dünden, daha iki ay öncesinden biliyordum! İstemem, istemem! Ben de onlara lanet ediyorum!.. Git buradan, defol! Gözüm görmesin seni! Çekil, yıkıl karşımdan!

Nataşa'nın kendinde olmadığını, beni görmekten çılgınca bir öfke duyduğunu anladım. Bunun böyle olması gerektiğinin de farkındaydım, dışarı çıkmamın daha doğru olacağını düşündüm. Merdivenin ilk basamağına oturarak beklemeye başladım. Arada bir kalkıp kapıyı açıyor, Mavra'dan haber alıyordum. Kadıncağızın ağlamaktan başka iş yaptığı yoktu.

Bir buçuk saat kadar böyle geçti. O aralık neler çektiğimi anlatamam. Kalbim duracak gibi oluyor ve sonsuz bir azap içinde sızlıyordu. Birden kapı açıldı, Nataşa, başında şapkası, sırtında pelerini, merdivene fırladı. Kendinden geçmiş bir hali vardı. Sonraları bunu belli belirsiz hatırlarken, o anda nereye, niçin gitmek istediğinin farkında olmadığını söylüyordu.

Yerimden kalkıp kaçacak vakit bulamadım. Nataşa o an beni gördü, karşımda hareketsiz kaldı. Sonraları, "Birden kafama dank etti!" diye anlatıyordu. "Deli, acımasız kadın, böyle bir dostu, kardeşi, kurtarıcıyı kovabildin sen! Bunca hakaretten sonra, o zavallı halinde merdivende oturup seni çağırmamı beklediğini görünce... Ah Tanrım! O anda ne hale geldiğimi bir bilsen Vanya! Kalbime bıçak saplandı sanki..."

Ellerini bana doğru uzatarak:

— Vanya! Burada mısın Vanya! diye bağırdı, kollarımın arasına düştü.

Kucaklayarak içeri götürdüm. Bayılmıştı. "Ne yapmalı?" diye düşündüm. "Kesinlikle humma nöbeti gelecek!"

Doktor çağırmaya karar verdim, hastalığı önlemek gerekiyordu. Hemen bizim ihtiyar Alman aklıma geldi, saat ikiye kadar evde bulunurdu. Mavra'ya, Nataşa'nın başucundan ayrılmamasını, kalkmasına izin vermemesini sıkıca tembih ettikten sonra doktora koştum. Tanrı yardım etti, az daha gecikseydim ihtiyarı evde yakalayamayacaktım. Sokakta karşılaştık. Ne olduğunu sormasına vakit bırakmadan arabaya bindirdim, yola çıktık.

Gerçekten Tanrı yardım etti! Doktorla birlikte vakitlice yetişmeseydik belki kızın hayatına mal olacak bir olayla karşılaşacaktık. Gidişimden bir çeyrek saat geçmeden Prens gelmişti. Yolcuları uğurlayıp doğruca istasyondan dönüyordu. Besbelli bu ziyareti çoktandır tasarlamış,

hazırlamıştı. Nataşa'nın sonradan anlattığına göre, Prens'i görünce hiç şaşkınlık duymamıştı. "Zaten kafam karışıktı," diyordu.

Prens karşısına geçmiş, şefkatli, acıyan gözlerle ona bakmaya başlamışta. Sonra içini çekerek:

— Kederinizi anlıyorum yavrum, demişti. Bu anın size ne kadar acı geleceğini biliyordum. Bu yüzden sizi ziyaret etmeyi borç bildim. Alyoşa'dan vazgeçmekle onun mutluluğuna hizmet ettiğinizi bilerek avunun. Zaten bu yüce davranışa kendiniz karar verdiğinize göre, herhalde anlamını benden daha iyi kavramışsınızdır.

Nataşa: "Oturup dinliyordum ama, önce sözü nereye getirmek istediğini pek kavrayamamıştım," diye devam etti. "Yalnız onu dikkatli dikkatli süzdüğümü hatırlıyorum. Elimi tutup sıkmaya başladı. Sanırım bundan pek hoşlanmıştı. O kadar kendimde değildim ki, elimi çekmek aklımdan geçmiyordu."

— Alyoşa'yla evlenseydiniz zamanla sizden nefret edeceğini anladınız tabii, dedi. Bunu sezip hükmünüzü verecek kadar asilsiniz... Ama buraya sizi övmek için gelmedim. Size, bundan sonra hiçbir yerde benden daha iyi bir dost bulamayacağınızı söylemek istiyorum. Halinizi anlıyor, size acıyorum. Bu işe elimde olmadan karıştım, babalık ödevimi yerine getiriyorum. Asil kalbinizin bunu anlayıp bağışlayacağından eminim... Bu durumun bana sizden daha ağır geldiğine inanın!

— Yeter Prens, rahat bırakın beni!

— Hayhay, hemen gideceğim. Yalnız sizi öz kızım gibi sevdiğimi bilin ve arada bir sizi görmeme izin verin. Artık bundan sonra beni babanız sayın. Size yararlı olmak için elimden gelen hiçbir şeyi esirgemeyeceğim.

Nataşa tekrar:

— Hiçbir isteğim yok, beni rahat bırakın! diye sözünü kesti.

— Gururlusunuz, biliyorum... Ama ben içten konuşuyorum. Şimdi ne yapmak fikrindesiniz? Ailenizle barışmayı düşünüyor musunuz? Çok iyi olurdu ama, yazık ki babanız hak tanımayan, kibirli, müstebit adamın biri. Kusura bakmayın, açık konuşuyorum. Evinizde sade acı sitemlerden, yeni acılardan başka bir şey bulamayacaksınız... Oysa kimseye muhtaç

olmamalısınız. Sizi düşünmek, size kanat germek benim için kutsal bir ödevdir. Alyoşa sizi bırakmamam, dostunuz olmam için yalvarmıştı. Size benden başka bağlı olanlar da var. Kont N.'yi tanıtmama izin verirsiniz umarım. Bu iyi yürekli adam akrabamız sayılır, bütün ailemizin koruyucusudur. Alyoşa'ya pek çok iyiliği dokundu. Alyoşa onu çok sever ve sayar. Kudretli, nüfuzlu bir adam. İhtiyar olduğu için sizin gibi bir genç kızın onu evinde kabul etmesinde hiç mahzur yok. Ona sizden söz açmıştım. Size bir iş bulabilir. Hem isterseniz akrabalarından bir hanımefendinin evinde çok güzel bir yer de sağlayabilir... Kont'a daha önceden, hem açık olarak meselemizi anlatmıştım. Bir an önce size iyilik etmek için sabırsızlanıyor, hemen tanışmak istiyor... Her iyiyi, güzeli takdir eden, eli açık, saygıdeğer, herkesin onurunu korumasını bilen bir ihtiyar. Pek yakın bir geçmişte babanıza karşı bir meselede son derece asil davrandı.

Nataşa kırbaç yemiş gibi doğruldu. Artık Prens'in ne demek istediğini anlıyordu.

— Rahat bırakın beni, gidin buradan, hemen gidin! diye bağırdı.

— İyi ama, Kont'un babanıza da faydası dokunabileceğini unutmayın yavrum...

— Babam sizden hiçbir şey kabul etmez! Hâlâ gitmeyecek misiniz buradan?

— Tanrım, ne kadar sinirli ve güvensizsiniz. Bunu ne sebeple hak ettim acaba?

Prens kuşkulu bir bakışla çevresini süzdükten sonra cebinden büyücek bir paket çıkardı.

— Yine de izninizle, size karşı ilgimi ve özellikle bu konuda öğüt veren Kont N.'nin ilgisini ispat etmek için bunu şuracığa bırakayım. Pakette on bin ruble var.

Nataşa'nın öfkeyle yerinden fırladığını görünce telaşla:

— Durun canım, sonuna kadar dinleyin beni, dedi. Babanız davayı kaybetti, ben kazandım. Bu on bin rubleyi tazminat olarak...

— Defolun! Paranızla birlikte defolun buradan! İçyüzünüzü iyice anladım artık. Ah alçak, alçak, adi adam.

Prens öfkeden sapsarı kesilerek yerinden kalktı.

Besbelli zemini zamanı yoklamak, durum hakkında fikir edinmek için gelmişti; parasız pulsuz, üstelik kimsesiz kalan Nataşa'ya on bin rublenin yapacağı etkiye güveniyordu belki de. Alçak, utanmaz adam için şehvet düşkünü ihtiyar Kont N.'ye bu çeşit hizmette bulunmak yeni bir şey değildi. Nataşa'dan nefret ediyordu ve işin istediği gibi yürümediğini görünce ağız değiştirdi. Az da olsa ardımdan atıp tutmak zevkinden kendini yoksun bırakamıyordu; hakaret dolu sözlerinin etkisini bir an önce görmek için sabırsızlanıyordu sanki.

— Bu kadar öfkelenmek doğru değil şekerim, dediği zaman sesi hazdan hafifçe titriyordu. Hiç iyi değil. Sizi korumayı teklif ediyorlar, kalkmış burun kıvırıyorsunuz. Bana şükran borçlu olduğunuzun farkında değilsiniz galiba. Baştan çıkarıp soyduğunuz gencin babası olarak sizi çok önce ıslahevine gönderebilirdim ama, yapmadım... Ha ha ha!

Tam o sırada doktorla içeri giriyorduk. Mutfaktan odadaki sesler kulağıma geldi. Doktoru bir an durdurarak Prens'in son sözlerini iyice duydum. Ardından o iğrenç kahkahası, Nataşa'nın acı “Aman Tanrım!” çığlığı kulağıma geldi. Kapıyı iterek içeri daldım, Prens'in üstüne atıldım.

Suratına tükürerek, yanağına var gücümle bir tokat yapıştırdım. Üstüme çullanacak oldu, ama iki kişi geldiğimizi görünce kurtuluşu kaçmakta buldu. Kaçarken masadaki para destesini almayı da unutmadı! Mutfak masasından kaptığım oklavayı arkasından fırlattım... Odaya dönünce Nataşa'yı sinir nöbeti içinde doktorun kollarından kurtulmaya çalışırken buldum. Hayli zaman uğraşarak yatıştırıp yatağına yatırdık.

Korkudan bayılacak gibiydim.

— Doktor! Nesi var?

— Şimdilik söyleyemem, durumunu iyice gözden geçirmeliyim. Hastanın genel durumunu pek beğenmiyorum. Beyin hummasına kadar gidebilir... Biz elimizden gelen tedbirleri alalım da...

Birden aklıma başka bir şey geldi. Doktora Nataşa’nın yanında iki üç saat kalması için yalvardım. Razı eder etmez eve koştum.

Nelli asık suratla bir köşeye büzülmüş, sinirli sinirli oturuyordu. Bana tuhaf tuhaf baktı, kırılmıştı galiba.

Kanepeye oturarak onu kucağıma aldım, hararetle öptüm. Nelli kızardı.

— Nelli yavrum, dedim. Bize iyilik etmek, hepimizi zor bir durumdan kurtarmak ister misin?

Şaşkınlıkla baktı.

— Bütün umudum sende Nelli. Dinle beni. Bir baba var, gördün onu, tanırsın. Kızına lanet etmiş. Dün kızının yerine seni almak için buraya gelmişti. Nataşa’yı da (onu sevdiğini söylüyordun) babasının evini bırakmasına sebep olan sevdiği adam terk etti. Prens’in oğluydu. Hani bir gece ben yokken buraya gelen adam... Korkundan dışarı kaçmış, sonra hastalanmıştın. Tanıyorsun onu, değil mi? Kötü bir adamdır o!

— Evet, tanıyorum.

— Çok, çok kötü bir adam. Nataşa’ya, oğlu onunla evlenmek istiyor diye düşman kesildi. Alyoşa bugün yolculuğa çıktı, Prens hemen arkasından Nataşa’ya koştu. Ona hakaret etti, ıslahevine göndermekle korkuttu. Kızcağızı alaya aldı. Söylediklerimi anlıyor musun Nelli?

Nelli’nin bakışları bir an parladı, ama hemen başını önüne eğdi. Duyulur duyulmaz bir sesle, kısaca:

— Anlıyorum, diye fısıldadı.

— Şimdi Nataşa evinde yapayalnız, hasta yatıyor. Başında bizim doktoru bıraktım, sana koştum. Beni dinle Nelli: Nataşa’nın babasına gidelim. Onu sevmediğini biliyorum, oraya gitmek istemiyorsun ama, razı ol ne olursun. Gidince, Nataşa’nın yerine kızı olmayı kabul ettiğini söyleriz, ihtiyar kızının adını bile duymak istemiyor ama yine de seviyor onu, seviyor Nelli, onunla barışmak istiyor, bunu iyice biliyorum. Beni dinliyor musun Nelli?

Hep fısıldayarak:

— Dinliyorum, dedi.

Ağlayarak konuşuyordum. Bana ürkek ürkek bakıyordu.

— Bana inanıyor musun Nelli?

— İnanıyorum.

— Öyleyse gidelim. Oraya gidince ihtiyarlar seni sevip okşayacak, şundan bundan söz açacaklar. Belli etmeden, sözü eski hayatına, dedenle annene getireceğim. O zaman meraklanıp onlarla ilgili sorular soracaklar. Hepsini tıpkı bana anlattığın gibi açıkça, hiçbir şey saklamadan anlatırsın. Annenin kötü bir adam tarafından bırakıldıktan sonra Bubnova'nın bodrumunda nasıl oturduğunu, nasıl dilendiğinizi, annenin sana neler söylediğini, ölürken verdiği öğütleri hep anlat. Dedenden de söz et. Anneni bağışlamak istemediğini, annenin ölürken seni ona yollayıp af dilediğini, dedeni reddettiğini, annenin ölümünü, her şeyi anlat... Sözlerin Nataşa'nın babasını etkileyecektir. Alyoşa'nın bugün kızını bırakıp gittiğini biliyor. Nataşa'nın düşmanının alayları, hakaretleri altında savunmasız, yapayalnız kaldığından haberi var. Hepsini biliyor... Nataşa'yı kurtar Nelli, benimle gel! Gelecek misin?

— Evet.

Güçlükle soluk aldı, uzun, garip bir bakışla beni süzdü. Bu bakışta siteme, yakınmaya benzer bir anlam vardı. Bunu ta yüreğimin derinliklerinde hissettim.

Yine de fikrimden vazgeçemiyordum. Başaracağıma inanmıştım bir kere. Nelli'yi elinden tuttum, sokağa çıktık. Vakit öğleden sonraydı, saat üçe geliyordu. Sıkıcı havada yağmur bulutları toplanıyordu. Baharın ilk gök gürültüsü duyuldu. Sokakların tozunu savura savura bir rüzgâr esti geçti.

Arabaya atladık. Nelli yolda hiç konuşmadı, sadece hep o gamlı, anlaşılmaz bakışıyla beni süzüyordu. Göğsü hızla kalkıp iniyordu. Onu arabanın sarsıntısından korurken, küçücük kalbinin elimin altında, dışarıya fırlayacak kadar hızla attığını duyuyordum.

VII

Yol bana bitmeyecek kadar uzun geldi. Sonunda gideceğimiz yere vardık, ihtiyarların yanına girerken heyecandan yüreğim ağzıma geldi. Ne sonuç alacağımı bilmiyordum. Sadece oradan bağışlama ve barış sağlamadan dönmemeye karar vermiştim.

Saat dörde geliyordu, ihtiyar karı koca her zamanki gibi yalnızdı. Nikolay Sergeyiç üzgün, hasta bir halde şezlonguna uzanmıştı. Benzi uçuk, halsiz, başı sarılıydı. Yanında oturan Anna Andreyevna arada bir kocasının şakaklarını sirkeyle ıslatıyor, bir yandan inceleyen, acı dolu bakışını yüzünden ayırmıyordu; onun bu hali de ihtiyarı iyice sıkıyor, hatta kızdırıyordu anlaşılan. Israrla susuyor, karısı da ağzını açmaya cesaret edemiyordu. Ani gelişimiz ikisini de şaşırttı. Yanımda Nelli'yi gören Anna Andreyevna bize, kendini bir şeyde suçlu hissediyormuş gibi baktı. Odaya girerken:

— Bizim Nelli'yi getirdim, dedim. Düşündü taşındı, size gelmeye karar verdi. Kabul edin ve sevin onu.

İhtiyar bana şüpheyle baktı. Bakışından her şeyi, yani Nataşa'nın bugünkü durumunu bildiği belliydi. Gelişimizin esrarını çözmek ister gibi Nelli'yle beni süzmeye devam etti. Nelli elime yapışmış tir tir titriyor, yere bakıyordu. Durumu hemen kavrayan Anna Andreyevna çabucak toparlandı. Nelli'yi kucakladı, azıcık da ağladı. Sonra elini bırakmadan yanına oturttu. Nelli ona merakla, neredeyse şaşkınlık içinde yan yan bakıyordu.

İhtiyar kadın çocuğu sevip yanına oturttuktan sonra, "Daha ne yapayım?" gibilerden saf bir bekleyişle bana döndü. İhmenev'in yüzünü ekşitmesinden, Nelli'yi getirmemin nedenini anladığı seziliyordu. Surat astığının farkına vardığımı gördü, elini başına götürerek kesik kesik:

— Başım ağrıyor Vanya, dedi.

Hâlâ konuşmadan oturuyorduk; söze nereden başlayacağımı düşünüyordum. Oda karanlıktı, iri bir kara bulut yaklaşıyordu. Uzaktan yeniden gök gürlemesi duyuldu.

İhmenev:

— Bu yıl pek erken başladı. Ama otuzyedide[61] bizim oralarda bundan önce de başlamıştı.

Anna Andreyevna iç geçirdi. Ürkek ürkek:

— Semaver hazırlayayım mı? dedi.

Kimse cevap vermeyince yine Nelli'ye döndü:

— Adın ne senin yavrum?

Nelli adını yavaşça söyledi ve başını büsbütün eğdi. İhtiyar ona dikkatle baktı. Anna Andreyevna biraz canlandı.

— Yelena mı?

— Evet.

Yeniden sessizlik oldu. Nikolay Sergeyiç:

— Kardeşim Praskovya Andreyevna'nın Yelena adında bir yeğeni vardı, dedi. Aklımda kaldığına göre, onu da Nelli diye çağırırlardı.

Anna Andreyevna:

— Hiç akraban yok mu kızım? Annen, baban falan? diye sormaya devam etti.

Nelli kesik kesik, ürkek bir sesle:

— Yok, diye fısıldadı.

— Duydum zaten, duydum. Annen öleli çok oldu mu?

— Hayır.

İhtiyar kadın küçük kıza acıyarak baktı:

— Vah zavallı öksüzüm!

Nikolay Sergeyiç masada sabırsızlıkla tempo tutuyordu.

— Yabancı mıydı annen? Öyle anlatmıştınız İvan Petroviç, değil mi?

Nelli bana yardım ister gibi baktı. Güçlükle, kesik kesik soluyordu.

— Dedesi İngiliz, annesi Rus'tu. Bunun için daha çok Rus sayılır; diye başladım. Nelli Avrupa'da doğmuş.

— Karı koca Avrupa'ya mı gitmişler?

Nelli birden kıpkırmızı kesildi. Anna Andreyevna pot kırdığını anladı. Kocasının kızgın bakışı altında büzüldü, İhmenev bu sefer pencereye bakmaya başladı. Sonra birden karısına:

— Annesini, alçağın, namussuzun biri kandırmış, o da onunla birlikte baba evinden kaçmış, dedi. Babasının parasını da âşığına vermiş. Herif kadını dolandırarak parayı istemiş. Sonra da yabancı ülkelere götürüp yüzüstü bırakmış. Ama orada başka, vicdanlı bir adam ona sahip çıkmış. Adamcağızın da ömrü yetmemiş. Ölünce kadın bundan iki yıl önce babasının yanına dönmüş.

Sonra bana dönüp sert, kesik bir sesle:

— Böyle anlatmıştın, değil mi Vanya? diye sordu.

Heyecanını bastıramayan Nelli yerinden kalktı, kapıya doğruldu, ihtiyar elini uzattı.

— Buraya gel Nelli. Gel, şuraya, yanıma otur.

Eğilip çocuğu alnından öptü, ağır ağır saçlarını okşamaya başladı. Nelli ürperir gibi oldu, ama kendini tuttu. Anna Andreyevna öksüz kızı seven kocasına umutla bakıyordu.

Nikolay Sergeyiç, Nelli'nin başını okşamaya devam ederek, heyecanla:

— Anneni kötü, ahlaksız bir adamın mahvettiğini biliyorum, dedi. Ama annenin babasını sevip saydığını da biliyorum Nelli.

Bize taş atmaktan kendini alamıyordu. Solgun yanakları pembeleşti, hiçbirimize bakmıyordu. Nelli de bakışlarını kaçırarak çekingen, ama kesin bir halle:

— Evet, annem dedemi çok, dedemin onu sevdiğinden daha çok severdi, dedi.

— Nereden biliyorsun?

İhtiyarın soruşunda çocukça bir merak vardı, halinden utanıyordu sanki.

— Biliyorum. Annemi içeri almadı... kovdu...

Nikolay Sergeyiç'in bir şeyler söylemek, itiraz etmek, örneğin "kızını haklı olarak kabul etmemiş" gibi bir karşılık vermek istediği belliydi. Ama ses çıkarmadı, sadece bize baktı. Anna Andreyevna ille konuyu açmak istiyordu,

— Peki, dedeniz sizi kabul etmeyince ne yaptınız, nerede kaldınız?

— Buraya gelince dedemi çok aradık ama bulamadık. Annem bana, dedemin eskiden çok zengin olduğunu, bir fabrika kuracağını, ama annemin beraber gittiği adam dedemin parasını alıp geri vermediği için çok fakir düştüğünü anlattı. Kendisi söyledi bunu.

İhtiyar bir "hımm"la karşılık verdi. İyice heyecanlanan Nelli, Anna Andreyevna'ya dönerek ama aslında ihtiyara karşılık verir gibi konuşmaya başladı:

— Annem, dedemin kendisine çok dargın olduğunu, dedeme karşı suç işlediğini, dünyada ondan başka kimsesi olmadığını söylüyordu. Bunları söylerken ağlıyordu... Buraya gelirken, "Beni bağışlamaz ama, seni görüp severse, belki senin hatırına beni de bağışlar," diyordu. Annem beni çok severdi. Bunları söylerken hep öpüyor, dedeme gitmekten ödü kopuyordu. Dedem için dua etmesini öğretti. Kendisi de dua ederdi. Dedemle birlikte geçirdikleri hayattan uzun uzun söz açardı. Dedem onu herkesten çok severmiş. Annem, babasına piyano çalar, akşamları kitap okurmuş, dedem de ona pek çok armağan alırmış. Öyle çok armağan alırmış ki, bir keresinde, annemin doğum gününde, armağan yüzünden kavga etmişler. Dedem aldığı armağanı annemin bilmediğini sanmış, oysa annem bunu önceden öğrenmiş. Annem bir küpe istiyormuş, dedem de mahsus, küpe değil de broş aldığını söylemiş. Sonra küpeyi verirken bunu bildiğini görünce kızmış, annemle tam yarım gün konuşmamış. Ama sonra kendisi gelip öpmüş, özür dilemiş...

Nelli anlattıkça coşuyor, hasta, solgun yüzü renkleniyordu.

Annesinin oturduğu bodrum köşesinde, hayatta elinde kalan biricik değerli varlığı, kızını sevip okşarken eski mutlu günlerinden sık sık söz

ettiği belliydi. Sözlerinin hastalık derecesinde duygulu ve vakitsiz gelişmiş hasta çocuğun kalbinde uyandırdığı etkinin büyüklüğünü anlamıyordu herhalde.

İyice coşan Nelli birden toparlandı, çevresini şüpheyle süzdü, sustu. İhmenev, alnı kırış kırış, yine masada tempo tutmaya başladı; Anna Andreyevna gözünden süzülen bir damla yaşı sessizce kuruladı.

Nelli, yavaşça:

— Annem buraya gelirken çok hastaydı, diye ekledi. Göğsü ağrıyordu. Dedemi epey aradık. O zaman bir evin bodrumunda bir bölmede kiracıydık. [62]

Anna Andreyevna:

— Tanrım. Hasta kadını bodrum köşelerine atmışlar! diye inledi.

Nelli yeniden heyecanlandı.

— Evet öyle... Annem bana, fakir olmak günah değil, zengin olup başkasını ezmek günah, diyordu. Tanrı'nın böylelerini cezalandıracağını söylüyordu.

— Vasilyevski'de, şu Bubnova'nın evinde mi kalıyordunuz?

Konuşmadan oturmaktan sıkılan İhmenev bunu bana dönerek, sorusuna önem vermiyormuş gibi sormuştu.

Nelli:

— Hayır, orada değil, önce Meşçanskaya Sokağı'nda oturduk, diye cevap verdi. Ama orası pek karanlık, rutubetli bir yerdi, annem büsbütün hastalandı. Yine de yatağa düşmedi. Ben çamaşırını yıkarken hep ağlardı. Oturduğumuz bodrumda bir yüzbaşının ihtiyar dul karısıyla emekli bir memur vardı. Memur, Tanrı'nın günü eve sarhoş gelir, geceleri bağırıp çağırırdı. Pek korkardım ondan! Annem beni yatağına alır, kollarıyla sımsıkı sarardı, ama memur bağırıp küfrederken kendisi de tir tir titrerdi. Bir gün adam, yüzbaşınınkinin üzerine bastonla yürüyüverdi, kadın da ihtiyardı zavallı. Annem ona acıdı, korumak istedi. O zaman memur, anneme vurdu, ben de ona!

Nelli durdu. Bu anı onu coşturmuştu, gözleri parladı. Hikâyeyle son derece ilgilenip gözlerini Nelli'den ayırmayan Anna Andreyevna:

— Aman Tanrım! diye bağırdı.

Nelli sanki yalnız ona anlatıyormuş gibi:

— Annemle hemen sokağa fırladık, diye devam etti. Gündüzdü. Akşama kadar sokakta dolaştık. Ağzımıza bir lokma girmeden dolaştık o gün. Annem hem yürüyor, hem ağlıyordu. Bir kendi kendine konuşuyor, bir bana bir şeyler söylüyordu: "Fakir ol Nelli, zarar yok," diyordu. "Ben ölünce kimsenin sözüne kulak asma. Yalnız kal, fakir ol, çalış, iş bulamazsan dilen ama, onlara gitme." Hava kararırken büyük bir caddeden geçiyorduk. Annem birden, "Azorka! Azorka!" diye bağırdı. O anda kocaman, tüysüz bir köpek anneme doğru atıldı, incecik bir sesle, inler gibi havlıyordu. Annemin yüzü korkudan kireç kesildi. Elinde bastonuyla yere bakarak yürüyen uzun boylu bir ihtiyarın ayaklarına kapandı. Dedemdi bu. Kupkuru, zayıf bir adamdı, üstü başı dökülüyordu. Onu ilk kez görüyordum. Dedem de fena halde sarsıldı. yüzü buruştu. Annem ayaklarına sarılınca onu itti, bastonuyla kaldırım taşına vurdu. Sonra hızla uzaklaştı. Azorka yanımızda kaldı, uluyor, annemin yüzünü, ellerini yalıyordu. Sonra dedeme koştu, paltosunun eteğinden yakaladı, geri çekmeye başladı, ama dedem ona bir sopa indirdi. Azorka tekrar bize koştu, fakat dedem çağırınca zavallı uluya uluya arkasından gitti. Annem ölü gibi yatıyordu, çevremize halk birikti, polisler geldi. Ben de bağırıyor, annemi kaldırmaya çalışıyordum. Sonunda kalkıp peşimden geldi. Eve götürdüm onu. Sokaktakiler başlarını sallayarak arkamızdan bakakaldılar.

Nelli hem soluk almak, hem kendini biraz toplamak için durdu. Yüzü solmuş, bakışları keskinleşmişti. Artık içinde ne varsa hepsini dökmeye karar verdiği belliydi. Hatta meydan okur gibi bir hali vardı.

— Annen babasına hakaret ettiği için o da onu haklı olarak reddetmiş.

Nikolay Sergeyiç'in sert, haşin sesinde bir kararsızlık seziliyordu. Nelli, sözünü keserek:

— Annem de öyle söyledi, dedi. Yolda bana, "Bu deden Nelli," diyordu. "Ona karşı geldiğim için bana lanet etti. Bu yüzden Tanrı beni

cezalandırıyor.” O günden sonra hep bunu tekrarladı. Ama artık kendinde değilmiş gibi hali vardı...

İhmenev ses çıkarmadı. Yavaşça ağlamaya devam eden Anna Andreyevna:

— Yeni eve nasıl geçtiniz? diye sordu.

— Annem hemen o gece hastalandı. Yüzbaşınınkinin bulduğu Bubnova’nın evindeki odaya taşındık. O da bizimle geldi. Taşınır taşınmaz annem ağırlaştı, üç hafta yattı. Ona ben bakıyordum. Paramız bitti, yüzbaşınınkiyle İvan Aleksandroviç yardım ediyorlardı.

— Oturdukları odanın sahibi olan tabutçu, diye açıkladım.

— Annem yataktan kalkınca bana hep Azorka’dan bahsetti.

Nelli bir an sustu, İhmenev, demin Azorka’nın sözü açıldığında memnun görünmüştü. Yüzünü bizden saklamak ister gibi oturduğu koltukta iki büklüm oldu, yere bakıyordu. Kıza:

— Azorka için neler anlattı annen? diye sordu.

— Hiç. Hep dedemden söz ediyordu. Hastalığında sayıklarken dedem hiç dilinden düşmüyordu, iyileşmeye başlayınca yine hep eski günlere döndü, işte o aralık Azorka’yı hatırladı. Bir gün şehir dışında sokak çocukları Azorka’nın boynuna ip takıp boğmak için dereye sürüklerken annem hayvanı onlardan satın almış. Dedem köpeği görünce onunla alay etmeye başlamış. Azorka kaçmış. Annem üzülmüş, o kadar ağlamış ki, dedem korkmuş, Azorka’yı bulup getirene yüz ruble vereceğini ilan etmiş. Üçüncü gün Azorka’yı getirmişler. Dedem getirene yüz ruble vermiş, o günden sonra o da Azorka’yı sevmeye başlamış. Hele annem o kadar severmiş ki, onu kendi yatağında yatırırmış. Anlattığına göre Azorka gezginci artistlerin elinde yetişmiş, salta durur, sırtında maymun taşır, tüfekle birtakım numaralar yaparmış... Annem evden gidince dedem Azorka’yı yanında alıkoymuş, hep onunla gezermiş. Bunun için annem köpeği görür görmez dedemin orada olduğunu anlamış.

İhmenev galiba Azorka hikâyesinden başka şeyler duymayı ummuştu, gittikçe somurtuyordu, soruları kesilmişti.

Anna Andreyevna:

— Dedeni bir daha görmediniz mi? diye sordu.

— Ben gördüm. Annem iyileşmek üzereyken bir gün sokakta rastladım. Ekmek almaya gidiyordum. Bir de baktım, karşıdan Azorka'yla bir adam geliyor, yüzüne bakınca dedemi tanıdım. Yol vermek için duvara yapıştım. Dedem bana uzun uzun baktı, öyle korkunç bir hali vardı ki ödüm patladı; önümden geçip gitti ama Azorka beni hatırladı ve karşımda sıçrayıp ellerimi yalamaya başladı. Hemen eve koştum ama dayanamadım, bir kere dönüp baktım. Dedem çıktığım bakkala girmişti. Kendi kendime, "Bizi soruyor besbelli," dedim, daha çok korktum. Eve gelince de anneme, yeniden hastalanmasın diye bunu açmadım. Ertesi gün başımın ağrıdığını bahane ederek bakkala gitmedim. Üçüncü gün gittim, kimseye rastlamadım, korkumdan koşa koşa gidip döndüm. Bir gün sonra, tam köşe başında Azorka ve dedemle burun buruna geldim. Hemen öbür sokağa saptım, dükkâna başka kapıdan girdim ama yeniden onlarla karşılaştım. Dedem karşımda durdu, yine bana uzun uzun baktı, saçlarımı okşadı, sonra elimden tutarak yürümeye başladı. Azorka da kuyruğunu sallaya sallaya peşimizden geliyordu. O zaman dedemin yürürken vücudunu dik tutamadığını, hep bastona dayandığını, ellerinin titrediğini fark ettim. Beni sokak köşesinde çörekle elma satan bir satıcının yanına götürdü, horoz ve balık şekeri, tatlı çörek, bir de elma aldı. Parayı deri cüzdanından çıkarırken elleri öyle titriyordu ki bir beşlik[63] düşürdü. Alıp verdim, beşliği bana armağan etti, çörekleri de verdi, saçlarımı okşadı ama, yine bir şey söylemedi, ayrılıp gitti. Eve gelince bu sefer anneme hepsini anlattım. Başlangıçta dedemden nasıl korktuğumu, karşılaşmamızı ondan sakladığımı söyledim. Önce inanmadı, sonra öyle sevindi ki, o akşam hep bundan konuştu durdu; uzun uzun sordu, beni öptü, ağladı. Sonunda bana dedemden hiç korkmamamı tembih etti. Dedem beni aradığına göre, elbette seviyordu! Ertesi sabah beni birkaç kere sokağa yolladı, oysa ona dedemin hep akşam üzerleri dolaştığını söylemiştim. Kendisi de uzaktan beni izleyerek bir köşeye saklanıyordu. Öbür gün de aynı şeyi yaptık, ama dedem görünmedi. O günlerde hava yağmurluydu. Annem benimle çıktığı için soğuk aldı, tekrar yatağa düştü. Dedem ancak bir hafta sonra göründü, yine bana çörek ve elma aldı. Ama o sefer de konuşmadı. Benden ayrıldıktan sonra yavaşça peşine takıldım. Aklıma, nerede oturduğunu öğrenip anneme haber vermeyi koymuştum. Dedem beni görmesin diye sokağın karşı yanına geçtim, uzaktan

kolluyordum. Evi çok uzaktaydı, öldüğü ev değil. Gorohova Sokağı'nda büyük bir evin dördüncü katında oturuyordu. Bunları öğrenirken eve geç kaldım tabii. Annem, nerede olduğumu bilmediği için fena halde korkmuştu. Söyleyince pek sevindi, hemen ertesi gün dedeme gitmeye niyetlendi. Ama sabah düşünüp taşındıktan sonra cesaret edemedi. Tam üç gün, gideyim mi gitmeyeyim mi diye kararsızlık içinde kaldı. Sonunda da gitmedi. Beni yanına çağırarak, "Hastayım, gidemem Nelli," dedi. "Dedene bir mektup yazdım. Al onu götür. Mektubu okuyunca ne diyeceğine, ne yapacağına iyice dikkat et. Ayaklarına kapan, ellerine sarıl, anneni bağışlaması için yalvar." Çok ağladı, çıkarken beni öptü, kutsadı, dua etti, benim de ikonanın önünde diz çökmemi söyledi. Çok hasta olduğu halde sokak kapısına kadar uğurladı beni. Dönüp geriye bakınca hâlâ arkamdan baktığını gördüm... Dedemin kapısında sürgü olmadığı için, kapıyı açıp girdim. Masada ekmekle patates yiyordu. Azorka karşısında durmuş, kuyruğunu sallayarak onu seyrediyordu. Dedemin o evinde de pencereler basık, karanlıktı. Odada masayla bir tek sandalyeden başka şey yoktu. Tek başına oturuyordu. Ben girince besbelli korkudan yüzü kireç kesildi, titremeye başladı. Ama ben de korktum, hiç ses çıkarmadan mektubu masaya koydum. Bunu görünce dedem son derece öfkelendi. Yerinden fırladığı gibi sopasını kaptı, kaldırdı ama vurmadı, yalnız kolumdan beni dışarı itti. Daha birinci basamağı inmeden kapıyı tekrar açarak hiç dokunmadığı mektubu peşimden fırlattı. Eve dönüp anneme hepsini olduğu gibi anlattım. Kadıncağız tekrar yatağa düştü...

VIII

O anda oldukça şiddetli bir gök gürültüsü duyuldu, sağanak halinde boşanan yağmur camlara hızla vurmaya başladı, oda iyice karardı. Anna Andreyevna bayağı korkmuş, haç çıkarıyordu. Kocası pencereye bakarak:

— Şimdi geçer, dedi, sonra kalkıp odayı boydan boya dolaştı.

Nelli yan gözle onu izliyordu. Bir sinir buhranı içindeydi, durumunun iyice farkındaydım. Nedense bakışlarımdan kaçıyordu.

İhtiyar tekrar koltuğuna oturarak:

— Ee, sonra ne oldu? diye sordu. Dedeni bir daha görmedin mi?

— Gördüm.

Anna Andreyevna da:

— Hadi anlat yavrum, anlat, diye kocasını destekledi.

— Tam üç hafta, kışın başlangıcına kadar onu görmedim. Daha sonra kış bastırdı, kar yağmaya başladı. Bir gün dedeme aynı yerde rastlayınca pek sevindim çünkü... annem onu bir daha göremediğim için üzülüyordu. Kendisinden kaçtığımı görsün diye mahsus karşıya geçtim. Başımı çevirince, dedemin arkamdan yetişmeye çalıştığını fark ettim. Bana ulaşamayacağını anlayınca koşmaya başladı. Hem koşuyor, hem “Nelli, Nelli!” diye bağırıyordu. Azorka da peşindeydi. Acıdım, durdum. Yanıma gelip beni elimden tuttu, beraber yürümeye başladık. Sonra ağladığımın farkına varınca durdu, bana uzun uzun baktı, eğilip öptü, o aralık pabuçlarımın eskiliğini gördü, başka pabucum olup olmadığım sordu. Annemin parasız kaldığını, ev sahibimizin sırf bize acıdığı için yiyecek verdiğini anlattım. Ses çıkarmadı, beni çarşıya götürdü, pabuç aldı. Hemen orada giymemi söyledi. Sonra Gorohova’daki evine gittik. Ama önce bir bakkala girdik, bana börekle iki tane şeker aldı. Evine gelince böreği yememi söyledi, arkasından şekeri verdi. Azorka da patilerini masaya dayamış benden börek istiyordu. Verince dedem güldü. Sonra beni karşısına alıp saçlarımı okşadı, okuma bilip bilmediğimi, şimdiye kadar neler öğrendiğimi sormaya başladı. Sorularına cevap verdim. O da boş vakti

olunca her gün saat üçte gelmemi, bana ders vereceğini söyledi. Sonra bana pencereye dönmemi, haber verene kadar kendisine bakmamamı emretti. Söylediğini yaptım, ama yine de yavaşça dönüp bir kere baktım. Dedem yastığının bir ucunu söktü, içinden dört gümüş ruble çıkardı. Bunları bana verdi ve, “Bunu yalnız sana veriyorum,” dedi. Önce aldım, sonra durup düşündüm. “Yalnız banaysa almam,” dedim. Dedem birden kızdı, “Peki, peki, istediğin gibi al!” dedi. Eve giderken beni öpmedi. Evde bunları anneme anlattım. Durumu gittikçe kötüleşiyordu. Tabutçuya gelen bir tıbbiyeli, annemi tedavi ediyordu, ilaç filan yazmıştı. Dedeme sık sık gitmeye başladım, annem öyle istiyordu. Dedem bana bir İncil ve coğrafyayla ilgili ders kitapları aldı, ders vermeye başladı. Dünyada ne gibi ülkeler ve denizler olduğunu, nerede ne çeşit insanların yaşadığını, eskiden neler olup bittiğini, İsa’nın hepimizi nasıl bağışladığını anlatıyordu. Ben sorular sorunca pek memnun oluyordu. Bu yüzden sık sık bir şeyler sorardım; en çok da Tanrı’dan söz ederdi. Bazen çalışmaz, Azorka’yla oynardık. Azorka beni çok seviyordu, ona bastondan atlamayı öğrettim. Dedem de gülüyor, saçlarımı okşuyordu. Dedem az gülerdi, bazı günler çenesi açılır, bazen de hiç sebep yokken susuverirdi. Gözleri açık olduğu halde uyur gibi dururdu. Bu durumda karanlığa kadar otururdu. Karanlıkta öyle korkunç, öyle ihtiyar görünürdü ki! Çoğu zaman, gelince onu iskemlede otururken bulurdum. Düşünceye daldı mı dünyadan haberi olmazdı. Azorka ayaklarının dibinde yatardı. Bekler, öksürmeye başlardım, dedem yine oralı olmazdı. O zaman çıkıp giderdim. Evde annem dört gözle beklerdi beni. Yatağının yanına oturarak geç vakte kadar dedemden konuşurduk. Bana neler anlattığını, o gün ne ders verdiğini bir bir söylerdim. Azorka’yı bastondan atlatırken dedemin nasıl güldüğünü anlatınca o da gülmeye başlardı. Gülünce neşelenir, bunları tekrar tekrar dinlemek isterdi. Sonra dua etmeye başlardı. Kendi kendime, “Bu nasıl şey,” diye düşünürdüm. “Annem dedemi bu kadar sevdiği halde dedem ondan hiç hoşlanmıyor.” Bir gün dedeme mahsus, annemin kendisini ne kadar sevdiğinden söz açtım. Somurtarak dinledi, ses çıkarmadı. Annemin onu bu kadar sevip sözünü ettiği halde neden onunla hiç ilgilenmediğini sordum. Dedem kızdı, beni dışarı attı. Kapının arkasında biraz durdum. Çok geçmeden tekrar çağırdı, ama küskün duruyordu. Bir gün de İncil okumaya başlayınca, İsa bize, “Birbirinizi sevin, düşmanlarınızın yaptığı hakaretleri bağışlayın,” diye emrettiği halde, niçin annemi bağışlamadığını sordum. Dedem yerinden fırladı, bunları bana annem öğretti diye beni yeniden dışarı

attı, bir daha da evine gelmememi söyledi. “Zaten gelmeyeceğim!” diyerek çıkıp gittim... Dedem ertesi gün o evden taşındı.

Nikolay Sergeyiç pencereye bakarak:

— Dedim ya, bu yağmur çabuk geçer, işte geçti, güneş çıktı bile, dedi. Şuraya bak Vanya!

Anna Andreyevna ona şaşkınlıkla baktı. Birden, o zamana kadar sessiz, ürkek duran kadının gözlerinde öfke parıltıları belirdi. Nelli’yi elinden tuttu, kucağına oturttu.

— Hadi sen anlatmaya devam et, meleğim, dedi. Ben seni dinleyeceğim. Varsın katı yürekli...

Sözünü bitirmeden ağlamaya başladı. Nelli biraz şaşkın, ürkmüş bir halde soran bakışlarını bana çevirdi, İhmenev de bana baktı, omuz silker gibi yaptı ve hemen başını öbür yana çevirdi.

— Devam et Nelli, dedim.

— Üç gün dedeme gitmedim, o günlerde annem fenalaştı. Paramız bitti, ilaç alamıyorduk. Yiyeceğimiz de yoktu, çünkü ev sahibimiz de pek dardaydı. Artık, sırtlarından geçiniyoruz diye başımıza kakıyorlardı. Üçüncü gün kalktım, giyinmeye başladım. Annem nereye gittiğimi sordu. “Dedeme,” dedim. “Para istemeye gidiyorum.” Annem pek sevindi, çünkü ona her şeyi, dedemin beni nasıl kovduğunu anlattıktan sonra bir daha evine gitmeyeceğimi söylemiştim; annem çok ağlayıp gitmem için ısrar etmişti. Dedem taşındığı için evini epey aradım. Karşılaştığımız zaman üzerime öyle bir atıldı ki, bir dövmediği kaldı. Olduğu yerde tepinip bar bar bağırıyordu. Aldırmadım. Annemin fenalaştığını, ilacını almak için elli kapik gerektiğini, yiyeceksiz kaldığımızı söyledim. Dedem beni bağıra çağıra kapı dışarı etti, kapıyı da içerden çengelledi. Ama beni dışarı iterken, parayı verene kadar merdivende oturacağımı söylemiştim. Az sonra kapıyı aralayarak baktı, beni görünce kapadı. Epey vakit geçti, yine kapıyı açıp kapadı. Bunu birkaç kere tekrarladı. Sonunda Azorka’yla beraber göründü. Kapıyı kilitleyerek önümden geçti, merdivenden indi, sokağa çıktı. Bana bir tek söz söylemedi. Ses çıkarmadım, karanlığa kadar orada oturdum.

Anna Andreyevna dayanamadı:

— Ah yavrum, merdivende kim bilir ne kadar üşümüşündür! diye bağırdı.

— Paltom vardı.

— Palton da olsa. Ah evladım, neler çekmişsin! Ee, deden olacak adam ne yaptı?

Nelli'nin dudakları titremeye başladı, ama bütün iradesini toplayarak kendini tuttu.

— Ortalık iyice karardıktan sonra döndü. Merdivende bana çarpınca, "Kim var orada?" diye bağırdı. Cevap verdim. Galiba çoktan gittiğimi sanmıştı. Orada olduğumu görünce şaşırdı, karşıma dikilip uzun uzun baktı. Sonra birden hırsla bastonunu basamağa vurdu, kapıya koşarak kilidi açtı. Bir an sonra parayı getirdi, hepsi bakır beşlikti. Kafama atarcasına merdivene fırlattı. "Al!" diye haykırdı, "Elimde olan bu. Anana da, lanet ettiğimi söyle!" Beşlikler merdiven basamaklarına saçıldı, karanlıkta toplamaya başladım. Dedem başaramayacağımı anladı, içerden mum getirdi. Işıkta çabuk topladım. O da bana yardım etti. Yetmiş kapik olacağını söyleyerek içeri girdi. Parayı anneme verirken olanları anlattım. Besbelli üzüntüsünden daha çok fenalaştı. O gece ben de hastalandım, ertesi gün ateşler içinde yattım. Dedeme kızgınlığım bir türlü geçmiyordu. Annem uyanır uyanmaz sokağa çıktım, dedemin evinin yakınındaki köprüde durdum. O sırada o adam geçti...

— Arhipov'dan söz ediyor, dedim. Size anlatmıştım Nikolay Sergeyiç. Bubnova'da bir tüccarla beraberdi, patakladığımız herif. Nelli o gün onu ilk defa görmüş... Devam et, Nelli.

— Onu durdurup bir gümüş ruble istedim. Beni şöyle bir süzdü. "Bir gümüş ruble mi istiyorsun?" dedi. "Evet," dedim. Güldü. "Hadi benimle gel," diye çağırdı. Gidip gitmemeyi düşünürken, birden altın çerçeveli gözlüklü bir ihtiyar yanımıza yaklaştı. Para istediğimi duymuştu. Yüzüme baktıktan sonra neden ille bir gümüş ruble istediğimi sordu. Annemin hasta olduğunu, ilaç için bu kadar gerektiğini söyledim. İhtiyar adam nerede oturduğumuzu sorarak yazdı, bana bir banknot uzattı. Ötekiyse gözlüklü ihtiyarı görür görmez uzaklaştı. Bir dükkâna girip parayı bozdurdum, otuz kapiği bir kâğıda sararak annem için ayırdım. Yetmiş kapiği mahsus kâğıda koymadan avucumda sıktım, dedeme gittim. Kapıyı açtım, eşikten parayı

önüne fırlattım, hepsi yere saçıldı... “İşte paranız!” dedim. “Madem anneme lanet ediyorsunuz, sizin olsun paranız!” Kapıyı hızla vurarak kaçtım.

Nelli’nin gözleri parladı, çocukça bir küçümsemeyle İhmenev’e baktı. Anna Andreyevna, Nelli’yi göğsüne bastırdı. Kocasının yüzüne bakmadan:

— İyi etmişsin Nelli, dedi. Hak etmiş, kötü, katı yürekli bir adammış senin deden.

Nikolay Sergeyiç bu taşa bir “Hımm”la karşılık verdi. Sabırsızlanan Anna Andreyevna:

— Peki, sonra ne oldu? diye sordu.

— Dedeme bir daha gitmedim, o da beni aramadı.

— Demek annenle yapayalnız kaldınız? Vah zavallılar vah!

— Annem günden güne fenalaştı, yataktan pek az kalkıyordu. Büsbütün yoksul düşmüştük. Ben yüzbaşınınkiyle beraber dilenmeye gidiyordum. O hem evlerin kapılarını çalar, hem sokakta kibar, kerli ferli insanlardan para isterdi. Ama kendine hiçbir zaman “dilenci” dedirtmezdi. Elinde kimlik kâğıdı ve fakirlik belgesi vardı. Zaten bunları göstermesine gerek kalmadan parayı veriyorlardı. Bana, herkesten para istemenin ayıp olmadığını söylerdi. Birlikte dolaşıp sadaka topluyor, bununla geçiniyorduk. Annem bunu öğrendi, çünkü kiracılar “dilenci” diye yüzüne vurmaya başlamışlardı. Bubnova da beni kendi yanına vermenin dilencilikten daha kârlı olduğunu söylüyordu. Önce bize uğrar, anneme para verirdi. Annem almayınca, “Amma da kibirlisiniz!” der, bu sefer yemek yollardı. Benim için söyledikleri annemi hem korkuttu, hem son derece üzdü. Bir gün sarhoşken Bubnova annemi azarladı, dilenci olduğumu, yüzbaşınınkiyle beraber sokakta avuç açtığımızı tekrarladı. Yüzbaşınınkini hemen o gece evinden attı. Annem bunu duyunca ağlamaya başladı. Sonra birden yataktan fırladı, giyindi, beni elimden tutarak sokağa çıkardı, İvan Aleksandriç engel olmak istedi ama, annem dinlemedi. Sokakta güçlükle yürüyor, adım başı kaldırıma oturuyordu, onu tutarak yardım ediyordum. Bana dedeme gideceğini söyledi, oysa gece olmuştu. O aralık büyük bir caddeye çıktık, bir binanın önünde arabalar sıralanmıştı. İnsan kalabalığı girip çıkıyordu, pencereler ışıklıydı, içeriden müzik sesleri geliyordu. Annem yol kenarında durdu, beni kucakladı, “Nelli, fakir ol, ömrünün sonuna kadar fakir kal, ama

buralara gitme!” dedi. “Kim gelirse gelsin, kim çağırırsa çağırsın. Sen de zengin, güzel elbiseler içinde aralarına katılabilirsin, ama bunu istemiyorum. Çünkü bunlar kötü, zalim insanlar. Öğüdümü unutma. Fakir kal, çalış, dilen ama onlardan çağıran olursa, ‘Size gelmeyeceğim!’ diye cevap. ver.” Annem hasta halinde böyle diyordu, sözünü dinleyeceğim. (Nelli heyecandan titriyordu, yüzü alevlenmişti.) Ömrümün sonuna kadar çalışacağım. Size de çalışmak, hizmet etmek için geldim. Kızınız olmak istemiyorum...

İhtiyar kadın, Nelli’yi kucakladı:

— Yapma yavrum, annen hasta olduğu için söylemiş bunları, yapma! diye bağırdı.

İhmenev, sert bir edayla:

— Deliymiş, dedi.

Nelli ona dönerek aynı sertlikte karşılık verdi:

— Deli olsun. Ölünceye kadar sözünden çıkmayacağım... Öğüdünü verdikten sonra annem bayılıverdi.

Anna Andreyevna:

— Aman Tanrım. Kış günü, hasta haliyle sokaklarda, diye inledi.

— Bizi karakola götüreceklerdi ama, araya bir bey girdi. Bana adresimizi sordu, on ruble verdi. Sonra kendi arabasıyla eve kadar götürdü. Annem bir daha kalkamadı, üç hafta sonra öldü...

Anna Andreyevna atıldı:

— Babası ne yaptı? Bağışlamadı mı?

— Bağışlamadı. Annem, ölümünden bir hafta önce, “Nelli,” dedi, “son olarak git, beni bağışlaması için yalvar. Birkaç günlük ömrüm kaldığını, seni tek başına bırakacağımı, böyle ölmenin bana çok acı geldiğini söyle”. Gittim. Kapısını çaldım. Beni görünce kapıyı yüzüme kapayacaktı, ama dayandım. “Annem ölüyor, sizi görmek istiyor, gelin!” diye bağırdım. İtti beni, kapıyı da kapadı. Eve döndüm, annemin boynuna sarıldım, bir şey söylemedim. Beni kucakladı, o da sormadı.

Nelli bunu söylerken Nikolay Sergeyiç elleriyle masaya dayanarak güçlükle ayağa kalktı. Tuhaf, bulanık bakışını üzerimizde gezdirdikten sonra tekrar halsizce koltuğa çöktü. Anna Andreyevna ona bakmadı bile, ağlayarak Nelli'yi kucakladı.

— Öleceği gün, akşamüstü beni çağırdı, elimi eline aldı. "Bugün öleceğim Nelli," dedi. Bir şey daha söylemek istedi ama, hali yoktu. Beni görmüyordu galiba, yalnız elimi sımsıkı tutuyordu. Yavaşça elimi çektim, dedeme koştum. Beni görünce iskemleden fırladı. Yüzü bembeyaz kesildi. Korkunç bir hal aldı. Titriyordu. Elinden çektim, sadece, "Ölüyor!" diyebildim. Dedem birden allak bullak oldu. Bastonunu kaptığı gibi peşimden koşmaya başladı. Hava soğuk olduğu halde şapkasını bile unutmuştu. Dönüp aldım, başına geçirdim. İkimiz olanca hızımızla koştuk. Annemi sağ bulamayacağımızdan korkuyordum. Araba tutmasını söyledim. Ama dedemin cebinde topu topu yedi kapik vardı. Arabacılarla pazarlık ederken onunla, Azorka'yla alay ediyorlardı. Azorka da peşimizden koşuyordu ama, yine de durmuyordu. Ansızın düştü, şapkası bir yana fırladı. Arkasından koştum, şapkasını başına koydum. Eline yapıştım, koşmaya devam ettik. Gece karanlığında evimize vardık... Ama geç kalmıştık, annem ölmüştü. Dedem onu görünce ellerini birbirine vurdu. Titriyor, karşısında ses çıkarmadan duruyordu. Elinden tutarak ölünün yanına çektim, "İşte bak zalim, kötü adam, bak! Gör!" diye bağırdım. Dedem bir çığlık attı, yere yığıldı...

Nelli, Anna Andreyevna'nın kollarından sıyrılarak yere atladı. Aramızda benzi uçuk, bitkin, ürkek bir halde duruyordu. Ama Anna Andreyevna onu tekrar kucakladı. Kendinden geçmişçesine:

— Bundan sonra ben senin annen olacağım Nelli! diye bağırdı. Gidelim Nelli, şu zalim, kötü insanları bırakıp gidelim! Varsın herkesle alay edip dursunlar. Tanrı hepsinin hesabını sorar. Gidelim Nelli! Gidelim buradan, gidelim!

Anna Andreyevna'yı ne daha önce, ne de sonra o halde görmedim. Bu derece heyecanlanabileceği aklımdan geçmiyordu. Nikolay Sergeyiç koltuğunda doğrularak boğuk bir sesle:

— Nereye Anna Andreyevna? diye sordu.

— Ona. Kızıma. Nataşa’ya! Nelli’yi kapıya doğru sürükledi.

— Dur azıcık, dur, bekle!..

— Bekleyecek ne var, kalpsiz, kötü adam! Ben de, o da çok bekledik. Allahaısmarladık!..

İhtiyar kadın dönüp kocasına baktı ve birden hayret içinde durdu. Nikolay Sergeyiç arkasındaydı. Telaşlı telaşlı şapkasını arıyor, titreyen elleriyle paltosunu giymeye çabalıyordu. Anna Andreyevna ellerini bitiştirmiş, bu umulmadık mutluluktan korku duyuyordu sanki.

— Sen de... sen de mi geleceksin?

İhmenev, inler gibi:

— Nataşa, benim Nataşa’m nerede? diye mırıldandı. Kızımı isterim. Nerede o?

Uzattığım bastonunu alarak kapıya doğruldu.

Anna Andreyevna:

— Bağışladı, bağışladı! diye haykırdı.

İhtiyar ancak birkaç adım atmıştı ki kapı hızla açıldı, odaya humma nöbetine tutulmuş gibi yüzü sapsarı, bakışları alev saçarak Nataşa daldı. Elbisesi buruşmuş, yağmurdan sırılsıklam olmuştu. Atkısı başından kaymıştı, iri yağmur taneleri gür saçlarında parıldıyordu. Odaya dalmasıyla babasıyla karşı karşıya gelmesi bir oldu. Acı bir çığlıkla kollarını uzatarak ayaklarına kapandı.

IX

Babası onu yerden kaldırarak kucakladı. Kendi koltuğuna oturttu, önünde diz çöktü. Kızını yeniden kaybedecekmiş gibi ellerini, ayaklarını hızlı hızlı öpüyor, yüzüne bakmaya doyamıyordu. Sanki aralarında oluşuna inanmıyordu. Anna Andreyevna hıçkırıklar arasında Nataşa'ya sarıldı, başını göğsüne bastırdı.

İhmenev, kızının ellerini ellerine almış, solmuş, süzgün, ama hâlâ güzel yüzüne, içinde yaşlar parıldayan gözlerine bir âşık gibi bakıyor:

— Canım benim, hayatım! Biricik kızım! diye kekeliyordu. Hayatımın nuru, evladım.

İhmenev bunları durmadan tekrarlıyor, sonra birden susup kendinden geçerek Nataşa'yı seyre dalıyordu. Hâlâ diz çökmüş halde, yüzünde bir an beliren çocukça bir gülümsemeyle hepimizi süzdü:

— Yavrumun zayıfladığını da nereden uydurmuşlar? dedi. Belki biraz süzülmüş, rengi uçuk ama, bakın ne kadar güzel! Eskisinden de, yemin ederim ki eskisinden de güzel!

İhmenev yüreğini paralayan sevincin verdiği sızıyla elinde olmadan sustu.

— Kalkın babacığım, ben de sizi öpmek istiyorum, diye yalvardı Nataşa.

— Sevgili yavrum benim! Duydun mu Annuşka, ne tatlı konuşuyor, duydun mu?

Kızını yeniden derin bir sevgiyle kucakladı.

— Hayır Nataşa, kalbinin beni bağışladığını hissedene kadar ayaklarının dibinde yatmalıyım, çünkü bağışlanmaya asla layık değilim. Seni reddettim, lanet ettim! Yapabildim bunu. Sen de beddua ettiğime inanabildin. Öyle ya, inanabildin! Oysa inanmamalıydın. Ah, hırçın çocuk! Niye şimdiye kadar aramadın beni? Sana bağrımı açacağımı biliyordun. Eskiden seni nasıl sevdiğimi unutmadın herhalde? Oysa şimdi, şu sıralar iki kat, bin kat daha çok seviyorum. Bütün kanımla, canımı verecek, kalbimi koparıp lime lime ederek ayaklarının altına atacak kadar seviyorum!.. Hayatım, kızım benim!

Nataşa sevinç gözyaşları arasında halsiz halsiz:

— Öyleyse öp beni zalim babam! diye mırıldandı. Annem gibi, dudaklarımdan, yüzümden öp!

İhmenev kızını uzun uzun kucakladı.

— Gözlerinden de öpeceğim! Gözlerinden de, eskiden yaptığım gibi. Hatırlar mısın Nataşa? Ah, Nataşa! Bizi düşte görüyor muydun bari? Ben hemen hemen her gece görürdüm seni. Her keresinde yanıma geliyordun, ben de ağlayıp duruyordum. Bir keresinde küçüklük halinle gördüm... On yaşında piyano dersi almaya yeni başladığın sıradaki gibi kısa etek, güzel pabuçlar giymiştin... Elceğizlerin kıpkırmızıydı... o zaman elleri hep kırmızıydı, değil mi Annuşka? Geldin, kucağıma oturdun, boynuma sarılıyordun... Oysa sen, kötü çocuk, bedduama, bana gelecek olursan seni gerisingeriye yollayacağıma inandın demek!.. Dinle Nataşa. Ben kaç kere ayağına geldim! Bundan ne annenin, ne kimsenin haberi vardı. Ya odanın penceresinin dibinde dururdum, ya sokağa çıkınca seni hiç değilse uzaktan göreyim diye karşı kaldırımda saatlerce beklerdim... Akşamları pencerende sık sık mum yandığını görürdüm. Kaç kere, bari o ışığı, penceredeki gölgeni göreyim, seni kutsayayım diye geldim. Ya sen geceleri, hayalinde, babanı kutsamayı düşünüyor muydun? Hiç aklına geldim mi Nataşa? Kalbin, sokakta, pencerenin dibinde nöbet beklediğimi hissetti mi acaba? Kış aylarında, gece vakti, yukarı çıkıp karanlık sahanlıkta sesini, gülüşünü duymak için kulağımı kapına dayadığım az mı oldu! Sana lanet etmişim! Daha o gece seni bağışlamak için geliyordum da kapıdan döndüm... Ah, Nataşa!

Nataşa’yı oturduğu koltuktan kaldırarak olanca özlemiyle bağrına bastı.

— Evladım yine burada, kalbimin üstünde! diye bağırdı. Ulu Tanrım, gazabına, lütfuna, verdiğin her şeye şükürler olsun! Fırtınadan sonra bizi ışıklarıyla aydınlatan güneşe, yaşadığımız mutlu ana şükürler olsun! Varsın ezilmiş, aşağılanmış olalım, madem hep beraberiz, önemi yok bunun; varsın bizi şimdi ezen, aşağılayan, o çıtkırıldım, kibirli yaratıklar zafer kazansınlar! Bizi diledikleri gibi taşlasınlar! Korkma Nataşa... el ele yürüyeceğiz. Onlara, “İşte bakın, yanımdaki aziz, sevgili kızım!” diyeceğim. “Hakaret ettiğiniz, küçülttüğünüz ama, günahsız ve her şeye rağmen sevdiğim kızım!..”

Babasının kolları arasından bana elini uzatan Nataşa, duyulur duyulmaz bir sesle:

— Vanya, Vanya! diye seslendi.

O anda beni hatırlamış olmasını asla unutamayacağım.

İhmenev çevresine bakınarak, birden:

— Nelli nerede? diye sordu.

Karısı telaşlandı:

— Sahi, nerede o? Evladım, unuttuk onu.

Nelli odada yoktu, usulca yatak odasına kaçmıştı. Yanına gittik. Kapının arkasına, köşeye sinmiş, bizden saklanıyordu. İhmenev onu kucaklamak istedi. Nelli uzun, garip bir bakışla onu süzdü. Sonra kimseyi tanımıyormuş gibi:

— Annem nerede, annem? dedi, titreyen ellerini bize uzatarak. Nerede? Anneciğim nerede?

Birden korkunç bir çığlık attı, yüzü çarpıldı, müthiş bir buhran içinde yere yığıldı...

Son Söz

Son Anılar

Haziran ortası. Sıcak, boğucu bir gün; şehirde kalmak imkânsız: Toz, kireç, inşaat, kızgın kaldırımlar, buhar... Ama yine talihimiz varmış, ansızın gök gürledi, hava yavaş yavaş karardı, rüzgâr şehirde ne kadar toz varsa bir bulut halinde önüne katarak sürükledi. Birkaç iri yağmur tanesi usul usul düştü, arkasından birden gök yarılırcasına bir sağanak boşandı, şehrin üzerine bir nehir dolusu su akıttı. Yarım saat sonra güneş yeniden parlayınca kulübeciğimin penceresini açtım, temiz havayı yorgun göğsüme doya doya çektim. Güzel havanın verdiği sarhoşlukla kalemi bir yana atıp işlerimi, yayınevi sahibini atlatarak Vasilyevski-Ostrov'a, bizimkilere kaçmayı düşündüm. Ama yine de bu isteğin çekici gücüne karşı koyabildim. Yazıya neredeyse hırsla sarıldım, elimdekini ne yapıp yapıp bitirmem gerekiyordu. Aksi halde, beni iyice sıkıştıran yayınevi sahibinden taş çatlasa para alamazdım. Oysa oradakiler de bekliyorlardı beni. Zaten akşam esen rüzgâr kadar özgür olacaktım artık! Evet, bu akşam, iki gün iki gecede yazdığım üç buçuk fasikülün ödülü olacaktı.

İşte işim bitti, kalemimi fırlatıp kalkıyorum. Sırtımda, göğsümde bir sızı, kafamda sersemlik var. Şu anda sinirlerimin son derece bozuk olduğunu biliyorum, ihtiyar doktorumun son defa, “Yoo, bu çalışmaya dayanacak sağlık yoktur azizim, buna imkân yok!” dediğini duyar gibiyim. Ama şimdilik mümkünmüş! Başım dönüyor, ayakta güçlükle duruyorum. Fakat kalbim sevinçle, sonsuz bir sevinçle dolu. Hikâyem bitti, yayınevi sahibi hayli borçlandığıma bakmadan, ganimeti eline geçirdiği için az çok, hiç değilse elli ruble bir şey verir. Epeydir elime bu kadar para geçmemişti. Özgürlük ve para!.. Sevinç ve heyecan içinde şapkamı kaptım, müsveddemi koltuğuma sıkıştırarak değerli Aleksandr Petroviç'i evde yakalamak için olanca hızımla koşuyorum.

Aleksandr Petroviç çıkmak üzereyken yakalıyorum. O da edebiyatla ilgisi olmayan, ama hayli kârlı bir işi henüz bitirmiş. İki saattir çalışma odasında beraberce oturduğu marsık gibi kara bir Yahudi'yi savdıktan sonra güler yüzle bana dönerek elini uzatıyor, sevimli, yumuşak bas sesiyle hatırımı soruyor. Son derece iyi adam şu Aleksandr Petroviç; hem şaka bir yana, ona

çok şey borçluyum. Edebiyat alanında ömür boyu sadece bir yayımcı olarak kaldıysa suçu ne? Edebiyatın bir de yayımcıya ihtiyacı olduğunu, hem de tam zamanında anlamış. Biz de Aleksandr Petroviç'e –tabii yayımcılıkta– başarılar dileyelim.

Aleksandr Petroviç romanımın bittiğini, böylece derginin önümüzdeki sayısının büyük bir bölümünün dolduğunu öğrenerek memnun memnun gülümsüyor. Benim kırk yılda bir kere bir eseri doğru dürüst bitirmeme hayret ederek hoş bir nükte yapıyor. Sonra söz verdiği elli rubleyi almak için demir kasasına gidiyor ve o aralık, beni çekemeyen dergilerden birinin yeni çıkan bir sayısını uzatıyor. Derginin eleştiri sütununda, son hikâyem hakkında bir iki satırlık bir yazı var.

"Kopyacının" makalesi bu. Pek kötülemememekle beraber, fazla övdüğü de yok. Ben de çok memnunum. Ama "Kopyacı" söz arasında, eserlerimden "ter kokusu geldiği"ne dokunduruyor. Yazılarımı o kadar işleyip oynuyormuşum ki, insana usanç veriyormuş.

Yayımcımla birlikte kahkahayı basıyoruz. Son hikâyemi tam iki gecede, şimdi getirdiğim üç buçuk fasiküllük yazıyı iki gün iki gecede hazırladığımı anlatıyorum. En ufak ayrıntıyla oyalanıp ağır çalıştığımı eleştiren "Kopyacı" bunları bir bilse!

— Ama doğrusu suç sizde İvan Petroviç. Niçin yazı yazmayı hep geceye bırakıyorsunuz?

Aleksandr Petroviç şüphesiz çok sevimli adamdı. Gerçi kendine göre bir zaafı var: Kofluğunu kendisi de bildiği halde, bu yönünü bilenlere karşı edebiyat üzerine görüşleriyle övünmekten pek hoşlanıyordu. Ama bugün edebiyattan söz açmayı canım istemiyor, paramı alıp şapkama davranıyorum. Aleksandr Petroviç de Ostrov'a gidecek, orada villası var. Vasilyevski'ye gittiğimi duyunca, beni de arabasıyla götürmeyi büyük bir nezaketle teklif ediyor.

— Yeni bir araba aldım, görmediniz, değil mi? Pek hoş.

Aşağıya iniyoruz. Araba gerçekten hoş. Aleksandr Petroviç ilk günlerde buna ahbaplarını bindirmekten pek memnun, bunu yapmak için neredeyse ruhsal bir ihtiyaç duyuyor.

Arabaya binince yine yeni edebiyattan konuşmaya başlıyor. Benden hiç çekinmediği için, inandığı, değer verdiği edebiyatçılardan birinden yakında duyduğu fikirleri kendine mal ederek rahatça tekrarlıyor. Bunu yaparken bazen pek tuhaf fikirlere değer verdiği olur. Bazen de başkalarının düşüncelerini yalan yanlış kullanırken saçmalar. Ses çıkarmadan onu dinliyor, içimden insan tutkularındaki çeşitliliğe, hayal zenginliğine şaşıyorum. Kendi kendime, “Şu adam, oturup rahatça para kazansa olmaz mıydı?” diyorum. “Hayır, ille şöhret istiyor; edebiyatta şöhrete, iyi bir editörün, bir eleştirmenin şöhretine özeniyor.”

Şu anda iki üç gün önce benden duyduğu, üstelik ilkin karşı çıkıp üzerinde tartıştığı bir fikri kendine mal ederek uzun uzun anlatmaya çabalıyor. Zaten bu çeşit unutkanlıklar Aleksandr Petroviç’in başına sık sık gelir, bütün ahbapları bu küçük zaafını bilirler. Kendi arabasında, bilgiçlik tasladığı şu an ne kadar hayırhah, hayatından ne kadar memnun! Edebiyat üzerine bilimsel konuşuyor, tatlı, bas sesinden bile bilim akıyor. Yavaş yavaş işi açık fikirliliğe döktü; gerek bizde, gerek öbür uluslarda edebiyatçıların gitgide namustan ve alçakgönüllülükten uzaklaştıkları, hepsinin sadece “birbirlerini gırtlaklamaya baktıkları” kanısında olduğunu belirtti. Bana öyle geliyor ki, Aleksandr Petroviç her namuslu, içten edebiyatçıyı sırf bu nitelikleri yüzünden tam anlamıyla, ahmak demeyelim ama, hiç değilse hayli safdil saymaktadır. Şüphesiz bu kanı doğrudan Aleksandr Petroviç’in olağanüstü saflığından ileri geliyor.

Ama onu dinlemiyorum artık. Vasilyevski-Ostrov’da arabasından iner inmez bizimkilere koşuyorum. İşte On Üçüncü Sokak, işte evleri. Anna Andreyevna beni görünce parmağıyla tehdit ediyor, sonra ellerini sallayarak gürültü etmemem için işaretler yapıyor. Acele acele:

— Nelli henüz uyudu, diye fısıldadı. Allah aşkına uyandırmayın. Pek halsiz zavallıcık. Korkuyoruz. Doktor, şimdilik bir şeyi yok diyor. Hoş sizin doktorun ağzından doğru dürüst, söz çıkmıyor ya. Amma insafsızsınız İvan Petroviç! Yemeğe beklemekten hal olduk... iki gündür kayıplara karıştınız!

Anna Andreyevna’ya fısıltıyla:

— Size evvelsi gün, iki gün uğrayamayacağımı söylemiştim ya, dedim. Yazıyı bitirmem gerekti...

— Ama bugün yemeğe geleceğine söz verdin! Niye gelmedin? Nelli sırf senin için yataktan kalktı, koltuğuyla sofraya oturttuk. “Ben de sizinle beraber Vanya’yı bekleyeceğim!” diye tutturdu ama bizim Vanya’yı koydunsa bul. Bak, saat altıya geliyor! Nerelerde sürttün bu vakte kadar? Ah, sizi gidi çapkınlar! Kızcağız öyle üzüldü ki, yatıştırana kadar hal oldum. Neyse, şimdi uyudu yavrucak... Nikolay Sergeyiç de şehre indi ama, çaya doğru gelir. Yalnız başıma uğraşıyorum... Bir iş çıktı ona İvan Petroviç oğlum, yalnız Perm’de oluşuna canım sıkılıyor...

— Nataşa nerede?

— Bahçede canım kızım, bahçede. Git yanına... o da bir hoş. Bilmem ki, aklım almıyor benim... Ah, İvan Petroviç, canım pek sıkkın! Memnun, neşeli olduğunu söylüyor ama inanamıyorum. Git yanına Vanya, sonra nesi olduğunu anlatırsın...

Anna Andreyevna’yı dinlemeyip, bahçeye koştum. Eni boyu yirmi beşer adımlık, her yanı yemyeşil bir bahçeleri vardı: Üç yaşlı ve gür yapraklı ağaç, birkaç taze kayın, leylak ve hanımelleri, bir köşede ahududuyla iki sıra da çilek. Yılankavi iki yol bahçeyi enine ve boyuna kesiyordu. Bahçesine bayılan İhmenev, içinde yakında mantarların biteceğini tekrarlayıp duruyordu. En önemlisi, Nelli’nin bu bahçeyi sevmesi. Hasta çocuğu koltukla sık sık bahçeye çıkarıyorlardı. Nelli bütün evin gözbebeği olmuştu. Hah işte Nataşa. Beni sevinçle karşılayarak elini uzattı. Ne kadar solgun, süzgün bir hali var! O da hastalıktan yeni kalkmıştı.

— Bitirdin mi Vanya?

— Bitti, bitti. Bu gece boşum artık.

— Hele şükür! Aceleye gelmedi, değil mi? Çok dağılmadın ya?

— Ne yapalım! Ama önemi yok bunun. Böyle sıkı çalışınca sinirlerimde bambaşka bir gerginlik duyuyorum. Daha açık düşünüyorum, duygularım daha canlı, daha derin oluyor, ifademe hâkim olabiliyorum. Hızlı çalışmanın verimi başka.

— Ah Vanya, Vanya!

Dikkat ediyorum, Nataşa son zamanda edebiyat alanındaki başarılarım ve şöhretimle pek ilgilenir oldu. Son yazdıklarımın hepsini okuyor, ikide bir

tasarılarım hakkında sorular soruyor, yazılarım üzerine çıkan eleştirilerin hepsini okuyor, bazılarına kızıyor ve edebiyatta yükselmemi pek istiyordu. İsteğindeki ısrar ve şiddete şaşmaktan kendimi alamıyordum.

— Kendini harcıyorsun Vanya, diye çıkışıyor bana. Böyle zorlanırsan hem kendini harcar, hem sağlığını yitirirsin. S.'ye bak, iki yılda bir uzun hikâye yazıyor. N. on yılda ancak bir roman çıkardı. Ama eser oya gibi işlenmiş, en ufak eksiği yok.

— Doğru, haklısın yalnız onların geçim dertleri yok, yazılarını belirli zamana yetiştirmek zoruyla yazmıyorlar. Oysa ben posta beygiriyim! Neyse, bırakalım bu saçmalıkları. Yeni bir şey var mı?

— Çook. Bir kere... ondan mektup aldım.

— Yine mi?

— Evet.

Nataşa, Alyoşa'dan aldığı mektubu uzattı. Bu, ayrılmalarından beri gelen üçüncü mektup. Birincisini Moskova'dan göndermişti, bir çılgınlık buhranı içinde yazılmış gibiydi sanki. Önceden tasarladıkları gibi Moskova'dan Petersburg'a dönmesi için durumun elverişli olmadığını bildiriyordu. İkinci mektubunda, Nataşa'yla evlenmek için yakında döneceğini, bu karardan onu hiçbir gücün döndüremeyeceğini yazıyordu. Buna rağmen mektubun ifadesinde Alyoşa'nın umutsuzluk içinde olduğu, artık bambaşka bir etki altına girdiği, söylediklerine kendisinin de inanmadığı belliydi. Söz arasında biricik yardımcısının ve avuntusunun Katya olduğunu açıklıyordu. Üçüncü mektubunu sabırsız bir merakla açtım.

İki sayfalık mektup acele, birbirini tutmaz cümlelerle, mürekkep ve gözyaşı lekeleriyle dolu. Alyoşa, mektubunun başında, Nataşa'dan ayrılmak zorunda kaldığını söylüyor ve kendisini unutması için neredeyse yalvarıyor. Birleşmelerinin imkânsız olduğunu, düşmanca etkilerin üstün geldiğini bildiriyor, Nataşa'yla birbirlerine denk olmadıkları için ileride mutsuz olmaktansa, işin şimdiden böyle bağlanmasının daha hayırlı olacağını ispata çalışıyor. Sonra birden, o zamana kadar yazdıklarından vazgeçerek ağız değiştiriyor. Nataşa'ya karşı cani gibi hareket ettiğini, köye gelen babasının sözünden dışarı çıkamadığını açıklıyordu. Duyduğu azabı anlatmaktan aciz olduğunu tekrarlıyor, bu sefer, Nataşa'yı mutlu edebileceğini söyleyerek

aslında denk olduklarını söylüyor, babasının fikirlerini hırsla, ısrarla çürüttükten sonra acı bir umutsuzlukla, evlenecek olsalar ne mutlu bir ömür sürecekleri üzerine hayaller kuruyordu; fakat sonra tabansızlığı yüzünden kendi kendine lanet ediyor, mektubunu son bir elvedayla bitiriyordu. Mektubu acılar içinde yazdığı belliydi; okurken gözlerim yaşarıyordu... Nataşa başka bir mektup uzattı sonra. Bu da Katya'dan gelmişti. Alyoşa'nın mektubuyla kapalı olarak aynı zarftan çıkmış. Katya, birkaç satırla Alyoşa'nın gerçekten çok üzüldüğünü, çok ağladığını, umutsuzluğa kapıldığını, hatta biraz hastalandığını bildiriyor, yanında bulunduğunu, onu mutlu edeceğini de ekliyordu. Alyoşa'nın acısını ciddiye almayıp çabuk avunacağını düşünmenin yanlış olduğunu söylüyor, "Sizi asla unutmayacak, ondaki kalple unutamaz da. Size olan sevgisi sonsuz," diye ekliyordu. "Zaten bir gün bu sevginin azaldığını, sizi kayıtsızlıkla andığını görürsem ben de ondan soğurum..."

Mektupları Nataşa'ya geri verdim. Ses çıkarmadan bakıştık. Sözleşmiş gibi, geçmişten konuşmaktan kaçınıyorduk. Nataşa çok acı çekiyor, ama bunu bana bile göstermek istemiyordu. Bunu anlıyordum. Baba evine dönünce üç hafta hummadan yatmış, ancak şimdi kalkabilmişti. Hayatımızdaki yeniliklerden pek az söz ediyorduk. Oysa Nataşa babasının iş bulduğunu, yakında ayrılmak zorunda olduğumuzu biliyordu. Yine de bana karşı çok şefkatli, cana yakın, ilgili, geçmişi unutturmak istiyor gibi davranıyordu ve buna pek üzülüyordum. Ama bu üzüntüden çabuk kurtuldum. Nataşa'nın bana gösterdiği ilgi ve özenin gerçek anlamını kavrıyordum. Beni sadece seviyor, sonsuz bir saygıyla bensiz, benimle meşgul olmadan yapamayacak kadar seviyordu. Eminim, hiçbir kız kardeş, kardeşim Nataşa'nın beni sevdiği kadar sevmemiştir ağabeyini. Yaklaşan ayrılığın, Nataşa'nın kalbini ezmekte olduğunu biliyordum; çok ıstırap çekiyordu. Benim onsuz yapamayacağımı da biliyordu; ama ikimiz de geleceğe ait olaylardan söz ediyor, bu konuya yanaşmıyorduk...

Nikolay Sergeyiç'i sordum.

— Gelir neredeyse. Çay zamanı döneceğini söylemişti.

— Hep o iş, değil mi?

— Evet. Ama işin olması kesin artık; hatta bugün gitmeyebilirdi.

— Niçin gitti öyleyse?

— Bana mektup geldi ya...

Nataşa, kısa bir sessizlikten sonra:

— Benimle öylesine aklını bozmuş ki, azap duyuyorum Vanya, dedi. Sanırım düşlerinde bile yalnız beni görüyor. İç dünyamdan, neler duyduğumu, neler düşündüğümü kendine tasa etmekten başka şeyle ilgilenmediğinden eminim. En ufak üzüntümle dertleniyor. Bazen durumuma kayıtsız görünmek istiyor, zoraki neşeleniyor, bizi güldürmeye kalkıyor ama, bunu pek beceriksizce yapıyor. Annem de böyle anlarda pek kendinde olmuyor, sonunda dayanamayıp yine iç çekmeye başlıyor... içindekileri hiç saklayamaz. Tertemiz bir kalbi var!

Nataşa güldü, sonra:

— Bugün bu mektupları aldım, diye devam ediyor. Benimle göz göze gelmemek için hemen sokağa fırladı... Onu kendimden çok seviyorum Vanya!

Nataşa başını eğip elimi sıktı.

— Senden bile çok.

Tekrar konuşmaya başlayıncaya kadar bahçede iki tur attık.

— Bugün Masloboyev geldi. Dün de gelmişti.

— Evet, bugünlerde size pek dadandı.

— Neden geldiğini biliyor musun? Annem, her sözü kerametmiş gibi inanıyor ona. Masloboyev’in her şeyi, yani kanunları falan bildiğine, her işin altından kalkabileceğine inanıyor. Şu sıralar zihnini kurcalayan ne, biliyor musun? Prenses olamadığıma hayıflanıyor. Bu düşünceden bir türlü kurtulamıyor, sanırım Masloboyev’e de içini dökmüş. Babama bunu açmaya cesareti yok. Masloboyev’in kanun yoluyla bir şeyler yazabileceğini umuyor. Masloboyev açıkça olmaz demiyor, annem de ona boyuna şarap sunuyor.

Nataşa gülümsedi.

— Öyledir o zevzek. Peki sen nereden biliyorsun bunları?

— Annem ağzından kaçırdı, imalardan falan çıkardım.

— Nelli ne yapıyor, nasıl?

— Aşkolsun Vanya? Çocuğu ancak şimdi hatırlayabildin!

Nelli'nin İhmenev ailesinin gözbebeği olduğunu söylemiştim. Nataşa onu çok seviyordu. Hasta kız da ona bütün kalbiyle bağlanmıştı. Zavallı çocuk! Sonunda böyle bir sevgi bulacağını hiç beklemiyordu; haşin kalbinin yumuşadığını, ruhunun hepimize açıldığını sevinçle görüyordum. İçinde iyice yer etmiş olan şüphe, hınç ve inatçılığa karşı gösterdiğimiz sevgiye neredeyse hastalıklı bir içlilikle cevap veriyordu. Ama yine de inatçılıktan tam vazgeçmemişti. İçinde kabaran sevinç gözyaşlarını tutmaya çalıştı, kendi kendisiyle mücadele etti, sonunda teslim oldu. En çok Nataşa'yı, ondan sonra ihtiyar İhmenev'i seviyor. Bensiz duramıyor, birkaç gün uğramasam rahatsızlığı artıyor. Son defa, epeydir ele almadığım bir yazımı bitirmek için bir iki gün evde kalmam gerekti. Nelli'yi bu ayrılığa fazla üzüp sarsmadan hazırlamak da mesele olmuştu. Bununla beraber sevgisini açıkça göstermeye utanıyordu.

Sağlığı hepimizi endişelendiriyordu. Sessiz bir anlaşmayla İhmenevlerin evinde kalmasını kararlaştırmıştık. Gitmeleri yaklaşıyor, Nelli'nin durumuysa günden güne kötüye gidiyordu. İhtiyarların Nataşa'yla barıştıkları gün orada fenalaşmıştı. Zaten hastaydı, durmadan ilerleyen hastalığı o sıralar hızını büsbütün artırmıştı. Hastalığının ne olduğunu bilmiyorum zira kesin olarak anlaşılmadı. Buhranları eskisinden sık geliyordu; halsizdi, iyice güçten düşmüştü. Hep ateşli, heyecanlı hali son günlerde Nelli'yi büsbütün yatağa bağlamıştı. Hastalığı arttıkça çocuk garip bir şekilde uysallaşıyor, hepimize karşı yumuşak, tatlı dilli, candan oluyordu. Üç gün önce yatağının yanından geçerken elimden yakalayıp kendine doğru çekmişti. Odada kimse yoktu. Yüzü alev alev yanıyor (çok da zayıflamıştı), gözleri kor gibi parlıyordu. İhtilaçlı, sinirli bir hareketle bana doğru uzandı, üzerine eğildim. Esmer kollarını boynuma dolayarak beni öptü, sonra Nataşa'yı istedi. Çağırdım; Nelli, Nataşa'nın ille de yatağına oturmasını istedi...

— Sizleri doya doya görmek istiyorum. Dün gece hepinizi düşümde gördüm, bu gece de göreceğim... zaten sık sık... her gece görüyorum.

Bir şeyler anlatmak istediği ama, içindeki duyguların onu boğduğu belliydi; bunların ne olduğunu anlamıyor, ifade etmeyi beceremiyordu...

Nelli, benden sonra en çok Nikolay Sergeyiç'i seviyordu. Nikolay Sergeyiç de Nelli'yi aşağı yukarı Nataşa kadar seviyordu. Kimse onun kadar Nelli'yi neşelendirip güldüremiyordu. Yanına gider gitmez hemen kahkahaları duyuluyor, hatta yaramazlığa başlıyordu. Bizim hasta, ihtiyara afacan afacan takılıyor, çeşitli maskaralıklar yapıyor, düşlerini anlatıyor, yattığı yerden bir sürü masal uydurarak ondan hikâye istiyordu; ihtiyar da "küçük kızına" bakarken çocuk gibi seviniyor, hayranlığı günden güne artıyordu.

Bir akşam, Nelli'yi her zamanki gibi yatağında kutsadıktan sonra dışarı çıkarken bana:

— Tanrı onu çektiklerimizin armağanı olarak yolladı bize, dedi.

Her akşam toplanırdık; Masloboyev de hemen hemen her akşam bizimleydi, hatta arada bir İhmenevlerle pek sevişen ihtiyar doktor da gelirdi. Nelli'yi tekerlekli koltuğuyla yuvarlak masamıza alır, balkon kapısını açardık. Batmak üzere olan güneşin aydınlattığı yemyeşil küçük bahçenin karşısında otururduk. Bahçeden taze yeşilliklerle yeni açan leylakların kokusu gelirdi. Nelli koltuğuna kurularak sevgi dolu bakışıyla hepimizi seyreder, konuştuklarımızı dinlerdi. Bazen o da coşarak farkına varmadan söze katılırdı... Ama böyle anlarda onu dinlerken sözün, anılarının bize açılmaması gereken yerlere gelmesine üzülürdük. Nelli'nin bitkin, perişan halde bize acıklı hikâyesini anlatmak zorunda kaldığı günü ben de, Nataşa da, İhmenevler de unutamamıştık. Ona karşı kendimizi suçlu hissediyorduk. Hele doktor, Nelli'nin hayatıyla ilgili üzücü anıları anlatmasına asla izin vermez, hemen başka konuya geçerdi. Nelli o zaman farkında değilmiş gibi doktorla ya da Nikolay Sergeyiç'le şakalaşmaya başlardı.

Yine de, üstüne bu kadar düşmemize rağmen, Nelli günden güne sönüyordu. Aşırı duygulu olmuştu, kalbi gittikçe düzensiz çalışıyordu. Hatta doktor bana ölümünün yakın olduğunu da söylemişti.

İhmenevleri üzmemek için bunu onlara açmıyordum. Nikolay Sergeyiç, Nelli'nin yola çıkınca iyileşeceğinden emindi.

Nataşa, Nikolay Sergeyiç'in sesini duyunca:

— İşte babam geldi, dedi. İçeri gidelim Vanya.

Nikolay Sergeyiç içeri girer girmez her zamanki gibi yüksek sesle konuşmaya başladı. Ama Anna Andreyevna'nın elleriyle yaptığı işaretleri görünce sesini kısıp Nataşa'yla bana o günkü gezisini alçak sesle anlatmaya koyuldu: Almak için uğraştığı görev kendisine verilmiş, İhmenev buna pek sevinmişti. Ellerini ovuşturarak:

— On beş gün sonra yola çıkabileceğiz, dedi ve kaçamak, merak dolu bir bakışla Nataşa'yı süzdü.

Nataşa gülümseyip boynuna sarılınca, ihtiyarın kuruntusundan eser kalmadı. Sevinçle:

— Gidelim çocuklar, gidelim! dedi. Yalnız sen Vanya, senden ayrılmak pek acı.

(Yeri gelmişken söyleyeyim, İhmenev bir kere olsun birlikte gitmemizi teklif etmemişti; başka şartlarda olsa... yani Nataşa'ya olan aşkımı bilmese beni mutlaka çağırırdı.)

— Ne yapalım dostlar, ne yapalım! Pek üzülüyorum Vanya ama, yer değiştirmek hepimizi canlandıracak... (Tekrar kızına baktı.) Yer değiştirmek, baştan başa değişmek demektir.

Buna gerçekten inanıyor, bu inancıyla seviniyordu.

Anna Andreyevna:

— Nelli ne olacak? dedi.

— Nelli mi? Ne var sanki? Yavrucak biraz rahatsız ama, o zamana kadar iyileşir. Şimdi bile daha iyi, değil mi Vanya?

Merakla, benden yardım umar gibi yüzüme baktı.

— Şimdi nasıl, uyudu mu? Bir hal falan gelmedi umarım! Uyandı mı acaba? Bak ne yapalım Anna Andreyevna, masayı hemen taraçaya

çıkaralım; semaver gelene kadar bizimkiler toplanırlar, Nelli’yi de getiririz. Enfes olur. Gidip bakayım, uyanmıştır belki.

Anna Andreyevna’nın tekrar ellerini sallamaya başladığını görünce:

— Sadece bakacağım, uyandırmayacağım, korkma! diye ekledi.

Ama Nelli uyanmıştı zaten. Bir çeyrek sonra her zamanki gibi akşam çayı sofrasında toplanmıştık.

Nelli’yi koltuğuyla getirdiler. Doktor’la Masloboyev de gelmişti. Masloboyev, Nelli’ye koca bir demet leylak getirmişti, ama nedense düşünceli görünüyordu, keyfi pek yerinde değildi.

Masloboyev’in hemen hemen her gün İhmenevlere gelmeye başladığını, bütün ev halkının, özellikle Anna Andreyevna’nın onu çok sevdiğini önceden de söylemiştim. Yalnız Aleksandra Semyonovna’nın adını anan yoktu. Masloboyev de ondan söz açmıyordu. İhtiyar kadın, Aleksandra Semyonovna’nın Masloboyev’in resmen karısı olmadığını öğrenince onu evine çağırmanın, hatta adını anmanın yakışık almayacağını düşünüp öyle hareket etmişti. Anna Andreyevna’nın özelliklerinden biri buydu. Belki kızı olmasa, hele başlarından bilinen olay geçmese, bu kadar titiz davranmazdı.

Nelli o akşam nedense pek üzüntülü, hatta tasalı görünüyordu. Sanki gördüğü fena bir düşün etkisi altındaydı. Yine de Masloboyev’in armağanına pek sevinmişti. Önünde bir bardağın içinde duran çiçekleri zevkle seyrediyordu.

İhmenev:

— Çiçekleri çok seviyorsun, değil mi Nelli? dedi heyecanla. Dur, hemen yarın... Neyse, şimdi söylemeyeyim de sonra görürsün, diye ekledi.

— Severim, diyor Nelli. Annemi çiçeklerle nasıl karşıladığımız aklıma geliyor. Annem, biz oradayken... (yurtdışındayken demek istiyor.) bir kere tam bir ay hasta yatmıştı. Heinrich’le ben, annem ayağa kalkıp odasından ilk çıkacağı gün bütün evimizi çiçeklerle donatmayı kararlaştırdık. Dediğimizi yaptık. O gün annem akşamdan, ertesi sabah kalkıp artık bizimle beraber kahvaltı edeceğini söyledi. Erken erken kalktık. Heinrich bir yığın çiçek getirdi. Bütün evi yeşil yapraklarla, çiçek demetleriyle donattık. Sarmaşıklar, adını bilmediğim geniş yapraklar, iri beyaz çiçekler,

nergisler vardı. Nergisi çok severim! Sonra güller, öyle güzel güller vardı ki! Hepsini çelenk gibi ördük, duvarlara astık, saksılarda olanları yere dizdik. Ağaç gibi kocamanları fıçılar içindeydi, onları köşelere, annemin koltuğunun iki yanına koyduk. Annem odasından çıkınca hem şaşırdı, hem pek sevindi. Heinrich de seviniyordu. Bunları hâlâ unutamıyorum...

O akşam Nelli her zamankinden daha halsiz, sinirliydi. Doktor zaman zaman ona merak ve kuşkuyla baktı. Ama kızcağızın çenesi açılmıştı. Uzun uzun, hava kararana kadar bize oradaki hayatını anlattı. Engel olmaya kıyamadık. Annesiyle ve Heinrich'le o sıralar çok gezmişler; eski anılar bir bir canlandıkça Nelli heyecanla mavi göğü, yolda gördüğü kar ve buzla örtülü dağları, dağdaki şelaleleri anlattı. Sonra İtalya'nın gölleriyle vadilerine, çiçeklerine, ağaçlarına geçti. Köylü kıyafetlerini, halkın esmer yüzleriyle, kara gözlerini tarif etti, karşılaştıkları insanlardan, geçirdikleri serüvenlerden söz etti. Gördüğü büyük şehirleri, sarayları, renk renk ışıklarıyla birden aydınlanan yüksek kubbeli kiliseyi, göğü ve denizi masmavi, sıcak güney şehirlerini hatırladı... Hepimiz kulak kesilmiştik. Nelli bu anılarını şimdiye kadar bu derece uzun uzadıya anlatmamıştı. Her zaman dinlediklerimiz bambaşka şeylerdi. Ana kızın puslu, gamlı bir akşam, fakir yataklarında koyun koyuna yatarken eski günlerini, ölen Heinrich'i, başka ülkelerde gördüklerini hatırlamaları gözümün önüne geldi. Sonra annesiz, tek başına Bubnova'nın vahşi bir acımasızlıkla attığı dayaklara üstün metanetiyle karşı koyarak namusunu korumaya çalışan Nelli'yi düşündüm...

Sonunda Nelli'ye fenalık geldi ve odasına götürüp yatırmak zorunda kaldık. İhmenev hem korktu, hem hastanın bu kadar konuşmasına izin verildiği için kızdı. Nelli bayılmıştı. Zaten bu bayılmalar son zamanlarda sık sık geliyordu. Ayılır ayılmaz da beni istedi. Yalnız bana söyleyeceği bir şey varmış. Konuşmasına izin versinler diye öyle yalvardı ki, doktor karşı koyamadı; benden başka hepsi odadan çıkmıştı. Yalnız kalınca, Nelli:

— Bak Vanya, diyor, onlarla birlikte gideceğimi sanıyorlar. Ama ben gitmeyeceğim, gidemem çünkü. Şimdilik sende kalacağım. Sana söyleyeceğim buydu.

Onu niyetinden vazgeçirmeye çalıştım; İhmenevlerin kendisini öz kızları gibi sevdiklerini, onu arayacaklarını söyledim. Bende rahat edemeyeceğini, onu çok sevdiğim halde çaresiz ayrılmamız gerektiğini ekledim.

Nelli ısrarla:

— Hayır, olmaz, dedi. Düşümde sık sık annemi görüyorum. Burada kalmamı istiyor. Dedemi yalnız bırakmakla büyük bir günah işlemişim. Annem bunları ağlayarak söylüyor. Burada kalıp dedeme bakmak istiyorum Vanya.

Söylediklerini hayretle dinliyordum.

— Ama deden öldü Nelli.

Biraz düşünüp dikkatle yüzüme baktı.

— Dedemin nasıl öldüğünü bir daha anlatsana Vanya. Hepsini, hiçbir şeyi atlama ama.

İsteği tuhafıma gittiği halde olayı bir bir anlatmaya başladım. Nelli'nin sayıkladığını tahmin etmiştim; geçirdiği fenalıktan sonra şuuru tam yerinde olmayabilirdi.

Dikkatle beni dinliyordu; öykümü dinlerken üzerimden ayırmadığı hasta, hummalı parıltılarla ışıldayan siyah gözlerini hâlâ hatırlıyorum. Oda iyice kararmıştı.

Nelli beni sonuna kadar dinledi; biraz düşündükten sonra, kesin bir tavırla:

— Hayır Vanya, o ölmedi! dedi. Annem sık sık dedemden söz ediyor. Daha dün ona, "Dedem öldü anne," dedim. Üzüldü, ağlamaya başladı. Bunu kim söylediyse mahsus söylediğini, dedemin önceleri benim yaptığım gibi sokakta dilendiğini anlattı. "İlk defa ona rastlayıp ayaklarına kapandığım, Azorka'nın beni tanıdığı yerde dolaşıyor." diye ekledi.

— Düş bunlar Nelli. Hasta olduğun için kâbus görmüşsün.

— Ben de öyle sanıyor, kimseye açmıyordum. Yalnız sana anlatmak istiyordum. Bugün seni beklerken uyuyuvermişim. Bu sefer dedemi gördüm. Evindeymiş, zayıflamış, korkunç bir hal almış! İki gündür ağzına bir lokma koymadığını, Azorka'nın da aç olduğunu söyleyerek beni bir güzel azarladı. Enfiyesinin bittiğini, onsuz yapamadığını hatırlattı. Bunu, annem öldükten sonra bir gün ona gidişimde söylemişti. O gün pek hasta,

kendini bilmez bir haldeydi; hemen hiçbir şey anlamamıştım. Bugün bunları tekrarlayınca kendi kendime, “Köprüye gidip dilenirim, ona ekmekle pişmiş patates ve enfiye alırım,” dedim. Köprüde durup dilenirken dedem de çevremde dolaşıp duruyordu. Arada bir yanıma yaklaşıyor, topladığım parayı elimden alıyordu. “Bu ekmek için,” diyordu. “Şimdi de enfiye için topla!” Ben topladıkça o gelip alıyordu. Topladıklarımın nasıl olsa hepsini ona vereceğimi, kendime bir şey saklamayacağımı söyledim. Ama o, “Yo,” dedi, “benden çalıyorsun. Bubnova da, hırsız olduğunu söyledi... Seni yanıma almayacağım! Beşliği ne yaptın?” Bana inanmadığı için ağladım. Beni dinlemiyor, boyuna, “Beşliğimi çaldın!” diye bağırıyordu. Sonra dövmeye başladı. Orada, köprüde öyle bir dayak attı ki. Çok ağladım... Şimdi bak ne düşünüyorum, biliyor musun Vanya, mutlaka yaşıyor. Kim bilir nerede, yalnız başına dolaşıp gelmemi bekliyor.

Onu bu düşüncelerden vazgeçirmeye, hepsinin asılsız olduğunu ispat etmeye çalıştım ve sonunda başardım sanırım. Düşte dedesini tekrar görme korkusundan uyumak bile istemiyordu. Boynuma sarılıp yüzünü yüzüme dayadı.

— Senden ayrılamam Vanya. Dedem olmasa da senden ayrılamam!

Nelli’nin o akşamki bayılması evdekileri korkutmuştu. Anlattığı düşleri doktora ilettim ve hastalığı hakkındaki kesin fikrinin ne olduğunu sordum usulca.

Düşünceli bir tavırla:

— Henüz belli değil, dedi. Şimdilik tahminler yürütüyor, düşünüyorum, inceliyorum. Ama henüz kesin bir şey söylenemez. Aslına bakarsan, iyileşmesine imkân yok, ölecek. Öyle istediğiniz için buradakilere söylemiyorum ama içim içimi yiyor. Yarın bir konsültasyon yapılmasını teklif edeceğim. Belki konsültasyondan sonra hastalığa başka açıdan yaklaşabiliriz. Kızcağıza öz kızımmış gibi acıyorum doğrusu... Çok, çok sevimli bir çocuk! Ne şen, ne kıvrak bir zekâsı var!

Nikolay Sergeyiç pek heyecanlıydı. Bana:

— Bak, ne düşündüm Vanya, dedi. Çiçeği çok sever. Yarın sabah kalkınca şu Heinrich mi, neydi, o adamla annesine yaptıkları çiçekli karşılamayı ona biz yapalım. Anlatırken ne kadar heyecanlanmıştı, değil mi?

— Heyecanlandı ya. Oysa heyecan onun için çok zararlı.

— Öyle ama, tatlı heyecan başka! Sen bana güven; tatlı heyecanın zararı dokunmaz. Hatta tatlı heyecan sağlığına iyi gelir belki.

Kısacası, ihtiyar icadını öyle beğenmişti ki şimdiden heyecan içindeydi. İtiraz etmek faydasızdı. Doktorun öğüdünü sordum ama o düşüncesini söyleyene kadar İhmenev şapkasını başına geçirip tasarısını yerine getirmek için dışarı fırlamıştı bile.

Çıkarken bana:

— Buraya yakın bir yerde bir sera var, dedi. Zengin bir sera. Bahçıvanlara çiçek satıyorlar, hem de çok ucuza!.. Sen bunu Anna Andreyevna'ya uygun bir şekilde anlatıver, yoksa paradan çıkıyoruz diye surat asar... Öyle yapalım. Şey! Bir de şu var, sen şimdi nereye gideceksin? İşin de bitti, kurtuldun artık, evde bekleyenin yok. Bu gece bizde kalsana. Yukarıda, çatı katında yatarsın. Eskiden yaptığın gibi, hatırlar mısın? Döşeğin, karyolan olduğu gibi duruyor. Fransız kralına layık bir uyku çekersin! Ne dersin? Kal canım. Yarın erkence kalkarız, çiçekleri getirirler, sekize kadar odayı donatırız. Nataşa da yardım eder. Bu işi senden benden daha zevkli yapar... Nasıl, kabul mü? Kalıyorsun, değil mi?

O geceyi onlarda geçirmeme karar verdik. İhtiyar çiçek işini de halletti. Doktorla Masloboyev vedalaşarak gidiyorlardı. İhmenevler saat on bir civarında, erken yatarlar. Masloboyev çıkarken pek düşünceliydi; bana bir şey söylemek istediği halde başka sefere bıraktı. İhtiyarlardan ayrılıp tavan arasına çıktığım zaman onu orada görünce şaşırdım. Masaya oturmuş, bir kitaba göz gezdiriyordu.

— Yoldan döndüm Vanya, dedi. Hemen anlatmam iyi olacak. Otur şuraya. Büyük bir aksilik oldu. Öyle canım sıkılıyor ki.

— Hayrola?

— Şu senin namussuz Prens yok mu? İki hafta önce beni adamakıllı kızdırdı. Hem öyle kızdırdı ki, öfkem hâlâ geçmedi.

— Ne var? Ne oldu yine? Hâlâ bitmedi mi şu Prens'in işleri?

— Sen de hemen “Ne oldu?” diye telaşa düşersin. Ucunda ölüm var sanki! Tıpkı bizim Aleksandra Semyonovna ve bütün karılar gibisin... Nefret ederim şu yere batası karı milletinden!.. Karga “gak” dese hemen, “Ne var, ne oldu?” diye telaşa düşerler.

— Kızma canım.

— Kızmıyorum ama, insan her işi sakin sakin karşılamalı, büyütmemeli.

Hâlâ bana kızgınmış gibi bir süre sesini çıkarmadı. Ben de sessizliği bozmadım.

— Bak birader, diye tekrar başladı, bir iz yakaladım... hoş yakalamadım ya. Zaten aslında iz filan yoktu da bana öyle geldi. Kısacası, bazı düşüncelere dayanarak, Nelli’nin şey... belki... senin anlayacağın, Nelli’nin Prens’in kızı olması ihtimali var bence.

— Ne diyorsun?

Masloboyev elini kızgın kızgın sallayarak:

— Hemen “Ne diyorsun!” diye böğürme, diye bağırdı. Bunlarla hiçbir şey konuşulmaz. Sana kesin olarak bildiğim bir şey var dedim mi, züppe? Prens’in tanıklı ispatlı meşru kızı olduğunu söyledim mi? Söyledim mi, söylemedim mi?

Çok heyecanlanmıştım:

— Canım beni dinle, diye sözünü kestim. Tanrı aşkına bağırma, işi doğru dürüst açıkla. Bunun önemini, doğruysa çıkacak sonuçları düşün bir kere.

— Sonuçları mı? Neyin sonuçları? Delil nerede? İş böyle yürütülmez, sana bunları gizli olarak söylüyorum. Neden şu sırada açtığımı da ileride anlatırım. Öyle gerekti. Ses çıkarmadan dinle, sır olduğunu da aklından çıkarma... Mesele şu, Prens bu işin peşine kışın, Varşova dönüşü, Smith henüz ölmeden düşmüştü. Aslına bakarsan, başlangıç daha da önce, geçen yıldı. Bu sefer de ona yanlış ipucu vermişler. Smith’in kızından Paris’te ayrılalı on üç yıl olmuş ama, herif on üç yıl peşini bırakmamış. Bugün sözü geçen Heinrich’le yaşadığını, Nelli diye bir kızı olduğunu, kadının hasta düştüğünü, kısacası her şeyi biliyormuş ama sonra birden izlerini yitirmiş. Bu, sanırım Heinrich’in ölümünden az sonra, Smith’in kızının Petersburg’a

gelmeye hazırlandığı sırada olmuş. Petersburg'a, hangi adla gelirse gelsin, onu kolayca bulabilirdi; gelgelelim Avrupa'daki ajanları yanlış bilgi vererek onu şaşırtmışlar: Kadının Almanya'nın güneyinde, küçük bir şehirde oturduğunu bildirmişler. Besbelli dikkatsizlikle onu başkasıyla karıştırmışlar. Bu durum bir yıl, belki daha da fazla sürmüş. Bir yıl geçince Prens şüphelenmeye başlamış, bazı durumlardan takip ettiği kadının başka bir kadın olduğu şüphesine düşmüş. Böylece ortaya asıl aradığı kadının nerede olduğu meselesi çıkmış. Aklına nedense, Petersburg'a gitmiş olması ihtimali gelmiş. Avrupa'dan soruşturmalarına cevap gelene kadar o burada araştırmaya koyulmuş. Ama resmi yoldan yürümek pek işine gelmemiş olacak ki, bana başvurdu. Beni böyle işlerde çalışan bir amatör falan diye salık vermişler. Meseleyi anlattı ama, köpoğlu pek üstü kapalı ve iki anlama gelir şekilde konuştu. Çelişmelere düştü, aynı olayları başka başka şekilde anlattı. Ama bilirsin, insan ne kadar kurnaz olursa olsun, bir yerde mutlaka ayağı sürçer. Tabii ben alttan aldım, Prens'e olanca saflığımla kul köle olmuş göründüm. Sonra her zamanki usulümle tabiat kanununa uyarak şöyle düşündüm: Bir defa, bana verilen bu meselenin aslı astarı var mıydı? Ayrıca acaba bunun altında başka bir iş mi vardı? Eğer öyleyse senin şair kafan bile herifin beni düpedüz dolandırdığını anlayabilir: Herife dört rublelik hizmeti bir rubleye yapacak kadar enayi değilim! Bunun üzerine meseleyi kurcalamaya başladım. Yavaş yavaş bazı izler yakaladım, kimini ağzından, kimini başkalarından öğrendim. Bazılarını da kendim çaktım. Belki böyle hareket etmenin nereden aklıma geldiğini soracaksın. Prens'in telaşlı, kuşkulu halinden baştan beri işkillenmiştim. Ortada telaşa düşecek ne vardı? Sevgilisini babasının evinden kaçırmış, kadın gebe kalmış, o da kadını terk etmişti. Bundan doğal ne vardı ki? Tatlı, zarif bir yaramazlıktan ibaretti. Prens böyle şeye pabuç bırakacak adam değildi ama, korkuyordu işte... Bunu şüpheli buldum. Bazı ipuçları bulmak için şu Heinrich'in de bana epey yardımı dokundu. Gerçi artık hayatta değil ama, burada kuzinlerinden biri var. Petersburg'da bir pastane sahibiyle evli. Kadın, Heinrich'e delice âşıkmış. Bu aşk, şişko pastacı Fater'le[64] evlenmesine, kaş göz arasında tam sekiz yumurcak peydahlamasına rağmen, on beş yıl sürmüş, işte bu kuzinden, birçok çeşitli, karışık manevradan sonra pek önemli bir bilgi aldım: Heinrich, Alman geleneklerine uyarak ona mektuplarını, hatıra defterini yollamıştı. Ölmeden önce kişisel evrakından bazılarını göndermişti. Budala karı! Mektupların yalnız mehtapla, Mein lieber Augustchen[65] veWieland'a[66] ait yerleriyle ilgiliydi. Ama ben bu

mektuplar sayesinde epey bilgi edindim. Bay Smith'i, kızı tarafından çalınan parasını, parayı elde eden Prens'i epey öğrendim, sonunda bir sürü ima arasından meselenin içyüzünü görür gibi oldum. Elimde geçerli delilim yoktu, bunu anlıyorsun, değil mi Vanya? Koca aptal Heinrich bunu mahsus saklıyor, sadece ufak ufak dokunduruyordu. Ama bu kırpıntı imaları birleştirerek göksel bir uyum çıkarmasını bildim: Prens, Smith'in kızıyla evliydi! Nerede, nasıl, ne zaman? Yurtdışında mı, yoksa burada mı? Bununla ilgili kâğıtlar nerede, orasını hiç bilmiyordum, inanır mısın, hırsımdan saçımı başımı yolarak gece gündüz bunları arıyordum Vanya! Sonunda Smith'i de buldum ama, o aralık adamcağız bu dünyadan göçüverdi. Canlı görmek kısmet olmadı. Sonra bir fırsat düştü, Vasilyevski-Ostrov'da mimlediğim bir kadının öldüğünü öğrendim. Araştırınca yeni bazı ipuçları ele geçirdim. Hemen Vasilyevski'ye koştum. O gün seninle karşılaşmıştık, hatırlar mısın? O gün epey bilgi topladım. Kısacası bu işte Nelli'nin de bana hayli yardımı dokundu...

Sözünü keserek:

— Bana bak, dedim. Nelli'nin bildiğini mi düşünüyorsun?

— Neyi bildiğini?

— Prens'in kızı olduğunu?

Bana öfkeyle bakarak:

— Prens'in kızı olduğunu sen de biliyorsun, diye cevap verdi. Böyle gereksiz soruları ne diye sorarsın, geveze adam! Asıl önemli olan Nelli'nin Prens'in kızı oluşu değil, resmen kızı olması. Anladın mı?

— Mümkün değil!

— İlkin ben de öyle diyordum. Hatta şimdi bile, ara sıra, "Mümkün değil!" diye tekrarlıyorum. İşte asıl mesele de bunun mümkün olması, hem de her açıdan mümkün olması.

— Hayır Masloboyev, fazla abartıyorsun. Bir kere Nelli bunu bilmiyor, sonra olsa olsa Prens'in evlilik dışı kızı olabilir. Annesinin elinde herhangi bir belge bulunsaydı Petersburg'da bu kadar sefalet çeker miydi, çocuğunu bu acı öksüzlüğe mahkûm eder miydi? Haydi canım, mümkün değil.

— Ben de önceleri senin gibi düşünüyordum, hatta hâlâ bazı şüphelerim var. Ama şunu da dikkate almak gerek, Smith'in kızı deli bozuğun biri, dünyada benzeri olmayan bir kadındı. Durumu kendin düşün bir kere: Romantizmden, olağanüstü boyutlarda bir aptallıktan başka bir şey değil! Kadın baştan beri yeryüzünde meleklere yaraşır bir mutluluk hayali kuruyordu, çılgınca âşıktı, iman etmişti; hem eminim, zavallıcık herifin onu bırakmasından falan değil, yanıldığı için, erkeği onu aldatarak bırakacak tıynette olduğu için, melek sandığı varlık çamura dönüşüp suratına tükürdüğü, onu aşağıladığı için aklını yitirdi. Çılgınlık derecesinde romantik ruhu bu sarsıntılara dayanamadı. Uğradığı hakaret de cabası! Ne demek istediğimi anlıyorsun tabii. Bunun üzerine dehşetten ama daha çok da gururdan, sonsuz bir küçümsemeyle adama sırt çevirmiş. Tüm ilgisini kesmiş, hatta bununla ilgili delilleri yok etmiş; kaptırdığı paraya hiç aldırmamış, paranın babasına ait olduğunu bile unutarak vazgeçmiş bundan. Sözüm ona, hırsızı ruh asaletiyle ezecek, ömrünün sonuna kadar onu aşağılanmış görme zevkini tadacaktı herhalde! Bizde kanunen ayrılma yok ama, onlar de facto olarak ayrılmışlar; bundan sonra yardım istenir mi hiç? Düşün, deli kadın can çekişirken bile Nelli'ye, "Onlara gitme! Çalış, mahvol ama, onlara gitme!" diyor. "Çağıran kim olursa olsun, gitme!" Yani o halde bile onu çağıracaklarını, yani çağıranı bir kere daha küçümseme fırsatını elde edeceğini hayal ediyor; kısacası, intikam onun gıdası. Nelli'den epey bilgi aldım; hâlâ ara sıra bir şeyler öğreniyorum. Annesi veremmiş, bu hastalık insanı özellikle hırçınlaştırır, sinirli yapar. Bubnova'nın evinde oturan bir ahbabımdan, Prens'e mektup yazdığını öğrendim; evet, yazmış, doğrudan doğruya Prens'e yazmış!..

Telaşla:

— Mektup mu yazmış! diye bağırdım. Peki mektup yerine ulaşmış mı?

— Bunu bilmiyorum işte, ulaşıp ulaşmadığını bilemiyorum, Smith'in kızı, ahbabımla –Bubnova'daki boyalı karıyı hatırladın mı, şimdi ıslahevinde– görüşmüş, mektubu onunla yollayacakmış; önce yazmış, hazırlamış ama sonra geri almış. Ölümüne üç hafta kala olmuş bunlar... Burası önemli işte: Mektubu yollamaya karar verdiğine göre, geri almış olsa bile başka zaman da gönderebilirdi. Doğrusu, mektubu gönderip göndermediğini bilmiyorum, yalnız göndermediği varsayılabilir, zira Prens onun Petersburg'da

bulunduğunu, yatıp kalktığı yeri kesin olarak ancak ölümünden sonra öğrenebildi. Herhalde öldüğüne pek sevinmiştir!

— Evet, Alyoşa'nın bir gün babasını pek sevindiren bir mektuptan söz ettiğini hatırlıyorum ama bu pek yakında olmuştu, iki ay var yok. Peki sonra, sonra ne oldu? Prens'le aranızda ne geçti?

— Ne olacak! Düşün... içimden kesinlikle eminim ama elimde delil yok, bir tanecik bile yok! O kadar uğraştığım halde bir sonuca varamadım. Araştırmayı yurtdışında yapmak gerekiyordu ama neresinde belli değil. O zaman herifi ancak imalarla, aslında bildiğimden daha çok bilirmiş gibi görünerek korkutabileceğimi anladım.

— Başardın mı?

— Kanmadı. Kanmadı ama, korktu, öylesine korktu ki bu korku hâlâ devam ediyor. Birkaç kere buluştuk, pek alttan alıyor! Bir kere arkadaşça açıldı biraz, her şeyi bildiğimi sandığı zaman. Çok güzel, duygulu, içten konuştu; tabii utanmazca yalan söylüyordu. Korkusunun büyüklüğünü o zaman tartabildim. Ben de bir aralık kendimi kurnazlık etmeye çalışan bir budala gibi gösteriyordum ona. Bile bile beceriksiz görünerek onu korkutuyor, çam deviriyor, tehdit ediyordum; sırf beni salağın biri sanarak ağzından bir şey kaçırsın diye. Anladı teres! Bir keresinde sarhoş rolü yaptım, yine para etmedi. Kurnaz herif! Bilmem, anlatabildim mi Vanya? Her şeyi, benden ne kadar korktuğunu öğrenmem, ayrıca onda da bildiğimden fazlasını öğrendiğim düşüncesini uyandırmam gerekiyordu.

— Peki sonunda ne oldu?

— Hiçbir şey olmadı. Bende elle tutulur bir delil yoktu. Yalnız bir rezalet çıkarabileceğimi anladı. Zaten tek korktuğu da buydu, zira burada bazı ilişkiler kurmak üzereydi. Yakında evlenecekmiş, haberin var mı?

— Yoo...

— Önümüzdeki yıl. Daha geçen yıl bir kızı gözüne kestirmiş. Kızcağız o sırada on dördündeymiş, şimdi on beşini doldurmuş; zavallıcık daha okul önlüğüyle geziyor. Ailesi pek memnun! Herifin karısının ölmesini niçin istediğini anladın değil mi? Kız da general kızıymış. Paralı, hem de iyice paralıymış. Seninle ben böyle partiler vuramayız Vanya!

Masloboyev birden masaya bir yumruk indirerek bağırdı:

— Yalnız bir hatamı asla bağışlamayacağım! Beni iki hafta önce dolandırdı... deyyus!

— Nasıl dolandırdı?

— Basbayağı. Elimde geçerli delil olmadığını anladığını gördüm ve bu işi ne kadar uzatırsam çaresizliğimin o derece sırıtacağını hissettim. Sonra da iki bine fit oldum.

— İki bin mi aldın?..

— Hem de gümüş olarak Vanya; dişlerimi gıcırdata gıcırdata aldım. Böyle iş iki bine yapılır mı! Küçülerek aldım. Karşısında şamar yemiş gibi duruyordum; “Masloboyev, size eski zahmetinizin karşılığını veremedim.” Oysa o zamanki iş için anlaşmamıza göre yüz elli rubleyi çoktan vermişti. “Şimdi yolculuğa çıkıyorum, şu iki bini alın. Umarım bütün işimiz bitmiş oluyor, hesabımız tamamlandı,” dedi. Ben de ona, “Evet Prens, tamam!” diye cevabı yapıştırdım. Ama suratına bakamadım. “Ne çok aldın değil mi? Gönlümden koptu da senin gibi enayiye veriyorum!” gibilerden baktığını sanıyordum. Oradan nasıl çıktığımı bilemiyorum!

— Seninki de düpedüz namussuzluk Masloboyev! diye bağırdım. Nelli’ye yaptığını düşün...

— Namussuzluk söz mü, canilik, iğrenç bir hareket... bu... bu... bunu ifade edecek söz bile bulamıyorum Vanya!

— Tanrım! O da hiç değilse Nelli’nin geleceğini güvene almak zorundaydı.

— Elbette zorundaydı. Ama nasıl zorlayacaksın? Korkutarak mı? Korkmaz ki; parayı aldım bir kere. Verdiği iki bin gümüşle korku faslı kapandı; üstelik fiyatı da kendi belirledi! Artık neden korksun?

Neredeyse umutsuzlukla bağırdım:

— Ama nasıl olur, Nelli’nin işi pat diye kapandı ha!

Masloboyev tüm gövdesi sarsılarak, son derece içten bağırdı:

— Asla! Peşini bırakmam onun! Bir iş daha açarım başına Vanya, karar verdim! İki bin aldım da ne oldu? Tükürmüşüm parasına. Uğradığım hakarete sayarım, düzenbaz herif tongaya bastırdı beni, üstelik alaya aldı. Yoo, hele alaya hiç gelemem ben! Bu sefer doğruca senin Nelli'den başlayacağım işe Vanya. Bazı gözlemlerimden bu işin çözümünün onun elinde olduğuna inandım... Nelli her şeyi biliyor, her şeyi... Anası anlatmış. Hastalığında, bir buhran sırasında anlatmış olabilir. İçini dökecek kimsesi olmadığı için Nelli'yi dert ortağı edinmiştir. (Tatlı bir heyecanla ellerini ovuşturdu.) Belki elimize bir vesika falan da geçer. Şimdi buraya boyuna taşınmamın sebebini anladın, değil mi Vanya? Önce sana olan arkadaşlığımdan, bunu söylemeye gerek yok ama asıl Nelli'yi inceliyorum; hem istesen de istemesen de bana yardım etmelisin Vanya, çünkü Nelli üzerinde epey etkin var!..

— Mutlaka edeceğim, söz veriyorum! Dilerim bu sefer yalnız kendi çıkarın için değil, şu zavallı öksüzün hakkını koruyarak çalışırsın Masloboyev...

— Kimin çıkarına çalışırsam çalışayım, sana ne be cennetlik? Önemli olan işi becermek! Elbette hepsinin başında öksüzü koruyacağız, insanlık böyle emreder. Ama kendimi de düşünürsem beni büsbütün ayıplama Vanya'cığım. Fakir adamım, onun gibisi bir daha ezmesin fakirleri! Hakkımı vermedi, üstelik dolandırdı namussuz, alçak. Böyle bir madrabazın yüzüne mi güleyim yani? Yerin dibine batası!

Ertesi gün tasarladığımız çiçek bayramı yapılamadı. Nelli fenalaşmış, odasından çıkamamıştı.

Bir daha da o odadan hiç çıkamadı.

İki hafta sonra öldü. Bu iki haftalık can çekişme süresince bir türlü kendine gelememiş, o garip hayallerinden de kurtulamamıştı. Bilinci bulanmış gibiydi. Ölüm anına kadar hep dedesinin onu çağırdığına, gelmediği için kızıp bastonunu yere vurduğuna, ekmekle tütün almak için dilenmeye yolladığına inandı. Sık sık rüyasında ağlıyor, uyandığı zaman da annesini gördüğünü söylüyordu.

Arada bir bilinci yerine gelir gibi oluyordu. Bir defasında yalnız kalmıştık: Bana doğru uzanarak zayıf, ateşten yanan eliyle elimi tuttu:

— Vanya, dedi. Ben ölünce Nataşa'yla evlen!

Sanırım bu düşünce onda öteden beri yer etmişti. Ses çıkarmadan gülümsedim. Gülümsememi görünce o da gülümsedi, muzip bir tavırla kupkuru parmağını sallayarak bana sarıldı ve öpmeye başladı.

Ölümünden üç gün önce nefis bir yaz akşamı, yatak odasının perdesini kaldırarak bahçeye bakan pencereyi açmamızı istedi. Bahçenin gür yeşilliğine, batan güneşe uzun uzun baktı, sonra ötekilere bizi yalnız bırakmalarını söyledi.

Çok halsiz olduğu için duyulur duyulmaz bir sesle:

— Yakında öleceğim Vanya, dedi. Hem çok yakında. Beni unutmamanı istiyorum. Anı olarak da sana şunu bırakıyorum. (Boynuna haçla birlikte asılı irice muskayı gösterdi.) Annem ölürken bana bırakmıştı. Ben ölünce boynumdan al, içindekini oku. Bugün onlara, muskamı yalnız sana vermelerini tembih ederim. İçindeki yazıyı okuduktan sonra ona git, öldüğümü ve kendisini bağışlamadığımı söyle. Bugünlerde İncil okuduğumu anlat. İncil'de, "Bütün düşmanlarınızı bağışlayın," yazılı. Bunu okuduğum halde onu bağışlamadım çünkü annem ölürken konuşabildiği anlarda sadece, "Ona lanet ediyorum," diyordu; ben de ona lanet ediyorum ama kendi hesabıma değil annem hesabına... Annemin nasıl öldüğünü, Bubnova'da kalışımı, orada beni ne halde gördüğünü, hepsini anlat ona Vanya; bir de ona gitmektense Bubnova'da kalmayı tercih ettiğimi söylemeyi unutma...

Nelli son cümleyi söylerken sapsarı kesildi, gözleri alevlendi; kalbi öyle hızlı çarpıyordu ki bir aralık konuşamadı, kendini yastığa bırakıverdi. Sonra bitkin bir sesle:

— Çağır onları Vanya, dedi. Hepsiyle vedalaşmak istiyorum. Elveda Vanya!..

Bana son defa bütün gücüyle sarıldı. Bizimkiler içeri girdiler. İhmenev, Nelli'nin ölmek üzere olduğunu hâlâ anlamıyor, bir türlü inanmak istemiyordu. Son günlere kadar hepimizle iddialaşıyor, kızın mutlaka iyileşeceğini söylüyordu. Üzüntüden büsbütün kurumuş, ufalmıştı; sabahtan akşama kadar, hatta geceleri bile Nelli'nin başucundan ayrılmıyordu... Son birkaç gece hiç uyumamıştı. Kızın en ufak kaprisini, en ufak isteğini dahi

yerine getirmek için çırpınıyor, arada bir dışarı fırlayarak acı acı ağlıyor, sonra yeniden umutlanıp Nelli'nin ayağa kalkacağından söz etmeye başlıyordu. Odasını çiçeksiz bırakmıyordu. Bir ara, uzakça bir yerden nefis bir kırmızı beyaz gül demeti getirdi Nelli'ciğine... Bu sevgi ve şefkat gösterileri hastayı içten duygulandırıyordu. Veda akşamı İhmenev isyan etti, Nelli'yle temelli vedalaşmaya bir türlü razı olamıyordu. Nelli gülümsedi, halsizliğini yenmeye çalışarak bütün akşam neşeli görünmeye çalıştı, hatta ihtiyarla şakalaştı... Hatta yanından ayrılırken basbayağı umutlanmıştık, fakat ertesi gün hiç konuşamadı. İki gün sonra da öldü.

Nelli'nin tabutunu çiçeklerle süsleyen İhmenev'in süzgün ölü yüze, bir gülümseme içinde donmuş dudaklara, göğüste kavuşturulmuş kollara ne derin bir acıyla baktığını hiç unutamam. Öz evladını kaybetmiş gibi ağlıyordu. Evcek avutmaya çalıştığımız halde başaramıyorduk. Nelli'yi toprağa verdiğimiz günden sonra Nikolay Sergeyiç yatağa düştü, ağır bir rahatsızlık geçirdi.

Anna Andreyevna, Nelli'nin boynundan çıkardığı muskayı bana vermişti. İçinden Nelli'nin annesinin Prens'e yazdığı mektup çıktı. Nelli'nin öldüğü gün açıp okudum. Kadın, Prens'e lanetlerini tekrarlıyor, onu asla bağışlayamayacağını belirtiyor, son zamanda yaşadıkları hayatı, Nelli'yi içinde bıraktığı korkunç şartları anlatıyor ve öksüz kalan çocuktan yardımını esirgememesi için yalvarıyordu. “O sizin kızınız,” diye yazıyordu, “Özbeöz sizin olduğunu biliyorsunuz. Nelli'ye ben öldükten sonra bu mektubu size götürüp elinize vermesini tembih ettim. Onu reddetmezseniz belki orada sizi bağışlar, işlediğiniz günahları bağışlaması için Yüce Yargıç'ın karşısında yakarırım. Nelli mektupta ne yazılı olduğunu biliyor, okudum ona; her şeyi de anlattım, her şeyi biliyor, her şeyi...”

Fakat Nelli annesinin vasiyetini yerine getirmemişti, her şeyi bildiği halde Prens'e gitmemiş, onunla barışmadan ölmüştü.

Nelli'nin cenaze töreninden dönünce Nataşa'yla bahçeye çıktık. Sıcak, ışıl ışıl bir gündü. Bir hafta sonra yola çıkacaklardı. Nataşa garip bir bakışla beni uzun uzun süzerek:

— Düştü bunlar Vanya! dedi.

— Düş olan ne? diye sordum.

— Her şey, bu yıl olup biten her şey, diye yanıtladı. Ah Vanya, neden senin mutluluğunu da yok ettim sanki?.

Gözlerinden, “Oysa ömrümüzün sonuna kadar mutlu olabilirdik!” düşüncesini okudum.

[1] “Ach, du lieber Augustin”, dönemin ünlü bir Alman valsi. (r.notu)

[2] Nükte, cinas. (Alm.)

[3] Leipzig’de yayımlanan bir mizah dergisi; kelime anlamı, köy berberi. (r.notu)

[4] Rusçayı Alman şivesiyle, bozuk, hatalı bir biçimde konuşmaktadır.

[5] Fakat Bay Şultz. (Alm.)

[6] Vay canına! Ne iş bu! (Alm.)

[7] Petersburg’da bir semt.

[8] Çocuklar için Okuma Kitabı, 1785-89 yılları arasında yayımlanan bir çocuk dergisi. (r.notu)

[9] Madame de Genlis’in “Alphonse et Dalinde ou La féerie de l’art et de la nature” adlı didaktik öyküsü. 1787’de Çocuklar İçin Okuma Kitabı’nda N. M. Karamzin’in çevirisiyle yayımlanmıştır. (r.notu)

[10] Bir verst 1067 metredir.

[11] Burada Dostoyevski’nin İnsancıklar adlı romanı ve zamanın tanınmış eleştirmeni Belinski kastedilmektedir.

[12] Sumarokov, Büyük Petro’nun kızı Yelizaveta devrinde yaşamış bir şair ve dramaturgdu.

[13] İkinci Yekaterina’nın saray şairi.

[14] Lomonosov, XVIII. yüzyıl Rusyası’nın en dikkate değer simalarından biriydi. Rusya’nın kuzeyinde doğmuş bir balıkçı oğludur. Kendi kendini yetiştirmiş bir şair, tarihçi ve fizikçidir.

[15] Roslavlev ve Yuri Miloslavski, XIX. yüzyılda yaşamış yazar Zagoskin’in iki tarihi romanıdır.

[16] Gogol’ün Müfettiş oyununa gönderme yapılıyor (1. Perde, 1. Meclis). (r.notu)

[17] İ. Gluharev'in fantastik-tarihi romanı. (r.notu)

[18] N. İ. Hmelnitski'nin Vazduşniye Zamki (1818) oyunundan hayalperest bir karakter. (r.notu)

[19] N. A. Polevoy'un Abbadon adlı romanı. Belinski romanın kahramanı için dönemin romantik şairlerinin bir örneği diye yazmıştır. (r.notu)

[20] Kuzey Arısı. Petersburg'da 1825-64 yılları arasında yayımlanan siyasi-edebi bir dergi. Bir ara Belinski ile doğalcı okul yazarlarına saldırdıklarından yazar alay etmek için eşekarısı yakıştırması yapıyor. (r.notu)

[21] E. A. Scribe, Fransız vodvil ve komedi yazarı, dramaturg. (r.notu)

[22] Çar I. Nikola'ya ait anıt kastedilmektedir.

[23] Romanov hanedanının ilk çarlarından biri.

[24] Petersburg'dan geçen Neva Nehri'ne ait kanallardan biri.

[25] Y.P. Polonski'nin "Kolokolçik" (Küçük Çıngırak) adlı şiiri. (r.notu)

[26] Gogol'ün Evlenme adlı oyununun kişilerinden Jevakin'in anlattığı bir anekdota gönderme yapılıyor. (II. Perde VIII. Meclis.) (r.notu)

[27] Üçüncü sınıf. Vaktiyle Fransa'da asillerle rahipler dışındaki halk. (Fr.)

[28] Önemli olan halktır. (Fr.)

[29] Gogol'ün tamamlamadığı komedisi "Dava"ya gönderme yapılıyor. (r.notu)

[30] Ne güzel resim. (Fr.)

[31] Petersburg'un en büyük çarşılarından biri.

[32] Dini perhiz cezasını kastediyor.

[33] İçkili olduğuna işaret.

[34] Zamanın en lüks lokantalarından biri.

[35] Muhafazakâr Slav milliyetçileri (Slavofiller) Rus ulusal kıyafetleriyle gezerlerdi.

[36] Üzümünü yer, bağını sormam. (Fr.)

[37] Dükkan Sokağı.

[38] 1 Koca. (Fr.)

[39] Penates: Eski Yunanlıların ve Romalıların ev ilahları. (Lat.)

[40] Ma chére: Dostlar (Fr.)

[41] Trumeau: İki pencere arasına, duvara konulan boy aynası. (Fr.)

[42] Yelena adının samimi bir hitap şeklinde kullanımı. (r.notu)

[43] Kelime anlamı, ballı bademli, baharatlı çörekler. (Alm.)

[44] Pamoy: Bulaşık suyu. (Rus.)

[45] “Yakında görüşmek üzere” anlamında. (Fr.)

[46] Ne kadar kötü giderse o kadar iyi olur. (Fr.)

[47] Anne. (Fr.)

[48] Kusura bakmayın dostum. (Fr.)

[49] Boudoir: Süslü kadın odası. (Fr.)

[50] Gogol’ün Palto’su ve Müfettiş’inden bahsediyor.

[51] Turgenyev’in Arife romanının kahramanı Bersenev’in sözlerine gönderme yapılıyor. (r.notu)

[52] Sadelik, saflık. (Fr.)

[53] Fransız kukla tiyatrosunda bir tip. (r.notu)

[54] Bunu da nereden çıkardınız; azizim. (Fr.)

[55] İçelim dostum. (Fr.)

[56] Kısacası. (Fr.)

[57] İçelim dostum. (Fr.)

[58] Paskalyadan önceki hafta.

[59] Paskalya yortusunun tarihi her yıl değişir.

[60] Sabahlık. (Alm.) (r.notu)

[61] 1837’de

[62] Rusya’da, bazı evler, odalar basma perdeyle bölünerek bölme bölme fakir halka kiraya verilirdi.

[63] Beş kapik.

[64] Vater: Baba.(Alm.)

[65] Eski bir duygusal şarkı.

[66] Bir Alman şairi.